This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

B 1,079,992

Joseph Ashby Partridge.

THE

WORKS

OF

SIR WILLIAM JONES.

WITH

THE LIFE OF THE AUTHOR,

BY

LORD TEIGNMOUTH.

IN THIRTEEN VOLUMES.

VOLUME VI.

LONDON:

PRINTED FOR JOHN STOCKDALE, PICCADILLY;
AND JOHN WALKER, PATERNOSTER-ROW.

1807.

AC
7
.J75
1827
v.6

Printed by T. DAVISON,
Whitefriars.

Ref. - st.
Section
9-13-51
76035

9-13-51 MFP

CONTENTS

TO

THE SIXTH VOLUME.

POESEOS ASIATICÆ COMMENTARIORUM LIBRI SEX, CUM APPENDICE; SUBJICITUR LIMON, SEU MISCELLANEORUM LIBER.

	PAGE
PROŒMIUM - - - - - -	v
CAPUT I.—Asiaticos ferè omnes Poeticæ impensiùs esse deditos - - - - -	1
CAPUT II.—De Metris Asiaticis - -	22
CAPUT III.—De Idyllio Arabico - -	60
CAPUT IV.—De Carmine Persico - -	79
CAPUT V.—De Imaginibus Poeticis - -	98
CAPUT VI.—De Translatione - - -	118
CAPUT VII.—De Comparatione - -	140
CAPUT VIII.—De reliquis Figuris - -	156
CAPUT IX.—De arcanâ Poematum Significatione	173
CAPUT X.—De Elato dicendi genere - -	189
CAPUT XI.—De Venustate - - -	203
CAPUT XII.—De Poesi Heroicâ - -	219
CAPUT XIII.—De Poesi Funebri - -	242
CAPUT XIV.—De Poesi Morali - -	259
CAPUT XV.—De Poesi Amatoriâ - -	275

CONTENTS.

	PAGE
CAPUT XVI.—De Laudatione - - . -	288
CAPUT XVII.—De Vituperatione - -	301
CAPUT XVIII.—De Descriptionibus - -	314
CAPUT XIX.—De variis Arabum, Persarum, ac Turcarum Poetis - - - -	329
CAPUT XX.—De Asiaticâ Dictione - -	338

APPENDIX.

Testamentum Morale, seu de Regum Officiis -	369
Arabs, sive de Poesi Anglorum Dialogus -	379
Gulielmi Jones Limon seu Miscellaneorum Liber	383

POESEOS ASIATICÆ

COMMENTARIORUM

LIBRI SEX,

CUM APPENDICE;

SUBJICITUR

LIMON,

SEU

MISCELLANEORUM LIBER.

FLORENTISSIMÆ

ACADEMIÆ OXONIENSI,

LITERARUM, ARTIUM, SCIENTIARUM, CULTRICI,
FAUTRICI, MAGISTRÆ,

ALMÆ MATRI SUÆ,

QUÆ

TAMDIU ACADEMIARUM OMNIUM ERIT ILLUSTRISSIMA,

QUAMDIU OMNIUM LIBERRIMA PERMANSERIT,

HOS

POESEOS ASIATICÆ COMMENTARIOS,

QUOS ADOLESCENS OLIM CONTEXUIT,

IN

ANIMI GRATISSIMI TESTIMONIUM,

D. D. D.

GULIELMUS JONES.

rum exemplis me defendam; ſed veniam mihi lector, ut ſpero, dabit, ſi nequeam à me impetrare, quin hoc loco viri doctiſſimi et familiariſſimi cùm virtutes laudibus efferam, tum luctuoſum ſanè interitum juſto proſequar dolore. Fuit enim vir, ſi quiſquam alius, memorabilis, ingenioſus, integer, admirabili præditus indole, moribus perhumanis, exquiſitâ doctrinâ; facultatem porrò talem habuit et communicandi et docendi, qualem in nullo alio magiſtro cognoverim; hilaritatem denique ac ſuavitatem eam, ut incertum omnino ſit, amiciſne ſuis an diſcipulis eſſet jucundior: in literis egregiè verſatus eſt cùm Græcis tum Latinis, ac tametſi, velut alter Socrates, perpauca ipſe ſcripſerat, nemo tamen illo perſpicacior fuit et ſcientior in ſcriptorum omnium ſeu vitiis caſtigandis, ſeu comprobandis virtutibus; quòd ſi eum aut vitæ ratio aut fortuna benignior in forum ac ſenatum eduxiſſet, neque in ludo ſolùm et gymnaſio docendi munus ſuſcepiſſet, nemini profectò in eloquentiæ laude, quam ex omnibus terris una jam Britannia excolit, cederet ille faſceſque ſubmitteret; nam ſingulæ virtutes, quæ per ſe ipſæ oratorem commendant, in eo, ſi non perfectæ, admodum certè laudandæ fuerunt, vox canora, ſermo politus, oratio volubilis, lepos feſtivus, memoria ſingularis; oculi denique, vultus, actio, non hiſtrionis, ſed alterius pœnè Demoſthenis; ad ſummam, quemadmodum

ferè de Q. Roſcio dixit Cicero, cùm magiſter fuerit ejuſmodi, ut ſolus dignus videretur, qui pueros inſtitueret, tum orator erat ejuſmodi, ut ſolus dignus eſſe videretur, qui ampliſſimis in republicâ fungeretur officiis. Hujus ego nomen non in primis honorandum putem? Hunc non deſiderem? Ob hujus mortem non angar animo? Sed videndum eſt, ne noſtrâ impenſiùs cauſâ dolere videamur, quàm ob amici ac præceptoris noſtri acerbiſſimum interitum: quid enim ille moriens, reliquit aliud, quàm vitam fragilem, incertam, ærumnoſam, in quâ, præter virtutem et gloriam, nihil ſit, quod vir probus magno ſtudio expetere debeat? Nos, eo mortuo, et jucundiſſimâ ſtudiorum conjunctione privamur, et adjutorem amiſimus, cujus judicium ingenii juvenilis redundantiam reprimeret, vocis aut geſtûs vitia notaret, ſermonem perpoliret; et non ſolùm nos hortaretur ad ſcribendum, quem laborem ob infinitam difficultatem plerique omnes refugimus, ſed in ſcripta noſtra benevolè animadverteret, errores detegeret, fortaſſe etiam amicâ laudatione, quæ in optimo quoque animo vim habet ſummam, ad majora incenderet. In hoc ipſo opere, quod nunc edimus, quantùm deſideravimus tam eruditum illum atque urbanum cenſorem! etenim licèt ab illo ſemel et curſim ſit opus hoc perlectum, tamen ne verbulum quidem addidit; vix unam ſyllabam mutavit;

quæque in libri margine ipſius manu notantur, magis laudandi cauſâ ſcripta ſunt, quàm reprehendendi; ſtatuerat autem vir mei amantiſſimus totum volumen mecum ad examen accuratius revocare, quod ſi ei facere licuiſſet, multis fortaſſe mendis eſſet cariturum, cultius ſaltem et limatius in lucem prodiret. Levis tamen eſt jactura, libelli noſtri perfectio; cætera, quæ cum illo perierunt, non deſinam ſummo mœrore requirere, conſuetudinem, officia, conſilium; ſed, ut paullò ante dixi, noſtrum eſt id infortunium; nam et ipſe, ut confido, eſt feliciſſimus, et potiùs curas mortalium inanes miſericordiâ proſequitur, quàm aut laudes eorum aut dolorem requirit.

Nec verò ſola viri hujus amiſſio cauſa eſt, cur opus hoc meum, non, ut vellem, perpolitum, in manûs hominum perventurum ſit: aliæ ſunt cauſæ, quas operæ pretium erit pleniùs exponere. Primò, adoleſcentis opus fuit, annos nati vix unum et viginti, cujus adeò ingenium nondum maturitatem ſuam conſecutum eſt; deinde, argumentum ita varium fuit ac multiplex, ut, ſi plenè et copioſè tractaretur, tot pœnè requireret *annos*, quot in eo et inveniendo et diſponendo *menſes* impenderim; quid enim majus aut difficilius, quàm de ſingulis poeſeos Aſiaticæ generibus aptè diſſerere, et è poetarum operibus, quorum eſt infinita multitudo, flores omnigenos atque elegantias libare?

Hoc aliquatenus præſtare ſum conatus; ſed, ut verum eloquar, mihi ipſi nec ſatisfeci, nec, ſi duplicaretur et tempus et labor, ſatisfacturum fuiſſe puto. Huc acceſſit codicum manu ſcriptorum paucitas; quo factum eſt, ut, ſi unum duntaxat ſuppeteret poematis cujuſpiam exemplar, et præſertim ſi deeſſet locorum obſcuriorum explicatio, verſûs quoſdam, librariorum incuriâ corruptos, vel minùs intelligerem, vel in ſenſum forſan alieniſſimum detorquerem; quo vitio me ſemper vacare non audeam dicere: ſufficiet me librum, ut potui, limaviſſe, et errores tantùm ferè caviſſe, quantum humanæ naturæ imbecillitas pateretur; nec profiteri vereor, me, ſi quid habuerim in arte poeticâ judicii, in commentarios hos contuliſſe. Poſtremò, ſine maximo otio, quo per tres annos omninò carui, et poſteà ſum magis caiturus, fieri non potuit, ut ſingulas voces ac ſententias quaſi in trutinâ examinarem; et quoniam mihi Londini, à bibliothecis Academicis remoto, preli curam ſuſcipere commodum fuit, ad poematum Aſiaticorum ἀρχέτυπα, quæ negligentiùs aliquando Oxonii reſcripſeram, recurrere non potui, ſi qua in loco quovis à me citato mendæ ſuſpicio inciderit. Nolo igitur ſibi perſuadeat lector, me librum hunc tàm perfectum edere, quàm illum edidiſſe poſſem, ſi acceſſiſſet vel otium ad limandum uberius, vel aptior ad excudendum opportunitas: quòd

ſiquis in ſermonibus Aſiaticis eruditus errores fortè noſtros detexerit, noſque per literas benevolè monuerit, et illum nobis amiciſſimum putabimus, et, ſiquando alteram paraverimus commentariorum noſtrorum editionem, correctior liber in lucem perfectiorque prodibit.

Illud etiam addamus neceſſe eſt, verſûs Aſiaticos, qui in hoc libro ſolutâ oratione redduntur, non eo animo converſos eſſe, ut in ſermonibus Arabum ac Perſarum tyrones erudirent: itaque ſi quis, in his literis nondum imbutus, ſperaverit à meis verſionibus, locorum, qui citantur, σύνταξιν ordinemque grammaticum perſpicere, næ ille ſe turpiter falli videbit; non enim in hoc opere philologus, ſed criticus, non interpres, ſed poeta, eſſe volui; non quaſi in ludo pueros inſtituere, ſed cum viris undequaque doctis de poeſi in genere, ac ſpeciatim de Aſiaticâ, colloqui. Cùm igitur locum quemvis vel legendo obſervarem, vel meditando revocarem in memoriam, qui ad argumentum illuſtrandum accommodaretur, primò quid poeta vellet, haberetque in animo, quærebam, deinde quo modo id purè ac Latinè, ſi poſſem, ſin minùs, breviter ſimpliciterque redderem; parùm ſollicitus, ſi nomen nomini reſponderet, aut ſi juſta voculæ cujuſvis *Perſicæ* et *Arabicæ* ſignificatio, tanquam in verborum indice, notaretur: ad ſummam, res et ſententias, non verba, interpretari ſum conatus; quòd ſi vel

in ſententiis vel in verbis hallucinari mihi contigerit, veniam libenter dabunt, ob incredibilem rei difficultatem, politioris ingenii homines: cæterorum ſuffragiis facilè carere potero.

Aliud eſt porrò, quod hoc loco animadvertendum velim; quanquàm hujus ætatis lectoribus exquiſitum nimis ac longiùs petitum videbitur: illud volo dicere; ſi hujuſmodi opus de integro ſcribere inſtituiſſem, vitarem cùm omnes in libri margine notationes, tum in primis diverſorum ſermonum uno in libro concurſionem; quæ mirum eſt, quantum abſit ab elegantiâ, ideòque à Romanis et præcipuè à Cicerone, ſcriptorum elegantiſſimo, repudiata eſt; illi enim, utcunque Græcis literis eruditi fuerint, noluerunt tamen Græcos vel poetas vel philoſophos proprio ſermone loquentes citare: ſic variæ, quæ in commentariis noſtris inſeruntur linguæ, quantumvis ad philologorum gloriolam conferre exiſtimentur, inæqualem nimis et quaſi vermiculatam reddunt paginam; quo fit, non ſolùm ut minùs ſolutè ac volubiliter legatur, ſed ut viri elegantiores à legendo deterreantur, cùm horridius neſcio quid et inculcius in libro ſuſpicentur deliteſcere. Hortor itaque ſcriptores noſtros, ut lectorum uſui ac voluptati impenſiùs, quàm ſolent, conſulant; ut veteres illos dicendi magiſtros imitentur, qui artem oſtendere maluerunt, quàm ſeipſos oſtentare; ut denique ſimpliciter purèque ſcribant,

et literas ſeu Græcas ſeu Latinas, perinde ac ſi Græci eſſent aut Romani, tractare diſcant. Mea fuit hæc ſemper ſententia; ſed mos gerendus erat recentiorum ſcriptorum conſuetudini, ab adoleſcentulo præſertim, qui non alios ducere, ſed ipſe ducem ſequi, deberet.

Hæc lectoribus pleriſque omnibus ſatisfactura eſſe confido; nec verò me fugit nonnullos homines, qui pertenues Gallorum libellos lectitare conſueverint, totum hoc opus eſſe reprehenſuros, quòd ſcilicet Latinè ſit conſcriptum, et præcipuè quòd Græcos quoſdam verſiculos auſus ſim contexere. Grave crimen et vix ferendum! quod tamen haud vereor confiteri: fateor me ſermone Latino eſſe uſum, ut ab omnibus in Europâ gentibus legerer; fateor me librum verſibus conſperſiſſe, ut lectores varietate rerum allicerentur; fateor me in Latinis Horatii, Ovidii, Virgilii, Phædri, in Græcis, Theocriti, Anacreontis, Callimachi, *numeros* (vim et copiam non dico) imitatum fuiſſe, feliciter necne alii judicent; fateor denique, ut habeant quod multò magis reprehendant, Hebræa quædam noſtra atque Arabica ſubjungi; Perſica etiam, ſi jubeant, proferre poſſumus. Quòd ſi Galli, homines, ut ſcimus, delicatiſſimi, temeritatem hanc noſtram excuſare noluerint, illud pollicemur, nos, ſi quid aliud in poſterum ſcripſerimus, patriâ linguâ uſuros eſſe, quam ſedulò ediſcant velim, ſi noſtra legere cupiant;

quòd ſi *Dani*, *Ruſſi*, *Germani*, *Poloni*, *Hungari*, idem hoc factitaverint, profectò priùs caneſcemus, quàm tot ſermones difficiles ac diſſimiles didicerimus, cùm una ſolummodò nobis ſuffectura ſit, modò Latinè ſcribendi conſuetudo fautores invenerit, et *Romanorum* ſermo *reipublicæ*, ut dicitur, *literariæ* communis permanſerit. Ad alias linguas quod attinet, certè, ſi nihil præter utilitatem ſpectemus, non eſt omninò neceſſarium vel Græcè vel Arabicè ſcribere, cùm in ſubſelliis noſtris ac fori cancellis ne Demoſthenes quidem aut ipſe Mohammedes, ſi reviviſcerent, intelligerentur à populo; ſed cùm nihil ſit ad memoriam confirmandam aptius, aut ad linguas condiſcendas magis conferat, quàm ſtylum exercere, neſcio cur verſus aut orationes, utcunque eæ ſint inutiles atque imperfectæ, in linguâ quâlibet contexere vetemur: epiſtolas nimirum ad doctiores in exteris regionibus viros mittere, perſæpè nobis uſu venit, quas ſatius eſt elegantes eſſe atque urbanas, quàm nudas et impolitas. Quid alii fecerint, neſcio; ego multa me Latinè ſcripſiſſe confiteor, multa Græcè, multa etiam Gallicè; nec vereor affirmare, ſiqua mihi ſit in linguis ediſcendis facilitas, ab hac eam exercitatione et profectam eſſe et promotam. Quæ cùm ita ſint, mirari ſatis nequeo, quare vir eruditus, *Erneſtus*, et ille, non minùs in geometriæ ac philoſophiæ ſtudiis, quam in literarum elegan-

tiis verſatus, *Alembertus*, tantoperè laborare videantur, nequis poſthac Græcè et Latinè poemata aut politioris doctrinæ libros contexat. Quo tandem ſermone uti debet is, qui poetico ſe ingenio inflammari ſentiat? Num Gallico? at ſermo ipſe à poeſi eſt alieniſſimus. Num Anglico? at in unâ tantùm inſulâ legetur, et uno fortaſſe ſeculo. Nec verò cuivis perſuadere velim, ut peregrinis ſermonibus uſque eò ſtudeat, donec linguæ obliviſcatur ſuæ, aut horas eas omnes, quas patria atque amici ſuo jure ſibi vindicant, adeò tenui atque umbratili ſtudio impendat; ſed interdum, varietatis aut honeſtæ relaxationis cauſâ, Latinum vel Græcum etiam carmen componere ſi quis rectè poſſit, cur irrideatur non video. Equidem *Alemberti* libellum, qui inſcribitur *de recentiorum ſcriptorum Latinitate*, bis terve perlegi, nec tamen in eo quidquam probatum inveni, niſi id, de quo nemo ſanus diſputaverit, *recentiores ſcilicet, cùm Latine ſcribant, non tam purè ac perfectè ſcribere, ac ſi M. Tullii et Virgilii temporibus Romæ floruiſſent, nec veterum nos linguarum elegantias æquè perſpicere ac ſi Romani eſſemus*; præclarum ſanè ἀξίωμα ſed vix dignum, quod tanto argumentorum apparatu probaretur! Sermonis Latini ſuavitatem non ſentimus, ut Romani; ſed ita tamen ſentimus, ut delectemur: cur ideò, cùm tantæ ſint in vitâ moleſtiæ, unâ hac delectatione careamus? Quod au-

tem afferit vir ingenioſiſſimus, ſe dubitare, an quiſquam è recentioribus philologis, quantum inter Virgilii et Lucani *numeros ac modulationem* interſit, ſentire poſſit; id à tanto viro dici mirabar, ab illo præſertim, qui tam bellum de Muſicâ ſcripſerit opuſculum, cùm nemo ſit, in Britanniâ nimirum, qui non tantam ſentiat inter Æneidis et Pharſaliæ verſûs diſcrepantiam, quantam inter molliſſimam puellæ Neapolitanæ cantionem, ac lacrymoſum fidicinæ Lutetianæ ululatum: ſed non mirabar ampliùs, cùm viderem ab eodem ſcriptore *Ruæi* neſcio cujus hexametros quoſdam citatos, quos *Virgilianos* ille putat, nos verò ne *Statianos* quidem. Non luctabimur tamen pluribus verbis; ſufficiet ſuam cuique ſententiam eſſe; nobis, noſtram: illud autem oramus; ut, quoniam ipſe *Alembertus* ab aliis magni nominis viris diſſentire ſolet, nos quoque à ſe, omninò ſine iracundiâ, ſed non ſine dolore, diſſentientes æquo animo patiatur.

Utrum verò Gallis aut Gallorum amatoribus opus hoc noſtrum ſit placiturum, ſolliciti parùm ſumus; dummodo civibus noſtris, et nobiliſſimæ, quæ nos aluit, *Academiæ*, in quorum honorem et cœpti ſunt et perfecti, labores noſtri arriſerint; quid enim aliud optamus, quàm ut illis jucunda ſint et utilia, quæ et adhuc perfecimus et facturi ſumus in poſterum? Illud dolet, quòd literis humanioribus cogimur

vale dicere: dolet autem? nonne potiùs lætari decet, eum nobis patere vitæ curſum, quo meliùs et efficaciùs oppreſſos levare, miſeris opitulari, tyrannidem avertere poterimus? Si enim quæratur, Ecquis hominum ſit *maximus?* Ille, inquam, qui *optimus:* ſi rurſùs interroger, Quis optimus hominum ſit? reſpondeam, Is, qui de humano genere ſit optimè meritus. Utrum verò per literarum ſtudia, per mutas artes, per molliores animi luſûs, de hominibus tam bene mereri poſſimus, quàm agendo, laborando, eloquendo, iſti viderint, qui ita ſe in ſtudiis abdunt, ut nihil inde ad patriam aut cives commodi perveniat: equidem haud puto. Satis jam in umbrâ proluſiſſe videor; nunc in pulverem atque aciem vocor. Quid de me fortuna ſtatuerit, ignoro; illud ſcio, nihil à me ardentiùs expeti, quàm, provectâ tandem ætate et excurſo ſpatio, ad Academiæ dilectiſſimos receſſûs, tanquam ad portum, confugere; ubi non inertiâ, quam natura mea haud patitur, ſed otio honeſto perfrui potero, et ſtudia hæc diù intermiſſa recolere, quæ me curriculum hoc forenſe, in quod ſum ſtatim ingreſſurus, ulteriùs proſequi non ſinit.

POESEOS ASIATICÆ

COMMENTARIORUM

PARS PRIMA.

CAPUT I.

Asiaticos ferè omnes Poeticæ impensiùs esse deditos.

INSTITUENTI mihi de Poesi Asiaticâ differere, prima sese offert Hebræorum poesis, verbis splendida, sententiis magnifica, translationibus elata, compositione admirabilis, origine tandem, quod de nullâ aliâ dici potest, verè divina. Laudare tamen Vates illos Sanctissimos, &, quanta sit in eorum carminibus cùm elatio dicendi, tum etiam pulchritudo, exponere, nec mihi sanè erit facile, nec lectori necessarium. Opus enim *de Sacrâ Poesi* absolutissimum, nemo est, opinor, in his studiis versatus, qui non perlegerit; nemo, cui non summam admirationem attulerit cùm argumenti dignitas, & eruditi auctoris singulare judicium, tum Latini sermonis venustas ac nitor.

Humilius equidem argumentum mihi tractandum propoſui; ſed difficultatis, ſed laboris pleniſſimum. Etenim è fontibus reconditioribus, ac propè obſtructis, haurienda eſt materia; revocandi ſunt in lucem Poetæ, quorum opera obſcuravit vetuſtas, & quorum pœnè memoriam delevit oblivio. Præterea, refutandi ſunt imperitorum hominum ſermones, debellandi errores, minuenda opinionum perverſitas. Itaque, ut Varronis utar verbis, " non mediocres tenebræ " in ſylvâ, ubi hæc captanda; neque eò, quò " pervenire volumus, ſemitæ tritæ; neque non " in tramitibus quædam objecta, quæ euntem " retinere poſſunt."

Aggredior ſcilicet de iis gentibus diſputare, quarum poeſin reformidant faſtidioſæ *Europæorum* aures. Nos enim tranſlationes mitigare ſolemus, ac lenire; *Aſiatici* verò, temerè & incitatiùs exaggerare: nos ſtudemus ut verecundæ ſint, & quodammodò ſe facilè inſinuent metaphoræ; illi, ut violentè irruant: nos, ut ſint politæ, nitidæ, venuſtæ, nec longè ductæ; illi res pervagatas & in medio poſitas tranſvolant, & interdum longiſſimè repetitas captant imagines, quas ad ſatietatem uſque cumulant: *Europæi* denique poetæ in eo potiſſimùm laborant, ut jucundè, ut dilucidè ſcribant; Aſiatici, ut vaſtè, ut luxuriosè, ut diſſolutè. Inde fit, ut,

ſi cùm *Arabum* ac *Perſarum* carminibus comparetur elatiſſima Europæorum poeſis (*Græcam* ſemper excipio), remiſsè protinus fluere, & quaſi labi videatur,

Ut lana tincta purpuram citrà placet,
At ſi contuleris eam lacernæ,
Conſpectu melieris obruatur,*

ſed hanc tamen Aſiaticæ dictionis elationem, vix aut ne vix quidem percipiet is, qui interpretationes tantummodò leget: ſua eſt enim linguis omnibus gratia, & quaſi color proprius; ſua porrò verborum ſeries & collocatio, ac ſententiarum junctura, quas ſi quis diſſolverit, totam continuò diſtulerit ſuavitatem, totumque venuſtatis lumen extinxerit.

Aſiaticorum igitur poemata legentibus, tenenda eſt eorum hiſtoria; perdiſcendi ſermones, quorum exquiſitiores elegantiæ ſunt inveſtigandæ, cognoſcendi mores, diſciplinæ, opiniones, fabulæ, proverbia; carmina demùm Perſarum atque Arabum, *oculis & mentibus*, ut ita dicam, *Aſiaticis*, legant neceſſe eſt †.

Nec verò me latet nonnullorum hominum increbuiſſe ſermonem, qui harum gentium po-

* Ovid. apud Quintil. *Inſtit.* lib. x. cap. x.

† Vide De Sacrâ Poeſi, Prælect. vi. and vii.

eſin incultam eſſe autumant, & horridam. Illis abundè erit, ut ſpero, in hoc opuſculo reſponſum, ſatiſque probatum, ea ipſa poemata, quæ injucunda & impolita temerè dici ſolent, delectare potiùs atque allicere incredibili varietate et copiâ. Verè mihi videor eſſe dicturus: tametſi majeſtatem Homeri, ſuavitatem Theocriti, magnificentiam Pindari, Apollonii elegantiam, Sophoclis vim, Euripidis facilitatem, Æſchyli audaces figuras, Anacreontis hilaritatem, Ibyci ardorem, Steſichori gravitatem, mollitiem Alcmanis, venuſtatem Bacchylidis, neminem unquam ſcribendo conſequi poſſe cenſendum eſt; negari tamen non poteſt, quin *ſuæ* ſint poetis *Aſiaticis*, à naturalibus eæ quidem rebus deductæ, proprietates; *ſui*-que pulchritudinis colores, ad quorum laudem poeſis *Europæa* haudquaquam accedit.

Neque enim abeſſe poteſt, quin ii poetæ lætiſſimis abundent imaginibus, qui verſentur inter amœniſſimos campos, lucos, hortulos; qui delicïis atque amoribus toti vacent, qui tandem in iis regionibus commorentur, ubi ſolis nitor cœlique ſerenitas rarò nubibus obſcuratur; ubi ſummâ florum ac fructuum ubertate cumulata natura luxuriat quodammodò & quaſi laſcivit; ubi denique (ut vetus ait poeta)

Segetes largiri fruges, florere omnia,
Fontes ſcatere, herbis prata conveſtirier *.

Ac nemo ferè eſt, qui neſciat plurima poëſeos ornamenta ex imaginibus rerum naturalium derivari: maximam autem *Perſidis* partem, totamque eam *Arabiam*, quæ eſt à veteribus primùm *Felix* nominata, feraciſſimas regiones, ac deliciarum omnium abundantiſſimas, eſſe ſcimus.

Arabia verò ea, quæ *Deſerta* vocatur, rerum earum plena eſt, ex quibus formidinis ac terroris depromantur imagines, quæque adeò ad *elationem* dicendi ſint longè omnium aptiſſimæ: ſæpe igitur in *Arabum* antiquorum carminibus, heroes inducuntur incedentes

——Viâ altâ atque arduâ
Per ſpeluncas ſaxis ſtructas, aſperis, pendentibus,
Maximis; ubi rigida conſtat craſſa caligo.

Ob has præcipuè naturæ proprietates, & ob hanc vivendi conſuetudinem, *Arabas Perſaſque* imaginibus, tum *venuſtis* tum etiam *elatis*, abundare arbitror, ideòque poeticam, quæ his imaginibus potiſſimùm conſtat, ſtudioſiſſimè colere.

Hoc argumentum ad reliquas etiam gentes *Aſiaticas* transferri poteſt, quarum ſcilicet ulla

* Apud Cic. *Tuſcul. Quæſt.* lib. i.

ad nos pervenit cognitio: ſed juvat opinionem noſtram exemplis illuſtrare, & pauca de *Sinenſium*, *Indorum*, *Tartarorum*, aliorumque, poeſi antè dicere, quàm ad Arabum ſylvas, & uberrimos Perſarum hortos, acceſſerimus.

In Sinenſium linguâ, quæ, ſi magno ſcriptorum gregi * fides habenda ſit, eſt omnium copioſiſſima, volumen extat pervetuſtum, quod partes complectitur quinque, & *Shi king* vocatur: trecentas hic liber Odas continet de moribus, officiis, virtutibus; quæ eximiam habere dicuntur numerorum dulcedinem, imaginum venuſtatem. Una ex his Odis, quæ mihi valdè arriſit, citatur à *Confucio*, Platone illo, ſi ita dicere liceat, Sinenſium; cujus † opera graviſſima *Oxonii* aſſervantur. Carmen ipſum, Latinis verſibus utcunque redditum, libet ſubjungere: verba Sinica, & verſionem fidam, ſeparatim addamus neceſſe eſt, propter novas literarum formas, quas æneæ tabulæ incidendas curavimus.

Vides ut agros dulcè gemmatos lavet
Argenteus rivi latex;
Virides ut aura ſtridulo modulamine
Arundines interſtrepat!
Sic, ſic amœno cincte virtutum choro,
Princeps, amabiliter nites.

* Du Halde. Fourmont. Couplet. &c.
† In Archiv. Bodl. A. 1. fol. 7. p. 2.

Ode Sinica
Antiquissima.

Citatur in Confucii libro qui dicitur Ta Hio.

大學

Ode Sinica Antiquissima?

Citatur in Confucii libro qui dicitur Ta Hio.

大學

Ut maximo labore, & arte maximâ
Effingit artifex ebur,
Sic ad benignitatem amica civium
Blandè figuras pectora.
Ut delicata gemmulam expolit manus
Fulgore lucentem aureo,
Sic civitatem mitium gaudes tuam
Ornare morum lumine.
O quàm verenda micat in oculis lenitas!
Minantur & rident simul;
O quanta pulchro dignitas vultu patet,
Et quantus inceſſu decor!
Scilicet amœno, cincte virtutum choro,
Princeps, amabiliter nites.
Annon per omne, Veris inſtar, ſeculum
Memoria floreſcet tui * ?

Egregium hoc eſt vetuſtatis monumentum; floruit enim princeps, qui à poetâ Sinico laudatur, circiter octingentos ante Chriſtum annos: docet porrò, ſimilitudinibus à ſculptore eboris, & gemmarum politore ductis, quàm remoto ſeculo gens ea ingenioſiſſima elegantiores artes coluerit.

Nec pauciora in ſermone *Indico* ſcripta ſunt poemata †; ſed Indi recentiores, poſt Mogolorum δυναστειαν à Timuri nepotibus inſtauratam, Perſicè omninò ſcribunt, ideoque ſunt *Perſis* ſubjungendi. Dicendi genere utuntur elato &

* Vid. *Coupleti* Scient. Sin. pag. 10.

† Vid. Catal. MSS. in Bibl. Reg. Pariſ. in quâ etiam Carminum Sinicorum *Shi king* ſervatur exemplar.

magnifico, vel potius abutuntur; quod ex verſibus quibuſdam (licèt ſubinſulſis) intelligere poſſumus, quos contexuit Indus quidam, ex illorum ordine qui *Bramanes* appellantur. Hic enim, ſingularis cùm dignitatis tum eruditionis virum laudare inſtituens, carmen compoſuit; quo patronum in cœlum effert, & verbis hiſce tumidis ac ridiculis alloquitur:

Utcunque celeris terga ſonipedis premas,
Agitata ſubitò terra contremiſcere;
Octoque elephantes, vaſta mundi columina,
Sub impetu aſcendentis incurveſcere.

Aſtabat tum fortè, cùm hæc recitarentur, *Bernierus* medicus *, vir in primis doctus, & jucundus ſcriptor, qui illo tempore commorabatur in *Indiâ*. Is, inſulſam hominis irridens adulationem, dixit in aurem Principi, quo utebatur perfamiliariter, "Cave igitur ſæpiùs "equum conſcendas, princeps, ne miſeri po"puli tam crebris terræ motibus peſſimè mul"tentur." Tum ille comiter, "Ob hanc rem, "inquit, in lectică † plerumque vehi ſoleo."

Qualis tamen fuerit veterum Indorum, in regione *Coromandelicâ* habitantium, poeſis, planè neſcimus. Extat certè quidem vetuſtiſſimus li-

* Vid. Bernieri *de Statu Imperii Mogulici* Librum.

† Lectică) Indoſtanicè پالکی vulgò *Palanquin*.

ber Indicus, per totam Aſiam collaudatus, quem Arabes *Calila wa Demna* vocant, & quem in omnes ferè Europæ linguas redditum habemus. In eo ſummam gravitatem & ſapientiam non deſidero; ſed prorſùs ei deeſſe videtur poeticus ille flos & color: quod ex interpretatione fidâ docti cujuſdam Arabis intelligi poteſt, quâ nihil exilius, nihil preſſius, nihil à poeſi magis alienum. Poſteà verò Perſicus interpres, & deinde Turcicus, mirificos addebant cincinnos, ut ita loquar, & pigmentorum colores.

Tartarorum etiam poetæ, poſt receptam apud eos Mohammedis religionem, linguis utuntur Arabicâ & Perſicâ; nec dubito quin ſit illis excelſum ac vehemens ingenium, licet paullo horridius: quod perſpici poteſt ex duobus illis in libro *Zafar nama* verſibus, quibus invictus ille Tartariæ rex, Timurus, milites ſuos ad acriter dimicandum dicitur incendiſſe:

بزم مردان عرصهٔ رزمست وعشرت داد وکیر
باده خون دشمن وجام دمادم تیغ وتیر

hoc eſt ad verbum, *Locus compotationis fortium virorum eſt belli campus; lætitiæ autem cantus, pugnantium clamores; vinum, ſanguis hoſtium; pro crateribus verò, gladiis ac ſpiculis identidem utuntur.*

Asserit porrò scriptor gravissimus, Ibn Arabshah, " Incolas *Coraſmiæ* & *Sogdianæ* pariter " esse poeticæ deditos, sed his illos esse præ- " stantiores; adeò ut in urbe eorum præcipuâ, " pueruli etiam in cunis delicatissimis vocibus " & cantioni finitimis vagiant*."

Armenis quoque & *Syris*, non dubitari potest, quin sui fuerint poetæ. In Kircheri de Musicâ libro versûs quidam citantur, in Armeniaco sermone, non invenusti; & ab Herbeloto laudatur Syrus nescio quis, qui Homeri poemata dicitur patriâ linguâ elegantissimè reddidisse. Perpauca tamen, reor, vel in hoc vel in illo sermone

* Hist. Timur. pag. كح 28.

واهل خوارزم كاهل سمرقند في اللطافة
وافضل من اهل سمرقند في الحشمة والظرافة
يتعانون المشاعرة والادب ولهم في فنون
الفضل والمحاسن اشياء عجب خصوصا في
معرفة الموسيقا والانغام ويشترك في ذلك
الخاص منهم والعام ومما هو مشهور عنهم ان
الطفل في المهد منهم اذا بكي او قال آه فان
ذلك يكون في شعبة دوكاه *

Nimis hæc sunt facilia, quàm ut interprete egeant. Ultima vox ex Persica, Musicæ propria. Vid. etiam Herbel. Bibl. Orient. pag. 1001.

extant carmina; nam, cùm Mohammedani omnes ferè Chriſtianorum, in *Aſiâ* commorantium, libros combuſſerint, ſacerdotes, plùs æquo ſuperſtitioſi, eos tantummodò è flammis eripere voluerunt, quos ad religionem & ſacras diſciplinas ſpectare arbitrarentur *.

Idem *Æthiopibus* arbitror contigiſſe; quorum linguam haud vereor inter *Aſiaticas* numerare, utpote quæ ſit Arabicæ ſimillima, & ex Aſiâ ſine dubio oriunda.

Cæterùm in Æthiopum ſermone pauciſſima mihi videre contigit poeſeos ſpecimina. Sæpe à Ludolfo citatur Æthiopicum poema *de Faſtis*, ſive, ut ipſe ait, de rerum cœleſtium ac terreſtrium laudatione, quod nec injucundum eſſe videtur, nec inelegans; &, tametſi multus ſit fortaſſe & nimius in miraculis denarrandis poeta, in eo tamen ardor quidam ſit, ac vis ingenii illuceſcit; prætereà carmen ſuum lætis iis imaginibus ornat, quibus tota ferè dictio Aſiatica colluſtrari ſolet. Verſûs quoſdam ex hoc poemate, *Latinè* adumbratos, apponam; ſed literæ Æthiopicæ, quippe minus elegantes, & vix dignæ cognitu, omitti ſine diſpendio poſſunt:

* Stephanus Petrus, patriarcha Antiochenus, ad Huntingdonum Italicè ſcribens, hæc habet: *I noſtri libri ſono andati tutti ſotto l'acqua e fuochi, e, mancando chi ſcriva di nuovo, li libri antichi ſono andati ſempre ſcemando; e non ſi ſon conſervati per lo più, ſe non i libri ch'erano neceſſarii per il culto della ſantiſſima religione.*

Nunc immitis hyems fugit,
Nec ſonantibus agri
Molles rigantur imbribus.
Tu, qui pratula floribus
Suave-olentibus ornas,
Qui lucida regis ſydera,
Flores fac roſeos tui
Colligamus amoris,
Fructûſque pietatis novos;
Ac, dum per virides apis
Dulcè murmurat hortos,
Jucunda delibans thyma,
Da, ſuavi mihi carmine, ut
Diligentior illâ
Laudes tuas enuntiem.

Fuit etiam Æthiops quidam, quo familiariter utebatur Ludolfus, & cui poeticum ingenium non videtur defuiſſe. Scripſit is elegiam in obitum Principis Erneſti, qui puer admodùm ceſſit è vitâ; &, pulchritudinem pueri laudans, ait,

Vultûs nitore vicit ille beryllon.

deinde copioſiùs,

Filo crinis erat pulchrior aureo,
Quod Indicus bombyx vomit;
Et lunâ enituit ſplendidior gena,
Cùm rara tingat nubila *,

Haud ſcio an multi è poetis Græcis, qui

* Vid. Ludolf. Æthiop.

Lyrici appellantur, inter *Aſiaticos* non ſint numerandi; quorum alii in Aſiaticis inſulis, alii in ipſâ Aſiâ, *Minori* ſcilicet, nati ſint, & qui, Arabum ac Perſarum poetis videantur eſſe perſimiles, non metris ſolùm & compoſitione, ſed figuris etiam, & poematum argumentis. Ideoque, tametſi in hoc libro de iis præcipuè poetis, qui vel Arabicè vel Perſicè ſcripſerunt, inſtituï diſſerere, tamen haud alienum erit eorum poeſin cum Græcâ identidem comparare, ſi qua inter eas ſingularis affinitas intercedere videatur.

Abundè hæc, ut puto, oſtendunt quantùm Aſiaticæ gentes poeticam coluerint; quantùm verò aliis gentibus Arabes ac Perſæ præſtent, in iis, quæ deinceps ſequentur, capitibus, ſpero me uberrimè demonſtraturum. *Turcis* etiam ſua dabitur laus, ſed hi Perſas nimis ſervili more, ut Romani Græcos, imitantur.

Satis arbitror doctiori cuivis eſſe notum, Arabes ita fuiſſe huic arti deditos, ut de re qualibet verſûs funderent ex tempore, mediocres eos quidem plerumque, ſed nonnunquam ſanè pulcherrimos; quod minùs videbitur admirandum iis, qui conſiderent cùm metrorum facilitatem, tùm ſonorum ſimilium in illorum ſermone abundantiam. Hæc autem res apud illos ita frequens erat, ut plurimus etiam nunc habeant voces quibus *artem verſuum ſubitò com-*

ponendorum significent*. Exempla sunt innumera: unum solummodò atque alterum subjiciam.

Primum in libri *Shekerdán* capite decimoquarto narratur. Ipsius auctoris verba apponam: "Ibam, inquit poeta *Almofadhal*, regem " *Arraſhíd* salutatum; apud quem calathus erat " rosarum plenus, & puella formosa, erudita, " poeticæ peritissima. Ad regem itaque accessi; " dixit autem, *Fac audiam, O* Mofadhal, *bre-* " *vem quandam rosæ similitudinem.* Recitavi " igitur ex tempore, *Similis est puellæ genæ,* " *quæ, dum suaviatur eam amatoris labium, ru-* " *bore suffundi incipit.*

" Tum interpellavit puella, eodem metri ge- " nere,

" *Similis est potiùs genæ meæ, cùm me provocet* " *Arraſhidi manus ad dulces amoris lusûs* †."

* بديهًا & ارتحالا & اقتراحًا &c.

† قال المفضل دخلت علي الرشيد وبين يديه طبق ورد وعنده جارية مليحة اديبة شاعرة وقد اهديت اليه فقال يا مفضل قل في هذا الورد شيأً يشبهه فقلت

كانه خدّ المحبوب يقبله

فم الحبيب وقد ابدا به خجلا

Belliſſimi videbuntur hi verſûs lectori Arabicè ſcienti; & pulchræ profectò ſunt ſimilitudines cùm poetæ tum poetriæ: eandem comparationem innuit, cùm *de flore illo verecundiæ* loquatur, venuſtus poeta Lycophronides, cujus verſiculos (etſi Græcas ſententias Latinis immiſcere admodùm diſpliceat) ob eximiam dulcedinem citabo:

Ουτε παιδος ἀρρενος,
Ουτε παρθενων των χρυσοφορων,
Ουτε γυναικων ζαθυκολπων,
Καλον το προσωπον,
Ἀλλα κοσμιον πεφυκει,
Ἡ γαρ αἰδως ανθος ἐπισπειρει *.

Alterum hujus rei exemplum in libro quodam incerti auctoris me legiſſe memini. " Formo-

فقالت الجارية

كانه لون خدّي حين يدفعني
كف الرشيد لامر يوجب الغسلا

فقال الرشيد قم يا مفضل اخرج فان هذه المباحثة قد هيجتنا فقمت خرجت وارخيت الستور دوننى

Vide etiam Herbel. in voce *Dhohák*.

* Apud Athenæum lib. xiii.

" ſam ac doctam adoleſcentulam quidam è po-
" etis illuſtrioribus diligebat. Puella viciſſim
" eum ita unicè amabat, ut nunquam, niſi unà
" adeſſet amicus, lætaretur. Die quodam in
" febrim incidit puella, &, jam propè ſopitâ,
" ægritudine, in lectulo dormivit. Tum ami-
" cus, qui anteà cubiculum non reliquerat, la-
" vatum ibat. Illa expergefacta, ubi eſſet ami-
" cus, percontata eſt. Dicebant famuli in bal-
" neo eſſe: ea verò chartulam afferri juſſit, &
" hos ſcripſit verſiculos, quos illicò ad poetam
" miſit:

يا عاشقي لو كنت عاشقاً لما
فضحتك عندي محنة الايام
فوالله ما انصفت في شرع الهوي
انا في الحِمَام وانت في الحَمّام

" *Ah, anime mi, ſi verè me amares, non te for-*
" *tunæ iniquitas à me disjungeret: profectò haud*
" *æqua mihi tecum pars amoris eſt; ego in ipſâ*
" *morte verſor, tu in balneo te oblectas.*" Ubi obſervandus eſt non illepidus, ut Aſiatici putant, verborum luſus, vox enim *himám* mortem ſignificat, *hammám* verò, balneum.

" Poeta verſûs amicæ legit; aliquantulum
" chartæ illachrymavit; tum reſcripſit ex tem-
" pore:

ولم ادخل الحمام تصدي تنعمي
فكيف ونار الوجد بين جوانحي
ولكنني لم يكفني فيض ادمعي
دخلت لابكي من جميع جوارحي

" *Non ideò intrabam balneum, ut me oblectarem:*
" *quomodo enim? dum ignis deſiderii in pectore*
" *meo ardet: ſed non mihi ſatisfecit lachrymarum*
" *effuſio; idcircò intrabam, ut ab unoquoque mem-*
" *bro flere poſſem.*"

Veniamus ad Perſas. Ii verò quàm ſtudiosè poeticam excoluerint, & quanti eam æſtimârint, intelligi poteſt ex ingenti poetarum multitudine, qui in Perſide floruerunt, ad quorum opera percúrrenda hominis vitam vix arbitror ſuffecturam. Illi, pulcherrimâ uſi tranſlatione, pro *verſûs facere* dicunt *margaritas nectere*; quemadmodùm in illo Ferduſii verſiculo

كه بر نوك الماس درّ سفته ام
در بحر دانش همه رفته ام

Siquidem calami acumine adamantino margaritas nexi; *in ſcientiæ mare penitùs me immerſi.*

Turcæ, ut ſuprà dictum, Perſas ſequuntur, imò, ſæpè ita fidè, ut verbum de verbo red-

dant. Sed * Alcæum, † Archilochum, ‡ Bacchylidem, § Anacreontem, alios, permultis in locis imitatus eſt Horatius: Latina tamen non minori cum voluptate quàm Græca legimus. Multi ſunt prætereà verſûs Turcici, qui, è Perſicis non redditi, videntur eſſe valdè belli; velut illi, quibus Imperatoris Soleimanni laudatur juſtitia, liberalitas, fortitudo:

كهسه ايامنده اتمز ياي‌دن غيري فغان
كهسه دورانده كج چكمز انك الا كمان
يوق زمانده يتيم انك مكر درّعدن
يوقدر ايامنده خونين دل مكر مشك ختن

* Lib. i. Carm. ix. *Vides ut altâ ſtet,* &c.

Alcæus, Τει μεν ὁ Ζευς, ἐν δ' ὀρανω μεγας
Χειμων, πεπαγασιν δ' ὑδατων ῥοαι.

Et quæ ſequuntur. Item Carm. xiv. *Et malus celeri ſaucius,* &c. Alc. apud Heracl. Pont.

Το μεν γαρ ενδεν κυμα κυλινδεται, &c.

† In Epodis paſſim.

‡ Lib. i. Carm. xv. *Paſtor cum traheret,* &c. "Hæc inquit "Porphyrion, à Bacchylidis Caſſandrâ ſumuntur."

§ Lib. i. Carm. xxiii. *Vitas hinnuleo me ſimilis,* &c.

ANACREON.

Ατε νεβρον νεοθηλη
Γαλαθηνον θ', ος ἐν υλη
Κεροεσσης ἀπολειφθεις
Ἀπο μητρος ἐπλοηθη.

Illo regnante nullus eſt auditus gemitus, niſi arcus tinnientis; illo regnante nihil curvum, præter arcum, inveniri potuit; illo rege, nullus præter Adeni *unionem, fuit pupillus; illo imperatore, nullum, præter* Khoteni *moſchum, cor ſanguineum extabat* *.

Nec ſolùm poetica eſſe videmus Aſiaticorum *ingenia*, verùm etiam *linguæ* eorum ſunt ad poeſin accommodatiſſimæ; diſſimiles eæ quidem inter ſe, ſed ſuo quæque in genere præſtans. Suavitatem Perſica, ubertatem ac vim Arabica, mirificam habet Turcica dignitatem: prima allicit atque oblectat; altera ſublimiùs vehitur, & fertur quodammodò incitatiùs; tertia elata eſt ſanè, ſed non ſine aliquâ elegantiâ & pulchritudine. Ad luſûs igitur & amores ſermo Perſicus, ad poemata heroica & eloquentiam Arabicus, ad moralia ſcripta Turcicus videtur idoneus.

Philoſophorum omnium poſt renatas literas (Magnus ille noſter Newtonus perpetuò excipitur) princeps, Verulamius, opus egregium fore rebatur *de variis linguarum proprietatibus* tractationem †. Ait enim, idque veriſſimè, "Ex po-"pulorum ſermonibus mores eorum atque in-"genia accuratiſſimè dignoſci poſſe." Quod verò aſſerit Vir admirabilis de Græcorum ac

* Vide Præfationem elegantem libri *Humaiún Nama.* Et Herbel. in voce *Khoten.*

† De Augm. Scient. vi. 1.

Romanorum linguis, nempe *hos verba compoſita valdè reformidare, illos vocum compoſitionibus in primis delectari,* id transferri ad Perſarum atque Arabum ſermones rectiſſimè poteſt; unde colligimus Perſas *artibus*, Arabes *rebus gerendis* fuiſſe aptiores; " Artium enim, inquit ille, diſ-" tinctiones, verborum compoſitionem ferè ex-" igunt; at res & negotia ſimpliciora verba " poſtulant." Deinde hos graves ac ſeveros eſſe cognoſcimus, illos luxurioſos, voluptuarios, diſſolutos; quòd illi in compoſitione redundent ac diffluant, hi contrà breves ſint, caſti, enucleati, preſſi; rarò effundantur, neque abutantur verborum copiâ, & ſæpe uno verbo ſenſa dilucidiùs exponant, quam nos pluribus ſententiis.

Exemplo ſit *Motanabii*, poetæ nobiliſſimi, verſiculus, quo puellæ deſcribit pulchritudinem:

بدت قمراً ومالت غصن بان
وفاحت عنبراً ورنت غزالاً

hoc eſt, *Tanquam luna enituit, & tanquam ramulus myrobalani delicatè ſe inflexit; & ambari odorem habuit, hinnuleique tenerum aſpectum.*

Confitendum eſt Græcos, etiam in hac re, ad Arabum laudem proximè accedere; ſic enim,

ſive Pherecrates, ſive auctor fabulæ, quæ *Perſæ* inſcribitur:

Ω μαλαχας μεν ἐσορων, ἀμπνεων δ' ὑακινθον,
Και λαλων μελιλωτινον, και ῥοδα προσεσηρως,
Ω φιλων μεν ἀμαρακον, προσκινων δε σελινον.

Nihil certè his verſibus dulcius, nihil venuſtius. Sed verſiculi illius Arabici, cum ſummâ brevitate conjuncta, elegantia linguâ Latinâ exponi nullo pacto poteſt; ſi dicamus enim,

Non vitis illâ flexa delicatior,
Non clarius lunæ jubar,
Non dulcis aura balſami fragrantior,
Non hinnuli oculus blandior.

quàm inconcinna hæc ſint cum illis comparata!

Sed de poeſi Aſiaticâ *in genere* ſatis multa. Nunc ad eam *ſpeciatim* tractandam accedimus; ac primùm de Arabum, Perſarum, ac Turcarum poeſi, quatenus ad verſuum formam & ſtructuram attinet, eſt differendum.

PARS SECUNDA:

De poematum Asiaticorum formâ.

CAPUT II.

العروض

SIVE

De metris Aſiaticis.

ASIATICI carminis naturam ac leges tractaturus, videor mihi quodammodò in dumetum quoddam eſſe delapſus, in quo nihil eſt aut ſuave aut jucundum. At ne qua tamen res, quæ ad *poeſin Aſiaticam* pertinet, intacta à me relinquatur, exponam in hoc capite, quam breviſſimè potero, varia *metrorum* genera, quibus tum Arabes ac Perſæ, tum etiam Turcæ utuntur; & quoniam in hoc ſermone *Europæos* alloquor, utar vocabulis in *Europâ* cognitis, ne peregrinis duriſque vocibus lectores deterream; quod illos feciſſe video, qui idem argumentum anteà tractaverunt. Quis enim intelligere poteſt quid hæc velint: " *Aruda* ſecunda *Hadhd-*
" *hata* eſt; cui duæ competunt *Darbæ*, prima

وَعَادَ لَنَا عِيدُ السُّرُورِ بِبُرْءِ مَنْ حَلَا ذِكْرِهِ

فِي الْخَلْقِ عِقْدٌ مُنْضَدُ ۝

فَتًى عِرْضُهُ لَوْنُ اسْمِهِ وَثَنَاؤُهُ حَكَى عَرْفَهُ

فَاللَّوْنُ وَالطِّيبُ مُحْمَدُ ۝

لَهُ خُلُقٌ يَحْكِي النَّسِيمَ لَطَافَةً وَخُلُقٌ أَرَانَا الْبَدْرَ

بَلْ هُوَ أَزْيَدُ ۝

يُقَصِّرُ فِكْرِي فِي مَدِيحِ صِفَاتِهِ فَمَا تُنْشِئُ الْأَفْكَارُ

فِيهِ وَتُنْشِدُ ۝

فَضَائِلُهُ كَالرَّمْلِ وَالْقَطْرِ كَثْرَةً وَرَمْلُ الثَّرَى

وَالْقَطْرُ لَا يَتَعَدَّدُ

" *Hadhdhata*, ſecunda *Hadhdhata Damrata*.
" Quaternario *Aruda* unica eſt ſana, cui *Darbæ*
" quatuor, *Raſlata*, *Dhailata* Nuda, & Kata-
" ta *?" Profectò hæc legenti cuivis tam obſcura videbuntur quàm Hannonis in fabulâ Plautinâ perſonati oratio *Punica*. Sed nos ad argumentum, magis dilucidè tractandum, veniamus.

Magna eſt in poeſi Aſiaticâ metrorum varietas, in quâ ne Græcæ quidem cedit: hoc tamen præcipuè intereſt, quod Arabes & Perſæ plures habeant ſyllabas longas quàm breves, Græci verò pluribus utantur brevibus quàm longis; unde fit, ut tribrachyn, proceleuſmaticum, primum pæona, alioſque pedes volubiles, quibus Græci tum poetæ tum oratores delectantur, Aſiatici in verſibus non adhibeant. Apud Arabes, ſi literâ (ut vocant) *immotâ* ſyllaba terminetur, longa ſemper eſt, ſin minus, brevis; ut قَدْ *kād*, بِ *bĕ*.

Pleræque voces, quibus de re metricâ utuntur Aſiatici, à tentorio tranſlatæ ſunt, propter ſimilitudinem quandam inter ædificium tentorii, & verſuum ſtructuram, quemadmodum illa Pindariça,

Χρυσεας ὑποστασαντες εὐ-
τειχει προθυρῳ θαλαμῳ
Κιονας, ὡς ὀτε θαητον μεγαρον
Παξομεν—& quæ ſequuntur.

* Vid, Clerici *Proſod. Arab.* pag, 73.

Sic verſum بيت ſeu *domum* vocitant, & hemiſtichium مصراع ſeu *januam*; ſyllabam longam, & pyrrichium longæ temporibus æqualem, *chordas* nominant, iambum & choreum, *paxillos*. Hæc autem imago, quæ non eſt ſanè injucunda, à communi Arabum Νομάδων ſeu campeſtrium vitâ depromitur.

Sequitur ut de pedibus poeticis diſſeram. *Puri* igitur pedes ſunt vel diſſyllabi,

Pyrrichius	فَعَ	*fă̆ă̆.*
Iambus	فَعَلْ	*fă̆ā̆l.*
Trochæus	فَعْلَ	*fā̆lă̆.*
Spondæus	فَعْلَنْ	*fā̆lān.*

vel triſyllabi,

Anapæſtus	فَعِلُنْ	*fă̆ĭlōn.*
Bacchius	فَعُولُنْ	*fă̆ū̆lōn.*
Amphimacer	فَاعِلُنْ	*fā̆ĭlōn.*
Amphibrachys	فَعَولُ	*fă̆ū̆lŏ.*
Antibacchius	مَفْعُولُ	*māfū̆lŏ.*
Moloſſus	مَفْعُولُنْ	*māfū̆lōn.*

Pedes *compoſiti*, ſeu potiùs *numeri*, ſunt

Pæon ſecundus	مُفَاعِلُ	*mŏfāĭlŏ.*
Pæon tertius	فَعِلَاتُ	*fāĭlātŏ.*
Pæon quartus	فَعِلَتُنْ	*fāĭlātŏn.*
Epitritus primus	مَفَاعِيلُنْ	*măfāīlŏn.*
Epitritus ſecundus	فَاعِلَاتُنْ	*fāĭlātŏn.*
Epitritus tertius	مُسْتَفْعِلُنْ	*mōſtāfĭlŏn.*
Epitritus quartus	مَفْعُولَاتُ	*māfūlātŏ.*
Diiambus	مَفَاعِلُنْ	*măfāĭlŏn.*
Dichoreus	فَاعِلَاتُ	*fāĭlātŏ.*
Antiſpaſtus	مَفَاعِيلُ	*măfāīlŏ.*
Choriambus	مُفْتَعِلُنْ	*mōftăĭlŏn.*
Ionicus à majori	مُسْتَفْعِلُ	*mōſtāfĭlŏ.*
Ionicus à minori	فَعَلَاتُنْ	*făălātŏn.*

Habent prætereà duos pedes compoſitos; alterum, ex iambo & anapæſto, alterum ex anapæſto & iambo. Haud ſum neſcius pedem dochimum ex bacchio & iambo componi, ut *reipublicæ*; ſed, quoniam aliud vocabulum non

occurrit, duos illos pedes dochimos nominabo. Eſt igitur

Dochimus prior مُفَاعَلَتُنْ *mŏfāălătŏn.*
Dochimus ſecundus مُتَفَاعِلُنْ *mŏtăfāĭlŏn.*

qui dochimo veterum ſunt numero ſyllabarum æquales, temporibus non valdè diſpares.

Nunc de carminum generibus ſive البحور dicendum eſt: ea ſunt ſedecim.

الطويل *Longum*, Epitritobacchiacum.
المديد *Extenſum*, Trochæocreticum.
البسيط *Expanſum*, Iambocreticum prius.
الوافر *Copioſum*, Dochimeum prius.
الكامل *Perfectum*, Dochimeum ſecund.
الهزج *Lyricum*, Epitriticum.
الرجز *Tremulum*, Iambicum.
الرمل *Breve*, Trochaicum.
السريع *Velox*, Iambocreticum ſecundum.
المنسرح *Mobile*, Iambotrochaicum.
الخفيف *Leve*, Trochæoiambicum.
المضارع *Simile*, Antiſpaſticum.
المقتضب *Conciſum*, Choriambicum.
المجتث *Amputatum*, Ionicum.

المتقارب *Conjunctum*, Bacchiacum.

المتدارك *Conſequens*, Creticum.

Prima ſpecies conſtat ex bacchio & primo epitrito quater repetito; ſed in quartâ & octavâ ſede recipere poteſt diiambum, ut

Amator | puellarum | miſer ſæ | pè fallitur
Ocellis | nigris, labris | odoris, | nigris comis.

& in octavâ bacchium, ut

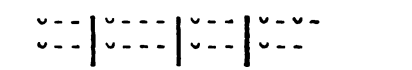

Amator | puellarum | miſer ſæ | pè fallitur,
Ocellis | nigris, blandâ | que vocis | loquelâ.

Interdum verò in locis imparibus admittit pro bacchio amphibrachyn, in quarto diiambum, ut

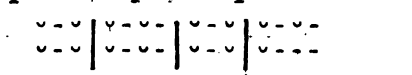

Legenda, | puer, roſa eſt: | Aprilis | adeſt, adeſt!
Legenda, | puer, roſa eſt: | Corinna | roſas poſcit.

interdum in primâ ſede ſpondæum recipit, in ſecundâ & ſextâ antiſpaſtum, ut

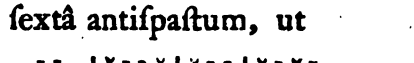

Phyllis | comas pulchra | renoda | bat aureas;
Hylas hanc | videns igne | calebat | Dei alati.

Nonnunquam etiam in primâ ſede trochæus invenitur, ut

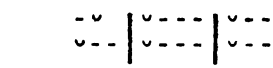

Ridet | amatores | Corinna; ah! | cave, cave.
Amator | puellarum | miſer ſæ | pè deſperat.

Hujus generis eſt Tarafæ elegia, ſeu ſecunda, ut vocatur, *Moallaca*, ut

وفي الحيّ احوي ينفض المرد شادن مظاهر
سمطي لؤلؤ وزبرجد

" In tribu autem erat hinnulus fuſcos habens
oculos, qui recentes baccas decuſſit,
" Exhibens duo fila margaritarum & ſmaragdorum."

Wafi'lhai | *iahwayan* | *fodho'lmerd* | *aſhadinon.*
Modhaher | *oſimthalu* | *luinwa* | *zabargidin.*

Secunda ſpecies conſtat ex epitrito & amphimacro, ſequente epitrito, ut

Inter umbras | arborum | ſic jacentes
Dulce carmen | barbito | ſuccinamus.

in tertiâ & ſextâ ſede pro epitrito amphimacrum admittit,

Inter umbras | arborum | ſic jacens
Dulce carmen | barbito | ſuccinis.

& interdum in ſextâ ſpondæum,

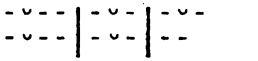

Inter umbras | arborum | ſic jacens
Dulce plectro | ſuccinis | carmen.

& in tertiâ ac ſextâ anapæſtum,

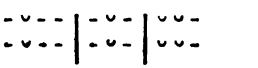

Inter umbras | arborum | virides
Dulcè plangis, | dum nemus | reſonat.

Nonnunquam penitùs mutatur verſus, & in primo, tertio, quarto & ſexto loco ionicum à minori recipit, in ſecundo & quinto anapæſtum, ut

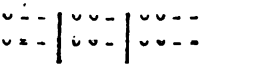

Miſerorum eſt | nec ama | re puellas,
Neque blandæ | Veneri | dare ludum.

aut pro ionico dichoreum, pro anapæſto amphimacrum,

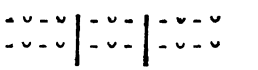

Nunc bibamus, | O boni, | nunc amemus,
Nunc canamus | ad lyram | ſuave carmen.

Tertia ſpecies conſtat ex epitrito tertio, & amphimacro quater repetitis, ſi tetrameter eſt verſus: in quartâ & octavâ ſede anapæſtum recipit, ut

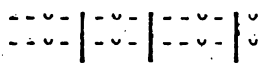

Vobis cano, | virgines, | vobis cano, | pueri,
Jucundius | nil amore | eſt, pulchrius | ve pio.

& in octavâ ſpondæum,

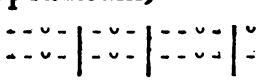

Vobis cano, | virgines | vobis cano, | pueri,
Jucundius | nil amore, | aut pulchrius | nil eſt.

Verſus trimeter quatuor habet epitritos, & duos amphimacros, ut

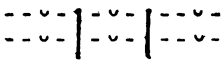

Vobis cano, | virgines, | vobis cano,
Jucundius | nil amore | eſt mutuo.

qui etiam in tertiâ & ſextâ ſede moloſſum admittit,

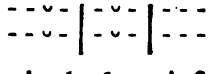

Vobis cano, | virgines | formoſæ,
Jucundius | nil amore | eſt puro.

Nonnunquam pro epitrito tertio diiambum habet, pro amphimacro anapæſtum, ut

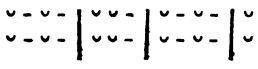

Per arbores | Philome | la, blanda avis, | quid ait?
" Ubi eſt merum | nitidum? | roſæ, fides, | ubi ſunt?"

aut in primo, tertio, quinto, & ſeptimo loco

choriambum habet, in ſecundo & ſexto creticum, in quarto & ultimo anapæſtum, ut

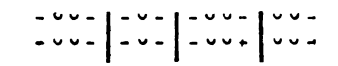

Alma Venus, | parvuli | mater amo | ris, ades,
Sit facilis | jam mihi, | ſit mihi ami | ca, Chloë!

vel pro choriambo pæona quartum admittit, ut

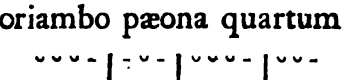

Amor habet | dulce mel, | ſed habet idem | aloën,
Leviter is | mella præ | bet, aloën | cumulat.

Porrò verſus trimeter in ultimâ ſede recipit interdum diiambum, ut

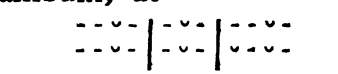

Vobis cano, | virgines, | vobis cano,
Jucundius | nil amo | re mutuo eſt.

aut choriambum,

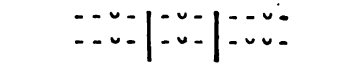

Vos alloquor, | virgines, | vos alloquor,
Jucundius | nil amo | re eſt tenero.

aut quartum pæona,

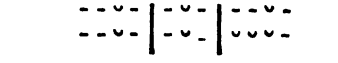

Vos alloquor, | virgines, | vos alloquor,
Jucundius | nil amo | re tenero eſt.

Nonnunquam verò & in tertio & in ſexto loco bacchium habet, ut

⏑ – ⏑ – | ⏑ – ⏑ – | ⏑ – ⏑ –

Vos alloquor, | virgines | venuſtæ,
Jucundius | nil amo | re puro eſt.

Ad hoc genus pertinet *Tograi* elegantiſſimum carmen, ut

تنام عني وعين النجم ساهرة
وتستحيل وصبغ الليل لم يحل

" Dormis me relicto; at ſtellæ oculus non dormit:
" Et tu mutaris; at noctis color non mutatur."

⏑ – ⏑ – | ⏑ – ⏑ – | ⏑ – ⏑ – | ⏑ ⏑ –

Tenámo án | níwaei | nonníjmiſa | hiraton

⏑ – ⏑ – | ⏑ ⏑ – | ⏑ – ⏑ – | ⏑ ⏑ –

Watáſtahei | lo waſib | golleili lam | yaholi.

Nos quoque ſumus eodem genere uſi, in tribus verſiculis Arabicis, quos olim exercitationis gratiâ adoleſcentuli compoſuimus:

اذا نسيم الصباء يدبّ في الشجر
الم بجب نشق المشموم والثمر *
سيول زرق من الريضان قد دعبت
فاحت بها نفحة الريحان والزهر *
فيا غزالي اذا تنول لي القدح
يا شاب ريحك شبّ نشوة السكر *

id est ad verbum,

Cùm lenis zephyrus inter arbores subrepit,
Annon secum affert moschi, & pomorum odorem?
Cærulei rivuli ex hortulis ludentes saliunt,
In quibus dulcis ocimi & florum odor afflatur:
Sic, O puella hinnuleo similis, cùm poculum mihi affers,
Tuus halitus, amica, vini odorem auget atque accendit.

Observa in ultimo versu lusum verborum شاب & شبّ quorum posterius cùm *adolescere*, tum etiam *accendere* significat.

Quarta species ex priore dochimo constat sexies repetito, si trimetri sunt versiculi, si dimetri, quater, ut

⏑ – ⏑ ⏑ – | ⏑ – ⏑ ⏑ – | ⏑ – ⏑ ⏑ –
⏑ – ⏑ ⏑ – | ⏑ – ⏑ ⏑ – | ⏑ – ⏑ ⏑ –

Genis rosèis, | nigrisque oculis, | nigrisque comis,
Amore facis | tepere meum, | Corinna, sinum.

&

⏑ – ⏑ ⏑ – | ⏑ – ⏑ ⏑ –
⏑ – ⏑ ⏑ – | ⏑ – ⏑ ⏑ –

Venusta puel | la, tarda venis;
Parata rosa est, | parata chelys.

Trimetri in tertio & sexto loco admittunt bacchium, ut

⏑ – ⏑ ⏑ – | ⏑ – ⏑ ⏑ – | ⏑ – –
⏑ – ⏑ ⏑ – | ⏑ – ⏑ ⏑ – | ⏑ – –

Venuſta puel | la, tarda venis | ad hortum,
Parata lyra eſt, | paratus odor | roſarum.

& in primo vel choriambum, ut

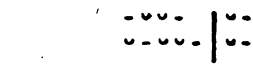

Pulchra puel | la, tarda venis | ad hortum,
Parata lyra eſt, | paratus odor | roſarum.

vel moloſſum, ut

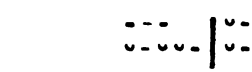

Phryne pul | chra, tarda venis | ad hortum,
Parata lyra eſt, | paratus odor | roſarum.

vel amphibrachyn, ut

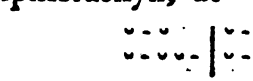

Chloë me | a, tarda venis, &c.

vel etiam creticum, ut

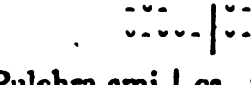

Pulchra ami | ca, tarda venis, &c.

Dimetri in ultimâ ſede epitritum primum recipiunt, ut

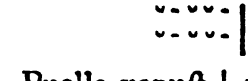

Puella venuſt | a, tarda venis,
Parata lyra eſt, | merum, flores.

Nonnunquam hoc carminis genus in ſingulis locis, excepto tertio & ultimo, (ubi ſæpiùs eſt bacchius) primum epitritum admittit, ut

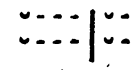

Amatores | puellarum | miſellos
Ocellorum | nitor multos | fefellit.

niſi hi verſiculi potiùs ad ſextam ſpeciem pertineant; certè eodem metro utitur *Hafez*, poeta Perſicus, in illo carmine,

خوشا شيراز ووضع بي مثالش
خداوندا نكهدار از زوالش

Ah dulcem urbem Schirazum! & ſitum ejus eximium!
O Deus, hanc urbem à ruinâ defende!

interdum verò recipit diiambum, ut

qui verſûs ſunt iambici puri trimetri catalectici; velut illi Horatiani,

Trabuntque ſiccas machinæ carinas:
Nec prata canis albicant pruinis.

ſed Arabici puriores ſunt,

منازل لغرتنا تغار
كانها رسومها سطور

Menázilón | lekártaná | kifâron
Cáinnamá | roſúmohá | ſothúron.

nonnunquam verò fiunt antiſpaſtici trimetri catalectici, ut

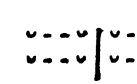

Chloë pulchra, | venis tarda; | parantur
Scyphi, vina, | lyra, unguenta, | corollæ.

Ad hanc ſpeciem pertinet admirabile illud *Abi'lola* carmen,

اعن وخد القلاص كشفت جالا
ومن عند الظلام طلبت مالا

An è celeri camelorum greſſu robur eorum cognoſcis?
An è tenebris divitias petis?

Aán wakhd'il | kiláficaſhaf | tahála
Waminindadh | dhalámithalab | tamála.

Quinta ſpecies ex dochimis ſecundis conſtat: ſunt autem verſûs vel ſenarii, ut

Tria grata ſunt | animo meo, ut | melius nihil,
Oculi nigri, | cyathus nitens, | roſeus calyx.

qui in ultimâ ſede ionicum minorem admittunt,

Tria grata ſunt | animo meo, ut | melius nihil,
Oculi nigri, | cyathus nitens, | roſa fulgens.

vel ſpondæum, ut

Tria grata ſunt | animo meo, ut | melius nihil,
Oculi nigri, | cyathus, roſarum | hortus.

interdum in tertio & ſexto loco anapæſtum habent, ut brachycatalectici ſint dochimei,

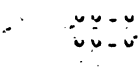

Tria grata ſunt | animo meo, | Glycere,
Oculi nigri, | roſeus calyx, | cyathus.

vel quaternarii, qui nonnunquam ſyllabâ longâ ita augentur, ut fiant hypercatalectici,

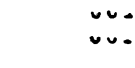

Tria grata ſunt | animo meo,
Oculi nigri, | cyathus, roſæ | flos.

nonnunquam ionicum minorem in ultimâ ſede habent, ut

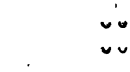

Tria grata ſunt | animo meo,
Oculi nigri, | roſa, vinum.

Dicitur etiam hoc carminis genus recipere in ſingulis locis vel epitritum tertium, vel diiambum, ut fiant verſûs iambici trimetri acatalectici; ſed hi ad ſeptimam ſpeciem ſeu *carmen tremulum* referendi ſunt. Porrò ad hanc ſpeciem pertinere dicuntur verſûs choriambici, ut

منزلة سمّ صداها وعفت
ارسمها ان سيلت لم تجب

Ménzilatón | ſammaſadá | háwaafát
Arſomohá | inſoilát | lámtogibí.

Manſio, cujus Echo ſurda eſt, & delentur
Veſtigia, ſi interrogetur, non reſpondet.

Senarii denique verſûs in quartâ ſede tertium epitritum, in ultimâ moloſſum poſſunt admittere, ut

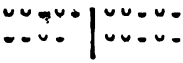

Tria grata ſunt | animo meo, | Glycere mea,
Vinum nitens, | oculi nigri, | flos halans.

Quaternarii verò in ultimo loco recipiunt epitritum tertium & longam ſyllabam, ut

Tria grata ſunt | animo meo,
Oculi nigri, | vinum, roſæ | flos.

vel diiambum & longam, ut

Tria grata ſunt | animo meo,
Oculi nigri, | merum, roſæ | flos,

vel choriambum & eandem, ut

Tria grata ſunt | animo meo,
Oculi nigri, | vina, roſæ | flos.

vel etiam moloſſum ſine longâ, ut

Tria grata ſunt | animo meo,
Oculi nigri, | flos, vinum.

Sexta ſpecies conſtat ex epitritis primis: Verſûs ſunt plurimùm quaternarii, ut

Puellarum | doli multos
Fefellerunt | amatores.

qui in ultimo loco bacchium recipiunt,

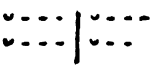

Puellarum | doli multos
Fefellerunt | amantes.

& in locis imparibus diiambum,

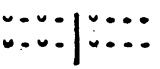

Vide ut doli | puellarum
Fefellerint | amatores.

vel in omnibus præter ultimum antiſpaſtum,

Roſæ, vina, | lyra, unguenta,
Decent hæc vi | ridem ætatem.

Recipiunt tandem in primâ ſede vel moloſſum,

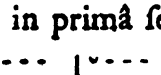

Nympharum | doli multos
Fefellerunt | amatores.

vel creticum,

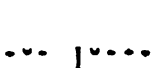

Virginum | doli multos
Fefellerunt | amatores.

vel antibacchium,

Nymphæque | doli multos
Fefellerunt | amatores.

Hoc genere frequentissimè utuntur poetæ Lyrici, ut Hafiz in isto carmine,

اکر ان ترک شیرازي بدست ارد دل مارا
بخال هندویش بخشم سمرقند وبخارارا

Si Turca Shirazia manu suâ cor meum acciperet, nævo illius nigro darem urbes Bokharam & Samarcandam (vel *Maracandam*, ut Curtio placet).

Septima species est iambica: & constat ex epitrito tertio sæpiùs continuato; sunt autem versûs vel trimetri,

- - ⏑ - | - - ⏑ - | - - ⏑ -
- - ⏑ - | - - ⏑ - | - - ⏑ -

Fontesque lym | phis obstrepunt | manantibus,
Somnos quod in | vitet leves | pastoribus.

qui in ultimâ sede aut bacchium admittunt,

- - ⏑ - | - - ⏑ - | - - ⏑ -
- - ⏑ - | - - ⏑ - | ⏑ - -

Fontesque lym | phis obstrepunt | manantibus,
Somnos quod in | vitet leves | puellis.

aut molossum,

- - ⏑ - | - - ⏑ - | - - ⏑ -
- - ⏑ - | - - ⏑ - | - - -

Fonteſque lym | phis obſtrepunt | manantibus,
Somnos quod in | vitet leves | paſtori.

Interdum verò ſinguli pedes in choriambos mutantur,

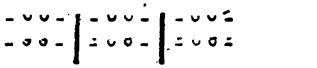

Jane pater, | Jane tuens, | dive biceps,
O cate re | rum ſator, O | principium.
Septim. apud Terentian.

ſed ex ſolis choriambis conſtare debent, nam, ſi admiſcetur dochimus, ad quintam ſpeciem pertinent: nonnunquam in pæonas,

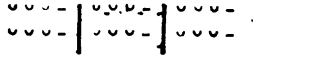

Nitida te | roſa monet, | Glycerium,
Nimia ne | tibi ſuper | bia ſiet.

nonnunquam in diiambos; ut puri ſint iambici trimetri,

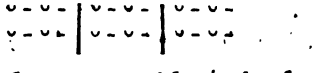

Phaſelus il | le quem vide | tis, hoſpites,
Ait fuiſ | ſe navium | celerrimus. *Catull.*

ut in illis Arabicis,

يذب عن حريمه بسيفه
ورمحه ونبله ويحتمي

Yadóbbo án | hareímihí | beſeífihí
Warómhihi | wanáblihi | wayáhtomí.

vel dimetri, ut

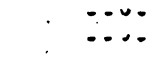

O carminum | dulces notæ,
Quas ore | fundis melleo! *Incert.*

vel trimetri catalectici,

Floreſque nu | bes irrigant | odoros.

Sunt etiam dimetri catalectici,

Suaveſque ri | dent horti.

Præterea apud recentiores quoſdam poetas verſus eſt breviſſimus; qui ex uno epitrito conſtat,

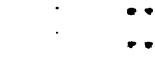

Ut priſca gens
Mortalium.

Hac etiam ſpecie utitur Hafiz, ut in illo venuſtiſſimo carmine,

چون بلبلان نزول کنیم اشیان گل

Chún búlbulán | nezúl kuneím | áſhiani gúl.

Tanquam luſciniæ in roſeum nidum deſcendamus.

Species octava eſt trochaica: & epitritum ſecundum ſæpe continuatum habet. In verſu ſenario pes tertius eſt catalecticus, ut

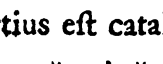

Cras Dione | jura dicit, | virgines,
Ipſa gemmis | purpurantem | pingit annum.

& nonnunquam etiam ſextus,

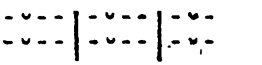

Cras Dione | jura dicit, | virgines,
Purpurantem | pingit annum | floribus.

quaternarii ſunt vel acatalectici,

Ver novum, ver | jam canorum eſt; cras
amet, qui | nunquam amavit.

vel catalectici,

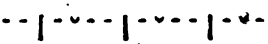

Ver novum, ver | jam canorum; | vere nubunt | alites.

Interdum in paribus locis recipiunt creticum,

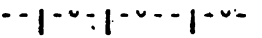

Ver canorum eſt, | ver novum, | vere nubunt | alites.

Nonnunquam in ultimâ ſede ionicum minorem habent,

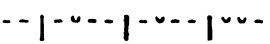

Alites can | tant amores; | pulchra ridet | roſa in horto.

Mutantur prætereà in ſenariis ſinguli pedes in ionicos, præter tertium, qui anapæſtus eſt,

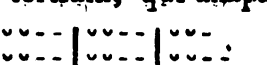

Miſerarum eſt | neque dulci | lavare
Mala vino, | neque amori | dare ludum.

vel in ditrochæos, tertio cretico,

Feriatus | eſt amor, pu | ellulæ,
Juſſus eſt in | ermis ire, | nudus ire.

Interdum ſecunda & quinta ſedes in tertium pæona vertuntur, tertia verò in amphimacrum,

Vere grato | modulantur | alites,
Perque ſylvas | reſonantes | dulcè cantant.

Eſt verò ubi pes tertius amphimacer fit, ſextus verò anapæſtus,

Cras Dione | jura dicit, | virgines,
Ipſa gemmis | pingit annum | nitidis.

Nona etiam ſpecies eſt iambica: conſtat ex epitritis tertiis, ſequente vel cretico,

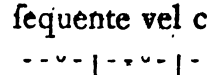

Fonteſque lym | phis obſtrepunt | garrulis,
Somnos, quod in | vitet puel | lis leves.

vel, in ultimâ ſede, ſpondeo,

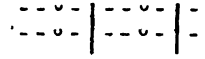

Fonteſque lym | phis obſtrepunt | garrulis,
Somnos quod in | vitet mihi | dulces.

vel in tertiâ & ſextâ, anapæſto,

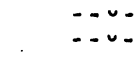

Fonteſque lym | phis obſtrepunt | querulis,
Somnos quod in | vitet leves | pueris.

vel moloſſo, ut in verſu dimidiato,

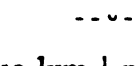

Fonteſque lym | phis obſtrepunt | manantes.

Interdum verò pro epitritis diiambos admittit, ut

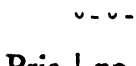

Vale, Pria | pe, debeo | nil tibi,
Jacebis in | ter arva pal | lens ſitu.

vel choriambos,

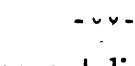

Alma Venus, | diva potens, | huc ades,
Linque Paphon, | linque Cypri | ſylvulas.

vel pæonas quartos,

Nitida te | roſa monet, | ne, Chloë,
Nimia ſit | tibi colo | ri fides.

Verſûs pariter dimidiati pro epitritis diiambos habent, & in ultimâ ſede bacchium,

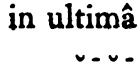

Phaſelus il | le quem, boni, | videtis.

vel in primâ, choriambum,

Omnibus haud | idem eſt nitor | puellis.

Hujuſmodi autem generis verſûs etiam *Scazontes* appellari poſſunt.

Decima ſpecies eſt ea quam Græci Ἀσυνάρτητον appellant; complectitur enim epitritos quartos inter tertios, qui pedes naturâ ſunt diſſociabiles,

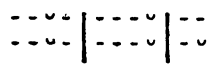

Dulces notæ, | quas blando ca | nis barbito,
Per ſylvulas, | per virgulta, | perque nemus.

ubi in ultimâ ſede choriambus eſt; recipit interdum pro tertiis epitritis, choriambos, pro quartis, dichoreos, & in ſexto loco moloſſum habet,

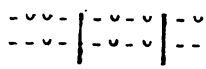

Diva potens, | diva ſuavis, | alma Venus,
Gratam Cypron | ſperne, diri | ge huc cygnos.

aut pro tertiis, diiambos, pro quartis, antiſpaſtos, ſequente choriambo,

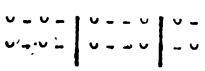

Phaſelus il | le quem cerni | tis, hoſpites:
Phaſelus il | le quem cerni | tis, pueri.

aut pro tertiis, choriambos, pro quartis, dichoreos,

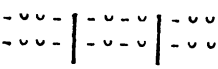

Diva potens, | diva ſuavis, | alma Venus,
Prata Cypri | ſperne; linque | prata Paphi.

Interdum ſunt pæonici; & quartum pæona in primo & quarto loco recipiunt, in ſecundo verò & quinto, pæona tertium,

Nimia ne | tibi ſit co | lori fides,
Nitida te | roſa, Phylli | pulchra, monet.

Ad hanc ſpeciem pertinere dicuntur iambici dimetri catalectici,

هل بالدّيار انس

Eſtne in domicilio aliquis?

Hál biddiári ánſo.

Lymphæ cadunt loquaces.

qui etiam pro bacchio moloſſum recipiunt,

Fontes ſtrepunt | manantes.

Species undecima etiam eſt Ἀνυπάρτητος, & continet numeros iambicos inter trochaicos; id eſt, epitritos tertios inter ſecundos,

Ver novum, ver | jam floridum eſt, | jam canorum:
Vere concor | dant alites, | vere nubunt.

recipit tamen in tertiâ & ſextâ ſede amphimacrum,

Ver canorum, | ver floridum eſt, | ver novum;
Vere carmen | lætum canunt | alites.

vel in ſextâ tantummodò, ut verſus ſit catalecticus,

– ⏑ – – | – – ⏑ – | – ⏑ – –
– ⏑ – – | – – ⏑ – | – ⏑ –

Ver novum, ver | jam floridum eſt, | jam canorum,
Vere carmen | lætum canunt | alites.

Admittit nonnunquam in ſecundâ & quintâ ſede diiambum, in reliquis ionicum minorem,

⏑ ⏑ – – | ⏑ – ⏑ – | ⏑ ⏑ – –
⏑ ⏑ – – | ⏑ – ⏑ – | ⏑ ⏑ – –

Miſerorum eſt | neque impigro | pede terram
Quatere, aut lu | dum amoribus | dare blandis.

vel pro ſecundis epitritis dichoreos habet, & pro tertiis ionicos à majori,

– ⏑ – ⏑ | – – ⏑ ⏑ | – ⏑ – ⏑
– ⏑ – ⏑ | – – ⏑ ⏑ | – ⏑ – ⏑

It puer co | mes virgini | bus, paratque
Spicula inſci | is pectori | bus cruenta.

Interdum hi pedes variè inter ſe miſcentur, ut

⏑ ⏑ – ⏑ | – – ⏑ – | ⏑ ⏑ – ⏑
– ⏑ – – | ⏑ – ⏑ ⏑ | – ⏑ – –

Amarylli, | dulci lyrâ | modulare
Molle carmen | ſub arbore | fuſa ſacrâ.

ubi [illegible] pes pæon ſecundus eſt; &

– ⏑ [illegible] ⏑ ⏑ | – ⏑ – –
[illegible] ⏑ – | – – –

Molle carmen | ſub arbore | fuſa ſacrâ
Modulare, | dum ſylvulæ | reſpondent.

Nonnunquam in tertio & ſexto loco recipitur anapæſtus,

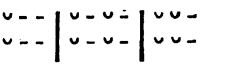

Jam puellæ | per hortulum, & | pueri
Luſitantes, | breves legunt | violas.

vel in ſexto tantùm,

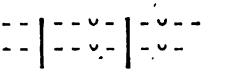

Ver novum, ver | jam floridum eſt, | jam canorum
Vere cantu | dulci nemus | reſonat.

Verſus quaternarii ſunt vel acatalectici,

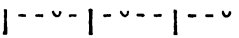

Ver novum, ver | jam floridum eſt, | vere amores | ſpirant leves.

vel catalectici, id eſt, in ultimâ ſede bacchium admittunt,

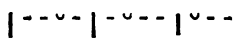

Ver novum, ver | jam floridum eſt, | vere ludunt | amores.

Species duodecima eſt antiſpaſtica, & conſtat ex antiſpaſto, ſequente ſecundo epitrito,

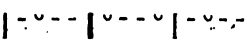

Merum ſuave | jam bibamus, | melos dulce | jam canamus.

ſed in primo loco admittitur vel creticus,

- ∪ - | - ∪ - - | ∪ - - - | - ∪ - -

Ad lyram | jam canamus, | merum dulce | jam bibamus.

vel antibacchius,

- - ∪ | - ∪ - - | ∪ - - ∪ | - ∪ - -

Per prata | luſitantes | roſas fulgi | das legamus.

Ad hanc ſpeciem pertinere dicuntur iambici & trochaici puri ἀσυναρτητοὶ,

∪ - ∪ - | - ∪ - ∪ | ∪ - ∪ - | - ∪ - ∪

Mihi placet | jam per omne | nemus canens | luſitare.

ut in illo exemplo,

وقد ارايت الرجال فما اري مثل زيد

Vidi autem homines, at neminem Zeido ſimilem vidi.

Wacád araí | tórrijála | famáarí | míthla Zeídin.

In hac ſpecie verſûs tantùm ſunt quaternarii.

Species decimatertia partim trochaica eſt, partim choriambica, ut

- ∪ - ∪ | - ∪ ∪ - | - ∪ - ∪ | - ∪ ∪ -

Audienda | virginibus | blanda carmina | et pueris.

In primâ ſede admittitur antiſpaſtus,

∪ - - ∪ | - ∪ ∪ - | - ∪ - ∪ | - ∪ ∪ -

Canam ſuavi | ter pueris | mollibuſque | virginibus.

Species decimaquarta tertium habet epitritum, ſecundo ſequente,

– – ∪ – | – ∪ – – | – – ∪ – | – ∪ – –

Ver dulce, ver | jam canorum eſt, | læti alites | vere nubunt.

In ultimâ ſede admittit moloſſum,

– – – ∪ | – ∪ – – | – – ∪ – | – – –

Ver dulce, ver | jam canorum eſt, | & ſylvulæ | reſpondent.

Item in locis imparibus diiambum recipit, in paribus ionicum minorem,

∪ – ∪ – | ∪ ∪ – – | ∪ – ∪ – | ∪ ∪ – –

Placet color | violarum, at | ſuperbiùs | roſa fulget.

Interdum in ſedibus æqualibus ionicum majorem habet,

– – ∪ ∪ | – ∪ – ∪ | – – ∪ ∪ | – ∪ – –

Tanquam breve | lilium ve | nuſtas tua | mox peribit.

vel ſecundum pæona,

∪ – ∪ ∪ | – ∪ – – | ∪ – ∪ – | – ∪ – –

Monet roſa, | quàm caducus | nitor tui | ſit coloris.

Ob frequentem pedis ionici uſum, placet hanc ſpeciem *ionicam* vocare.

Species decimaquinta eſt *bacchiaca*, & vel tetrametros habet verſûs, qui conſtant ex octo

bacchiis, vel trimetros, qui ſex. Hi verſûs apud Latinos in primâ ſede moloſſum recipere poſſunt, in reliquis, pæona, ut in Enniană fabulâ perſonatus Thyeſtes,

Nolite, hoſ | pites, ad | me adire il | licò iſtic.

apud Aſiaticos verò ſunt vel tetrametri acatalectici,

⏑ – – | ⏑ – – | ⏑ – – | ⏑ – –
⏑ – – | ⏑ – – | ⏑ – – | ⏑ – –

Puellas | amo de | licatas, | venuſtas,
Capillos | odoris | revinctas | corollis.

vel catalectici,

⏑ – – | ⏑ – – | ⏑ – – | ⏑ – –
⏑ – – | ⏑ – – | ⏑ – – | ⏑ –

Puellas | amo de | licatas, | venuſtas,
Capillos | odoris | revinctas | roſis.

vel brachycatalectici,

⏑ – – | ⏑ – – | ⏑ – – | ⏑ – –
⏑ – – | ⏑ – – | ⏑ – – | –

Puellas | amo de | licatas, | venuſtas,
Capillos | odoris | roſis cinc | tas.

Interdum recipiunt etiam in unaquaque ſede, præter ultimam, amphibrachyn,

⏑ – ⏑ | ⏑ – ⏑ | ⏑ – ⏑ | ⏑ – ⏑
⏑ – ⏑ | ⏑ – ⏑ | ⏑ – ⏑ | ⏑ – –

Bibamus, | amice, | canamus, | amemus,
Amœni | us eſt quid | amore | beato?

& nonnunquam ſpondeum in primâ ſede,

– – | ⏑ – – | ⏑ – – | ⏑ – –

Quis non | puellas | amat de | licatas
Capillos | odoris | revinctas | corollis?

Interdum etiam in primâ trochæum, in quartâ iambum,

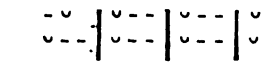

Ipſe | puellas | venuſtas | amo
Capillos | odoris | revinctas | coronis.

Verſûs trimetri in tertio loco & in ſexto, iambum habent,

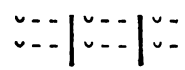

Puellas | venuſtas | amo
Capillos | revinctas | roſis.

vel in tertio iambum, in ſexto ſyllabam longam,

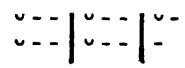

Puellas | amo ſplen | didas
Capillos | roſis cinc | tas.

Species ultima eſt *cretica:* tetrammetri autem puri ſunt, & ex octo conſtant amphimacris,

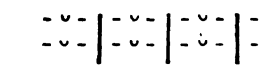

Quid petam | præſidî, aut | exequar? | quove nunc
Applicem? | quo rece | dam? arce & ur | be orba ſum. *Vet. Poet.* apud *Cic.*

Trimetri vel puri ſunt, ut

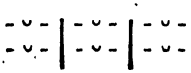

Quid petam | præſidî, aut | exequar?
Quo rece | dam? arce & ur | be orba ſum,

vel in tertio & ſexto loco minorem ionicum recipiunt, ut

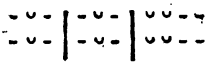

Quid petam | præſidî? | miſeram me!
Nec mihi | gaudium, | neque ſpes eſt.

Nonnunquam finguli pedes, excepto primo, in anapæſtos mutantur, ut ſit verſus propè anapæſticus, ut

Hinnulo | ſimilis | fugis, O | Glycere,
Tenero, | pavido, | gracili, | querulo,

Ad hanc ſpeciem pertinent verſûs ſpondaici, anapæſticis tempore æquales; cujuſmodi eſt illę ab Ali, Mohammedis genero, * compoſitus,

ان الدّنيا قد غرّتنا واستهوتنا واستلهتنا

In nēddūnyā | kād ghārrātnā | wāſtāhwātnā | wāſtālhātnā.

hoc eſt ferè ad verbum,

Vitæ ſplendor | nos decepit, | nos oblectat, | nos delenit,

De Aſiaticorum re metricâ vereor ne nimis loquaciter (cùm breviloquens eſſe inſtituiſſem)

* Vid. Clerici *Proſod. Arab.* p. 148.

differuiſſe videar; ſed me à propoſito abduxit argumenti varietas & copia. Exempla Arabica aut Perſica ſubjungere nolui, ne potiùs eruditionem plus æquo curioſam oſtentare, quàm lectoris aut delectationi aut utilitati conſulere, viderer.

Eſt autem ars metrica apud Arabes antiquiſſima: tametſi enim princeps de eâ libellum contexuit *Ferahidius*, ſeculo poſt fugam Mohammedis ſecundo, tamen ante Mohammedem natum, & fortaſſe à primâ gentis origine, poetas Arabia tulerat innumerabiles.

Atque in hoc loco de *Hebræi* carminis naturâ non alienum erit paucis differere; ſiquidem ea eſt linguæ Hebrææ cum Arabicâ cognatio, ea poeſeos utriuſque gentis cùm in imaginibus, tum in figuris, ſimilitudo; ut nequeam mihi perſuadere, quin metra etiam Hebræa fuerint Arabicis perſimilia, niſi quòd Arabum verſiculi ſimiliter deſinant, veterum Hebræorum, non item; & hi quidem in eodem poemate diverſis carminum generibus uſi fuiſſe videantur, quod Pindarum cæteroſque Lyricos feciſſe perſpicuum eſt. Itaque *analogiâ* ductus quaſdam poeſeos Hebrææ regulas deſcribere conabor, non eas quidem ut certas, ſed ut probabiles tantùm proponens; neque enim ſum neſcius plena eſſe errorum omnia, & in profundo demerſam latere Veritatem. Puto igitur eas ſyllabas, quæ aut

conſonante, aut vocali, א, י, ו quieſcente terminantur, ut בל *bāl*, בי *bī*, longas eſſe, quæ ſecus, ut ב *bĕ*, breves; ſed in iis vocibus quæ vocalibus carent, tenendas autumo vocales Arabicas. Et quoniam Arabes dicunt نَفْسِي nāfsī, *anima mea*, eodem modo vocem Hebræorum נפשי nafsī efferre non abſurdum videtur; utrum verò Hebræi *nafson* pro *nafs* dixerint, ut in verſibus metiendis Arabes, id certè neminem unquam ſciturum arbitror.

Statuam itaque hos eſſe pedes Hebræos,

Spondæum,	נפשי	*nāfsī.*
Iambum,	צדיק	*sădīk.*
Trochæum, primæ ſyllabæ vocis,	כוכבים	*coūcă* | *bīm.*
Pyrrichium, primæ ſyllabæ vocis,	שתרת	*sătă* | *rāt.*
Anapæſtum,	שרחת	*sărăhāt.*
Bacchium,	דרושים	*dĕrūsīm.*
Amphimacrum,	כוכבים	*coūcăbīm.*
Moloſſum,	חפציהם	*hāfzīhēm.*

Ex quibus pæonas, epitritos, & reliquos, ut vocantur, *numeros*, facillimum erit componere. Equidem ſatis accuratè obſervavi *Jobi poematis* caput octavum & vicéſimum, *Solomonis* carmen, unum atque alterum *Pſalmum*, *Jeremiæ* Θρηνωδιαν, *Moſis & Deboræ* carmina, & *Davidis* in obitum Sauli & Jonathani elegiam, (in qua bacchius

propè ſingula diſticha claudere videtur,) & in iis omnibus perſpicuam vidi cum metris *Arabicis* affinitatem. Age, legat quivis plures verſûs Arabicos,

اذ اقود الجيش واحمل رايتي
للجيش يقدمهم كمي اصيد *
ليث يغامر الطعان كانما
يقم الرجال فنيق مبلد *

& deinceps totidem Hebræos *.

שאגת אריה וקול שחל
ישני כפירים נתעו :
ליש אבד מבלי טרף
ובני לביא יתפרדו ;

ſummam inter eorum numeros ac modulationem perſpiciet ſimilitudinem.

Sic elegantis hujus diſtichi,

שחורה אני ונאוה בנות ירושלם
כאהלי קדר כיריות שלמה :

Fuſca ſum, at formoſa, Solymitides,
Tanquam tentoria Kedari, tanquam aulæa Solomonis.

primum verſiculum ad ſpeciem ſecundam pertinere arbitror, ut

* Job iv. 10, 11.

⏑ - - - | - ⏑ - | - ⏑ - ⏑ | - ⏑ -

Sehureh a | ni vana | uhbenut ye | ruſalem.

ſecundum verò ad quintamdecimam, ſeu *bacchiacam*, ut

⏑ - - | ⏑ - ⏑ | ⏑ - - | ⏑ ⏑ -

Caahli | kedarca | yeriut | Solomeh.

hi enim verſûs in ultimâ ſede (ut dictum eſt) recipiunt anapæſtum. Quod attinet ad Pſalmum undecimum & centeſimum, quem jam expoſuerunt duo eruditiſſimi viri, * alter ſeriò & ſatis infelicitèr, † alter facetè & εἰρωνικως equidem eundem inſpexi, & nullus dubito, quin ſinguli verſiculi ad unam vel alteram harum ſedecim ſpecierum referri facillimè poſſint. Sic verſus octavus,

סמוכים לעד לעולם
עשוים באמת וישד

Sĕmūkīm | lĕād | lĕōlām
ăsūīm | bĕāmāt | văyīsēr.

purus eſt bacchiacus, excepto, in ſecundâ ſede, iambo, qui pes, ut ſuprà dixi, in hac ſpecie locum habet. Sed huic quæſtioni, ſine infinito labore, & ſummo otio, quod mihi minimè ſuppetit, ſatisfacere non potero: ſufficiet fontem

* Vide Harii Pſalmos.

† Vide Metricæ Harianæ Confutationem Prælect. de Sacrâ Poeſi ſubjectam.

aperuiſſe, & novam rei metricæ Hebræorum inveſtigandæ viam quaſi digito monſtrâſſe.

Nec verò affirmare audeo (quo nihil arrogantius) Hebræi carminis naturam, quæ cæteros latuit, mihi ſoli innoteſcere. Quid enim, poſt inutiles tot doctiſſimorum hominum conatûs, effecturum me confidam? aut cur me pervenire poſſe ſperem ad illud littus, ubi tot ſcriptores admirabiles naufragium paſſi ſunt? Id ſolum innuere volui, cùm linguæ Hebræa atque Arabica ſorores germanæ ſint, veriſimillimum eſſe eas, ſi quando iis poeticè loqui contigerit, iiſdem numeris ac pedibus, & iiſdem ferè metrorum generibus uſas fuiſſe. Ac ſi cui verſûs iſti antiſpaſtici, pæonici, aliique, ſolutæ orationi ſimiliores eſſe videantur, is in mentem revocet, iiſdem metris uſos eſſe poetas eos, qui λυρικοι à Græcis appellantur, & "quos, ut in Oratore "ait M. Tullius, cùm cantu ſpoliaveris, nuda "pœnè remanet oratio." Quod ſi quis hujuſmodi verſiculos neget eſſe poeticos, eidem non videbitur Pindarus aut Bacchylides poeta.

His poſitis, ſine quibus ea, quæ ſequuntur, intelligi nullo modo poterunt, ad amœniora tandem poeſeos Aſiaticæ ſpatia veniamus.

CAPUT III.

القصيدة

SIVE

De Idyllio Arabico.

PERANTIQUUM & præcipuè *Arabibus* excultum poematis genus eſt, quod قصيدة *kasída* vocatur. Quod ad *kasídæ* formam attinet, primi verſiculi ſimiliter definunt, & deinde per totum poema verſûs pares ſimilibus ſonis terminantur: debet autem poema modicæ eſſe magnitudinis; rarò enim aut plura quàm centum diſticha complectitur, aut pauciora quàm viginti: ſunt tamen nonnulla quæ ſeptem tantùm continent, velut * illud de laudibus collegii cujuſdam, cui præfuit vir eximiè doctus, *Abu Hanífa*.

فلها به فضل علي الاقران
ما بان في الاغصان فضل البان *
قد انبت الرحيم في محرابها

* Shecardan, cap. v.

زهراً كدّر قلايد العقيان *
فكانه كسري انوشيروان قد
وضعوا عليه التاج في الايوان *
لو لم تبت وابو حنيفة شيخها
ما شبهت بشقايق النعمان *
خير يطوف بهصر بحر علومه
حتي كان الناس في الطوفان *
يثني اليها العلم فهي زمامه
وابو حنيفتنا الامام الثان *
وغدت له في البحث كل طريقة
نسبت الي التحقيق والاتقان *

" Ei autem *(collegio)* ob hunc *(virum)* tanta
" eſt præ cæteris excellentia, quanta inter
" ramos eniteſcit præſtantia myrobalani.
" Succreſcere facit Deus in ſancto ejus receſſu
" florem, qui auri puri monilia obſcura
" reddit.
" Tanquam eſſet (Perſarum rex) *Coſri Anuſhir-*
" *van*, cui in palatio corona imponitur.
" Niſi ita ſtaret, eſſetque præſes ejus *Abu Ha-*
" *nifa*, non eſſet cùm anemonis *(ob eximiam*
" *pulchritudinem)* comparatum.
" Felicitur *Ægyptum* circumdat marè doctrina-

" rum ejus, adeò ut populus diluvio inun-
" detur.
" Flectitur in illud *(collegium)* doctrina, est au-
" tem tanquam habena ejus, & Abu Hanifa,
" sacerdos noster, eam flectit.
" In disputationibus autem singuli cursûs ad ve-
" ritatem investigandam, & pernoscendam
" scientiam referuntur."

Hoc tamen statui potest: ea carmina quæ ex paucioribus quàm viginti constant distichis, si amores, lusûs, ac delicias continent, esse inter Odas recensenda, at si laudationem, si vituperium, si præcepta moralia, si quid heroicum, si quid tandem funebre & luctuosum complectuntur, ad horum poematum, seu *kasidarum* classem, referri posse. Atque hæc poematis species elegiæ nostræ nec undequaque convenit, nec est tamen prorsûs dissimilis. Hoc autem inter eam & elegiam maximè videtur intercesse, quod hæc in amore aut tristitiâ plerumque versetur, illa verò intra nullius argumenti limites restringatur, sed vel præcepta, vel querimoniam, vel laudationem, vel delicias ac lusûs, vel vituperationem possit complecti. Sed mos erat perpetuus antiquis Arabum poetis, aut ab amoribus poema ordiri, aut amorum descriptionem medio poemati aptè intexere; deinde equum aut camelum describere, quo vecti ad amicarum tentoria ac-

cederent; & poſteà ad argumentum præcipuum uberiùs tractandum properare, donec per ſuavem rerum varietatem carmen deducentes, lapſu quodam molli & æquabili, in clauſulam quaſi ſubitò caderent. Hæc autem mihi attentè conſideranti, videtur hoc poematis genus Εἰδυλλιω Græcorum mirificè congruere. Sic *Abi'l Olæ* nobiliſſimum illud poema in laudem principis Sáïd, Theocriti Ἐγκωμιω εἰς Πτολεμαιον convenit; niſi ſit potiùs ob audaciſſimas figuras & crebras à propoſito declinationes, cum Pindari odis conferendum. *Tograi* porrò carmen in primis politum atque elegans, ad Idyllii, quod Χαριτες inſcribitur, naturam videtur accedere; nam ut in hoc vituperatur Hieronis atque aliorum avaritia, ſic in illo, amicorum perfidia ac fortunæ temeritas reprehenditur. Itaque inter Idyllia recenſeo venuſtiſſimum illud carmen *Caab Ben Zobeir*, & illud, quod *Bordah* appellatur, & cui amores, ut aſſolet, intexuntur: velut in illis molliſſimis verſibus,

أيحسب الصبّ ان الحبّ منكتم
ما بين منسجم منه ومضطرم *
لولا الهوي لم ترق دمعاً علي طلل
ولا ارقت لذكر البان والعلم *

فكيف تنكر حبّاً بعد ما شهدت
به عليك عدول الدمع والسقم *

" Putatne amator, amorem celatum iri,
" Qui partim effuſis lachrymis, partim cordis
" ardore detegitur?
" Niſi amares, non lacrymâſſes ob ruinoſa
" domicilia,
" Neque ob myrobalani & collis recorda-
" tionem inſomnis eſſes.
" Quî itaque amare te neges, ſiquidem teſtes
" ſunt
" In te veri, pallor ac lachrymarum effuſio *?"

Sed longè omnium celeberrima in hoc genere poemata ea ſunt ſeptem Idyllia, quæ, ob eximiam elegantiam, in templo Meccano ſuſpenſa fuiſſe memoriæ proditum eſt. Atqui de iis prolixè diſſerere, non eſt neceſſarium: hujus enim linguæ cultoribus tam nota ſunt, quàm Græcarum literarum ſtudioſis Pleias illa Ægyptia †. Prætereà de illis ita fusè, ita eruditè diſſeruit Reiſkius nihil ut dici melius poſſit: quamvis majorem eſſet laudem conſecutus, ſi modum

* Vide Poema hoc *Lugduni* editum, & à viro erudito Jo. Uri quàm accuratiſſimè verſum.

† Lycophron, Homerus Junior, Nicander, Philicus Theocritus, Aratus, Apollonius.

tenere potuiſſet; nimis enim ob variæ eruditionis copiam effunditur ac redundat.

Septem his Idylliis diſpari in genere laus propè ſimilis tribuitur. *Amralkeiſi* poema molle eſt, lætum, ſplendidum, elegans, varium, venuſtum: *Tarafæ* audax, incitatum, exultans, quadam tamen hilaritate perſperſum: *Zobeiri* acutum, ſeverum, caſtum; præceptis moralibus, ac ſententiis plenum graviſſimis: *Lebidi* leve, amatorium, nitidum, delicatum, & ſecundæ Virgilii eclogæ non diſſimile; queritur enim de amicæ faſtu ac ſuperbia; divitias etiam ſuas, ut Virgilianus ille Corydon, enumerat, ſuas denique virtutes, ſuæque tribûs gloriam in cœlum effert: *Antaræ* porrò carmen elatum eſt, minax, vibrans, magnificum, cum quadam etiam deſcriptionem atque imaginum pulchritudine: *Amri* vehemens, excelſum, & glorioſum; *Harethi* denique pleniſſimum ſapientiæ, acuminis, dignitatis. Sunt autem *Amri* atque *Harethi* poeticæ quodammodò orationes, inter ſe, ut Æſchinis illæ ac Demoſthenis, contrariæ: habitæ ſunt enim in quodam Arabum conventu ad fœdus inter duas tribûs faciendum congregato. Suam autem *Hareth Ben Helza* vehementiſſimo animi impetu, arcui ſuo, more Aſiatico, innixus, effudiſſe ex tempore dicitur. De ſingulis horum poematum elegantiis commodior erit

aliquando differendi locus: nunc de primo ſolùm, *Amralkeiſi* ſcilicet, loquar.

Eſt igitur hujus poematis dictio læta, picta, florida, animata, & ad ſuavitatem ac delicias unicè comparata: imaginibus abundat ita ſplendidis, comparationibus ita variis ac delicatis, ita tandem lectis & exquiſitis coloribus verborum, & nitidis figurarum luminibus, ut divinum illud Salomonis carmen propè æquare videatur. Operæ pretium erit pulcherrimi hujus Idyllii argumentum exponere, & deinde præcipuas imaginum & comparationum venuſtates delibare.

Deflet initiò amicarum diſceſſum, duos ſodales allocutus, quos ſecum affert, ad deſerta manſionum veſtigia intuenda. Hæc inſpiciens, lacrymat, queritur, deſperat. Socii eum ſolari cupiunt: at ſolatium repellit. Illi verò haud minùs dura eum anteà paſſum eſſe affirmant: *Sed enim tunc*, inquit, *cum diſcederent amicæ meæ, & ſuaviſſimus odor ab iis afflatus eſſet,*

فاضت دموع العين مني صبابة
على النحر حتي بل دمعي محملي

" Effundebantur ob deſiderium ex oculis meis
" lachrymæ uſque cò, ut in gremium defluentes
" balteum meum madefacerent." Reſpondent; *Verùm hanc mæſtitiam lenire debet præteritæ hi-*

laritatis recordatio, ſæpè enim cum illis jucundè vixiſti. Hac conſolatione aliquantulùm levatus poeta, hilariores quoſdam dies commemorat; delicias quaſdam deſcribit, & amatòria ſua colloquia cum formoſiſſimis puellis *Oneiza* & *Fathima*, mirâ jucunditate, recitat. Gloriatur ſe virginem pulcherrimam amaviſſe, & per medias haſtas ac media pericula, ad eam uſque adeò perrexiſſe, donec optato fueretur laboris fructu. Amorem deinde collaudat, cujus reprehenſores irridet. Poſteà ſeipſum ob fortitudinem laudat & conſtantiam, quâ per valles incultas ac tenebroſas noctu incedit. Tum equum nobiliſſimè pingit; venationem deſcribit, & poſt eam, epulas; ac tandem cum eximiâ imbris deſcriptione, poema claudit. Ad ſummam, hoc Idyllium (quod ad minorem illam poeſeos dramaticæ ſpeciem pertinet) deliciis ac ſuavitatibus abundat, & cum venuſtiſſimis Europæorum poetarum eclogis poteſt comparari. Quàm læta & vivida hæc eſt ſimilitudo!

اذا قامتا تضوع المسك منهما
نسيم الصبا جاءت بريّا القرنفل

" Cùm duæ puellæ aſſurgerent, afflatus eſt
" ab illis odor,
" Tanquam zephyrus auram * floris Indici
" perferens."

* Anglicè *clove-gilly-flower.*

qua comparatione creberrimé utuntur poetæ Perſici; ut Hafiz,

نسیم صبح عنبر بوست امروز
مگر یارم ره صحرا گرفتست

" Aura matutina ambari hodiè odorem habet,
" Forſan, puella mea in prato incedit."

& alibi ſæpiùs. Similiter * alius, amicam accedentem deſcribens, ait belliſſimè,

مگر نسیم صبا از چمن رسید
یا کاروان مشک زراه ختن رسید

" Suaviſne aura ex hortulo proveniens ſpirat?
" An moſcho onuſta caterva exviâ *Khoteni*
" redit?"

Alias proferamus comparationes non minùs venuſtas:

اذا ما الثريا في السماء تعرضت
تعرض اثناء الوشاح المفصل

" Cùm in cœlo ſplenderent Pleïades,
" Tanquam extrema pars chlamydis margaritas ornatæ."

Comparatur æther cœruleus cum puellæ veſte, Pleïades verò cum gemmis ſuper eam ſparſis.

* Vide Herbelotum in voce *Khoten*, pag. 999.

Pulchrè eaſdem comparat *Mohammed Ben Abdalla el Catib* cum gemmâ *Turcheſâ* margaritis diſtinctâ,

حكت طبقا فيروزجيا اديمه

نثرت عليه سبع حبات لؤلؤ

" Similes ſunt (Pleïades) vaſi è gemmâ cœ-
" ruleâ facto,
" Super quod ſparguntur ſeptem margaritæ."

مهفهفة بيضاء غير مفاضة

ترائبها مصقولة كا لسجنجل

" Graçilis puella, ſplendida, non amplum
" habens corpus,
" Cujus pectus politum eſt tanquam ſpecu-
" lum."

Poteſt etiam reddi tanquam * *argentum liquidum.*

تصدّ وتبدي عن اسيل وتتقي

بناظرة من وحش وجرة مطفل

" Se avertit, ac detexit molles genas, cir-
" cumſpiciens,
" Tenero aſpectu velut timida hinnulorum
" mater."

Confert languidos puellæ oculos, amoris pleniſſimos, cum cervæ tenerrimo aſpectu.

* Vide Kamûs in voce سجنجل

وجيد كجيد الريم ليس بفاحش
اذا هي نصته ولا بمعطل

" Collum ejus, ſicut collum capreolæ non
" invenuſtum,
" Cum illud erigat, nec monilibus carens."

Quicunque الظبي pulcherrimum animal aſpexerit, hujus comparationis elegantiam & ſuavitatem perſpiciet.

وفرع يزين المتن اسود فاحم
اثيث كقنو النخلة المتعثكل

" Crines, qui tergum ornant, nigri, imò ni-
" gerrimi,
" Denſi, tanquam racemi palmæ copioſi."

Eandem ſimilitudinem innuere videtur Salomo, licet capillos haud nominet:

אשכל הכפר דודי לי
בכרמי עין גדי

" Racemus uvarum dilectus meus mihi,
" In hortis Eingedi."

Certè Græci cincinnos plexos & nigros cum uvarum racemis creberrimè comparant.

وكشح لطيف كالجديل مخصر
وساق كانبوب السقي المذلل

" Medium ejus corpus funiculo tenui ſimile,
" Crus autem palmæ aquâ rigatæ remiſſo
" ſurculo."

تضي الظلام بالعشاء كانها
منارة ممسي راهب متبتل

" Caliginem noctis illuminat, velut
" Lampas viri ſolitarii, veſpertini, abditi."

كبكر المقاناة البياض بصفرة
غداها نمير الماء غير محلل

" Similis eſt (facies ejus) margaritæ partim
" candidæ, partim flavæ,
" Quam nutrivit dulcis aqua, non turbata
" viatoribus."

Pulchrior eſt nimirùm color margaritæ, quæ non ſit puri candoris.

Poſſunt hæc atque alia hujus poematis loca cum Salomonis * delicatis illis ac venuſtis deſcriptionibus comparari; cujus ſanctiſſimum carmen inter Idyllia Hebræa recenſendum puto.

Inter poetas recentiores facilè omnibus præſtat *Ebno'l Faredh*, cujus elegans volumen in Academiæ bibliothecâ vidimus: unam hujuſce ſcriptoris elegiam, quæ imagines Arabum campeſtrium luculentè demonſtret, libet huic capiti ſubjungere.

* Cap. iv. & v. 9—16.

قال ابن الفارض

ابرق بدا من جانب الغور لامع
ام ارتفعت عن وجه ليلي البراقع
انار الغضا ضاءت وسلمي بذي الغضا
ام ابتسمت عما حكته المدامع
انشر خزامي فاح ام عرف حاجر
بامّ القري ام عطر عزة ضايع
الا ليت شعري هل سليمي مقيمة
بوادي الحمي حيث المتيم والع
وهل لعلع الرعد الهتون بلعلع
وهل جادها صوب المزن هامع ب
وهل اردن مآء العذيب وحاجر
جهاراً وسر الليل بالصبح شايع
وهل قاعة الوعسآء مخضرة الرباء
وهل ما مضي فيها من العيش راجع
وهل بربا نجد فتوضح مسند
اهيل النقا عما حوته الاضالع
وهل بلوي سلع يسل عن متيم
بكاظمة ما ذا به الشوق صانع

وهل عذبات الرند تقطف نورها
وهل سلمات بالحجاز اينانع
وهل اثلات الجزع مثمرة وهل
عيون عوادي الدهر عنها هواجع
وهل قاصرات الطرف عِيْن بعالج
علي عهدي المعهود ام هو ضايع
وهل ظبيات الرقمتين بعيدنا
اقمن بها ام دون ذلك مانع
وهل نتيات بالغوير تريثني
مرابع نعم نعم تلك المرابع
وهل ظل ذاك الضال شرقي ضارج
ظليل فقد روته مني المدامع
وهل عامر بعدنا شعب عامر
وهل هو يوماً للمحبين جامع
وهل امّ بيت الله يا امّ مالك
عريب لهم عندي جميعا صنايع
وهل نزل الركب العراقي معرفا
وهل شُرعت نحو الخيام شرايع
وهل رقصت بالمازمين قلايص
وهل لقباب البيض فيها تدافع

لعل اصبحابي بمكة يبردوا
بذكر سليمي ما تجنّ الاضالع
وعلي الليلات التي قد تصرمت
تعود لنا يوماً فيظفر طامع
ويفرح محزون ويحومتيم
ويانس مشتاق ويالتذّ سامع

Hoc eſt ferè ad verbum,

" Fulgurne apparet ex latere vallis rutilans?
" an amoventur è facie Leilæ *puellæ* vela?
" Igniſne inter *arbores dictas* Gadha ſplendet,
" dum Solima in loco his arboribus conſito
" commoratur? an renident, ſupra quam dici
" poteſt, illius oculi?
" Odorne *herbæ* Khozámi ſpirat? an Hageri
" fragrantia ex matre urbium, *Mecca?* an
" dulcis halitus Azzæ *puellæ* diſpergitur?
" Hui! utinam ſcirem num habitet Soleima in
" valle inacceſſâ, ubi amator deſperans luget.
" *Cupio autem ſcire*, num ſonet adhuc tonitru
" plena, *nubes* pluvioſa in Laláo *monte*, &,
" num irriget eum effuſio pluviæ manantis:
" Num hauriam *ampliùs* aquam Azibi & Ha-
" geri, apertè dum arcanum noctis ab Aurorâ
" detegitur:

" Num planities arenoſa virides habeat colles;
" & num vita, quæ in ea tranſacta eſt, ſit
" aliquando tandem reditura:
" Num in collibus *Najdi* & *Taudhi* ſit qui nar-
" ret, O dulcis amicule, de eo *ardore* quem
" pectora ſua contegunt:
" Num in arenæ cumulo *montis* Salái, roget
" quiſpiam de amatore perdito in *Cadhemâ*,
" *dicens*, Ecquid eſt in eo quod amor efficiat?
" Num ramuli myrtei decutiant flores ſuos, &
" num *arbores* Salamæ in *regione* Hegiáz ma-
" tureſcant:
" Num myricæ vallis floreſcant, & num adverſæ
" fortunæ oculi procul ab illis dormiant:
" Num puellæ demiſſis oculis, iiſque amplis, in
" *loco* Alija, fidem ſervent, an negligant:
" Num hinnuli Rakimatein *duorum hortulorum*
" procul à nobis commorentur in iis, an ſit
" qui eos prohibeat:
" Num virgines in valliculâ monſtraturæ ſint
" mihi vernas Noamæ *puellæ* ſedes; O ſedes
" dulciſſimas!
" Num loti ſylveſtris umbra, quæ lotus orienti
" ſoli exponitur in *Dharijâ*, ſpiſſa *adhuc ma-*
" *neat*; certè *illam arborem* oculi mei lacry-
" mis irrigabant:
" Num colitur, nobis abſentibus, vallis Ameri,
" & num vallis iſta amatoribus congrediendi
" locus unquam futura ſit:

" Num templum Meccanum, O mater Malikæ,
" petiverint Arabes adoleſcentuli, quibus om-
" nibus ob benefacta gratiæ à me habendæ
" ſunt:
" Num cœtus equitum Chaldæorum deſcende-
" rint in *monte* Arafat religionis ergo; &
" num apud tentoria patefactæ ſint leges
" *Mohammedis:*
" Num ſaliant in anguſtiis *Meccæ & Arafæ,*
" camelæ juvencæ, & quatiantur inter eas
" albæ *dorſorum* turriculæ:
" Num ſalutet Solima lapidem apud quem fœ-
" dus noſtrum fuerat, & premat eum di-
" gitis;
" Forſan amiculi mei in Meccâ extinguent, re-
" cordatione Soleimæ, *ignem* quem eorum
" celant pectora;
" *Spero autem* noctes, quas tranſegimus, reditu-
" ras nobis aliquando, ut exultet perditè
" amans,
" Et gaudeat triſtitiâ oppreſſus, & vivat amore
" percitus, & ſocietatem petat deſiderio fla-
" grans, & delectetur quicunque hæc au-
" diet."

Hoc poema verſibus elegiacis reddere conati ſumus, vel potiùs imitari, aliis ſententiis paullulùm mutatis, aliis omninò rejectis, ita tamen ut elegiæ Arabicæ forma atque argumentum ſatis accuratè ſerventur.

Fulgur an è denſâ vibratum nube coruſcat?
An roſeas nudat *Leila* pudica genas?
Bacciferumne celer fruticetum devorat ignis?
Siderea an *Solimæ* lumina dulcè micant?
Nardus an *Hageri*, an ſpirant violaria *Meccæ*,
Suavis odoriferis an venit *Azza* comis?
Quàm juvat ah! patrios memori tenuiſſe receſſûs
Mente, per ignotos dum vagor exul agros!
Valle ſub umbroſâ, pallens ubi luget amator,
Num colit aſſuetos mollis amica lares?
Jamne cient raucum præfracta tonitrua murmur
Montibus, effuſæ quos rigat imber aquæ?
An tua, dum fundit primum lux alma ruborem,
Lympha, *Azibe*, meam pellet, ut antè, ſitim?
Quot mea felices vidiſtis gaudia, campi,
Gaudia væ! miſero non renovanda mihi?
Ecquis apud *Nagedi* lucos aut paſcua *Tudæ*
Paſtor amatorum ſpeſque metûſque canet?
Ecquis ait, gelidâ *Salæ* dum valle recumbit,
Heu! quid *Cademeo* in monte ſodalis agit?
Num graciles rident hyemalia frigora myrti?
Num viret in ſolitis lotos amata locis?
Num vernant humiles in aprico colle myricæ?
Ne malus has oculus, ne mala lædat hyems!
An mea *Alegiades*, dulciſſima turba, puellæ
Curant, an zephyris irrita vota dabunt?
An viridem ſaliunt, nullo venante, per hortum
Hinnuleique citi, capreolique leves?
Viſamne umbriferos, loca dilectiſſima, ſaltûs,
Ducit ubi facilem læta *Noama* chorum?
Num *Daregi* ripas patulâ tegit arbutus umbrâ,
Ah! quoties lacrymis humida facta meis?
Grata quis antra colit, nobis abſentibus, *Amri*,
Antra puellarum quàm benè nota gregi?
Forſan amatores *Meccanâ* in valle reductos
Abſentis *Solimæ* commeminiſſe juvat.

Tempus erit, levibus quò pervigilata cachinnis
Nox dabit unanimi gaudia plena choro;
Quo dulces juvenum ſpirabit cœtus amores,
Et lætos avidâ combibet aure modos.

CAPUT IV.

الغزل

SIVE

De Carmine Perſico.

ALTERA poematis ſpecies quâ utuntur Aſiatici, & ex iis præcipuè Perſæ, الغزل ſeu *carmen amatorium*, vocatur. Hujus autem carminis leges inſigniores ſunt, ut ſit breve, ut varium, ut venuſtum: breve, nam pluribus quàm ſeptendecim diſtichis conſtare nequit, & ſeptem tantùm aut octo plerumque complectitur; varium, utpote cujus ſinguli verſûs ſingulos habeant ſenſûs, qui vix ullo inter ſe nexu cohæreant; venuſtum, quia imaginibus lætis ac floridis abundat, quas pœnè neceſſariò ſubſequitur verborum pulchritudo ac nitor. Duo porrò primi uniuſcujuſque Odæ verſiculi ſimiliter deſinant oportet, idemque ſonus per totum carmen in verſiculorum parium fine continuatur. In ultimo autem verſu, vel ſaltem in eo qui ultimum præcedit, poeta nomen ſuum artificiosè & jucundè intexit. Quæ res ut clariores red-

dantur, ſubjiciam carmen venuſtiſſimum, à poetâ admirabili *Hafez* ſcriptum, quem in hoc opere ſæpiſſimè laudabo;

دوشتان وقت کل آن به که بعشرت کوسیم
سخن پیر مغانست بجان نیوشیم

" Amici, roſarum tempore, melius eſt hila-
" ritati curam impendere;
" Vox eſt ſenis tabernarii animæ noſtræ;
" ne cunctemur."

نیست در کس کرم ووقت طرب میکذرد
چاره آنست که سجاده بمي بغروشیم

" Nemini eſt mœſtitia; at lætitiæ tempus
" avolat;
" Illud nobis erit auxilium, ut * ſacrum ſtra-
" gulum vino permutemus."

خوش هوایست فرح بخش خدایا بفرست
نازنیني که برویش مي کلکون نوشیم

" Dulcis aura eſt, gaudium præbens; mitte,
" ô fauſtum numen,
" Laſcivam puellam, quâ præſente vinum
" roſeum bibamus."

* Super quo ſe proſternunt *Mohammedani*, cum preces fundunt.

ارغنون ساز فلک رهزن اهل هنرست
چون ازین غصه ننالیم وچرا نخروشیم

" Lyram apta: fortuna proborum hominum
" prædatrix eſt;
" Siquidem ob illum dolorem non queramur,
" cur non clamorem excitemus?"

کل بجوش آمد وازمي نزديمش آبي
لاجرم زآتش حرمان وهوس درجوشيم

" Roſa cum ſtrepitu venit: annon è vino
" aquam illidemus?
" Præcipuè cum igne amoris & deſiderii tu-
" multuemur."

حافظ اين حال عجب با که توان کفت که ما
بلبلانيم که در موسم کل خاموشيم

" O Hafez, mirum eſſet ſi quis poſſet dicere,
" Nos luſcinias eſſe, & tempore roſarum ſilere."

Hæc verti, ut multa ejuſdem poetæ; exemplum ſecutus amiciſſimi & nobiliſſimi viri Caroli Revizkii, qui ſemper eſt à me honorificè nominandus*:

Jam roſa purpureum caput explicat. Adſit, amici,
Suavis voluptatum cohors:
Sic monûere ſenes.

* Vide *Specimen Poeſeos Perſicæ* Vindobonæ editum.

Nunc læti ſumus: at citiùs læta avolat ætas.
Quin ſacra permutem mero
Stragula nectareo?
Dulcè gemit zephyrus. Ridentem mitte puellam,
Quam molli in amplexu tenens
Pocula læta bibam.
Tange chelyn. Sævit fortuna; at mitte querelas.
Cur non canoros barbiti
Elicimus modulos?
En! florum regina nitet roſa. Fundite vini,
Quod Amoris extinguat facem,
Nectareos latices.
Suavè loquens Philomela vocor: Quî fiat ut umbrâ
Tectus roſarum nexili
(Veris avis) taceam?

Hæc Ode longâ explicatione non eget. Pauca tamen hic breviter notanda ſunt, ad ultimi verſûs ſuavitatem intelligendam, quæ * aliàs fuſius exponam. Primùm poetæ Aſiatici ſeipſos cum luſciniis ſæpiſſimè comparant; quæ res à poeſi Græcâ haud multum abhorret: ſic enim, ſi memini, Anacreon:

Ορνις γενεσθαι θελομαι
Λιγυμυθος ἀηδων.
Ἀναπετομαι δη προς Ολυμπον
Πτερυγεασι κυφαις. πετομαι δ' ὁδον
Αλλοτ' ἐπ' αλλαν μελεων.

Deinde, reſpicit poeta fabulam illam jucundiſſi-

* Vide Caput *De Imaginibus Poeticis.*

mam, & in Aſia pervagatam, de luſciniæ & roſæ amoribus, de quâ in capite *de Imaginibus* uberius diſſeram. Dicit itaque, *fierine poteſt quin, cùm roſæ, floris dilectiſſimi, pulchritudinem intuear, lætitiâ me efferam, & in dulcem modulationem erumpam?* Quæ imago quàm hilaris eſt, quàm vivida! & ut clariùs oſtendam, quantum jucunditatis poeſi Perſicæ afferant ab hac fabellâ depromptæ imagines; aliud ejuſdem poetæ carmen exponam, breve illud quidem, ſed, ut ait poeta,

Χαριτων ακοτον γλυκυν.

& quod pulcherrimum *Gazelæ* erit exemplum.

ساقي بيار باده كه آمد زمان كل
تا بشكنيم توبه دكر درميان كل

" Puer, affer vinum: venit enim tempus ro-
" ſarum;
" Ut pietatis vota iterum inter roſas viole-
" mus."

كوري خوار نعرة زنان درچمن رويم
چون بلبلان نزول كنيم آشيان كل

" Hilares, ſtrepentes, in hortum eamus,
" Tanquam luſciniæ in roſeum nidum de-
" ſcendamus."

در صحن بوستان قدح باده نوش كن
كايات خوشدلي همه آمد بشان كل

" In horti recessu vini cyathum ebibe,
" Nam lætitiæ signa jussu rosæ veniunt."

کل در چمن رسید مشو ایمن از فراق
یار و شراب جوی و سرا بوستان کل

" Rosa in hortum venit; ne sis è digressûs
" metu omninò vacuus:
" Sodalem, & vinum pete, & palatium ro-
" seti."

حافظ وصال کل طلبی همچو بلبلان
جان کن فدای خاک ره باغبان کل

" Hafez, rosarum adventum petis, tanquam
" luscinia.
" Anima tua pulverem viæ redimat, quà
" roseti custos incedit."

Hanc Odam, varietatis causâ, Græcè imitari sum conatus, versibus dactylicis Theocriteis:

Ἐγκιρνα, φιλε παι, γλυκυν οινον ἀφειδεως,
Ηλυθεν γαρ εαρ πολυδαιδαλον, ηλυθεν.
Ἐν ῥοδοις κατακεισ', οσα δε χθες ὑπεσχεο
Σαμερον Ζεφυροις μαλακαιποσι δος φερειν.
Αμμες δε, ςεφανοις θαλεροις πεπυκασμενοι
Ἀβρα μειδιοωντες, ἑταιρε, χορευσομεν,
Ως δ' αηδονες ἑζομεναι ἐπι δενδρεω
Κλισμω ἐν ῥοδινω κατακεισομεθ' ἁδεως.
Εἰς καπον, φιλε κυρε, βαδιζε βαθυσκιον,
Παιδα δ' εὐραθαμιγγα μελιφρονος ἀμπελου
Χρυσεαις ἐν φιαλαισιν ἀμυςι συνέκπιε,

Τερψις γαρ Γλυκυτης τε ροδοχροος ερχεται.
Ὁρας, ὡς ροδεον πεταλον Ζεφυρω γελα.
Ἀυριον δε ταχ' ἰσακις ἐκ ἀπολαμψεται.
Νυν δε νεκταρεας Ϛοτρυων ῥανιδας πιε,
Κεισο δ' ἐν ροδεοις λιπαροχροος ἀνθεσι,
Κηρην δε ραδινοις μελεεσθι πεδερχεο.
Ἐγων μαχ ὑπ' ερωτι ροδων ἀπαλοχροων
Ἁαχθεις ταχομαι, ὡς λιγυφωνος ἀηδονις,
Χρην σ' αρ', ω φιλον ητορ, ὑπερφιλεειν κονιν
Βησθων, ενθα ροδων μελεταρ ἐπινισσεται.

Hactenus de Odæ Aſiaticæ formâ & ſtructurâ. Sequitur ut de argumento ejus diſſeram. Nam de numeris in ſecundo capite ſatis, ut arbitror, dictum eſt. Complectitur autem hæc carminis ſpecies vel vini ac deliciarum, vel των ἐρωτικων, vel humanæ pulchritudinis, vel amœnitatum ac rerum naturalium ſuavem & floridam deſcriptionem.

Perſpicuum eſt adeò Odam ex jucundiſſimis animi affectibus originem duxiſſe, Amore ac Lætitiâ. Ac de amatorio quidem carmine, alias pleniùs *. Nunc verò de eo diſſeram, quod ab hilaritate & gaudio profectum eſſe initiò videtur. Amat igitur imagines à naturæ amœnitatibus derivatas; quæ omnium ſunt dulciſſimæ, & cùm omni poeſi, tum præcipuè Aſiaticæ incredibilem afferunt venuſtatem. Nempe in Perſarum atque Arabum carminibus ubique deſcribuntur

* Vide Caput de *Poeſi Amatoriâ*.

verni temporis ſuavitates, atque oblectamenta; horti floribus pulcherrimis ornati, roſis, narciſſis, hyacinthis, violis: prata herbis veſtita viridiſſimis; fontes gelidi, amnes perlucidi, pomaria fructuum omnium varietate diſtincta; adde huc, avium delicatiſſimas modulationes, & à moſchiferis hinnuleis afflatos odores; cæteraque omnia, quæ ſenſûs non delectant ſolùm, ſed etiam inſatiabili voluptate perfundunt. Poſſumus itaque hanc poematis ſpeciem legitimam Naturæ progeniem vocare: nam ſi eſſet, qui in ſpeluncâ obſcurâ ſemper habitaviſſet, nec unquam aſpexiſſet vel divinam cœrulei ætheris pulchritudinem, vel naturalium rerum ſplendidiſſimos ornatûs; deinde in Arabiæ Felicis campos repentè fuiſſet aſportatus, non puto fieri poſſe quin, cum flores, herbas, fruges, arbores, & reliqua quæ modò percenſui, vidiſſet, cœleſti quodam inſtinctu inflammaretur, & in cantum ſe effunderet lætum, vividum, audacem, exultantem; & vel illa caneret,

Ver novum, ver jam canorum, vere natus orbis eſt,
Vere concordant amores, vere nubunt alites *.

vel (ſi illum Arabico ſermone uti fingamus) hos † venuſti poetæ verſûs recitaret,

* Pervigil. Veneris. † *Abu Nawas.*

تامل في رياض الارض وانظر
الي اثار ما صنع المليك *
عيون من لجين شاخصات
باحداق كها الذهب السبيك *
علي قصب الزمرد شاهدات
بان الله ليس له شريك *

" Contemplator terræ hortos, & aſpice
Veſtigia earum rerum, quas effecit numen divinum;
" Oculos argenti *(narciſſos)* ubique fixos & apertos,
Cum pupillis auro liquefacto ſimilibus,
" Super calamo ſmaragdino, teſtantes
Neminem eſſe Deo parem."

Veriſimile eſt enim illum eodem tempore, quo has naturæ ſuavitates laudaviſſet, & eſſe Deum, & Deum harum rerum effectorem, putaturum fuiſſe; ubi carminum ſacrorum, quæ Græci ὑμνους vocant, videmus originem. Sed de his aliàs *: jam illuc redeo, unde digreſſus ſum.

Reſtat itaque ut de Odæ Aſiaticæ dictione loquar. Ea autem non abeſſe poteſt quin ſit dulciſſima: nam venuſtarum imaginum comes eſt, & quaſi ſoror venuſta oratio; & haud admodum

* Vide Caput de *Laudatione*.

facile eſt, niſi deditâ operâ, de rebus jucundis injucundè dicere. Sed quoniam de Venuſtate ſeparatim *, & fuſiùs ſcribere in animo eſt, plura de eodem argumento hic differere non eſt neceſſarium. Expromam igitur ejuſdem Lyrici carmen in primis elegans, & in quod mirum eſt quàm ſplendidæ, quàm hilares, quàm novæ inducantur imagines; quàm exquiſiti verborum colores, quàm nitida figurarum lumina.

بهار و کل طرب انگیز کشت وعهد شکن
بشادي رخ کل ببیخ غم زدل برکن

" Ver & roſa lætitiam excitant, & fœdus violare faciunt;
Ob hilarem roſæ vultum, radicem triſtitiæ è corde evelle."

رسید باد صبا غنچه در هواداري
زخود برون شد ودر تن دریده پیراهن

" Venit zephyrus: roſæ calyx ob levitatem
Extra ſe rapitur, & veſtem, quæ corpus velat, lacerat."

طریق صدق بیاموز زآب صافي دل
براستي طلب آزادکي زسرو چمن

* Vide Caput de *Venuſtate*.

" Viam veritatis diſce ab aquâ perlucidâ, cor meum,
Æquitatem & libertatem à cupreſſu horti quære."

زدستبرد صبا کرد کل کلاله نکر
شکنج کیسو سنبل ببین بروي سمن

" A Zephyri violento ſpiritu circà roſam cincinnos vide;
Plexam hyacinthi cæſariem ſuper jaſmini facie aſpice."

عروس غنچه پر از زیور تبسم خویش
بعینه دل ودین میبرد بوجه حسن

" Roſæ calyx, tanquam ſponſa, riſu ſuo amabili ornatur,
Corda & religionem eorum quos intuitur pulchrâ facie ſtatim ſurripit."

صفیر بلبل شوریده وتغیر هزار
براي چشن کل آمد برون زبیت حزن

" Luſciniæ amore percitæ modulatio, & ſtrepitus carduelis auditur,
Ob feſtum diem roſa è triſtitiæ domicilio exit."

حدیث قصهٔ دوران از جام حافظ پرس
بقول مطرب فتوي پیر صاحب فن

" Narrationem de fortunæ fabulis à poculo,
Hafez, percontator,
Dum modulatur fidicen, & ſenex ſcientiâ imbutus doctè reſpondit."

Hoc carmen, ob imagines poeſeos Aſiaticæ proprias, Latinis verſibus commodè reddi non potuit.

Jam verò Odæ Aſiaticæ leges ſatis dilucidè (ſpero certè quidem) expoſui, & lectis exemplis illuſtravi: notandum eſt tamen poetas leges haſce interdum negligere; æquum eſt enim illos jure uti ſuo, & regulas, quas ipſi ſcilicet invenerint, ſi collibeat, prætermittere. Itaque, tametſi hanc Odæ ſpeciem maximâ ex parte diſtinguat ſuavitas, nonnunquam tamen elatiorum imaginum quaſi temperationem admittit: velut in illo Ferduſii poetæ admirabilis carmine, quod, etſi amatorium ſit, grande eſt tamen, & ſonorum; licet, ut verum fateamur, nimis turgidum:

شبي در برت کر بر آسودمي
سر فخر بر آسمان سودمي

" Si unâ nocte poſſem in tuo gremio requieſcere,
Excelſo capite cœlum ipſum ferirem,"

قلم در کف تير بشکستمي
کلاه از سر ماه بربودمي

" Calamum in Sagittarii manu frangerem,
Coronam de lunæ capite diriperem:"

بقدر از نهم چرخ بگذشتمي
به پي فرق كردون بفرسودمي

" A nono cœlo potenter tranſirem,
Arrogantiæ pede orbem terrarum calcitrarem,"

جهاني تو كر زانكه من دارمي
بجاي تو كر زانكه من بودمي

" Quòd ſi illic pulchritudinem tuam haberem,
Si illic in tuo loco ſtarem,"

به بيچاركان رحمت آورمي
بدرماندكان بر ببخشودمي

" (Amatoribus) auxilio deſtitutis eſſem miſericors,
Curâ attritis benefacerem."

Hic porrò nomen ſuum in ultimo verſu, quem *Regium* appellant, non induxit; eundemque ſenſum per totum carmen continuat; & quanquam effrenis illa evagandi licentia poetis Lyricis non conceditur ſolum, ſed etiam in iis collaudatur, atque adeò pœnè neceſſaria eſt; in nonnullis tamen carminibus, diſticha arctiſſimo

nexu colligantur; & ſenſus per jucundam rerum varietatem leniter & æquabiliter profluens in acumen quoddam definit. Utraque ſanè ſpecies ſuam habet pulchritudinem; ſed in diverſo tamen genere; nempe illa naturam & exultantis ingenii impetum præ ſe fert, hæc artem: illa copioſo fluvio ſimilior eſt, hæc perlucido rivulo, quæ multiplici lapſu errans, illuc revertitur, unde defluxerat; quamobrem illa ad poeſin *Aſiaticam* videtur eſſe accommodatior, hæc ad *Europeam*. Tametſi Hafizi carmina longè plurima ad priorem illam ſpeciem referenda ſunt, quædam tamen inter ea ſecundæ formæ pulcherrima præbent exempla; cujuſmodi illud eſt,

عشقبازي وجواني وشراب لعلفام
مجلس انس وحريف همدم وشرب مدام

" Amoris luſûs, adoleſcentia, vinum pyropo ſimile,
Convivium, & ſodalis unanimis, & meri potio,"

ساقي شكرده‌ان ومطرب شيرين سخن
همنشين نيك كردار وندیم نيكنام

" Vini miniſter ore ſacchareo præditus, & cantor dulciloquus,
Amicus beneficus, & compotor bonæ exiſtimationis,"

شاهدي از لطف وپاكي همچو آب زندكي
دلبري در حسن وخوبي غيرت ماه تمام

" Puella amata lenitate & moribus aquæ immortalitatis ſimilis,
Cordis prædatrix formâ & pulchritudine plenæ lunæ æmula,"

بزمكاهي دلفريب چون قصر فردوس برين
كلشني پيرامنش چون روضهٔ دار السلام

" Convivii locus, cor exhilarans, tanquam paradiſi palatium, & in eo
Roſetum undequaque horto domicilii pacis ſimile,"

صف نشينان نيكخواه وپيشكاران باآدب
دوستداران صاحب اسرار وخرزيغان دوستكام

" Series comitum benevolorum, & artifices ingenioſi,
Amici arcanorum cuſtodes, & ſocii dilecti,"

بادهٔ گلرنك تلخ وتيز وخوشخوار وسبك
نقلي از لعل نكار ونقلي از ياقوت جام

" Vinum roſeum, acre, vividum, guſtu dulce, & leve,
Pars ex rubino ornato, pars ex poculo pyropino,"

غمزه ساقي بيغماي خرد آهيخته تيغ
زلف جانان از براي صيد آفكنده دام

" Obtutus oculorum puellæ ſagacis tanquam enſis ſtrictus,
Virginum formoſarum cincinni, venandi cauſâ tanquam laquei appenſi,"

نكته داني بزله كو چون حافظ شيرين سخن
بخشش آموزي جهان افروز چون حاجي توام

" Dictorum ſagacium ſciens, facetè loquens, dulci voce tanquam Hafiz præditus,
Liberalitatem docens, orbem terrarum illuminans, tanquam *Hagi Kovàm* *,"

هر كه اين صحبت نخواهد خوشدلي بروي تباه
وانكه اين عشرت نجويد زندكي بروي حرام

" Hæ ſunt delicie, quarum ſocietatem ſi quis non cupit, illi corrupta eſt ſuavitas,
Et quarum jucunditatem ſi quis non petit, illi negatur immortalitas."

Hanc poematis ſpeciem haud multùm excoluiſſe videntur Arabes; nam Elegiæ venuſtatem

* Vir eximiè liberalis, quem non minus ſæpè laudat Hafiz, quàm Mæcenatem Horatius.

& elegantiam ſibi quaſi ſuo jure vendicantes, carminis amatorii laudem *Perſis* concedunt; quos Turcæ, ut ſolent, imitantur. Subjiciam tamen carmen Arabicum à poetâ mihi quidem ignoto ſcriptum, ſed ornatum ſummâ numerorum dulcedine, dictionis ſuavitate, imaginum ſplendore, tranſlationum pulchritudine: & quod cùm optimis Perſarum Odis audeo conferre. Complectitur formoſæ adoleſcentulæ deſcriptionem.

قسما بنشوة جفنه وبخصره
وباسهم يرمي بها من سحره *
ويلين عطفيه ومرهف لحظه
وبياض غرته واسود شعره *
وبحاجب منع الكري عن ناظري
وسطا علي بنهيه وباءمره *
وعقارب قد ارسلت من صدغه
وسمتّ لقتل العاشقين بهجره *
وبورد خديه وآس عذاره
وعقيق مبسمه ولؤلؤ ثغره *
وبطيب نكهته وسلسال جري
في فيه مع شهد بريقه خمره *
وبجيده مع غصن قامته
ونهود كالرمان في صدره *

وبردنه المرتج في حركاته
وسكونه وبرقة في خصره *
وحرير ملمسه وخفة روحه
وبها حواه من الجمال بأسره *
وبجود راحته وصدق لسانه
وبطيب مولده وعالي قدره *
ما للمسك ان عرفوه الا عرفه
والريح طيب نشره في نشره *
ولذلك الشمس المنيرة دونه
وكذا الهلال حكي قلامة ظفره *

" Juro per arcum ſupercilii, & per medium corpus,
" Perque ſagittas, quibus faſcinum ſuum vibrat;
" Et per laterum ejus mollitiem, & acutum aſpectûs enſem,
" Et frontis ſplendidi albedinem, & crinium nigrorem,
" Perque ſupercilium, quod ſomnum ab oculo meo abigit,
" Et in me, ſeu jubet ſeu vetat, injuſtè agit.
" Per * ſcorpiones qui à cincinnis ejus emittuntur,
" Et veneno imbuuntur ad necandos amatores ob ejus de-
" ceſſum,
" Perque roſas genæ ejus, & myrtum lanuginis,
" Et rubinum ridentis (labii) & dentium margaritas.
" Et per ſuavem ejus odorem, & aquam dulcè labentem
" Ab ore ejus, cum favis & vini guttulis. (*verba* ſcilicet.)
" Per collum ejus, cum ſtaturæ ejus ramulo,

* Eadem ſimilitudine utuntur Græci, cum plexos puerorum capillos Σκορπιους vocant. Vide Schol. Thucyd.

" Et mamillas in pectore extantes tanquam mala Punica,
" Tergumque dum movet, leviter vacillans,
" Et dum quiescit, ac per medii corporis gracilitatem,
" Et per sericum tactûs illius, & levitatem spiritûs,
" Ac per omnes pulchritudinis formas, quas complectitur,
" Perque benevolam ejus indolem, & linguæ veritatem,
" Per bonam ejus nativitatem, & potentiæ altitudinem,
" Nullum esse moscho odorem, si illum olfacimus, præter
" odorem hujus *puellæ*,
" Et auram ab ejus halitu, halitum suum dulcem reddere,
" Solem porrò nitidum illi esse inferiorem,
" Ac lunam (si cum illâ comparatur) abjectissimam videri."

PARS TERTIA:

De poeſeos Aſiaticæ figuris, ac dictione.

CAPUT V.

De Imaginibus Poeticis.

JUVAT de imaginibus, quibus ornatur poeſis Aſiatica; pauca antè dicere, quàm ad figuras ſeparatim tractandas accedam. Sequor itaque libentiſſimè in imaginum poeticarum partitione virum illum doctiſſimum, qui, etſi à me ſæpe jam laudatus eſt, laudandus eſt tamen ſæpiùs *. Is quatuor ſtatuit fontes, à quibus eæ depromantur imagines; nam vel ex *naturâ*, vel ex *vitâ communi*, vel ex *religione*, vel ex *hiſtoriâ* deſumuntur; quibus fontibus libet quintum addere, quem ille, de veriſſimâ Vatum divinorum poeſi diſſerens, admittere non potuit: *fabulas* dico *poeticas*, à quibus cùm in aliarum gentium, tum præcipuè in *Perſarum* poeſi crebræ ima-

* De Sacra Poeſi Prælect. vi. vii. viii. & ix.

gines, eæque pulcherrimæ, manare ſolent. Atque hìc repetendum eſt id, quod anteà dixi (& ſæpe profectò dicendum eſt) neminem idoneum eſſe poematum *Aſiaticorum* lectorem, niſi totius Aſiæ *hiſtoriam*, ut vocant, *naturalem* accuratè ſciat, niſi mores earum gentium cognoſcat, niſi ritûs ac diſciplinas animo percipiat, niſi hiſtoriarum varietates memoriâ teneat, niſi porrò variis poetarum figmentis optimè ſit inſtructus. Hæc, inquam, omnia qui non mente complectatur, næ illum Aſiaticæ poeſeos iniquiſſimum judicem audeo dicere. Nam apertiores ſolummodò elegantias videbit, ſed reconditiores & exquiſitiores venuſtates perſpicere nullo modo poterit, &, ut ait in Agamemnone Æſchylus,

——ἐκ καλυμμάτων
Ες αι δεδορκως νεογαμε νυμφης δικην.

Fingamus enim, verbi causâ, *Arabem* quendam qui *Græco ſermone* ſatis perfectè ſit imbutus, ſed qui prorsùs ignoret, qui fuerint *Jupiter*, *Apollo*, *Bacchus*, alii; qui *Hercules*, *Theſeus*, *Argonautæ*; quis apud inferos *Cerberus*, quæ prata *Elyſia*, quis *Tantalus*, quis *Ixion*, quæ cætera poetarum portenta: demus huic homini, ut alios poetas omittam, *Pindari* carmina propè divina; apertas illas amœnitatum deſcriptiones & omnium gentium communes,

Αυραι περιπνεεσιν, αν-
θεμα δε χρυσω φλεγει,
τα μεν χερσοθεν, απ' α-
γλαων δενδρεων,
υδωρ δ' αλλα φερβει,
ορμοισι των χερας ανα-
πλεκοντι και στεφανοις *,

percipiet ille quidem, & delectabitur: ſed pergat aliquantulum,

Βαλαις εν ορθαις Ραδαμανθυος
ον πατηρ εχει Κρονος ετοι-
μον αυτω παρεδρον,
πωσις ὁ παντων Ρεας
υπερτατον εχοισας θρονον.
Πηλευς τε και Καδμος εν τοισιν αλεσονται.
Αχιλλεα τ' ενεικ', επει
Ζηνος ητορ λιταις επεισε, ματηρ,
Ος Εκτορ' εσφαλε Τροιας
αμαχον αστραβη κιο-
να, Κυκνον τε θανατω πορεν.
Αιας τε παιδ' Αιθιο-
πα—

Hos profectò verſûs pro facillimis, obſcuriſſimos, pro dulcibus, hiantes, pro graviſſimis, ſubinſulſos eſſe autumabit: atque in cæteris ejuſdem poetæ carminibus, ne milleſſimam quidem elegantiarum ac venuſtatum partem intelliget. Similiter eum (ut ab imaginibus à rebus naturalibus depromtis ordiar) qui ad poema vel *Arabicum* vel *Perſicum* legendum accedit, niſi

* Olymp. II.

regionis, in quâ verſabatur poeta, ſitum ac proprietates percipiat, fieri non poteſt quin præcipua lateat totius carminis pulchritudo; ſic cùm dicat *Abu Ebadeh Albokhteri* *,

* فكانها تبتسم عن لؤلؤ منضد او برد واقاح
وطرة كالليل مرخية تخجل ضوء الصباح *

" Tanquam ſubrideret (dentes habens niti-
" diores),
" Margaritis conſertis, aut grandine aut an-
" themide:
" Cincinnus ejus, tanquam nox, demiſſus eſt,
" (Facies) ejus lucem auroræ pudore afficit."

& alius,

اخجلت بالثغر ثنايا الاقاح
ياطرة الليل ووجه الصباح

" Dentium tuorum ſplendore florem anthe-
" midis pudore afficis,
" O tu, cujus cincinni nocti ſimiles ſunt,
" facies verò auroræ."

fugiet eum maxima harum ſimilitudinum ſuavitas, niſi ſciat, primùm, *anthemidem* florem eſſe candidiſſimum, de quo *Nicander* in ſecundo *Georgicorum* libro,

* Vide *Haririum Mekam.* II. & *Noctes Arabicas.*

Οὐδε μεν Ἀνθεμιδων κενεη γηρυσεται ἀκμη,

& cui poetæ Arabici puellarum dentes frequentiſſimè aſſimilant; deinde, *Arabibus* in tentoriis perpetuò degentibus auroræ exorientis imaginem eſſe notiſſimam, quâ utuntur ſæpiſſimè, cum *albas genas jucundo rubore ſuffuſas* deſcribant. Pariter *Amralkeis*,

وتعطو برخص غير شثن كانه
اساريع ظبي او مساويك اسحل

" Porrigit ea quæ dat, digitis teneris, non duris, tanquam vermibus in arenâ repentibus, aut ligno *Iſhil*."

Quis hunc verſiculum poteſt intelligere, niſi qui ſciat يسروع vermem eſſe longum, candidum habentem corpus, & rubrum caput; cum quo puellæ digiti herbâ quâdam purpureâ tincti comparantur; & *Iſhil* ligni albi eſſe genus, quo defricantur dentes? Ad ſummam, poematum Aſiaticorum lectoribus notum eſſe debet, eorum auctores in regione amœniſſimâ vitam egiſſe, florum, arborum, animalium, aliarumque rerum abundantiſſimâ, quas in *Europâ* non habemus: eas itaque imagines quæ illis dilucidæ ſunt, nobis videri obſcuras, quæ illis pervagatæ, nobis abditas, quæ illis ſplendidæ, nobis temerarias, quæ illis denique ſublimes, lætæ, plenæ, ju-

cundæ, nobis abruptas, nimias, tumidas, luxuriosas, dissolutas: sed ad alia pergamus.

Longum esset percensere, quam variæ ac venustæ imagines in poesi *Arabum* ac *Persarum* deriventur vel à moribus, & vitæ communis consuetudine, artibus, ludis ac disciplinis, vel à rebus sacris, ut ab *Alcorano*, & templi *Meccani* ædificio, vel ab historiis regum, heroüm, ac bellorum memorabilium. Verùm si quis de his singulis plenè & copiosè velit differere, volumen integrum contexat necesse est.

Nunc verò de ultimo imaginum fonte, *fictionibus* scilicet poeticis, pauca dicam. Sunt autem imagines à fabulis derivatæ, ut rectè judicat *Hermogenes* *, jucundissimæ.

Nimium est quantâ cum voluptate & delectatione fabulas & recitatas audiamus, & scriptas legamus. Hoc sensit *Plato*; ideoque illas de *Boreâ* & *Orithyâ*, de *Gige*, & annulo illo mirifico, dulcissimè orationi suæ intexit. Notant contrà dicendi magistri unum tantummodò in horridâ Thucydidis historiâ locum esse jucundum, ubi scilicet *Terei & Philomelæ fabula* inducitur †! Est sanè fictio, poeseos (Hebræam omnium verissimam excipio) quasi anima, sine

* Περι Ἰδεων, lib. ii. cap. iii. περι Γλυκυτητος.

† Pag. 100. Edit. Hudſ. Τηρει δε τω Προκνην την Πανδιονος απ' Ἀθηνων σχοντι γυναικα, προσηκεν ὁ Τηρης ετός ὢδεν, ὢδε της αὐτης Θρακης ἐγενετο, & quæ sequuntur.

quâ nec naturam neque etiam nomen retinere poſſit. Ac mirum eſt quantum omnium gentium poeſi hæc figmenta dulcedinem, & ſuavitatem afferant. De *Homero* harum fictionum, ut nonnulli putant, patre atque inventore, quem cùm veteres tum recentiores poetæ imitati ſunt, loqui non eſt neceſſarium. In veteri *Gothorum* poeſi tranſlationes propè omnes à fabulis ſumuntur *; itaque in eâ aurum vocatur *Freyæ lacrymæ*; poeſis, *Odini munus*. Verſûs quoſdam *Peruvianos*, eoſque antiquiſſimos, citat *Garcilaſſus* †; quorum ſenſus hic eſt: "Puella formoſa, frater "tuus pluvioſus, urnulam tuam nunc infrin-"git; cujus ictus tonat, fulget, fulgurat. Tu "vero, puella, jucundos imbres fundis; inter-"dum grandinem ac nivem mittis; rerum om-"nium effector & procreator tibi hoc munus "tribuit." Fingunt enim poetæ *Peruviani* puellam eſſe in cœlo formoſiſſimam, quæ amphoram aquæ plenam manu tenet; quam in terram identidem fundit; ſed hujus puellæ fratrem, hominum generi inimiciſſimum, hanc amphoram interdum frangere, unde tonitrua & fulgura proveniunt. Dicit itaque *Garcilaſſus*, veterum *Yncarum*, ſeu regum, quendam, qui & poeta admirabilis eſſet, & philoſophus inſignis, hoc

* Vide Eddam & Malletî Hiſtor. Dan.

† Hiſtoria de Peru, lib. ii. cap. xxviii.

carmen contexuiſſe; additque hos verſiculos inter nodos perveteres ac variis diſtinctos coloribus fuiſſe inventos. Notiſſimum enim eſt Peruvianos pro literis, nodis quibuſdam uſos eſſe. Sed redeamus ad Aſiaticos. Apud eos multæ ſunt pervagatæ fabulæ, quæ etiam in fictas * Europæorum hiſtorias tandem defluxerunt: nam Arioſti *Hippogrifus* nihil aliud eſſe videtur, præter Perſarum *Simorg* avem, de quâ mentio fit in *Sadii* libro *Buſtân*,

چنان پهن خوان کرم کسترد
که سیمرغ در قاف قسمت خورد

" Campum menſæ liberalitatis ita latè ex-
" tendit,
" Ut gryps *(Simorg)* in monte Káf cibi por-
" tionem accipiat."

Eadem avis mirifica in magno Ferduſii poemate inducitur Ruſtemo vulnerato adminiſtrans. Præterea fingunt poetæ Perſici duo eſſe animantium genera ex igne puro confecta, quorum unum benevolum & manſuetum eſſe aiunt & aſpectu venuſtiſſimum, in urbe ſplendidiſſimâ habitans, quam شاد وکام Hilaritatem & Deſiderium vocant; alterum, deforme, ſævum, truculentum, generique hominum infeſtiſſimum, in locis mon-

* *Hiſtorias* videlicet *Romanenſes*.

tuoſis ac ſylveſtribus latens; hoc autem genus Perſæ ديو, Arabes عفريت appellant, illud پري Peri, & جن Gen nominant, quibus vocibus etiam Europæi utuntur. Sed jucundiſſima omnium eſt ea de roſæ & luſciniæ amore fabula, quam frequentèr attingunt poetæ Perſici; inde fit ut, cùm in eorum carminibus de roſâ mentio incidat, luſciniæ nomen plurimùm ſubſequatur; velut in illo diſticho,

مغني كجاي كه وقت كلست
چمنها پر از غلغل بلبلست

" Cantor, ubi es? nam roſarum tempus eſt;
" Horti autem luſciniarum modulis pleni ſunt."

ſic Gelalo'ddin Ruzbehár in poemate الاشجار ثمرات ſeu *Fructus arborum* vocato, divinum numen alloquitur,

تا بحمد تو نعره زد بلبل
همه كوش ام چون درخت كل

" Dum laudes tuas modulatè canit luſcinia,
" Ex omni parte auris ſum, tanquam roſæ
" frutex."

Poetam roſæ folia cum auribus comparare inquit Herbelotus, à quo diſſentio. " *Totam au-*

rem esse," nihil aliud significat, nisi attentè audire: quam locutionem linguæ etiam Europææ non aspernari videntur.

Similiter quoque Sadi in libro Gulistân,

نه بلبل بر گلش تسبیح خوانست
که هر خاري بتسبیحش زبانست

" Non luscinia solùm rosis insidens laudes
" ejus canit,
" Unaquæque enim spina, ut eum laudet,
" lingua fit."

Et Hafez pereleganter,

کنونکه در کف گل جام بادهٔ صافست
بصد هزار زبان بلبلش در اوصافست

" Nunc cùm in rosæ manu vini puri calix sit,
" Centum mille linguis luscinia illius laudes
" canit."

ubi occulta est comparatio, eaque bellissima, rosæ enim calyculum, jam se explicantem, & purpureo colore suffusum, cùm vini rubescentis poculo venustè comparat. Idem alibi,

چو در رویت بخندد گل مشو مغرور اي بلبل
که بر گل اعتمادي نیست گر حسن جهان دارد

" Cum in vultu tuo ſubridet roſa, ne idcircò
" vanâ ſpe decipiaris, O luſcinia,
" Siquidem roſæ nulla eſt fiducia, licèt totius or-
" bis terrarum pulchritudinem complectatur."

Et

رونق عهد شبابست دکر بستانرا
میرسد مژدهٔ کل بلبل خوش الحانرا

" Splendidum adoleſcentiæ tempus horto re-
" dit,
" Fauſtum roſæ nuncium ſuaviloquæ luſci-
" niæ affertur."

Et

نواي بلبلت اي کل کجا پسند افتد
چو کوش وهوش بهرغان هرزه کو داري

" Modulatio luſciniæ tibi, O roſa, quo modo
" grata eſſe poteſt,
" Dum aurem atque intellectum avibus futilia
" loquentibus præbes?"

hoc eſt, " Quo modo jucunda eſſe poſſunt poetæ
" tui & amatoris carmina, formoſa adoleſcen-
" tula, dum improbis delatoribus fidem habes?"
Solent enim poetæ Perſici ſeipſos cum luſciniis, amicas verò cum roſis ſæpenumerò comparare, velut in pulchro carmine elegantiſſimus Hafez,

غرور حسن اجازت مکر نداد اي کل
که پرسشي نکني عندليب شيدارا

" An arrogantia tua ob pulchritudinem te
" non finit, O roſa,
" Ut quippiam de luſciniâ amore percitâ
" perconteris?"

Et alibi pari cum venuſtate,

ديگر زشاخ سرو سهي بلبل صبور
گلبانگ زد که چشم بد از روي کل بدور
اي کل بشکر انکه توي پادشاه حسن
با عاشقان بيدل مسکين مکن غرور

" Rursŭs è procero cupreſſi ramo luſcinia
" patiens
" Modulos iterat (dicens) Malus oculus à
" roſæ facie procul abſit!
" O roſa, quòd tu regina ſis pulchritudinis,
" ne idcircò
" Amatoribus tuis excordibus, miſeris, te in-
" humanam præbeas."

Ita porrò idem,

دوشم زبلبل چه خوش آمد که مي سرود
گل کوش پهن کرده زشاخ درخت خويش

" Heri quanta mihi dulcedo à luſcinia venit,
" quæ ſuaviter modulata eſt,
" Roſâ aurem explicante à ramo fruticis !"

Eâdem imagine frequentiſſimè utuntur Turcæ, qui Perſas, ut Latini Græcos, ſemper imitantur; ſic poeta in *Humaiun Nâmeh* citatus,

گللم کل کبي بردم اولوب شاد
قلب بلبل کبي الحان وفرياد

" Læti perpetuò veniamus, tanquam roſæ,
" Modulatè canentes & ſtrepentes inſtar luſ-
" ciniæ."

Ita denique Perſicorum poetarum princeps, omniumque forſan poſt Homerum elatiſſimus, in pulchro poemate de Ruſtemi & Aſfendiari prœlio, orditur,

کنون خورد باید مي خوشکوار
که مي بوي مشک آید ازکوهسار
همه بوستان زیر برک کلست
همه کوه پر لاله وسنبلست
بپالیز بلبل بنالد همي
کل از ناله او ببالد همي
شب تیر بلبل بخندد همي

كل از باد وباران ببندد همي
من از ابر بينم همي باد ودم
ندانم كه بلبل چرا شد دژم
بخندد همي بلبل از بوستان
چو بر كل نشيند كشايد زبان
كه داند كه بلبل چه گويد همي
بزير كل اندر چه بويد همي
نكه كن سحركه كه تا بشنوي
زبلبل سخن گفتن پهلوي
همي نالد از مرگ اسفنديار
كه با من همي برگند شهريار
زبلبل شنيدم يكي داستان
كه خواند از گفته باستان

" Nunc eſt vinum bibendum guſtu dulce,
" Odor enim moſchi à montibus afflatur.
" Unuſquiſque hortus roſarum foliis tegitur,
" Unuſquiſque collis tulipis & hyacinthis plenus eſt.
" In hortulo luſcinia modulatè queritur,
" Roſa ob queſtum ejus expergiſcitur.
" Nocte tenebroſâ ſubridet luſcinia,
" Roſa vento & pluvia arctè ligatur.
" Equidem à nubibus venientes aſpicio ventos & flatûs,
" Neſcio quam ob cauſam luſcinia triſtis ſit.
" Ridet enimverò luſcinia ex horti receſſu,
" Cùm roſæ inſidet, os aperit.
" Quis ſcit quid luſcinia loquatur,

" Quid ſub roſâ illâ odoratu inveſtiget?
" Attende matutino tempore, ut exaudias
" A luſciniâ orationem Perſicam.
" Ob mortem Isfendiari gemit (dicens),
" *A me princeps ille eripitur!*
" Jam verò luſciniæ narrationem audio
" Quæ à veteribus recitari ſolebat."

Nec eſt ſanè difficile conjecturâ conſequi, unde commentitius hicce floris ac luſciniæ amor originem habuerit; narrant enim mercatores, luſcinias in *Aſiâ* roſarum odoratu incredibiliter delectari, & perſæpè inter eas uſque adeò volitare, donec odoris dulcedine, quæ in illis regionibus eſt acerrima, quaſi ebriæ factæ, pennas remittant ac decidant *: illud etiam addendum eſt, eâdem anni tempeſtate cùm roſas florere, tùm aves etiam ſolitas eſſe inter arbuſta modulari.

Huic capiti Oden *Hafezianam* haud alienum erit ſubjungere, quæ varias omnium propè formarum *imagines* complecti videatur:

کنونکه در چمن امد کل از عدم بوجود
بنفشه در قدم او نهد سر بسجود

" Nunc cùm in hortum venit roſa à nihilo in
" vitam,
" Viola ſuper pedem ejus ponit caput, ado-
" randi cauſâ."

* Vide Hyd. de Relig. Vet. Perſ.

Voces Arabicæ عدم & وجود inter ſe contrariæ ſunt, & ſæpè ſibi invicem opponuntur. Innuit autem pòeta roſam, ſuo judicio, violæ præſtare, &, tanquam reginam floſculum illum pedibus ſubmittere. Bella eſt florum inter ſe nexorum deſcriptio: eſt prætereà ficta perſonæ inductio, eaque perelegans. Similiter de roſâ & narciſſo poeta venuſtus Ebn Tamim,

من فضل النرجس وهو الذي
برضي بحكم الورد ان برأس
اما تري الورد غدا جالسًا
اذ قام في خدمته النرجس

" Ex narciſſi excellentiis hæc eſt, quod roſæ imperio, cùm dominatur, cedit:
Nonne vides roſam ſedentem, ad cujus ſervitium ſurgit narciſſus?"

بنوش جام صبوحي بنالهٔ دف وچنك
ببوس غبغب ساقي بنالهٔ دف وعود

" Bibe cyathum vini matutini ad modulos cymbali & lyræ,
Oſculare cervices puellarum ad modulos cymbali & fidium."

بباغ تازه كن آيين دين زردشتي
كنونكه لاله برافروخت زآتش نمرود

" In horto recentem fac ritum religionis *Zoroaſtris*,
Nunc cùm tulipa ardet igne *Nimrodi*."

De religione *Zerduſhti*, & igne *Nimrodi*, vide Hydii *de Perſarum religione* librum: deſcribit poeta igneum florum ſplendorem.

زدست ساقي سيمين عذار عيسي دم
شراب نوش ورها كن حديث عاد وثمود

" A manu pocillatoris genam argenteam, & *Meſſiæ* halitum habentis,
Vinum bibe, & miſſam fac hiſtoriam *Adi* & *Themudi*."

Meſſiæ halitus innuit mollem ſpiritum ac jucundum, qui mortuos in vitam poſſit revocare. *Ad* & *Themud* nomina ſunt tribuum antiquarum in *Arabiâ* degentium, quas monitis Vatis *Saleh* obtemperare recuſantes, periiſſe dicit auctor *Alcorani*.

Huc reſpicit Atthar in *Pendnameh*,

انكه فرمان داد قهرش بادرا
تا سزاي داد قوم عادرا

" Qui mandatum potentiæ ſuæ dedit vento,
Ut ſupplicium meritum populo *Adi* daret."

جهان چو خلد برين شد بدور سوسن وگل
ولي چسود كه دروي نه ممكنست خلود

" Orbis terrarum tanquam cœleſtis paradiſus
fit liliorum ac roſarum tempore:
Sed quid juvat, cùm in eo nequit eſſe æter-
nitas?"

Pulchram vides annominationem inter خلد *paradiſum*, & خلود *æternitatem*.

چو گل سوار شود بر هوا سليمان وار
سحر كه مرغ درآيد بنغمهٔ داوود

" Cùm roſa equitat in aëre tanquam *Salomo*,
Manè avis venit cum concentu *Davidis*."

Fingunt Aſiatici fuiſſe *Salomoni* tapeta mirifi-
cum, quo vectus in aëre iter faceret. Multa
autem de carminibus ac lyrâ *Davidis* loquun-
tur: velut poeta in præfatione ad libri *Humaiun
Nâmeh*,

صرير كلك تو در حلّ مشكلات امور
چنانكه نغمت داوود در آداي زبور

" Sonus calami tui cum negotia difficilia ex-
" pedias,
" Similis eſt modulis Davidis, cùm *Pſalmos*
" caneret."

بدور کل منشین بي شراب وشاهد وچنك
که همچو دور بقا هفتهٔ بود معدود

" Tempore roſarum noli ſedere ſine vino, &
" amicâ, & citharâ,
" Nam tanquam tempus durationis ſeptima-
" næ, numeratur."

بخواه جام لبالب بیاد آصف عهد
وزیر ملك سلیمان عماد الدین محمود

" Pete cyathum ad oram plenum in memo-
" riam *Aſafi* hujus ætatis,
" *Viziri* regis *Soliman, Emadeddin Mahmûd.*"

Aſaf Salomonis fuit, ſi Aſiaticis fides ſit habenda, *miniſter*, idemque cujus nomen Pſalmo uni atque alteri præfigitur. *Emadeddin* vir erat quidam ſummæ dignitatis, quem laudare vult poeta.

زعیش کام ابد چو بدور او اي دل
که باد تا بابد ظل عالیش ممدود

" Hilaritatis deſiderium ſit perpetuum, velut
" in ejus ætate, O cor meum!
" Sit enim perpetuò umbra excelſa ejus ex-
" tenſa."

بیار باده که حافظ مدامش استظهار
بفضل رحمت حق است غافر معبود

" Affer vinum: nam Hafez illud ſemper petit à præſtantiâ & miſericordiâ Domini benevoli, adorati."

Quinque his *imaginum poeticarum* fontibus conſtitutis, ad *figuras* dictionis, tanquam ad amœnos & luxuriantes rivulos, libet accedere.

CAPUT VI.

De Figuris Dictionis, ac primùm

الاستعارة

SIVE

De Tranſlatione.

FIGURAS Aſiaticæ dictionis tractaturus, miſſas faciam Rhetorum definitiones & diſtinctiones, quæ ſubtilitatis & acuminis habent plurimum, utilitatis verò parum : quis enim non illicò videt, * *Figuram eſſe vocis mutationem à primâ ſignificatione detortam & primum neceſſitatis cauſâ uſurpatam, deinde venuſtatis?* aut quis ignorare poteſt † *Tranſlationem eſſe, cùm verbum in quandam rem transfertur ex aliâ re, quod propter ſimilitudinem rectè videtur poſſe transferri?* Ac primùm de tranſlatione loquar, quâ præcipuè utuntur poetæ Aſiatici ornatûs cauſâ & ſuavitatis.

* Figuram ſic definit Tiberius Rhetor,

Εστι τοινυν σχημα, το μη κατα φυσιν τον νων ἐκφερειν, μηδε ἐπ' εὐθειας, ἀλλ' ἐκτρεπειν και ἐξαλλαττειν την διανοιαν, κοσμου τινος τῃ πλασει η χρειας ενεκα.

† Ad Herenn. lib. iv.

Tranſlatio autem duplex eſt; alteram *Græci* vocant Μεταφορὰν, *Arabes* استعارة quaſi, *Mutuationem*; alteram, rhetores Μετωνυμίαν, *Aſiatici* كنية appellant; quam ex *Latinis* alii *Verborum Immutationem* nominant, alii cum *Ariſtotele* tranſlationi ſubjungunt. Figuræ hujus pulcherrimus uſus eſt, quo rei cujuſdam adjuncta vel *Filii*, vel *Fratres*, & *Sorores*, vel *Patres*, vel denique *Matres* nominantur. Dictu difficile eſt quantum ſplendoris & jucunditatis linguæ *Arabicæ* hæc figura afferat: cujus rei exempla quædam ſeligam.

Mohammedes vinum appellabat امّ الخبأيث ſeu, *Matrem peccatorum;* cui ſententiæ *Hafez*, *Anacreon* ille *Perſarum*, minimè aſcribit ſuam; dicit autem

آن تلخوش كه صوفي امّ الخبأيثش خواند
اشهي لنا واحلي من قبلة العذارا *

" Acre illud (vinum) quod vir religioſus
" *matrem peccatorum* vocitat,
" Optabilius nobis ac dulcius videtur, quam
" virginis ſuavium."

Pulcherrimè *Abu'lola* columbas vocat *Filias triſtitiæ*;

الا نبهتني فتيات بث

" Heu, *mœroris filiæ* me inſomnem reddunt."

Nec minori elegantiâ, vinum *uvarum filius* appellatur, & aqua *Nubium filia*; ut poeta in libro *Hiliato'lcomeit*, puellam triſtiorem alloquens,

اليوم يوم سرور لا شرور به
فزوج ابن السحاب بابنة العنب
ما انصف الكاس من ايدي القطوب لها
وثغرها باسم عن لؤلؤ الحبب

" Hic dies, lætitiæ dies eſt; nulla eſt in eo
" calamitas;
" Ducit autem *filius nubium filiam uvarum*;
" Non decet cyathus à manu (puellæ) triſtem
" vultum habentis,
" Et cujus dentes renident ſplendidiùs quàm
" baccæ margaritarum."

In hoc genere venuſtæ ſunt illæ figuræ, الشفة, بنت العين, بنت الجبل, بنت المنية, *montis*, *labiorum*, *mortis*, *oculi*, *filiæ*; quibus ſignificantur, *Echo*, *Verba*, *Febris*, *Lachryma*; aliæque innumerabiles. Meliùs tamen hoc genus *fictis perſonarum inductionibus* nonnulli ſubjungunt.

Nec verò exiſtimandum eſt *ſolos Aſiaticos* hac figurâ uti; nam in Græcâ etiam linguâ miram habet venuſtatem.

Ita * *Chæremon* in *Iö* flores ἐαρος τεκνα jucundiſſimè vocat, cùm dicit,

Ἀνθηρὰ τεκνα ἐαρος περιξ ςρωσαντες.

Et in *Centauro* λειμωνος τεκνα.

Ab eodem in *Baccho* hedera vocatur,

Χορων ἐραςης κιανος, ἐνιαυτὰ δε παις.

Et pari elegantiâ ſuaviſſimus idem poeta in *Ulyſſe* roſas appellat,

Τιθηνημ' ἐαρος ἐκπρεπὲς ἄνθος.

Sic etiam *Alcman* Rorem ſatis pulchrè "*Aeris & Lunæ filiam*" vocat,

† Οια, inquit Διος θυγατηρ τρεφει και Σελαναν.

Ita ‡ *Pindarus*, Imbres nominat Παιδας νεφελης. Et Diem, *Solis filium*,

§ Ὁποτε παιδ' ἁλιὰ
Ἀτειρει συν ἀγαθῳ
Τελευτασομεν.

Et *Vinum*, filium Vitis,

|| Ἑλκιρνὰτω τις μεν γλυκυν
Κωμᾳ προφατᾶν·
Ἀργυρεαισι δε νωμα-
τω φιαλαισιν βιατᾶν
Ἀμπελᾳ παιδα.

* Vide *Athen.* lib. xiii. † Ap. Plutarch. Sympoſ. III.
‡ Olymp. XI. § Olymp. II. || Nem. XIX. 123.

Autumnum denique appellat *Vitis matrem*,

* Ουπω γενυς φαινεν τερειναν
Ματερ' οινανθας 'Οπωραν.

Nec minus eleganter poeta à *Suidâ* citatus vocat † lagænam,

——κασιγνητην νεκταρεης κυλικος.

Sed ad tranſlationes Aſiaticas veniamus; quarum exempla hoc loco parciùs proferam: unum tamen atque alterum ſeligam exemplum; quorum primum ſit vox ندي quæ *Rorem* notat, & per dulciſſimam tranſlationem pro *Liberalitate* ſumitur. Sic ندا *rore maduit*, & *liberalis fuit*. ند *roſcidus* & *munificus*; & اندي *liberalior*. Eodem ferè modo vocibus سيل *torrens*, مطر *pluvia*, *Arabes* utuntur; & *Perſæ*, voce باران. Sic *Arabicè* جاد *copiosè cecidit pluvia*, & poſteà *liberalis fuit*: hinc جود *liberalitas*. Notum eſt *Hebræos* hac imagine perſæpè uſos fuiſſe: ita comparatur apud ‡ *Iſaiam* divini Numinis infi-

* Num. 5.

† Vide *Suid.* in voce λαγυνος. Hoc epigramma (Σχολιον enim non eſt, ut putavit *Tollius*) in ſex verſûs debet diſtingui.

Κυπριδι κεισο, λαγυνε μεθυσφαλες αυτικα δωρον,
Κεισο, κασιγνητη νεκταρεης κυλικος,
Βακχει', υγροφθογγε, συνεστιε δαιτος ειστης,
Στειναυχεν, ψηφε συμποτικης θυγατερ.
Θνητοις αυτοδιδακτε διηκονε, μυστι φιλοντων
Ηδιστη, δειπνων οπλον ετοιμοτατον.

‡ LV. 10, 11.

nita beneficentia & largitio *pluviæ terram irriganti*,

כי כאשר ירד הגשם והשלג
מן השמים ושמה לא ישוב :
כי ים הרוה את הארץ
והולידה והצמיחה :
ותתן זרע לזורע ולחם לאכל
כן יהיה דברי אשר יצא מפי :

" Nam ſicut imber & ros deſcendit
De cœlo, neque illuc adeò redit
Donec terram rigaverit,
Fœcundamque reddiderit, & germinare fecerit;
Ut ſemen det ſerenti, & edenti panem,
Talia erunt verba ex ore meo prodeuntia."

Huc ſpectat verſus in * carmine admirabili poetæ *Abi'l Kaſſem*,

اقول لركب يهموا مسقط الندي
وقد جاوز الركبان من دونك السقطا *

" Dixi equitum turmæ, attendite roris caſum,
At præterit equites citra te, caſus ille."

Et *Ebn Arabſhâh*,

امطر ايادي يمينه بالنوال فغاض الخير
من صوب الشمال

* *Ebn Khalicân.*

" Pluere fecit à dextrâ ſuâ dona, & effudit beneficentiam, tanquam imbrem à vento ſeptentrionali incitatum."

Ad hoc etiam pertinet ſcriptoris cujuſdam *Turcici* præceptum,

منبع كفّ يمينندن جريان ايدن قطرات
سيالئ درهم ودينار صداسي رسيدهٔ
سامعئ دست يساري اوليه

" Auri atque argenti guttarum de fonte dextræ defluentium ſonitus, ad aures ſiniſtræ ne perveniat."

كي اشجار جويبار معدلت انك باران جود
واحسانيلي طراوت بولمشدي وازهار كلزار
نظام مملكت اقطار امطار رافت وعاطفتي
ايله سيران اولمشدي

" Ut arbores, quæ ripas juſtitiæ ejus inumbrant, imbribus largitionis & liberalitatis rigatæ vireſcant; & flores roſeti imperii ejus guttis pluviæ benevolentiæ & facilitatis madeant."

Sic etiam Hafez,

ميجست از سحاب ازل رحمتي ولي جز
ديده اش معاينى چيزي نداد نم

" A nubibus æternitatis miſericordiam petiit, ſed præter oculum ſuum lachrymis ſcatentem, nemo illi *rorem* dedit."

Hic nequeo omittere ſimilitudinem pulcherrimam in libro *Hamaſa*,

قتي عيش في معروفه بعد موته
كما كان بعد السيل مجراه مرتعا *

" Juvenis, qui poſt mortem ob liberalitatem ſuam vivit,
Sicut pratum poſt imbris effuſionem vireſcit."

Nec minorem habet elegantiam vox ذكر quæ inter alia *famam* ac *bonam exiſtimationem* notat. Eſt autem dulciſſima tranſlatio; nam hujus vocis * antiqua ſignificatio fuit *Odor ſuavis*; ſic vetus poeta,

ريح الكلاء وذكره

Odor & ſuavis aura victoriæ.

Et Hoſeas pulcherrimè †,

אהיה כטל לישראל יפרח
כשושנה ויך שרשיו כלבנון ׃
ילכו יונקותיו ויהי כזית
הודו וריח לו כלבנון :
ישבו ישבי בצלו יחיו דגן
ויפרח כגפן זברו כייז לבנון ׃

* Vide Schultens in Hamaſa, p. † XIV. 6—8.

" Ero tanquam ros *Iſraeli*; effulget
" Velut lilium, & extendet radices ſuos ſicut
" Libanus;
" Explicabit ramulos ſuos, & erit inſtar oleæ
" Pulchritudo ejus; & odor illi tanquam
" *Libano*.
" Qui ſub umbrâ ejus habitant, tanquam
" frumentum reviviſcent,
" Succreſcent ſicut vitis; odor ejus, tanquam
" vinum Libani."

Sic etiam eruditiſſimus auctor libri Sucardán,

ما احلي بالافواه ذكرك

" Quam jucundus in (hominum) oribus, *odor*
" tuus."

Adde ſententiam pervagatam,

اسعد الملوك من بقي بالعدل ذكره

" Regum feliciſſimus is eſt, cujus odor (fama)
" ob juſtitiam perpetuò maneat."

Huc ſpectant illa in * *Salomonis* carmine,

שמן תורק שמך

" Unguentum effuſum, nomen tuum."

Et verſûs elegantiſſimi poetæ Perſici Jâmi in libro Yuſef ve Zulikha,

* I. 3.

كشادي نافهٔ طبع مرا ناف
معطر كن زمشكم قاف تا قاف *
زشعرم خامه را شكر زبان كن
زعطرم نامه را عنبرفشان كن *

" Aperis mihi ciſtam odoriferam naturæ,
" Moſcho meo fragrantem redde montis Kâf
" extremitates (à Káf ad Káf),
" Carminibus meis calamum fac dulcilo-
" quum,
" Odore meo (famâ meâ) librum fac amba-
" rum ſpargere."

& illa,

هنر چو مشك بود مشك اكر نهان دارند
زفيض رايحهٔ او مشام اثرست *

" Celata Virtus moſcho ſimilis eſt: tametſi enim occultus ſit moſchus, tamen odor qui ex eo afflatur, eſt jucundiſſimus."

& *Ebn Arabſhâh* de precatione uſitatâ وسلم صلي الله عليه loquens, ait,

صلوة تذكي المسك الاذفر في صدور الكتب

" Hæc ſalutatio gratiſſimum ſpirat moſchi odorem in librorum exordiis."

& illa elegantiſſima *,

כשמן חטוב על הראש
ירד על הזקן זקן אהרן
שיורד על פי הברכה

quem locum bellè, ut multa, expreſſit auctor libri de Sacrâ Poeſi †,

" Non *aura nardi ſuavior* occupat
" Senſus, quæ Aronis vertice de ſacro
" Per ora, per barbam, per ipſas
" Lenta fluens it *odora* veſtes."

Omnes ferè gentes hac tranſlatione uti videntur: *Sinenſes* ſignum quoddam habent, quod *Hiang* vocant, & quo ſignificatur primò *Odor*, deinde, *Fama*, *Virtus* ‡.

Vocem سقى *irrigavit, potum præbuit*, in

* Pſal. cxxxiii. 2.

† Præl. xxv.

‡ *Galli* aiunt, La mémoire de celui qui agit ſi noblement eſt *en bonne odeur* auprès des gens d'eſprit. *Germanicè* quoque *gèruch* eſt *odor*, & *gerücht*, vox haud admodum diſſimilis, quaſi *ruhm*, *fama*: ſic auctor libri elegantis *de Abeli Morte*, " Blühe empor, " wie die junge blum' im frühling empor blühet; dein leben ſey " *ein ſüſſer geruch* vor dem Herren." Et alibi, " Wie ein lieb- " licher frühlings ſtrauſs empor blüheten und vereint *liebliche gê-* " *rüche* der tugend zerſtreiten." Nos quoque interdum eâdem figurâ utimur: ſic *Clarendonius*, " By her interceſſion with the " King, ſhe would lay a moſt ſeaſonable and popular obligation " upon the whole nation, and leave behind her *a pleaſant odour of* " her grace and favour to the people."

permultas res jucundiſſimè transferunt Arabes; ſic ſcriptor clariſſimus,

واذا بساقي الموت فاجاءهم بكاسات الثبور
فسقي رياض حياتهم قدحًا اعاد الكل بور

" Ecce autem, mortis pocillator acceſſit ad
" eos cum exitii *cyatho*;
" Et *irrigavit* vitarum eorum hortulos poculo,
" quod omnes ad nihilum redegit."

Exempla tranſlationum à *rigando* & *hauriendo*, ſunt in omnium gentium ſermonibus ferè innumera; ſufficiet hîc duos verſiculos citare à libello de *Rodanthes & Doſiclis* amoribus, quos legenti mihi primùm valdè arriſiſſe memini:

Κρατηρα μακρον ἡδονης και δακρυων
Κιρνωντες ἐξεπινον αχρις εἰς μεθην.

Unum ſolummodò addam exemplum, quod tamen auribus Europæis durius eſſe videbitur. Vox انف *naſum* ſignificat: transfertur autem ad omnium rerum *partem eminentiorem.* Sic انف جبل *naſus montis*, promontorium; انف البرد *naſus frigoris*, frigus intenſum; انف كاس *poculum illibatum*; انف روضة *hortus novus & intactus*, quem κηπον ἀκηρατον vocat *Ibycus*; انف القوم *naſus populi.* Sic عرنين *ſuperior naſi pars*, & عرانين *populi principes.* Ut Ho-

ſein El Aſadi de morte liberaliſſimi herois loquens,

واصبح عرنين المكارم اجدعا

" Naſus nobilitatis præciditur."

Eâdem tranſlatione utuntur *Sinenſes*, vox enim *Pië*, cùm *naſum* ſignificat, tum etiam *familiæ principem*. Eodem ſenſu uſurpant Hebræi vocem חרטם, quæ *Arabica* eſt, خرطم *naſi pars altior*, item, *princeps populi*. Itaque illa *,

ויקרא את כל חרטמי מצרים

vertenda ſunt, *Vocavit autem omnes primarios Ægypti viros*, non *præſtigiatores*, ut vulgò redduntur.

Cùm plures continuantur tranſlationes, omninò permutatur oratio; hanc igitur figuram rectè poſſumus *Permutationem* appellare; cujuſmodi eſt illa *Hafeziana*,

چو آفتاب مي از مشرق پياله برآيد
زباغ عارض ساقي هزار لاله برآيد

" Cùm *Sol* vini ex *Oriente* poculi prodeat,
" In *horto* genæ pocillatoris mille tulipæ
" florent."

* Gen. xli. 8.

Sec huic figuræ immorari nihil neceſſe eſt, quippe cujus exempla in *Aſiaticorum* libris omnibus ſint frequentiſſima; & ſanè *permutatio* hæcce, ſeu Ἀλλαγοφια, genus illud dicendi, quod *Aſiaticum* vocant, videtur ab Europæorum dictione potiſſimùm diſtinguere.

CAPUT VII.

التشبيه

SIVE

De Comparatione.

INFINITAM poetis præbet *ſimilitudinum* ſylvam univerſum hoc naturæ templum. Ponant ante oculos cœlum, terras, maria; aſpiciant in cœlo, ſolem, lunam, ſtellas; in terrâ, arbores, flores, herbas, ſegetes, animalia: in aquis, natantes belluas, conchas, piſces; videant in aëre pendentes nubes, videant ætheris placidam ſerenitatem, & immenſa protinùs exſurget ſimilium rerum varietas & copia. Sed hæc ſunt omnibus gentibus communia; at multæ ſunt naturales imagines, *Aſiaticis* magis quàm reliquis familiares, velut orientis auroræ, & ſtellarum, quarum curſûs in tentoriis degentes Arabes commodiſſimè obſervare poſſunt; aliæ denique *Aſiaticorum* propriæ, ut herbarum, arborum, animalium, aliarumque rerum, quas in Europâ haud cognoſcimus. Non eſt igitur mirum, poetarum Aſiaticorum ſimilitudines noſtris auribus non-

nunquam duriores, nonnunquam etiam ſubinſulſas videri. Ridemus ſi poeta Perſicus gracilem puellam cum buxo comparat (quâ tamen comparatione ſæpiſſimè utuntur Aſiatici), propterea quòd in Europâ buxus humi ſerpit, & abjectiſſimus eſſet frutex, niſi ſplendidâ viriditate commendaretur; in Aſiâ verò in pulcherrimam arborem ſuccreſcit, & ramulis ornatur gracillimis. Præterea obſervandum eſt, ex duabus illis facultatibus *comparandi*, ſcilicet, & *diſtinguendi*, primam eſſe maximè inculti, & luxuriantis animi, fervidi, exſultantis, poetici; alteram politi, ſubtilis, teretis, accurati; hanc ad judicium, illam ad ingenium & affectûs pertinere.

Hinc tranſlationibus & ſimilitudinibus abundantior eſt *Aſiaticorum* quam *Europæorum* poeſis. Hi enim (*Homerum* & Græcos excipio) rarò comparationem admittunt, niſi uſquequaque conveniat; illi ſimilitudinem, quæ occurrit, avidè captant, parùm ſolliciti ſi quid in eâ ſit diſcrepantiæ vitium. Sed nihil ferè attinet, unde originem ducat Aſiaticarum comparationum venuſtas & abundantia, dummodò ſtatuatur omnem poeſin, præcipuam ex iis ſuavitatem ac pulchritudinem recipere; ac longè venuſtiores eſſe eas, quæ à naturalibus rebus ducantur.

Antequam de comparationibus Aſiaticis ſeparatim loquar, neceſſe habeo de *comparatione in genere* breviter diſſerere. Hujus itaque figuræ

triplicem uſum ſtatuerunt rhetores: nam idcircò ſumuntur comparationes vel ut ornent, vel ut illuſtrent, vel ut amplificent ſententiam. Ideoque eæ quæ ornatûs cauſâ uſurpantur, dulces ſint oportet, jucundæ, politæ. Venuſtæ autem ſimilitudines depromuntur præcipuè ex iis rebus, quæ naturâ ſunt hilares ac ſplendidæ; cujuſmodi ſunt horti, flores, gemmæ, prata, pulchra animalia, & reliqua, quæ nitorem habent ac formoſam ſpeciem. Quæ illuſtrandi gratiâ adhibentur, propriæ eſſe debent, & claræ: quæ tandem amplificationis ergo ſumuntur, omninò neceſſe eſt altiùs atque magnificentiùs inſurgant, ne rei comparatæ minùs amplâ comparatione minuatur dignitas. Minimè tamen neceſſarium puto comparationes ex omni parte congruere: etenim ſi prima vel præcipua pars ſit ſimilis, cæteræ delectationis ac varietatis cauſâ appoſitæ redundare poſſunt.

Sic *Apollonius* ille *Rhodius* mulieres Lemnias cum apibus comparat, Argonautas cum floribus, urbem cum alveari,

> Ὡς δ' ὅτε λειριὰ καλὰ περιῤῥαμεῦσι μέλισσαι
> Πέτρης ἐκχυμέναι σιμβληίδος———

ſed verborum ambitus non ſatis eſt rotundus ac numeroſus; idque aures ipſæ indicant. Ideoque addit,

——————ἀμφι δε λειμων
Ἑρσηεις γανυται, ται δε γλυκυν αλλοτε τ' αλλον
Καρπον ἀμεργουσιν πεποτημεναι——————

Ubi rectè obſervat doctiſſimus Scholiaſtes, vocem γάνυται cum κινυζομεναι, quæ mox ſubſequitur, minimè conſentire; tamen poſt vocem σιμβλησιδων finita eſt comparatio, reliqua adduntur ut delectationem pleniorem auribus afferant. Hoc ſemel monuiſſe ſufficiet. Hæc autem obſervatio in omnibus ſimilitudinibus locum habet.

Interdum tamen ex ipſâ cohærentiâ & proprietate magnam capiunt venuſtatem, ut in notâ illâ comparatione,

* Ἡελιε ως τις τε δομοις ἐνιπαλλεται αιγλη
Υδατος ἐξανιουσα, το δε νεον ἠε λεβητι
Ἡε πυρ ἐν γαυλω κεχυται· ἡ δ' ενθα και ενθα
Ὠκειη ζροφαλιγζι τινασσεται ἀισσουσα
Ὡς δε και ἐν ζηθεσσι κεαρ ἐλελιζετο καρης.

Et nunquam ſanè adduci potui (ne auctoritate quidem Viri undequaque docti †) ut crederem ‡ Virgilium hanc ſimilitudinem vel elegantius vel politius, vel ad rem accommodatius reddidiſſe §. Certè in aliis locis permultis, quæ ex

* Argonaut. 3. 755.

† De Sacrâ Poeſi, Prælect. xii.

‡ Æneid. viii. 18.

§ Utrumque meâ ſententiâ ſuperavit Camoenſius. Vide Luſiadas. viii. 87.

Qual o reflexo lume do polido
Eſpelho d' aço o de criſtal fermoſo,

Apollonio ſumſit Virgilius, nullus profectò video, cur elegantiæ ac pulchritudinis palmam ab auctore ſuo ſibi vindicet. Multum ſanè illi debet: nam ut nihil dicam de Medeæ ſuaviſſimo Ἐπεισοδίῳ, nihil de Amyci & Pollucis pugnà, nihil de Harpyiis, nihil de ſimilitudinibus & deſcriptionibus, aliiſque minutioribus elegantiis *

Che do rayo ſolar ſendo ferido
Vay ferir noutra parte luminoſo;
O ſendo da ozioſa maõ movido
Pela caſa do moço curioſo,
Anda pelas paredes e telhado,
Tremulo aqui e alli deſſoſſegado.

* Qualis eſt pulchra illa tranſitio:

At non Dardaniæ medicari cuſpidis ictum
Evaluit———

Apollonius,

——μαντοσυνῃσι κεκασμενον. Ἀλλα μιν ϐτι
Μαντοσυναι ἐσαωσαν. Et
——ἀδευκεα δ' ἑ φυγεν αισαν
Μαντοσυναις. Οὐ γαρ τις ἀποτροπιη θανατοιο.

Et illa perſonarum mutatio, quam ſumſit etiam *Miltonus*,

——ut duros mille labores
Pertulerit: *tu* nubigenas, *invicte*, &c.

Apollonius,

——μεγαλη ϑπι Φοιϐον ἀυτει ———
Αητοιδη, τυ νυ δε κατ' ἠρανα ικεο ———

Multæ ſunt profectò in Apollonii poemate minutiæ, quæ ſunt diligenter obſervandæ: qualis eſt vocum nonnullarum uſus quæ videntur eſſe poetarum, qui ſub Ptolemæo floruerunt, propriæ; & quæ loca quædam obſcuriora Theocriti, Callimachi, Lycophronis & reliquorum illuſtrant. Velut νεωϑς pro Nepote, vox fortaſſe Æolica. Sic Apollonius,

——μετοπισϑε τεοις νεποδεσσιν ετοιμα.

quas è Rhodio poetâ hauſit; illam mehercule ſuavitatem numerorum, & rotundam illam verſuum concinnitatem, in qua regnat Virgilius, ab Apollonio didicit. Ac mirum videtur Longinum, Quintilianum, atque alios adeò temerè eſſe Ariſtarchum ſecutos, ut admirabilem hunc ſcriptorem in mediocrium poetarum chorum detrudant. Mediocriſne ſunt poetæ hi verſûs numeroſi & modulati?

Ως δ' οτ' ἐρημαιοι πεπτηοτες εκτοθι πετρης
Χηραμȣ ἀπτηνες λιγεως κλαζȣσι νεοσσοι,
Η οτε καλα ναοντες ἐπ' ὀφρυσι Πακτωλοιο
Κυκνοι κινησωσιν ἑον μελος, ἀμφι δε λειμων
Ἐρσηεις βρεμεται, ποταμοιο τε καλα ῥεεθρα,
Ως αι ἐπι ξανθας θεμεναι κονιησιν ἐθειρας
Παννυχιαι ἐλεεινον ἰηλεμον ὠδυροντο.

aut illa deſcriptio,

———ανθεα δε σφι
Νυμφαι ἀμεργομεναι λευκοις ενι ποικιλα κολποις
Ἐσφορεον. πασας δε πυρος ως αμφεπεν αιγλη,
Τοιον ἀπο χρυσεων θυσανων ἀμαρυσσετο φεγγος,
Δαιε δ' ἐν ὀφθαλμοις γλυκερον ποθον———

& Callimachus,

———ȣ̓ γαρ ἐργατιν τρεφω
Την Μȣσαν, ὡς ὁ Κειος, Ὑῤῥιχȣ νεπȣς.

& Theocritus Idyll. XVII. 25.

Ἀθανατοι δε καλευνται ἑοι νεποδες γεγαωτες.
Immortales autem vocantur, ejus cum ſint nepotes.

Notum eſt enim non eſſe in illo loco legendum, θεοι νεποδες, quod reddiderunt nonnulli, *Dii ſine pedibus.*

Quàm brevitèr & vividè Telamonis iram pingit!

———τω δε οἱ οσσε
Οςλιγγες μαλεροιο πυρος ὡς ἰνδαλλοντο.

Quantâ elegantiâ Homeri comparationem,

Οιη δ' Αρτεμις εισι κατ' ȣρεος ἰοχεαιρα.

amplificat;

Οιη δε λιαροισιν ἐφ' υδασι Παρθενιοιο
Ἠε και Ἀμνησοιο λοεσσαμενη ποταμοιο
Χρυσειοις Λητωις ἐφ' αρμασιν ἑςηκυια
Ὠκειαις κεμαδεσσι διεξελασησι κολωνας
Τηλοθεν ἀντιοωσα πολυκνισσȣ ἑκατομβης,
Τη δ' αμα νυμφαι επονται ἀμορβαδες, αἱ μεν ἐπ' αὐτης
Ἀγρομεναι πηγης Ἀμνησιδος, αἱ δε δη αλλαι
Αλσεα και σκοπιας πολυπιδακας, ἀμφι δε θηρες
Κνυζηθμω σαινȣσιν ὑπο τρομεοντες ἰȣσαν,
Ως αιγ' ἐσσευοντο δἰ αςεος———

Quod ſi minutiores illas poeſeos exornationes ſpectemus, nullus eſſe poteſt ad celeritatem exponendam accommodatior verſus, quam

Αὐτη δ' ὠκυτερη ἀμαρυγματος ηε βολαων.

aut ad avem placidè labentem in aëre deſcribendam, quam

Ῥιπην εὐκηλοισιν ἐνευδιοων πτερυγεσσι.

Annon hi verſûs fluctuum ſcopulis allidentium quodammodò imitantur ſonum?

Ῥωοντ' ενθα και ενθα διασσαδον αλληλησιν
Την δε παρηορίην κοπίεν ῥοος. αμφι δε κυμα
Λαξρον αειρομενον πετραις επικαπχλαζεσκεν.

Sed hæ venuſtates, quæſitæ ſunt potiùs quàm naturales; & plus diligentiæ oſtendunt quàm ingenii. At multa ſunt in Argonauticis loca, velut Syrtis, Phineæ, Tali, & Jaſonis laborum deſcriptiones, quæ elatiſſimis abundant imaginibus, & ſummâ cumulantur verborum dignitate. Neque illud verum eſt, quod Longinus affirmat, Apollonium nunquam cadere; eſt enim ubi altè cadit, ita tamen ut ſervet quandam in cadendo majeſtatem: ſic draconis occiſi deſcriptio,

——οφις ὑφ' Ἡρακλῃ δαιχθεις, &c.

ſublimis eſt illa quidem & magnifica, ſed non ſatis delicata, & à poeſi heroicâ aliena.

Sed ad Arabas & Perſas veniamus. Illi in poeſi amatoriâ ſimilitudinibus ex naturâ deductis admodùm delectantur. Aſſimilant * puellarum cincinnos hyacinthis, genas roſis, oculos, nunc ob colorem, violis, nunc ob amabilem illum languorem, narciſſis, dentes margaritis, papillas malis Punicis, oſcula melli ac vino, labia pyropis, ſtaturam proceris ramulis, faciem ſoli, crines nocti, frontem auroræ, ipſas denique puellas capreolis, & hinnuleis. Has ſimilitudines propè omnes complectitur Arabs incertus in pulchro fabularum libro,

* Vide Noweiri à Reiſkio citatum.

وهي صبية ذات حسن وجمال وبهآء وكمال
وقدّ واعتدال بعيون سود نواعس قد كحلت
بسحر بابل وحواجب كانها قسي ترمي سهام
لحظها القواتل وانف كحدّ السيف وفمّ كانه
خاتم سليمان و خدود كانها شقايق نعمان
و شفيقتان عقيقتان واسنان كلؤلؤ منضود
في مرجان وجبين كانه هلال وريق احلا
من الشهد وابرد من الزلال وعنق كانه
خبزران وصدر كانه شاذروان ونهود كانهن
رمان وبطن كانه الحرير طية علي طيه
وسرّة تسقي بدهن البان

" Fuit autem puella gratiâ, pulchritudine, ve-
" nuſtate, perfectione prædita; egregiam ha-
" bens & æquam ſtaturam; oculos verò ni-
" gros, ſomni plenos, faſcino Babylonio im-
" butos; & ſupercilia, tanquam arcûs, vi-
" brantes ſagittas aſpectuum letales; naſum,
" enſis mucroni ſimilem; os verò, Salomonis
" ſigillo; genas tanquam anemonas; duo au-
" tem labia erant duo pyropi (vèl carneolæ),
" & dentes tanquam uniones in corallio con-
" ſerti; frontem porrò habuit novæ lunæ
" ſimilem, & labia favis dulciora & aquâ
" purâ magis frigida; collum inſtar Indicæ

" arundinis, pectus inſtar fontis in altum ſa-
" lientis; mamillas malis Punicis conſimiles,
" ventrem, inſtar Serici plicas habentis ſuper
" plicas, & umbilicum unguento myrobalani
" irrigatum."

Mirè hæc deſcriptio, ut multæ in Aſiaticorum carminibus, cùm Salomonis poemate convenit. Et profectò hoc diſtichon,

وبطيب نكهته وسلسال جري
في فيه مع شهد بريقة خمره

propè totidem verbis ex Hebræo reddi videtur,

נפת תטפנה שפתותיך
דבש וחלב תחת לשונך
וריח שלמתיך כריח לבנון :

" Favi ſtillantes labia tua,
" Mel & lac ſub linguâ tuâ;
" Odorque veſtium tuarum, tanquam odor
" Libani."

Sæpe verò poetæ amatorii ex moribus depromunt imagines, velut *Sadi* in libro *Guliſtan* puellæ nigros cincinnos genis candidiſſimis ſuperimpendentes confert pulcherrimè cum pilis ex ebeno fictis, quas clavâ eburneâ pellunt luſores:

رخسار يار در خم كيسوي تابدار
چون كوي عاج در خم چوكان آبنوس

" contranitendo perrumpit." Quâ imagine nihil aptius aut ſublimius cogitari poteſt.

In *Ferduſii* poemate admirabili multæ ſunt comparationes verè magnificæ: nam ut illas communes omittam;

هميرفت رستم چو پيل دژم

" Venit Ruſtem, tanquam torvus elephas,"

&c,

چو شير اندر آمد ميان رمه

" Tanquam leo qui in medium irruit ar-
" mentum,"

quid nobilius aut excelſius eſſe poteſt his imaginibus,

نکه کرد برزو بران ده سوار
چو آشفته شير از بهر شکار
بزد دست وپوشيد درع بزر
ميانرا به بستش بزرين کمر
يکي خود رومي بسر بر نهاد
سر ترکش تيررا بر کشاد
ببارہ بر افکند بر کستوان
يکي بارہ مانند کوهي روان
زکيهال نيزہ زالماس تيغ
ببارہ بر آمد چو بارندہ ميغ

& illæ,

فبت ليالياً لا نوم فيها
تخب بك المسومة العراب
يهز الجيش حولك جانبيه
كما نفضت جناحيها العقاب

" Multas enim noctes tranſegiſti inſomnis,
" Cum te properanter veherent equi nobiles
" notis inſigniti:
" Quaſſabat exercitus circum te ambas ſuas
" alas,
" Velut aquila nigra pennas motitans."

فوردناهم بطعن كما تهز عن جمة الطوي
الدلاء

" Haſtas ultro citroque movimus in vulne-
" ribus,
" Ut movetur urna flexilis in puteo aquâ
" abundanti ſurgens."

Quid poeta velit benè expoſuit *Reiſkius*, " Haſ-
" tarum ſtrepitum, quando demittuntur in cor-
" pora, vel è confoſſis corporibus vix revellun-
" tur ac ne vix quidem, cum obſcuro confert
" illo murmure & muto fremitu, quo vel ir-
" ruens in profundum, vel exuberans ſitula quæ-
" dam ſurſum attracta malè cedentem aquam

" Vidi in hortulo violam,
" Cujus folia rore ſplendebant;
" Similis erat flos illi (puellæ) cœruleos ha-
" benti oculos,
" Quorum cilia lacrymas ſtillant."

& alius,

ناولني من اجدّ نرجسة
احسن في ناظري من الورد
كانها بيضها مرصعة
من خدّه والصفار من خدّي

" Da mihi dilectiſſimum narciſſum,
" Pulchriorem, meo aſpectu, roſâ,
" Velut ſi albedo ejus deprompta ſit
" A gena illius (amicæ) pallor autem a
" mei (amantis) genis."

quam ſimilitudinem in alias res transferunt, ut poeta de vino,

وحمراء قبل المزج صفراء بعده
اتت بين ثوبي نرجس وشقايق
حكت وجنة المعشوق صرفاً فسلطوا
عليها مزاجاً فاكتست ثوب عاشق

" Rubrum ante miſturam, poſt eam flavum,
" Habet duos colores narciſſi ſcilicet &
" anemones;

" (Seu potiùs) refert genam amicæ meracius,
" quod ſi temperes
" Cum eâ aquam, induit colorem amantis."

Et *Abu Nowás* de pomo,

وتفاحة من سوسن صيغ نصفها
ومن جلنار نصفها وشقايق
كانّ الهوي قد ضمّ من بعد فرقة
الي خدّ معشوق بها خدّ عاشق

" Pomum, cujus una pars ex lilio formatur,
" Ex flore mali Punici altera, & anemone,
" Velut ſi Amor junxiſſet, poſt diſceſſum,
" Genæ amatæ puellæ genam amatoris."

Pulchra eſt in hoc genere roſæ deſcriptio à poetâ eleganti *Ebni'l Motezz*,

هل تنبت الارض شيأً من ازهارها
اذا تحلت تحلي الوشي من نهله
احلي واشهر من ورد له ارج
كانها المسك مدرور علي وسطه
كانه لون حبّي حين ملكني
حل السر اوبل بعد البعد من سخطه

" An profert terra ullum florem
" (Cum ornatur, & pictam veſtem induit)

" Dulciorem & nitidiorem roſâ, cui odor eſt
" Is, ut videatur moſchus in mediis ejus
" foliis ſpargi,
" Et quæ refert amicæ meæ colorem, cùm
" me
" In gremium recipit, ſemotâ iracundia?"

Interdum è gemmis depromunt florum ſimilitudines, velut poeta,

واما ترا شجرات الورد طالعة
فيها بدابع قد ركبن من قصب
وكانهن يواقيت لطيف بها
زمرد وسطها شذر من الذهب

" Annon vides roſæ frutices ſuccreſcentes,
" A quorum vimine ſurgunt flores eximii,
" Similes pulchris pyropis, in iis autem
" Sunt ſmaragdi, & in mediis floribus par-
" ticulæ auri?"

Et *Ebno'l Motezz* venuſtè,

سقي الروض سكاب الغمام المنضد
فنبه منه الورد بعد التهجد *
كجمر من الياقوت فوق زبرجد
مركبة فيها قراضة عسجد *

" Irrigat hortum effuſio nubium denſa,
" Roſa autem ex eo à ſomno excitata
" ſurgit,
" Similis eſt ardenti pyropo ſuper ſmaragdum,
" Cui imponitur auri ramulus."

Similiter Sadi in libro *Buſtân*,

نهد لعل وپیروزه در صلب سنگ
کل لعل در شاخ پیروزه رنگ

" Poſuit pyropos & ſmaragdos in duro lapide,
" Roſam pyropinam ſuper ſmaragdinum ra-
" mum."

Sic alius poeta,

خليلي هبا ينقضي الهمّ عنكما
وقوما الي روض وكاس رحيق *
فقد لاح زهر الياسمين منورا
كاقراط درّ قمعت بعقيق *

" Sodales mei, agite, decedit à vobis mœror,
" Venite ideò ad hortum, & vini cyathum;
" Splendet enim flos jaſmini lucidè
" Tanquam inauris ex margaritâ cui impo-
" nitur carneola."

& *Ebn Tamim*,

قد اتينا الرياض حيث تجلت
وتحلت من الندي بجمان
ورايتا خواتم الزهر لما
سقطت من انامل الاغصان

" Venimus in hortos, cùm ornarentur
" Et veſtirentur roris gemmulis,
" Et vidimus ſigilla florum, cùm
" A digitis ramorum caderent."

& *Ebn Rumi*,

بنفسج سر لاني اذا
رايتهً اشرب ما شيتا
ليس من الزهر ولكنه
زمرد يحمل ياقوتاً

" Gaudium violæ, nam cùm eam
" Viderim, bibi quantum volui;
" Non flos eſt, ſed
" Smaragdus gemmam purpuream ferens."

Interdum verò è cœlo & ſtellis, ut

كان الياسمين الغض لما
ادرت عليه وسط الروض عيني
سماء من الزبرجد قد تبدت
لنا فيها نجوم مي لجين

" Velut ſi jaſminus florens, cùm
" In eum in medio horto oculos meos flec-
" tam,
" Cœlum eſſet ſmaragdinum, in quo afful-
" gent
" Nobis ſtellæ argenteæ."

&,

في روضة تهدي لنا
نفس الشمول بها الشمال
في كل نرجسة بها
شمس يحيط بها هلال

" In hortulo, qui ad nos affert
" Odorem vini aquâ gelidâ temperati,
" In unoquoque narciſſo, qui in eo eſt,
" Sol effulget lunâ circumdatus."

& alius,

وعندنا نرجس انيق
تحيا بانفاسه النفوس
كانّ اجفانه بدور
كانّ احداقه شموس

" Habemus narciſſum ſplendidum,
" Qui recreat odore ſuo animas,
" Velut ſi cilia ejus eſſent lunæ,
" Velut ſi oculi ejus eſſent ſoles."

Vel ex aliis rebus naturalibus, ut

اما تراه ومرّ الريح يعطفه
كانه زعفران فوق كافور
اذا بدا في اختلاف من محاسنه
اراك كيف اختلاط النار بالنور

" Annon eum (narciſſum) vides, dum aura
" tranſiens eum flectit,
" Similem croco ſuper camphoram?
" Cum effulgeat varietate pulchritudinis,
" Oſtendit tibi, quomodo ignis cùm luce
" jungatur."

&,

قم يا غلام فهاتها مشمولة
ان الرياض بكل زهر تحتشي
والنرجس الغض الندي كانه
ثغر يعضّ علي بقية مشمش

" Surge, puer, & (vinum) effunde gelidum,
" Nam horti variis floribus ornantur,
" Et recens narciſſus ſimilis eſt
" Candido puellæ denti, cùm malum Ar-
" meniacum mordeat."

Addam duas comparationes quæ ſint ob novitatem jucundiſſimæ: unam *Ebni'l Motezz*,

بنفسج جمعت اوراقه فحكت
كحلا تشرب دمعاً يوم تشتيت
كانه فوق طاقات يلوح بها
اوايل النار في اطراف كبريت

" Viola collegit folia ſua, ſimilia
" Collyrio nigro, quod bibit lachrymas die
" diſceſſûs,
" Velut ſi eſſet ſuper vaſa in quibus fulgent
" Primæ ignis flammulæ in ſulphuris ex-
" tremis partibus."

alteram *Ebni Tamim,*

ازهر اللوز انت لكل زهر
من الازهار تأتينا امام
لقد حسنت بك الايام حتي
كانك في فمّ الدنيا ابتسام

" O flos amygdali, tu præ cæteris omnibus
" Veniſti ad nos florum princeps,
" Etenim uſque adeò tibi favet fortuna
" Ut referas, in ore terrarum orbis, riſum."

Has comparationes lætiſſimas ex *Ebni Abi Hagelah* delibavi, qui contexuit etiam *de Similitudinibus* librum, quem inſcripſit

التنويه في محاسن التشبيه

Poetarum laudes in ſimilitudinum pulchritudine.

Criticus idem inſignis, & poeta, omnes ferè florum venuſtates in belliſſimo carmine complexus eſt:

اي والربيع النضير
وزهره المستنير
من نرجس واقاح
كاعين وثغور
وياسمين كلون
المتيم المهجور
ومن شقيق كحسناء
قد اقبلت في حرير
وطيب نشر عبير
البنفسج المهطور
والاس شبه عذار
بخدّ ظبي غزير
والورد اقبل في جيش
حسنه المنصور

" Euge! per ſplendidum ver, & flores ejus
" nitidos,
" Narciſſum & parthenium ſimiles oculis &
" dentibus,

" Et jaſminum tanquam colorem amatoris
" ſolitarii,
" Et anemonem ſimilem formoſæ puellæ quæ
" venit ſerico (veſtita)
" Et odorem ſuavem unguenti, violam pluviâ
" irrigatam,
" Myrtique florem ſimilem lanugini in genâ
" hinnuli ſucco pleni,
" Et roſam cum exercitu (ſpinis) venientem,
" cujus pulchritudo victrix eſt."

CAPUT VIII.

De reliquis Figuris.

RESTAT ut alias poeſeos Aſiaticæ figuras tractem. Sunt autem minutiores quædam exornationes pœnè innumeræ; quas *omnes* pluribus verbis percurrere, non eſt neceſſarium: juvat tamen *inſigniores* quaſdam priùs proferre, quàm de fictâ *Perſonarum inductione* loquar, quæ tranſlationis eſt ſpecies audaciſſima, & omnium gentium, ac præcipuè Aſiaticorum, poeſi incredibilem affert ſuavitatem.

Ac primùm verbi ejuſdem *Iteratio* admodum elegans eſſe videtur; ut in illo poetæ Arabici * verſu,

شددنا شدة الليث عدا والليث غضبان

" Violenti fuimus inimicitiâ, tanquam leo, &
" leo iratus."

nec eſt in Græco ſermone invenuſta, ut Theocritus †,

——λις ἐσακχσας
Νεβρω φθεγξαμενας τις ἐν ὠρεσιν, ὠμοφαγος λις.

* In libro Hamaſſa. † Theocr. Idyll. xiii.

ubi videant harum minutiarum indagatores vocum ليث, לישׁ, & λις, cùm ſono tùm ſenſu affinitatem.

Nec minus lepida eſt *Agnominatio*, quam Græci Παρονομασιαν, *Arabes* تجنيس appellant: fit autem, cùm ad res diſſimiles ſimilis vox in eodem verſu accommodatur. Hac figurâ ita delectantur *Aſiatici*, nullum ut occaſionem amittant, quâ eam commodè uſurpent: ſic Hafez,

از سر پیمان برفت با سر پیمانه شد

" Ab amore religionis ad cyathi deſiderium
" tranſit."

Nam *Peiman* religionem, *Peimâne* verò cyathum ſignificat. Et in eodem carmine,

دل بر دلدار رفت جان بر جانانه شد

Dil ber dildâri reft, gian ber gianâne ſhüd.

" Cor ad cordis raptricem, anima ad amicam
" diſceſſit."

Idem alibi,

ترک ترکان خطا نبود صواب

Terki Turcani Khatha nebud ſavab.

" Formoſas Tartariæ puellas relinquere, non
" decet."

&c.

که بر طرف چمن زارش همیکردد چمان ابرو

Ke ber tarfi chemenzáreſh hemikerded chemán abru.

" Nam in * horti ejus extremitate delicatè " movet ſupercilium ejus."

etenim *Chemen* hortus eſt, & *Chemán kerden* delicatè incedere.
Adde huc pulchram illam ſententiam,

ان بلا نبود که از بالا بود

An belá nebud ke ez bála bud.

" Ærumna quæ à ſuperis venit, ærumna non " eſt."

& illam Arabicam,

المال مايل والذهب ذاهب

Elmál mâïl waeddheheb dhahib.

" Divitiæ dilabuntur, & aurum fugit."

Nec omittendi ſunt elegantes poetæ *Turcici* verſûs,

* Pulchram adoleſcentulæ faciem cum horto comparat poeta.

آلهي سن بني سينه ايلتمه
صرمايينجه ياركّ سينه سينه

" O Deus, ne me ad ſepulchrum (ſéne) per-
" ducas,
" Donec amicæ gremium (ſéne ſéne) am-
" plexu teneam."

Elegia Arabica in *tertio capite* citata annominationibus unicè conſtat, iiſque lepidiſſimis, ut

مرابع نعم نعم تلك المرابع

" Æſtivæ *Naomæ* manſiones: oh, ſuaves *(nâm)*
" manſiones!"

&

هل لعلع الرعد الهتون بلعلع

" An ſtrepit (lâlâ) in monte *Lala* nubes to-
" nans & pluvioſa?"

Haud ſum neſcius hanc exornationem à pleriſque contemni tanquam nimis concinnam & puerilem; & profectò in linguis *Europæis* parcè admodum ſumenda eſt: rectè ait auctor rhetoricorum ad Herennium *, " Quæ ſunt ampla &
" pulchra diù placere poſſunt: quæ lepida &
" concinna, citò ſatietate afficiunt aurium ſen-

* Lib. iv.

" ſum faſtidioſſimum. Quomodo igitur, ſi cre-
" brò his generibus utemur, puerili videbimur
" elocutione delectari: ita ſi rarò has interſere-
" mus exornationes, & in cauſâ totâ variè diſ-
" pergemus, commodè luminibus diſtinctis il-
" luſtrabimus orationem."

Quæ verò de oratione dicit, ad poemata transferri poſſunt, ita tamen ut hæ feſtivitates ad leviora carminum genera quàm ad elata & heroica, videantur eſſe accommodatiores. Nec eſt tamen negandum quin Annominatio inſignem afferat Sermonibus Aſiaticis pulchritudinem. Itaque eâ etiam ſacros Vates Hebræos delectari invenimus *.

Nunc verò ad Προσωποποιαν, ſeu Perſonæ inductionem, veniamus. Ea eſt quaſi animata Allegoria, quæ tranſlationum eſt continuatio; tranſlatio autem occultam ſimilitudinem ſemper complectitur. Sic " gena tanquam roſa" ſimilitudo eſt, imagine à naturâ depromptâ: " roſa genarum ejus" eſt tranſlatio: " genarum " roſas oculorum pluvia irrigat" eſt Allegoria; & duas complectitur tranſlationes. Similiter, " Roſa horti roſæ genarum tuarum dixit, Ambæ " formoſæ ſumus; ſed tu perpetuò nites, ego " celeriter defloreſco," fictæ perſonæ eſt inductio.

* Micha. cap. i. ver. 10, & alibi centies.

Atque in hac audaciſſimâ figurâ mirifica illa & quaſi magica poeſeos vis unicè elucet; & maximè apud poetas Aſiaticos, qui eam frequentiſſimè uſurpant. Apud eos enim omnia vivunt, omnia animantur. Colloquuntur inter ſe flores, aves, arbores: perſonam etiam induunt notiones illæ abſtractæ, pulchritudo, juſtitia, mœror, hilaritas; rident prata, canunt ſylvæ, lætatur cœlum; roſa Zephyro dat mandata luſciniæ perferenda; luſcinia roſæ pulchritudinem deſcribit; & cùm lætiores illas imagines relinquant, gladius magni regis gemmis ornatus lunæ ait 'Tu co-'rona mea es; & vergiliis, Vos tanquam veſtem 'induo.' Omnis denique naturæ immenſitas tanquam theatrum eſt, in quo nihil eſt tam à vitâ ac ſenſu remotum, quin perſonâ indutum in ſcenam prodeat, & voce diſtinctâ loquatur.

Hujus figuræ duo genera ſunt; alterum, cùm fictis perſonis atque inanimis vox & oratio tribuitur; alterum, cùm poeta rem vitâ carentem tanquam animatam alloquitur: nam veræ perſonæ inductio, vel potius in aliam perſonam tranſitus, inter figuras neſcio an rectè numeretur: non eſt certè tranſlationis ſpecies, Sed, ut ut ſit, frequens eſt ejus in poeſi Aſiaticâ uſus; contineo me ab exemplis; unum tantùm proferam. In libri Buſtán initio, *Mohammedis* laudes poeta percenſet, & tandem hos verſus effundit verè magnificos:

شبي برنشست از فلك برگذشت
بتمكين وجاه از ملك برگشست
چنان كرم در تيه قربت براند
كه در سدره جبريل ازو باز بماند
بدو گفت سالار بيت الحرام
كه اي حامل وحي برتر خرام
چو در دوستي مخلصم يافتي
عنانم زصحبت چرا تافتي
بگفتا فراتر مجالم نماند
نماندم كه نيروي بالم نماند
اگر بگ سر موي برتر پرم
فروغ تجلي بسوزد پرم
نماند بعصيان كسي در گرو
كه دارد چنين سيدي پيشرو

‘ Qui unâ nocte nobiliter evectus ſuper æthera aſcendit
‘ Illuc, ubi angeli nequeunt pervenire:
‘ Qui in cœleſti hoc itinere tam longè progreſſus eſt,
‘ Ut illic ubi conſiſtere cogitur Gabrielis, non conſtiterit;
‘ Tum dixit illi Gabrieli dominus templi Meccani,
“ O tu qui oracula portas, propiùs accede;
“ Quoniam amicitiam meam perfectam adeptus es,
“ Quare colloquii noſtri frena laxas?”
‘ Reſpondit: “ Non eſt ampliùs ubi veniam locus,
“ Illic conſiſto, ubi plumæ meæ vi careant:

" Si vel minimè altiùs evolem,
" Jubar gloriæ tuæ ſplendentis alas meas liquefaciet."
' Nemo peccatis immerſus diù manet
' Qui talem Vatem ducem habeat !'

Quæ deſcriptio quàm nobilis eſt, quàm elata !

Sed illuc redeo, unde paullum dilapſa eſt oratio. Primum itaque hujus figuræ genus eſt, cum fictæ perſonæ datur vox & ſenſus; cujus generis exempla quædam inſigniora ſubjiciam. In amatoriis Perſarum carminibus ſæpe inducuntur loquentes luſciniæ & roſæ; ut in illo *Sadii* verſu,

دانی چه گفت مرا آن بلبل سحری
تو خود چه آدمی کز عشق بیخبری

" Sciſne, quid mihi dicat luſcinia illa matu-
" tina?
" Tu quiſnam homo es, qui amoris ſis ig-
" narus?"

Sic Hafez elegantiſſimè,

می خواه وگلفشان کن از دهر چه میجوی
این گفت سحرگه گل بلبل تو چه میگوی

" Pete vinum, ſparge flores: quid à fortunâ
" quæris?"

Putamus primo aſpectu hæc à poetâ proferri, ſed ſtatim ſubjungit,

" Hæc manè dixit roſa,"

deinde ad *Luſciniam* orationem flectit,

" Tu autem, luſcinia, quid ais?"

hoc eſt, " an amicæ tuæ aſſentiris?"
Similiter alio loco,

جمشید وجام جم مطلب جام مي بخواه
کین است قول بلبل دستان سراي جم

" Gemſhidum (regem antiquum) & mirifi-
" cum ejus poculum noli quærere: po-
" culum vini pete;
" Ea enim vox eſt luſciniæ narratricis in
" horto regis."

Et alibi,

بلبلي برگ کلي خوش رنگ در منقار داشت
واندران برگ ونوا خوش نالهاي زار داشت
کفتمش در عین وصل این ناله وفریاد چیست
کفت مارا جلوهٔ معشوق دراین کار داشت چیست

" Luſcinia roſæ ſuaviter coloratæ folium in
" roſtro habuit,

" Et in illo folio dulces querelas & gemitûs
" edidit:
" Dixi illi, In ipſo congreſſu quid vult iſta
" querimonia & lamentatio?
" Dixit: Nos ad hoc opus amici faſtus redi-
" git."

Ejuſdem generis eſt lepidum hoc † violæ & roſæ
" colloquium,

بنغشه دوش بكل كفت وخوش بياني داد
كه تاب من بجهان طرهٔ فلاني داد

" Herì ſic roſam allocuta eſt viola, & ſuaviter
" ſenſa ſua explicabat,
" Splendorem meum terris, cujuſdam (for-
" moſæ puellæ) cincinnus præbet."

Poſſum innumera hujus figuræ exempla è poetis Arabicis expromere; ſed unum atque alterum ſufficiet. Ac primùm ſubjungam perelegantes verſiculos principis illuſtriſſimi & venuſtiſſimi poetæ *Ebni'l Fiadh*,‡

قم فاسقني بين خفق الناي والعود
ولا تبع طيب موجود بمفقود *
كاساً اذا بصرت في القوم محتشماً
قال السرور لها قم غير مطرود *

† Vide Cap. v. ſeu Ode, & Cap. x. de Imaginibus.
‡ In libro Yatimato'ddehri.

نحن الشهود وخفق العود خاطبنا
يزوج ابن سحاب بنت عنقود *

‘ Surge, & affer, dum ſonant tibia & cithara,
‘ (Neu gaudium certum incerto permutes)
‘ Cyathum, cui, cœtum congregatum aſpi-
“ ciens,
‘ Dicit Hilaritas, “ Surge non repulſus;
“ Nos teſtes ſumus, & lyræ moduli nobis an-
“ nunciant,
“ Filium nubium racemi filiam ducere.”

Quàm lætus perſonarum conventus! Vides animis & vitâ donata, pocula, lætitiam, muſicam, aquam, vinum. Per nuptias enim *filii nubium & uvarum filiæ* pulchrè innuitur vini cum aquâ temperatio. Facilè docto Arabi *Taalebio* † aſſentior, qui hos verſûs in ſuo genere admirabiles putat: ſed Arabicè legantur neceſſe eſt; Latinè enim ne adumbrari quidem poteſt eorum pulchritudo ac lepos. Huc addatur mirificus in *Timuri* hiſtoriâ locus (quam hiſtoriam poema nobiliſſimum audeo dicere) ubi *Hyems* cum invicto illo heroe inducitur colloquens:

† Vide librum Yatîmah. Part. I. cap. iv. verba *Thâlebii* ſunt,

ومن ملح شعر ابن الغياض قوله ولم اسمع
في معناه احسن منه قم فاسقني &c.

فجال بينهم الشتاء بجفاجف عواصفه وبثّ فيهم حواصب قواصفه واقام عليهم نابحات صراصره وحكم فيهم زعازع صنابره وحل بناديه وطفق يناديه مهلاً يا مشوم ورويدا ايها الظلوم الغشوم فالي متي تحرق القلوب بنارك وتلهب الاكباد باوامك واوارك فان كنت احد نفسي جهنم فاني انا ثاني النفسين ونحن شيخان اقترّنا في استيصال البلاد والعباد فانحس بقران النحسين وان كنت بردت النفوس وبردت الانفاس فنفحات زمهريري منك ابرد او كان في جرايدك من جرد المسالمين بالعذاب فاصماهم واصمّهم ففي ايامي بعون الله ما هو اصمّ واجرد فوالله لا حابيتك فخذ ما اتيتك ووالله لا يحميك يا شيخ من برد المنون لواعج جمر مجمرة ولا واهج لهيب في كانون *

‘ Circumibat autem illos *Hyems* cum ventis ſuis
‘ vehementibus, & ſparſit inter eos flatus ſuos
‘ glaream diſpergentes; & in eos concitavit
‘ ventos ſuos frigidos, ex oppoſito flantes; &
‘ poteſtatem in eos conceſſit gelidis ſuis pro-

‘ cellis: & in ejus *(Timuri)* conſeſſum de-
‘ ſcendit, & eum inclamans, allocuta eſt:
“ Lentè, O infauſte, & leniter incede, O
“ tyranne injuſte! quouſque tandem homi-
“ num corda igne tuo combures? & jecinora
“ æſtu & ardore tuo inflammabis? Quòd ſi
“ una es ex infernis animis, equidem anima-
“ rum altera ſum; & nos ſenes ſumus, qui
“ continuò occupamur in regionibus & ſervis
“ ſubjugandis; & ſtellæ maleficæ *(Mars &*
“ *Saturnus)* in conjunctione ſunt infauſtiſ-
“ ſimæ. Et ſi animas occîdis, & auras fri-
“ gidas reddis, at auræ meæ gelidæ te ſunt
“ frigidiores; aut ſi in tuis catervis (milites)
“ ſint qui fideles ſuppliciis vexent, impellant,
“ percutiant: at in diebus meis, Dei adjutu,
“ eſt id quod magis vexet & percutiat. Et
“ per Deum, tibi nihil remitto. Cape igitur
“ id, quod ad te attuli; & per Deum, non
“ te defendent, O ſenex, à leti frigore, car-
“ bonum in foco ardor, nec in menſe De-
“ cembri flamma.”

Nunc ad alterum hujus figuræ genus veniamus: idque fit, cùm rem vitâ ac ratione carentem poeta alloquitur; velut in illo dulciſſimo *Amralkeiſi* carmine,

الا ايها الليل الطويل الا انجلي
بصبح وما الاصباح منك بأمثل

" O longa nox, ne, obſecro, diſcutiaris
" Per auroram; nec enim eſſet aurora te præſ-
" tabilior."

Sed nullum hujus generis exemplum mihi occurrit inſignius, quàm illud *Hafezi* carmen, quo adoleſcentuli pulchritudinem, ſub puellæ ſcilicet perſonâ, venuſtiſſimè deſcribit, verſâ perpetuò oratione ad auram, ad roſam, ad narciſſum, ad herbas, ad cupreſſum, &, quod audacius eſſe videbitur, ad intellectum:

اي باد شميم يار داري
زان تحفهٔ مشكبار داري

" O aura, amici habes odorem,
" Inde munus ſuave-olens (moſchatum) af-
" fers."

زنهار مكن دراز دشتي
با طرّهٔ او چكار داري

" Cave; noli furari (درازدست *longam ha-*
" *bens manum*, id eſt, Fur)
" Cum cincinno ejus ecquid babes negotii?"

اي كل تو كجا وروي زيباش
او مشك وتو خاربار داري

" O roſa, ubi es, præ vultu ejus nitido?
" Ille moſchus eſt; tu autem ſpinas habes."

ریحان تو کجا وخط سبزش
او تازه وتو غبار داري

" Herba odorifera, ubi es, præ recenti ejus
" lanugine?
" Ea floret, tu autem marceſcis."

نرکس تو کجا وچشم مستش
او سرخوش وتو خمار داري

" Narciſſe, ubi es, præ ebrio ejus oculo?
" Ille temulentus eſt, tu autem crapulâ affi-
" ceris."

اي سرو تو با قد بلندش
در باغ چه اعتبار داري

" O cupreſſe, cum ſtaturâ ejus procerâ,
" In horto, quam habes affinitatem?"

اي عقل تو با وجود عشقش
در دست چه اختیار داري

" O intellectus, cum amoris ejus exiſtentiâ,
" (Si) in poteſtate tuâ (eſſet) quam haberes
" electionem?"

روزي برس بوصل حافظ
کر طاقت انتظار داري

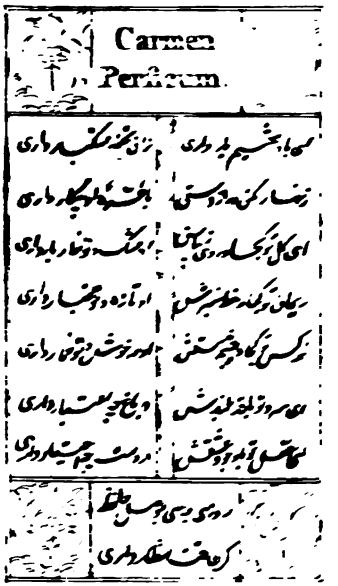
Carmen
Persicum.

" Unum diem veni ad *Hafezi* congreſſum,
" Si quidem cunctandi poteſtatem habes."

Quàm pulchræ imagines! Comparatur odor cincinnorum ſuaviſſimus cum zephyro moſchum afflante; facies formoſa cum roſâ, ita tamen ut longè nitidior eſſe videatur; lanugo in genis ſuccreſcens, cum herbis recentibus: oculi languidi & quaſi ebrioli cum teneris narciſſi floribus; ſtatura cum cupreſſi ramulo; quâ comparatione etiam Græci utuntur; ut *Alcæus*,

Τινι σ', ω φιλε γαμβρε, καλως εικασδω;
'Ορπακι ῥαδινῳ σε μαλις' εικασδω.

quibus ſimilitudinibus (eſt enim perſonæ inductio, ut anteà dixi, tranſlationis ſpecies, tranſlatio autem ſimilitudo brevis) quid delicatius eſſe poteſt, quid venuſtius? Mirum eſt ſanè quantas ſuavitates in tam breve carmen poeta incluſerit. Hanc odam (utpote quæ ad *Anacreontis* laudem propè accedat) verſibus Anacreonteis Græcè reddidi:

'Ωδαριον.

Χαριεντ@, αὐρα, παιδ@
'Απαλην φερεις αὐτμην,
Δια τϐτ' ἀναπνεϐσα
Μυρον ἐκ πλερων ψεκαζεις.
Ζεφυρ' ἐν κομαισι παιδος
'Ταχινθιναις ἀθυρεις.
'Αγε δη. τι δητ' ἐκλεψας
Φιλερωτ@ ἐκ κικιννϐ;
Τι κομας, ῥοδον τρυφηλον,

Ροδον ἀνθεων ἀγαλμα;
Μαλακος μην ἐσθ' ὁ κυρ@,
Συ δ' ἀκανθιοις πυκαζῃ.
Συ δη τι τρυφας, σελινον;
Συ γαρ εὐθυς ἐκμαραινῃ,
Χλοερυς δ' ὁ παις ἰυλυς
Θαλεραις ἐχει παρειαις.
Συ δη, * λειριον, τι καυχα;
Ὑπομειδια, μεθυσκον
Καλον ὁμμα παιδος ἁβρυ,
Συ δη κεισεαι νοσωδες.
Κυπαρισσε, μη τι κομπῃς
Ῥαδινοις ἐπι κλαδισκοις,
Ῥαδινωτερον γαρ ἐστιν
Ἁπαλοιο σωμα παιδος.
Φιλον ἠτορ, ἀντ' ἐρωτος
Ἰοβοστρυχυ κοροιο
Λιπαροχροος, σφριγωντος,
Τι κεν ἠρεθης ἐελδωρ;
Φιλε κυρε, μη @ραδυνῃς,
Ταχυ μοι ποθεινος ἐρχυ,
Σεο γαρ φανεντος, ὠ παῃ
Τριφιλητε, παντα θαλλει.

* Attici florem narciſſi λειριον vocabant. Suid.

CAPUT IX.

العبارة الغايبة

SIVE

De arcanâ Poematum Significatione.

DE figuris Aſiaticæ dictionis ſatis, ut arbitror, diſſerui; & ſatis fusè oſtendi nullas in Arabum ac Perſarum poeſi vel verborum vel ſententiarum exornationes deſiderari. Attamen, nequis nobis locus intactus relinquatur, de *occulto illo ſenſu*, quem in poematibus Aſiaticorum amatoriis latere nonnulli exiſtimant, paucis diſputabo: & quoniam nihil eſſe puto veritatis inveſtigationi inimicius aut magis peſtiferum, quam ſententiæ ſimulationem, dicam apertè quid ſentiam, nec argumenta celans quibus opinionem meam confirmem, nec aliorum ſententias repudians, ſi quis in illis veritatis color eluceat.

Sunt igitur in linguis Aſiaticis, ac præcipuè Perſicâ, carmina pœnè innumerabilia, quorum idem eſt argumentum unuſque ferè perpetuus tenor. Nempe in iis continuâ ſerie laudantur amores ac deliciæ, voluptates, vina, odores, ludi,

convivia; & reliqua quæ ſenſibus blandiuntur: accedunt humanæ pulchritudinis lætæ admodùm deſcriptiones; intexuntur loci illi communes, de fortunæ temeritate, de honorum ac falſæ regionis contemtione; incertos eſſe rerum humanarum eventûs, & brevem lucis ac vitæ uſuram; amoris autem ſuavitates celeritèr defloreſcere; oportere igitur voluptates, dum licet, rapere, &

——ποιειν τι οἷς γονυ χλωρον *.

nihil enim eſſe amore ſuavius, nihil quod magis hominem deceat. Exponuntur etiam eæ quæ in amore inſunt variæ perturbationes, dolor, ægritudo, deſiderium, ſpes, lætitia; nunc amator abſens languet, dolet, illachrymat, nunc ob amicæ conſortium vehementer exultat & triumphat. Hæc autem omnia deſcribuntur mirâ ſententiarum varietate, verborum elegantiâ, imaginum ſplendore, & tranſlationum pulcherrimarum copiâ.

Poetæ, qui horum carminum laude floruerunt, ſunt innumeri; quorum tamen facilè principatum obtinet ille, de quo jam dictum eſt †, Hafez; cujus politiſſimum carmen, cum adumbratione Latinâ, idcircò hic apponam, ut horum carminum, de quibus ſum proximè locutus, percipiatur natura:

* Theocr. Idyll. XIV. † Vide Cap. V. &c.

ساقیا ساغر شراب بیار
یکدو ساغر شراب باب بیار

Puer, vini cyathum affer,
Unum atque alterum vini puri cyathum affer.

داروي درد عشق یعني مي
کوست درمان شیخ وشاب بیار

Remedium amoris ægritudinis, hoc eſt, vinum,
(Illud enim ſenum & juvenum medicina eſt)
affer.

آفتابست وماه باده وجام
در میان مه آفتاب بیار

Sol & luna ſunt vinum & cyathus,
In mediâ lunâ ſolem affer.

بزن این آتش مرا آبي
یعني آن آتش چو آب بیار

Illide ignem illum nobis liquidum,
Hoc eſt, ignem illum aquæ ſimilem affer.

کل اکر رفت کو بشادي رو
یادهٔ ناب چون کلاب بیار

Si roſa tranſit, dic, vultu hilari
Vinum purum tanquam aquam roſarum, affer.

غلغل بلبل ار نماند رواست
غلغل شیشهٔ شراب بیار

Strepitus luſciniæ ſi non manet, oportet
Strepitum poculorum afferas.

غم دوران مخور که رفت برفت
نغمهٔ بربط ورباب بیار

Ob temporum mutationes ne ſis triſtis, ſed identidem
Concentum citharæ & fidium affer.

وصل او جز بخواب نتوان دید
داروي کاوست اصل خواب بیار

Congreſſum illius, niſi in ſomno, videre nequeo,
Medicinam (vinum), quæ ſomni origo ſit, affer.

کرچه مستم چه چاره جام دکر
تا بکلي شوم خراب بیار

Quòd ſi ebrius ſum, ecquid eſt remedii? alium calicem
Ut prorſus ſenſibus deſtituar, affer.

یکدو رطل کران بحافظ ده
کر کناهست وکر صواب بیار

Unum atque alterum cyathum Hafezo da,
Seu peccatum ſit, ſeu factum laudabile, affer.

Quam odam ita reddidi:

Affer ſcyphos, & dulcè ridentis meri
Purpureos latices
Effunde largiùs, puer.
Nam vinum amores lenit adoleſcentium
Difficileſque ſenum
Emollit ægritudines.
Solem merum æmulatur, & lunam calix;
Nectareis foveat
Dic luna ſolem amplexibus.
Flammas nitentes ſparge: vini ſcilicet
Fervidioris aquam
Flammæ nitentis æmulam.
Quòd ſi roſarum fragilis avolat decor,
Sparge, puer, liquidas
Vini rubeſcentis roſas.
Si devium Philomela deſerit nemus,
Pocula læta canant
Non elaboratum melos.
Injurioſæ ſperne fortunæ minas;
Lætaque mœſtitiam
Depellat informem chelys.
Somnus beatos, ſomnus amplexûs dabit;
Da mihi dulce merum
Somnum quod alliciat levem.
Dulce eſt madere vino. Da calices novos,
Ut placidâ madidus
Oblivione perfruar.
Scyphum affer alterum puer, deinde alterum;
Seu vetitum fuerit,
Amice, ſeu licitum, bibam.

Huic carmini aliud ſubjiciam, idque in amatorio genere pulcherrimum, & venuſtis imaginibus unicè conſtans:

اي همه شكل تو مطبوع وهمه جاي تو خوش
دلم از عشوهٔ شيرين شكر خاي تو خوش

Ah! tota forma tua delicatè fingitur, unuſquiſque locus ubi tu es, dulcis eſt,
Cor meum à dulci tuâ & melleâ laſciviâ hilare eſt.

همچو كلبرگ طري بوده وجود تو لطيف
همچو سرو چمن خلد سراپاي تو خوش

Tanquam roſæ folium recens, natura tua lenis eſt,
Tanquam horti æternitatis cupreſſus, ex omni parte ſuavis es.

شيوهٔ وناز تو شيرين خط وخال تو ملبح
چشم وابروي تو زيبا قد وبالاي تو خوش

Diſſimulátio & petulantia tua dulcis eſt, prima lanugo & nævus in genâ tuâ pulcher,
Oculus & ſupercilium nitida ſunt, ſtatura tua & proceritas amabilis.

هم كلستان نكارم زتو پر نقش ونكار
هم مشام دلم از زلف سمن‌ساي تو خوش

Viſûs mei roſetum à te picturis & ornamentis plenum, cordis mei odor à cincinno tuo jaſmineum habente odorem dulcis eſt.

در رهِ عشق زسیلاب بلا نیست گذار
کرده‌ام خاطر خودرا بتولاي تو خوش

In amoris viâ à doloris torrente non eſt perfugium,
At ſtatum meum ob tuam amicitiam jucundum reddidi.

پیش چشم تو بمیرم که دران بیماري
میکند درد مرا از رخ زیباي تو خوش

Ante oculos tuos morior; at in illâ ægritudine
Ob genam tuam ſplendidam dolor meus dulcis fit.

در بیابان طلب گرچه زهر سو خطرست
میرود حافظ بیدل بتمناي تو خوش

In deſerto indagandi te tametſi undequaque periculum eſt,
Tamen Hafez corde deſtitutus, dum tuum adventum petit, tranquillè procedit.

De verâ horum carminum ſignificatione magna eſt opinionum diverſitas. Alii proprium tantummodò ſenſum agnoſcunt, alii reconditius

quiddam in iis ac divinius cenſent deliteſcere. Audiamus itaque utriuſque ſententiæ defenſores. Aiunt quidam animos humanos, in corporum vinculis & compagibus incluſos, eodem ferè modo (ſed longè vehementiùs) in divinum omnium rerum procreatorem affici, quo in amicas amatores; nam ut amantes amicarum recordantur, ſi qua res eorum oculis obverſetur, quæ aliquam habeat cum amato corpore cognationem, ſic animas noſtras vitæ ſuperioris recordatione & deſiderio langueſcere, ſi quando divinæ pulchritudinis adumbratam quandam effigiem videamus. Hunc autem amorem ita eſſe ardentem, ut ad inſaniam quandam, & quaſi ἔκϛασιν accedat: & quoniam ea eſt mentium humanarum imbecillitas, ea ſermonum, quibus utuntur homines, inopia, ut verbis ad hunc ardorem ritè exponendum accommodatis careant, neceſſe eſt poetæ, cœleſti illo furore & divinâ permotione incitati, iis utantur imaginibus & verbis, quæ maximam habeant cum ſuis conceptibus affinitatem. Cùm autem ii, qui divino amore inflammentur, tanquam ebrii, à mentis ſenſu abſtrahantur, nihil aptius eſſe poteſt, quàm ebrietatis imaginem ad hunc diviniorem rationis amiſſionem transferre. Hinc oſculorum, hinc amplexationum, hinc deliciarum, atque amœnitatum omnium in Perſarum carminibus deſcriptiones ortum habuerunt, quæ ad proprium ſen-

ſum reſtringi nullo modo debent. Atque hoc ipſi poetæ ſatis apertè declarant; ſic Hafez,

شود مست وحدت زجام الست
هرانکه چو حافظ مي ناب خورد

Ebrius eſt ſolummodò æterni fœderis amore,
Is qui, more Hafezi, vinum purum bibat.

&,

خرم دل انکه همچو حافظ
جامي زمي الست کيرد

Jucundum cor ſit illi, qui Hafezo ſimilis
Poculum vini æterni fœderis capiat.

& alibi,

مستي عشق نيست در سر تو
زو که تو مست آب انکوري

Amoris ebrietas capiti tuo non ineſt;
Abi; tu enim ſucco uvarum ebrius es.

& Sadi,

مکر بويي عشق مستت کند
طلب کار عهد الستت کند

Forſan unus amoris odor te inebriabit,
Et faciet te fœdus divinum quærere.

Sic etiam poeta Turcicus *Ruhi Bagdadi*,

صنمك بزي كه شيرهٔ انكورايله مست ايز
بز اهل خرابات مي مست الست ايز

Noli putare nos uvæ ſucco ebrios eſſe,
Nos eas tabernas colimus, ubi divini fœderis
vino inebriemur.

Hæc illi. Nunc prodeant ii qui huic ſententiæ adverſantur. Damus, inquiunt, hæc, ſi de tranſlatione vel ſimplici vel etiam continuatâ loquamini; ſed hæc tranſlatio per longum poema perpetuâ ſerie deduci nullo pacto poteſt. Licet poetæ religioſo dicere, ſe ad divinum numen accedere non minùs ardenter cupere, quàm amator amicam videre; ſed non utique licet propriam notionem penitus dimittere, & imaginibus ab amore humano petitis per longiſſimum opus perpetuò uti. Id qui faciunt, ænigmata non verſûs ſcribere conſendi ſunt.

Permuta enim imaginem; dulciſſimè certè & tenerrimè inquit vates Hebræus,

כאיל תערג על אפיקי מים
כן נפשי תערג אליך אלהים ׃

Velut cervus rivos aquarum ardenter deſiderat,
Sic tui deſiderio, Deus, anima mea flagrat,

Cuiquamne verò concederemus, ut continuò carmina perlonga contexeret, in quibus de rivulis, de cervis, de ſitis ægritudine, de herbarum amœnitate, de ſylvis ac pratis ſolummodò loqueretur? Quæ autem narrant de animâ noſtrâ in corporis catenis inclusâ, vitæque divinioris deſiderio flagrante, & quæ ſequuntur, ea ferè ſunt Platonica. At quidnam eſſe cauſæ putemus, cur Platonis viri graviſſimi verſiculos de Agathone, de Aſtere, de Dione, de Archianaſsâ, nemo unquam extiterit, qui ad ſenſum reconditiorem interpretaretur; quæ verò poetæ Aſiatici, homines, ut ſcimus, admodum voluptuarii, de amoribus ac deliciis ſcribunt, ea divina, ea pietatis plena, ea μυστηριον quoddam continere dicamus? Multa ſunt à Græcis poetis, ac præſertim à Lyricis, & cogitata & ſcripta venuſtiſſimè; quæ tamen nemo eſt niſi ſimpliciter & propriè interpretatus. Quid? ſex illos elegantes verſiculos, qui cum poeſi Perſicâ mirificè congruunt,

Ἐκμαινει χειλη με ῥοδοχροα, ποικιλομυθα,
Ψυχοτακη, σοματ☉ νεκταρεω προθυρα,
Και γληναι λασιησιν ὑπ' ὀφρυσιν ἁρπἰσσαι,
Σπλαγχνων ἡμετερων δικτυα, και παγιδες,
Και μαζοι γλαγοεντες, ἐυζυγες, ἱμεροεντες,
Εὐφυεες, πασης τερπνοτεροι καλυπ☉.

ad proprium ſenſum reſtringendos, nemo eſt qui non cenſeat: illos verò Hafezi verſûs,

گرفته نافهٔ چین بوي مشک ازان کیسو
کلاله یافته بوي چنان ازان عارض
بکل بماند فرو سرو ناز ازان قامت
خجل نشست کل کلستان ازان عارض
بشرم رفت کل یاسمین ازان اندام
بخون نشست آل ارغوان ازان عارض

Capit veſica Sinenſis odorem moſchi ab illis crinibus,
Crines autem talem odorem ab illâ genâ recipiunt:
In terram demittitur cupreſſus laſciva ob illam ſtaturam,
Pudore affecta ſedet roſa horti ob illam genam;
Verecundans abit flos jaſmini ob illud corpus,
Sanguinem ſtillat color floris purpurei (Argovan) ob illam genam.

Hos, inquam, verſûs ad divinum neſcio quid pertinere exiſtimant. Quid? cum ſcribat Mimnermus, bellè, ut ſolet,

Τις δη βιος. τι δη τερπνον ανευ χρυσης Αφροδιτης;
Τεθναιην, ὁτε μοι μηκετι ταυτα μελοι,
Κρυπταδια φιλοτης, και μειλιχα δωρα, και ευνη.

quiſquamne arbitratur poetam per *auream* illam *Venerem* per *dulcia amoris dona*, per *furtivos illos*

complexûs, pietatem & divinùm amorem intelligere? Cur ideò putemus Meſihium, poetam Turcicum, cùm dicat elegantiſſimè,

آلهي سن بني سينه ايلنه
صرمايينجه يارک سينه سينه

Ne me, Deus, in ſepulchrum perducas,
Donec amicæ meæ gremium amplexu teneam,

quippiam reconditum aut cœleſte innuiſſe? Quid? verſûs illos Hafezianos,

* مسند بكلستان بر تا شاهد وساقي را
لب كيري ورخ بوسي ومي نوشي كلبوي

Pulvinar in roſarium affer, ut pulchri pueri & ancillæ
Labia premas, genas oſculeris, & vinum bibas roſæ odore præditum.

* In alio codice legitur:

زان به چه كه در بستان معشوقه وعاشق را
لب كيري ورخ بوسي مي بوشي وكل بوي

Quid dulcius eſt quàm in horto amicæ & amici
Labia premere, & genas ſuaviari, vinum bibere, & roſas olfacere?

& illos,

بر رخ ساقي پري پيكر
همچو حافظ بنوش بادهٔ ناب

A genâ puellæ, nymphæ ſimilem habentis vultum,
Tanquam Hafez, merum hauri.

& illum ardenti affectu plenum,

لبم بر لب نه اي ساقي وبستان خان شيرينم

Labium ſuper labium pone, ô vini miniſtra, & dulcem meam animam ebibe.

annon ad terrenos amores ſpectare cenſendum eſt?

Quòd ſi plura argumenta ex ipſis poetarum Aſiaticorum carminibus depromenda ſint, permulta proferre poſſimus exempla, quibus perſpicuum ſit Hafezo atque aliis, Mohammedem & ipſam religionem ludibrio fuiſſe; velut cum dicat,

ان تلخ وش كه صوفي ام الخبايثش خواند
اشهي لنا واحلي من قبلة العذارا

Acre illud (vinum) quod vir religioſus (Mohammedes) matrem peccatorum vocitat,
Optabilius nobis ac dulcius videtur quàm virginis ſuavium.

&

ما مست شراب ناب عشقیم
نه تشنه به سلسبیل وکافور

Nos vino puro amoris inebriamur,
Fontes autem cœleſtes (Salſebil & Cafur) non ſitimus.

Et alibi plus millies.

Ac profectò ſatis intelligere nequimus, cur poetas credamus hujuſmodi involucris ac tegumentis velle celare eas virtutes, quibus nihil laudabilius eſſe poteſt, pietatem ac Dei cultum; amores verò impudicos, & qui maximè humano generi dedecori ſint, apertè profiteri. Multò certè veriſimilius eſt, poetas illos, utcunque ſenſum quendam occultum innuere videantur, eo ſolùm prætextu uti, ut cives ſuos credulos & religioſos decipiant, & voluptatibus liberiùs indulgeant. Ac ne ipſis quidem Perſis, (doctioribus ſcilicet) Hafezi carmina arcanam habere ſignificationem viſa ſunt: nam Sadius, omnium eruditiſſimus interpretum, proprium tantùm verborum ſenſum in illius verſibus explicat. Præterea memoriæ proditum eſt (illo poetâ mortuo), primarios urbis Shirazi viros, ſepulturam ei ob carminum impudicitiam concedere noluiſſe; cùm verò magna eſſet inter eos concertatio, aliis ut ſepeliretur ſuadentibus, aliis vehementer de-

hortantibus, ad ſortes ſe contuliſſe, & ipſius poetæ librum divinationis causâ aperuiſſe; cùm autem primus, qui ſeſe illis obtulit verſus, eſſet,

* قدم دریغ مدار از جنازهٔ حافظ
اگر چه غرق گناهست میرود ببهشت

Greſſum noli retorquere ab Hafezi exequiis,
Tametſi enim peccatis demerſus ſit, in cœlum intrabit.

ſacerdotes illicò conſenſiſſe, & poetam humaviſſe in illo loco, Moſella dicto, quem ipſe in carminibus celebraviſſet. Ita diſputant utriuſque ſententiæ propugnatores: equidem veterum Academicorum morem, nihil ut affirmem, ſtrenuè tenebo; ita tamen ut non negem, quin mihi diſputatio ſecunda ad veritatem propenſior eſſe videatur.

* Ultimus verſus eſt pulcherrimi carminis, cujus initium:

کنونکه میدمد از بوستان نسیم بهشت
من وشراب فرح‌بخش ویار حورسرشت

Nunc cùm ex horto aura paradiſi veniat,
Ego & vinum lætitiam præbens, & ſodalis cujus forma nymphæ cœleſti ſimilis eſt (convenimus).

CAPUT X.

De Elato dicendi genere.

LAUDARE Aſiaticam poeſin, & quanti ſint in eâ venuſtatis atque elegantiarum flores, exponere, non ut philoſophus, ſed ut narrator, inſtitui. Itaque de Elatione dicendi quàm breviſſimè potero, differam; eamque primò definiam. Id eſt igitur Elatum, quod ſit incertum, horridum, obſcurum, periculoſum, vaſtum, difficile, turbulentum; & quod eos qui legunt uſque adeò percellat, ut admirentur, vereantur, tumultuentur, exhorreſcant, doleant, ſtupeant. Sunt autem Elationis præcipui fontes, terror, magnificentia, potentia, & in eâ deſcribendâ brevitas. Alii ſunt quaſi fonticuli, ſed qui omnes terrori ſubjunguntur, ut ſolitudo, ſilentium, caligo; intermiſſio, eaque vel ſonorum, ut luporum ululatus in ſylvâ noctu auditus, vel lucis: ad ſummam quodcunque ſenſibus eſt maximè injucundum, id cùm deſcribatur, Elatam reddit poeſin.

Ac primùm de Terrore loquar; ad quem ex-

citandum aptiſſimæ ſunt tempeſtatum ac tonitrûs imagines. Nam

——— cui non animus formidine Divûm
Contrahitur? cui non correpunt membra pavore,
Fulminis horribili cùm plagâ torrida tellus
Contremit, & magnum percurrunt murmura cœlum!

Sic in Jobi poemate *,

שמעו שמוע ברגז קלו
והגה מפיו יצא :
תחת כל השמים ישרהו
ואורו על כנפות הארץ :
אחריו ישאג קול
ירעם בקול גאונו :

Audite attentè ſtrepitum vocis ejus,
Et fremitum (qui) ex ore ejus egreditur,
Sub totum cœlum eum dirigit,
Et lucem ejus in alas terræ,
Poſt eum tonat vox,
Rugit voce dignitatis ſuæ.

Sic etiam omnium poetarum poſt Aſiaticos altiſſimus, † Æſchylus,

Χθὼν σεσαλευται,
Βρυχια δ' ἠχω παραμυκαται
Βροντης, ἑλικες δ' ἐκλαμπουσι
Στεροπης ζαπυροι, στρομβοι δη κονιν

* Cap. xxxvii. 2—4.
† Prometh. Δεσμωτ. ver. 1080.

Εἰλίσσεσι. Σκιρτᾷ δ' ἀνέμων
Πνεύματα πάντων, εἰς ἀλλήλα
Στασιν ἀντίπνοιαν ἀποδεικνύμενα.
Συντεταράκται δ' αἰθὴρ πόντῳ.

Et illa nota,

Tenebræ conduplicantur, noctiſque & nimbûm occæcat nigror,
Flamma inter nubes coruſcat, cœlum tonitru contremit;
Grando miſta imbri largifluo ſubita præcipitans cadit;
Undique omnes venti erumpunt, ſævi exiſtunt turbines.

Sic rursùs in Jobi libro*,

אל ארץ חשך ותלמות :
ארץ עפתה כמו אפל
צלמות ולא סדרים
ותפע כמו אפל :

In terram caliginis, & tenebrarum,
Terram craſſam, inſtar caliginis,
Tenebras, ordine carentes,
Et lucis radios tanquam caliginem.

Porrò voces illæ סתר רעם *Tonitrus latebræ*; יהוה מלך *Angelus Dei*; גיא צלמות *Vallis tenebrarum*; קול יהוה *Dei vox*; בראשית *in principio*, idcircò ſunt altiſſimæ, quòd imagines præbeant incertas

* Cap. x. 21, 22.

terribiles, magnificas, infinitas, & quas humanæ mentis anguſtiæ nullo modo poſſint concipere.

Prætereà conceptûs tenebrarum ad Elationem ſunt accommodati; quam rem ſenſit nimirùm Euripides, cùm diceret

Νυκτωρ δη πολλην σεμνοτητ' ἐχει σκοτος.

Hinc oritur verſuum in Apollonii Argonauticis sublimitas,

———ὑπερ μεγα λαιτμα θεοντας
Νυξ ἐφοβει, την περ τε κατȣλαδα κικλησκȣσι
Νυκτ' ὀλοην, ȣ̓κ ἀςρα διϊςχανεν, ȣ̓δ' ἀμαρυγαι
Μηνης. Οὐρανοθεν δε μελαγχροος, ἠε τις ἀλλη
Ὠρωρει σκοτιη μυχατων ἀνιȣσα βερεθρων.

Sed præcipuè excelſa eſſe videtur caliginis imago, cum infinitate & terrore conjunctæ, ut in illis verſiculis,

Ἐνθεν τον ἀπειρον ἐρευγονται σκοτον
Βληχροι δνοφερας νυκτος ποταμοι.

quibus vix quidquam dici poteſt ſublimius.

Hanc ob cauſam valdè excelſa eſt fabula in Aſiâ decantata de regione tenebrarum, & oceano caliginis, de quibus multa narrant Arabes. Sic Mohammedes in Alcorani capite quarto & viceſimo, ſive سورة النور

والذين كفروا اعمالهم كظالمات في بحر
لجج يغشيه موج من فوقه موج من فوقه
سحاب ظالمات بعض فوق بعض

" At infidelium opera caligini ſunt ſimilia in oceano profundo, quem fluctûs ſuper fluctûs tegunt, & ſuper eos, nubes; caligini ſuper aliam caliginem."

Porrò autem quodcunque incertum eſt terrorem quendam ſecum affert; ideoque ad Elationem accommodatur: cujus rei non eſt inſignius exemplum, quàm illud quod ex * Jobi poemáte citat in † libro Anglico vir diſertiſſimus, Edmundus Bourke,

בשעפים מחזיונות לילה
בנפל תרדמה על אנשים :
פחד קראני ורעדה
ורב עצמותי הפחיד :
ורוח על פני יחלף
תסמר שערת בשרי :
יעמד ולא אביר מראהו
תמונה לנגד עיני
דממה וקול אשמע :
האנוש מאלוה יצדק
אם מעשהו יטהר גבר :

In cogitationibus à viſionibus noctis,
Cùm cadat ſopor in homines,
Metus me invaſit ac terror,
Et omnia oſſa mea tremefecit,
Et ſpiritus ante faciem meam tranſivit,
Erectè ſteterunt carnis meæ pili,
Subſtitit, ſed eum intueri non potui,
Simulachrum fuit ante oculos,

* Cap. iv. 13—17.
† De Elatione & Venuſtate, Par. II. Cap. iv.

Silentium fuit, & vocem audivi,
" An homo Deo juſtior?
" An creatore ſuo purior mortalis* ?"

Prætereà imaginum ſplendidarum congeries quædam & coagmentatio *magnificam* reddit orationem, adeoque excelſam: nam elationis præcipuus fons eſt magnificentia. Ob hanc cauſam admirabilis eſt in † *Siracbidis* ſapientiâ *Simonis Oniæ* filii deſcriptio,

Ὡς ἐδοξασθη εν περιστροφη λαϐ,
ἐν ἐξοδῳ οἰκϐ καταπετασματος ;
Ὡς ἀστηρ ἑωθινος εν μεσῳ νεφελης,
ὡς σεληνη πληρης εν ἡμεραις,
Ὡς ἡλιος ἐκλαμπων ἐπι ναον ὑψιστϐ,
και ὡς τοξον φωτιζον εν νεφελαις δοξης,

* Inſigne hujus rei exemplum eſt in Xenophontis Epheſiaci libro jucundiſſimo de Anthia & Habrocoma,

Τῳ δε Ἀβροκομῃ ἐφισταται γυνη ὀφθηναι φοϐερα, το μεγεθος ὑπερ ἀνθρωπον, ἐσθητα ἐχϐσα φοινικην. ἐπεστασα δε την ναυν ἐδοκει καινειν, και τϐς μεν ἀλλϐς ἀπολλυσθαι, αὐτον δε μετα της Ἀνθιας διανηκεσθαι. Ταυτα ὡς εὐθυς εἰδεν, ἐταραχθη και προσεδοκα το δεινον ἐκ τϐ ὀνειρατος. Και το δεινον ἐγινετο. Quo in loco admodùm ſublimes ſunt, cùm crebræ terroris imagines, tum præcipuè illa ſententia Και το δεινον ἐγινετο.

Eſt porrò excelſum, quodcunque ſubitum eſt & minimè expectatum. Sic apud Callimachum vetulæ perſonam Ceres induit, ut Eriſichthonem à ſylvâ ſibi ſacratâ cædendâ dehortaretur, cùm verò nihil perfeciſſet, irâ incenſa eſt,

——γεινατο δ' ἀ Θευς
Ἰσθματα μεν χερσῳ, κεφαλην δε οἱ ἡπιατ' Ὀλυμπῳ.

à quo loco ſumpta ſunt illa Virgiliana.

† Cap. I. 5—13. Vide etiam de Sublimi & Venuſto, Par. II. cap. xiii.

Ὡς ἄνθος ῥοδων εν ἡμεραις νεων,
ὡς κρινα ἐπ' ἐξοδων ὑδατος,
Ὡς βλαστος λιβανυ εν ἡμεραις θερους,
ὡς πυρ και λιβανος ἐπι πυρειυ,
Ὡς σκευος χρυσιυ ὁλοσφυρητον,
κεκοσμημενον παντι λιθῳ πολυτελει,
Ὡς ἐλαια ἀναθαλλυσα καρπυς,
και ὡς κυπαρισσος ὑψυμενη εν νεφελαις.
Ἐν τῳ ἀναλαμβανειν αὐτον στολην δοξης,
και ἐνδιδυσκεσθζ αὐτον συντελειαν καυχηματος,
Ἐν ἀναβασει θυσιαστηριυ ἁγιυ,
ἐδοξασε περιβολην ἁγιασματος.
Ἐν δε τῳ δεχεσθζ μελη ἐκ χειρων ἱερεων,
και αὐτος ἐστως παρ' ἐσχαρᾳ βωμυ,
Κυκλοθεν αὐτυ στεφανος ἀδελφων,
ὡς βλαστημα κεδρυ εν τῳ Λιβανῳ,
και ἐκυκλωσαν αὐτον ὡς στελεχη φοινικων.

Hunc locum ſanè mirificum Hebraicè ad verbum redditum dabo; quemadmodum auctor fuit in libro de Sacrâ Poeſi * ſcriptor admirabilis, quem libenter ſequor.

מה נכבד בתוך העם
בצאתו מן המקדש :
כמו בן שחר בתוך הערפל
וכירח בשלמותו :
כשמש נוגה על אהל המקדש
וכקשת יתן אור בעבים :
כפרחי חבצלת בציץ השנה
כשושנים על פלגי מים :
וכנגף לבנה בעת הקיץ
כאש ולבנה במחתה :
וכלי זהב המחזיק

* Præl. xxiv. 8vo, pag. 321.

בכל מיני פנינים :
וכבן זית מפריח פריו
מעץ נפרית עד לשמים יגהל :
באשר שב עליו המעול חנכבד
ילבש בתמימות הוד והדר :
באשר נתעלה למזבח חקדש
תפארת מלבושיו נעשו :
באשר לקח החלק מידי הכהנים
הוא בעמד אצל מזבח :
מסוכב באחיה חמקיפים
כבן ארז אשר בלבנון
וככני תמרים סביבאיתו :

Hujuſmodi deſcriptionibus abundantiſſima ſunt Ferduſii poemata; quarum unam, quæ ſe prima offert, proferam, magnificam ſcilicet regis Feridun deſcriptionem,

فرستاده کفت انکه روشن بهار
ندید ونه بیند چنین شهریار
بهاریست خرّم دران بهشت
همه خاک عنبر همه زرش خشت
سپهر برین کاخ ومیدان اوست
بهشت جهان روي خندان اوست
ببالاي میدان او راغ نیست
بپهناي ایوان او باغ نیست
چو رفتم بنزدیک ایوان فراز
سرش باستاره همیکفت راز

بیکدست پیل وبیکدست شیر
جهانرا چو تخت اندر آورده زیر
ابر پشت پیلان برش تخت زر
ز کوهر همه طوق شیران نر
خرامان شدم نزد آن ارجمند
یکي تخت پیروزه دیدم بلند
نشسته بران شهریاري چو ماه
زیاقوت رخشان بسر بر کلاه
چو کافور موي وچو کلبرک روي
دل آزرم جوي وزبان چرب کوي

Legatus dixit: " Nitidum ver
Talem regem nunquam aſpexit, aut aſpiciet:
Ver eſt jucundum in eo paradiſo,
Cujus terra ambarum olet, & cujus lapides aurei ſunt,
Cœlum excelſum palatium ejus eſt, & aula,
Paradiſus terrarum vultus ejus ſubridens eſt:
Altior aulâ ejus nullus eſt collis,
Latior regiâ nullus eſt hortus.
Cùm ad elatam illam regiam acceſſi,
Caput ejus cum ſtellis arcana iniit conſilia.
Ad unam manum ſtetit elephas, ad alteram leo;
Orbem terrarum, tanquam ſolium, ſibi ſubmiſit.
Super elephantis tergo ſolium fuit aureum,
Et ſingula leonum monilia erant gemmea;
Lætus acceſſi ad ſublimem illum regem,
Et aſpexi ſolium è gemmis cœruleis fictum,
Regem autem lunæ ſimilem in eo ſedentem,
Pyropis fulgentem, & capite gerentem diadema;

Crines camphoræ ſimiles habentem, & faciem tanquam roſæ folium,
Cor æquitatis amans, & linguam dulciloquam (adipato loquentem ſermone)."

Ad altitudinem etiam orationis conferunt *viſiones*, quas Græci Φαντασιας vocant, per quas ante oculos lectoris imagines rerum abſentium clarè ponuntur. Hæ autem quàm ſæpiſſimè à tragicis in inſaniæ deſcriptionibus uſurpantur. Exemplo ſit ex Æſchyli Choephoris locus elatiſſimus, Oreſtes, cùm matrem interfeciſſet, chorum alloquitur, & primùm, leni quodam orationis tractu: mox furore correptus, erumpit,

Ἀ ἀ,
Δμωαι γυναικες——αἰδε γοργωπων δικλυν
Φαιωχιτωνες, και πεπλεκτανημεναι
Πυκνοις δρακοσιν. Οὐκ ἐτ' ἀν μειναιμ' ἐγω.

Chorus illum permulcere cupit, & ad lenitatem revocare,

Τινες σε δοξαι, φιλτατ' ἀνθρωπων πατρι,
Στροβουσιν; ἰσχε. μη φοβου, νικων πολυ.

reſpondet,

Οὐκ εἰσι δοξαι των δε πηματων ἐμοι
Σαφως γαρ αἰδε μητρος ἐγκοτοι κυνες.

Tum Chorus, imprudentius,

Ποταινιον γαρ αἱμα σοι χεροιν ἐτι,
Ἐκ των δε τοι ταραγμος ἐς φρενας πιτνει.

Ille, voce αἱμα inflammatus, & manum, fortaſſe ſuam, materno ſanguine tinctam, reſpiciens, ardentiùs furit,

Ἄναξ Ἄπολλον——αἰδε πληθυσι δη,
Κἀξ ὀμματων ϛαζουσιν αἱμα δυσφιλες.

& cùm fœminæ illum conſolari velint, ille decedens exclamat,

Ὑμεις μεν ουκ ὁρατε τας δ'. ἐγω δ' ὁρω,
Ἐλαυνομαι δη κουκ ἐτ' ἀν μειναιμ' ἐγω.

Mirè hæc conveniunt cum * Shakeſpeari noſtri præclarâ tragœdiâ, quâ nec Græcos poetas nec Latinos quidquam habuiſſe puto excelſius, aut magnificentius.

Reliquum eſt ut pauca apponam loca, in quibus exponitur ea (quâ nihil majus cogitari poteſt), Divini numinis potentia: has autem expoſitiones naturâ elatiſſimas commendat brevitas. Quicquid in hoc genere habent Arabes, ab admirabili in Sacrâ Hiſtoriâ † loco ſumi videtur, cujus vim & magnificentiam omnes collaudant,

ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור

Dixit Deus, *Fiat lux*, & lux facta eſt.

& ‡,

הוא אמר ויהי

Ille dixit, & fuit.

Hinc illud Mohammedicum,

قال كن فيكون

Dixit, *Eſto*, & fuit.

quod ſic amplificat poeta Arabicus, quem citat Ebn Arabſhâh,

* Macbeth. † Gen. i. 3. ‡ Pſal. xxxiii. 9.

لا تحزن فالذي قضي الله يكون *
والامر الموكل الي كن فيكون *
ما بين تحرك بلحظ وسكون *
الحالة تنقضي وذا الامر يهون *

" Ne triſteris; nam quod decrevit Deus, fiet:
Et res commiſſa voci, Eſto, erit:
Dum oculum movere potes, & motum ſedare,
Status mutatur, & vir potens demittitur."

His addam locum verè magnificum, ex Alcorani capite undecimo, ubi Noæ diluvium deſcribit Arabum legiſlator:

وهي تجري بهم في موج كالجبال
ونادي نوح ابنه وكان في معزل يا بني
اركب معنا ولا تكن مع الكافرين قال ساوي
الي جبل يعصمني من الماء قال لا عاصم
اليوم من امر الله الا من رحم وحال
بينهما الموج فكان من المغرقين وقيل يا
ارض ابلعي ماءك ويا سماء اقلعي وغيض
الماء وقضي الامر واستوت علي الجودي
وقيل بعدًا للقوم الظالمين *

" Ea verò (arca) cum illis labitur inter fluctûs, " tanquam montes: & clamat Noa filio ſuo, " ille autem (natat) ſeparatim, " O fili, na- " viga nobiſcum, & cave ſis cum infidelibus." Inquit, Aſcendam montem; qui ex aquâ me liberabit; inquit (Noa), Non (eſt) liberatio hodiè à Dei decreto, niſi (illius) favor. Tum inter eos venit fluctus; & fuit inter immerſos. Et dictum eſt (vox audita eſt quæ diceret), " O terra, aquam tuam imbibe, & O " cœlum, tuam coerce;" & inhibita eſt aqua, & peractum eſt mandatum, & reſtitit (arca) ſuper Al Júdi (montem) & dictum eſt (vox divina dixit) Apage, impios!"

Locum hoc ſublimiorem (Moſaicum illum excipio) nunquam legi: ejuſdem generis eſt, ſed longè humilior, Apuleii ſententia, qui cùm prædonum ſocietatem fere invictam deſcripſerit, ſubjungit, " Noluit eſſe Cæſar Hæmi latronis " collegium, & confeſtim interiit." Quantum illis locis quæ expoſui, addit pietas ac veritas, tantum ab hoc detrahit inſulſa regis adulatio. Videmus tamen quantam dictioni Elationem addat brevitas; cujus rei alio in genere exemplum ſubjiciam. Narrat Ebn Arabſhâh in libro, qui *Facahato' lkholofa* inſcribitur, Perſam quendam ex Bokharæ incendio ſalvum evaſiſſe, & cùm eſſet à quodam interrogatus, quid in eâ urbe egerint Genghizi milites, reſpondiſſe,

آمدند وکندند وسوختند وکشتند
وبردند ورفتند

Irruperunt, diruerunt, combuſſerunt, necaverunt, diripuerunt, diſceſſerunt.

Non dubito affirmare his ſex vocibus animum auditoris magis fuiſſe permotum, quàm longiſſimâ hujus cædis narratione, licèt graviſſimis fuerit inſtructa verbis, & ſententiis ornata ſplendidiſſimis. Cùm enim animus variarum rerum ſerie ac verborum cumulo quaſi obruatur, * perfectam imaginem formare nequit; ſed alia aliam trudit; itaque omnia ſunt obſcura, omnia confuſa, omnia incerta; omnia denique ſublimia. Certiſſimum eſt enim, dum hæ ſex voces proferuntur, imagines exercitûs irruentis, occidentium & occiſorum, incendii, ruinæ, prædationis, & victorum recedentium, aliarumque rerum, quæ iis neceſſariò ſubjunguntur, animo comprehendi neutiquam poſſe.

* Vide librum Anglicum *De Sublimi & Venuſto*, Part V. ſect. v.

CAPUT XI.

اللطافة

SIVE

De Venuſtate.

QUID per Venuſtatem intelligam, complectar brevi: Ea mihi videtur venuſta eſſe poeſis, cujus imagines ſint hilares, nitidæ, ridentes, lætæ, compoſitio mollis & dilucida, quæ denique lectoris animum permulceat, alliciat, oblectet, exhilaret, relaxet, & ſuaviſſimâ quâdam voluptate perfundat. Quibus autem modis eam in animo excitet voluptatem, non inſtitui hoc loco diſſerere; ſed ſtatuam cum Hermogene * quæcunque aut viſu, aut tactu, aut guſtu, aut auditu, aut odoratu denique ſuavia ſunt, ea, cùm aptis

* Hermog. περι Ἰδεων. Lib. II. cap. iv. περι Γλυκυτητος. Παντα ὁσα ταις αἰσθησεσιν ἡμων ἐστιν ἡδεα, λεγω δε τη ὀψει, ἡ γευσει, ἡ τινι ἀλλῃ ἀπολαυσει, ταυτα και λεγομενα ἡδονην ποιει. Ἀλλ' αἱ μεν εἰσιν αἰσχραι των κατα ἀπολαυσιν ἡδονων, αἱ δ' ε τοιαυται. Και τας μεν ἐκ αἰσχρας ἐστιν ἁπλως ἐκφραζειν, οἱον καλλ χωριω, και φυτειας διαφορας, και ῥευματων ποικιλιας και ὁσα τοιαυτα.

minari aiunt, quòd *ſolvat* & *relaxet*. Sed ob deperdita cùm Sapphûs, tum etiam Erinnæ, Alcmanis, Alcæi, & Diphili, Apollodori, Philemonis, Alexidis, aliorumque poetarum, opera, præclaris illis Græcis ſacerdotibus plurimam ſcilicet debemus gratiam! Illos enim eò deliri-tionis provexit anilis ſuperſtitio, ut complura veterum Græcorum poemata, eaque venuſtiſſima, combuſſerint; nimirum quòd in illis amantium nequitiæ, ut vocant, eſſent deſcriptæ.

Imaginum *venuſtatem* dictionis & verborum pulchritudo ſubſequitur. Neceſſe eſt enim poeta, de his lætiſſimis rebus ſcribens, verborum utatur ſplendore & dulcedine: de qua re videndus eſt Demetrius*.

Quinetiam, ut ait Hermogenes, illæ voluptates, quas Amor ſecum affert, delectationem quandam præbent cùm deſcribantur; ſed aliis lectoribus aliam; nam lector pudicus deſcrip-

* Διο και μεν ἡ Σαπφω περι μεν καλλους ἀδουσα, καλλιεπὴς ἐστι, και ἡδεια, και περι ἐρωτων δε και ἐαρος και περι ἀλκυονος, και ἁπαν καλὸν ὀνομα ἐνυφανται αὐτης τῃ ποιησει.

Et alibi,

Ὡστε εἰ μεν τις ἐν πραγματι χαρις ἐστι, ταδε και ἡ λεξις ποιει ἐπιχαριτωτερα, οἱον,

Ὡς δ' ὁτε Πανδαρεω κουρη χλωρηϊς ἀηδων
Καλον ἀειδησιν, ἐαρος νεον ἱσαμενοιο.

ἐνταυθα γαρ και ἡ ἀηδων χαριεν ὀρνιθιον, και το ἐαρ φυσει χαριεν. πολυ δε ἐπικεκοσμηται τῃ ἑρμηνειᾳ, και ἐστι χαριεστερα, το τε Χλωρηϊς και το Πανδαρεω κουρη εἰπειν ἐπι ὀρνιθος. ἁπερ τε ποιηται ἰδια ἐχει.

tione modeſtâ & quaſi velatâ delectatur, qualis eſt,

Ἠ ῥα και ἀΓκας ἐμαρπτε Κρονȣ παις ἡν παρακοιτιν.

laſcivus verò apertius quiddam poſtulat, & magis voluptuoſum; cujuſmodi eſt illa deſcriptio,

* Τοισι δ' ὑπο Χθων δια φυεν νεοθηλεα ποιην,
Λωτον θ' ἑρσηεντα, ἰδε κροκον, ἠδ' ὑακινθον
Πυκνον και μαλακον, ὁς ἀπο χθονος ὑψοσ' ἐερΓε.
Τῳ ἐνι λεξασθην, ἐπι δε νεφελην ἐσθαντο
Καλην, χρυσειην· ϛιλπναι δ' ἀπεπιπτον ἐερσαι.
Ὡς ὁ μεν ἀτρεμας εὐδε πατηρ ἀνα Γαργαρῳ ἀκρῳ
Ὑπνῳ και φιλοτητι δαμεις· ἐχε δ' ἀΓκας ἀκοιτιν.

&,

† Πορφυρεον δ' ἀρα κυμα περιϛαθη ȣρει ἰσον
Κυρτωθεν. κρυψεν δη θεον, θνητηντε γυναικα.

Notiſſimæ ſunt in ſimili argumento Lucretii, Virgilii, Miltoni, & aliorum, deſcriptiones.

Venuſtarum imaginum pleniſſimum eſt Salomonis carmen; quod integrum eſſet citandum, ſi vellem omnes, quibus abundat, ſuavitates & elegantias exponere.

Ad Arabes igitur noſtros ac Perſas tranſeamus; quorum carmina præcipuè commendat venuſtas.

Quàm lepida hæc eſt Veris deſcriptio in Abi'lola carmine ‡,

* Iliad. Ξ. 347.
† Odyſſ. Λ.
‡ Sekto'zzind. Carm. iv. Vid. Reiſkii Moall. p. 53.

قد اتاك الربيع يفعل ما
تاءمر فعل عبدك الماءمور *
وكسي الارض خدمة لك يا مولاه
دون الملوك خضر الحرير *
وهي تختال في زبرجدة
خضر تعدي بلؤلؤ منثور *
وغدت كل ربوة تشتهي
الرقص بثوب من النبات قصير *

" Venit ad te Ver, ut mandata tua exequatur, tanquam ſervus,
" Terram autem tibi obediens, O tu qui ejus dominus es, præ cæteris regibus, viridi veſtit chlamyde:
" Ea verò ſmaragdis ornatur, qui margaritis ſparſis diſtinguuntur;
" Et unuſquiſque collis ſaltare cupit, veſtem indutus ex herbis ſuccinctam."

Dulciſſimum enim eſt nomen Veris; omneſque ejus deſcriptiones pulcherrimæ. Addam carmen perelegans, quod deſcriptioni epularum ob nuptias principum Samarcandiæ intexit *Ebn Arabſhâh* †,

في ربيع الوصل لما ان وفي ظبي الشرود
وسرت بشري الصباء للروض تنبي بالورود

† Hiſt. Tim. p. 234.

خرت الانهار والاغصان مالت للسجود
واجتمعنا في رياض حسنها يسبي الوجود
فالسحاب انصب فيها بالحشا امسي يجود

Vere accedente, cùm perfectum habet corpus hinnuleus fugax,
Et venit lætus zephyri flatus hortis roſarum adventum annuncians,
Murmurant rivi, & rami adorationis cauſâ ſe flectunt,
Et convenimus in hortulis, quorum pulchritudo naturam amore rapit,
Nubes autem ſuper eos elevatæ in omni parte copioſos fundunt imbres.

نثر الدرّ علينا منه بلور الغمام
فوق صحن سندسي فيه باليا قوت جام
وثغور من عقيق زانها حسن ابتسام
وعيون من لجين ناظرات لا تنام
وغصون الدوح حفتنا بانواع النقود

Spargit ſuper eos margaritas nubium chryſtallum,
Super planitiem ſericam, in quâ pocula ſunt pyropina,
Denteſque ſunt ex jaſpide, quos risûs gratia decorat,

Oculique ex argento, blandè intuentes, qui non dormiunt,
Et ſylvæ rami variis nummis (roris guttis) nos aſpergunt.

طيرها فيه غنا اذ علا عودا وطار
وشذاها ضاع فيه المسك لما منه غار
والصباء امسي عليلا في رباها حين سار
جنة الفردوس فيها وجه بدري حين نار
اصبحت جنات عدن تشتهي فيها الخلود

Aves ejus (ſylvæ) canunt, cùm in ramum aſcendunt & volitant,
Et ab odore ejus afflatur moſchus, cùm ex eo deſcendunt,
Et aura fit languida, cùm per colles ejus tranſeat;
Hortus paradiſi eſt, in quo eſt facies lunæ meæ (amicæ) cùm ſplendeat,
Fit Edeni hortulus, in quo delectatur æternitas.

يا لها من عشرة جاءت بانواع الهنا
ليس فيها غير لثم وارتشاف واعتنا
وكووس دايرات وغناء وغنا
لو راءها زاهد من ريحها كان انثني
لم يسعه عندها من زهده الا الجحود

Oh! qualis eſt in illo hilaritas, quæ affert varias voluptates!
Nihil eſt in eo præter oſcula, & baſiationem, & blanditias,
Et pocula rorantia, & cantionem, & quietem;
Si eum vidiſſet vir ſolitarius, ab odore ejus eſſet mutatus,
Nihilque ei reſtaret in eo à piis votis, præter egeſtatem.

قم نديمي عاطني قالدهر لا يسوي الحزن
كاس عيش ينمحي في مزجها صرف الزمن
الطلا والماء والخضرة والوجه الحسن
لا تطع في ذا عذولا انه خب كهن
في حشاه عليان لا تقل خلّ ودود

Surge, ſodalis, da mihi (tempus enim non admittit mœrorem)
Poculum hilaritatis; à cujus temperatione deleatur fortunæ mutatio;
Suave vinum, & aqua, & viriditas, & pulchra facies!
Ne obtemperes de his rebus reprehenſori; eſt enim ſeductor, tanquam is
In cujus præcordiis eſt turpis faſtus; nihil itaque dicas quod amicitiam corrumpat.

Capiti huic de Venuſtate nequeo non ſubjicere

poetæ Turcici carmen, quod in ſuo genere perfectum vocari poteſt. Poematis illius, quod *Veneris Pervigilium* nominatur, haud eſt abſimile; placuit igitur verſionem poeticam numeris *Trochaicis* contextam addere:

دكله بلبل قصّه سن كم كلدي ايام بهار
توردي هر بر باغده هنكامهٔ هنكام بهام
اولدي سيم افشان اكا ازهار بادام بهار
عيش ونوش ايت كم كچر قالمز بو ايام بهار

" Audis luſciniæ cantum dicentis, Ver adeſt:
" inſtruitur verno tempore in omni horto co-
" nopeum: argentum ſpargunt flores amyg-
" dalæ. Sis lætus & hilaris; nam avolat,
" haud manet verna tempeſtas."

بينه انواع شكوفيله بزندي باغ وراغ
عيش ايچون توردي چچكلري صحن
كلشنده اوتاغ
كم بلور اول بهاره دك كه وكيم اوله صاغ
عيش ونوش ايت كم كچر قالمز بو ايام بهار

" Rursùs variis floribus ornantur horti & prata:
" lætitiæ causâ inſtruitur in roſario floreum
" tabernaculum. Quis ſcit an, dum Ver
" manebit, quiſquam ſit inter nos vitâ fruitu-
" rus? Sis lætus, &c.

طرف كلشن نور احمد برله مالامالدر
سبزه لرنده صحابه لالهٔ خير الالدر
هي محمد امّتي وقت حضور حالدر
عيش ونوش ايت كم كچر قالمز بو ايام بهار

" Extrema pars roſeti luce *Ahmedis* plena eſt;
" inter flores, tulipæ ſunt illius ſociis ſimiles.
" Agite, Mohammedani, lætitiæ tempus hoc
" eſt. Sis lætus, &c.

قلدي شبنم بينه جوهردار تيغ سوسني
ژاله لر الدي هواي طويله له كلشني
كر تماشا بيسه مقصودك بني اسله بني
عيش ونوش ايت كم كچر قالمز بو ايام بهار

" Factus eſt ros iterum in mucrone lilii ſplen-
" dor. Roris guttæ per aërem in roſarium
" deſcendunt: ſi voluptatem quæris, me, me
" audi. Sis lætus, &c.

رخلري رنكين كوزلر در كليله لاله لر
كم قولاقلرينه درلو جوهر اصمش ژله لر
الدانوب صنمه كه بونلر بويله باقي قاله لر
عيش ونوش ايت كم كچر قالمز بو ايام بهار

" Genæ puellarum formoſarum ſunt cum roſis
" lilia, quarum auribus variæ roris gemmæ

" appendent. Noli te decipere, neu ſperes
" has venuſtates eſſe permanſuras. Si lætus,
" &c.

كلستانده كورونن لاله وكل نعمانله
باغده قان الدي شمسك نشتري بارانله
عارفك بوده‌مي خوش كور بوكون يارانله
عيش ونوش ايت كم كچر قالمز بو ايام بهار

" In roſario apparent tulipæ, roſæ, anemonæ;
" horto ſanguinem emittunt ſolis & imbrium
" ſcalpella; viri ſagacis inſtar, hunc diem
" cum amicis hilariter tranſige. Sis lætus,
" &c.

كتدي اول دملر كه اولوب سبزه‌لر صاحب فراش
غنچه فكري كلشنك اولميشدي بغرنده باش
كلدي بر دم كم قراردي لاله‌لره طاغ وطاش
عيش ونوش ايت كم كچر قالمز بو ايام بهار

" Præteriit tempus quo ægrotæ jacebant herbæ;
" quo roſæ calyx caput in ſinum depoſuit:
" adeſt tempus illud, quo colles & ſaxa flori-
" bus ornantur. Sis lætus, &c.

ابر كلزار اوستنه هر صبح كوهر باريكن
نغحهٔ باد سحر پر نافهٔ تاتاريكن
غافل اولمه عالمك محبوبليغي واريكن
عيش ونوش ايت كم كچر قالمز بو ايام بهار

" Nubes ſuper roſarium matutino tempore
" ſemper gemmas pluunt; halitus auræ re-
" centis plenus eſt moſcho Tartarico. Ne
" ſis negligens, neu amore hujus vitæ tenea-
" ris. Sis lætus, &c.

بوي كلزار اتدي شولدكلو هوايي
مشكناب
كم بره اينجه اولور قطرهٔ شبنم كلاب
چرخ اوتاق توردي كلستان اوستنه
كونلك سحاب
عيش ونوش ايت كم كچر قالمز بو ايام بهار

" Odor roſeti uſque eò aërem dulcem reddidit,
" ut guttæ roris, prius quàm in terram de-
" ſcendunt, fiant aqua roſacea. Æther ſuper
" hortulum nubila, tanquam umbraculum,
" tendit. Sis lætus, &c.

كلستانك هر نه سن الدي سيه باد خزان
عدل ايدوب بربرايله وردي بينه شاه جهان

دولتنده باده‌لر کام اولدي ساقي کامران
عيش ونوش ايت کم کچر قالمز بو ايام بهار

" Roſetum (quiſquis es, *audi*) invaſerat malus
" Autumni ventus; ſed rursùs apparuit Rex
" terrarum, juſtitiam omnibus adminiſtrans;
" illo regnante, pocillator fortunatus vino op-
" tato potitus eſt. Sis lætus, &c.

اومرم بوله مسيحي بو مربع اشتهار
اهلنه اوله بو چارابرو وکوزلر يادکار
بلبل خوش کوي سن کل‌يوزلولر له
يوري وار
عيش ونوش ايت کم کچر قالمز بو ايام بهار

" Speravi equidem hoc carmine vallem hanc il-
" luſtrem reddere; fiat illius incolis hujus
" convivii & harum formoſarum μνημοσυνον!
" Tu luſcinia es, O *Meſihi*, dum incedis inter
" puellas roſeis genis præditas. Sis lætus,
" hilaris; nam avolat, haud manet verna
" tempeſtas."

CARMEN TURCICUM.

Alites audis loquaces per nemora, per arbutos,
Veris adventum canentes tinnulo modulamine;
Dulcè luget per virentes mollis aura amygdalas:
Nunc amandum eſt, nunc bibendum; floreum Ver fugit, abit!

Ecce jam flores refulgent gemmeis honoribus,
Quique prata, quique ſaltûs, quique ſylvulas amant:
Quis ſcit an nox una nobis dormienda æterna ſit?
Nunc amandum eſt, nunc bibendum; floreum Ver fugit, abit!

Quantus eſt nitor roſarum! quantus hyacinthi decor!
Non ocellus, cùm renidet, eſt puellæ lætior:
Hic levi dies Amori eſt, hic Voluptati ſacer.
Nunc amandum eſt, nunc bibendum; floreum Ver fugit, abit!

Ecce baccatæ recentis guttulæ roris micant,
Per genam roſæ cadentes, perque mite lilium:
Auribus gratum, puellæ, ſit meum veſtris melos.
Nunc amandum eſt, nunc bibendum; floreum Ver fugit, abit!

Ut roſa in prato refulget, ſic teres virgo nitet,
Hæc onuſta margaritis, illa roris gemmulis:
Ne perenne vel puellæ vel roſæ ſperes decus.
Nunc amandum eſt, nunc bibendum; floreum Ver fugit, abit!

Aſpice, ut roſeta amictu diſcolori ſplendeant,
Prata dùm fœcundat æther læta gratis imbribus,
Fervidos inter ſodales da voluptati diem.
Nunc amandum eſt, nunc bibendum; floreum Ver fugit, abit!

Jam ſitu deformis ægro non jacet roſæ calyx;
Ver adeſt, ver pingit hortos purpurantes floribus,
Perque ſaxa, perque colles, perque lucos emicat.
Nunc amandum eſt, nunc bibendum; floreum Ver fugit, abit!

Ecce, per roſæ papillas ſuavè rident guttulæ,
Quas odorifer reſolvit lenis auræ ſpiritus;
Hæ pyropis, hæ ſmaragdis cariores Indicis.
Nunc amandum eſt, nunc bibendum; floreum Ver fugit, abit!

Is tenellis per vireta ſpirat è roſis odor,
Ut novum ſtillans amomum ros in herbas decidat,
Suavè olentibus coronans lacrymis conopeum.
Nunc amandum eſt, nunc bibendum; floreum Ver fugit, abit!

Acris olim cum malignis ſæviit ventis hyems;
Sed roſeto, ſolis inſtar, Regis affulſit nitor;
Floruit nemus repentè, dulce manavit merum.
Nunc amandum eſt, nunc bibendum; floreum Ver fugit, abit!

His iners modis, *Meſibi*, melleam aptabas chelyn:
Veris ales eſt poeta; verna cantat gaudia,
Et roſas carpit tepentes è puellarum genis.
Nunc amandum eſt, nunc bibendum; floreum Ver fugit, abit!

PARS QUARTA:

De Poematum Aſiaticorum Argumentis.

CAPUT XII.

الحماسة

SIVE

De Poeſi Heroicâ.

SEPTEM eſſe ſtatui poeſeos Aſiaticæ ſpecies, quarum ſingulæ, ut fusè ac plenè exponantur, ſeparata capita requirunt.

Nam aut res geſtas ac *bella narrat* poeta, aut mortuos *deflet*, aut lectores *monet*, aut *amores* ac delicias pingit, aut proborum hominum & clarorum virtutes *collaudat*, aut improborum vitia *reprehendit*, aut denique naturæ proprietates *deſcribit*. Ad has ſpecies omnis ferè poeſis redigi poteſt. Exponam autem, quibus in argumentis

præcipuè floreant Aſiatici; & exempla quædam illuſtriora ſeligam, cùm ad argumenti explanationem comparata, tum ad ſermonis varietatem, quarum hanc jucundam eſſe puto, illam neceſſariam. De poeſi bellicâ primùm diſſeram; de cæteris deinceps loquar.

Veterum igitur Arabum campeſtris vita atque inculta neminem ferè latet. Erant, ut notum eſt, valdè feroces, vindictæ & gloriæ cupidiſſimi, pugnatores tandem ita acres, ut ipſa *mors* (perantiqui poetæ utor verbis) illis *melle dulcior* eſſe videretur †.

Cùm adeò tributim ſeparati ac diſtincti viverent, ſingulæ tribûs bellum cum vicinis geſſerunt ferè perpetuum: & quoniam illis incitatiſſimi erant affectûs, quot inter eos heroës, tot pœnè poetæ admirabiles extiterunt; iidemque fuerunt ſæpè victores & victoriæ præcones. Hos adeò veros fuiſſe poetas exiſtimo, & tam elato perdignos nomine, quorum ſola fuerit magiſtra vehemens animi incitatio, & unica præceptrix, Natura. Nec enim abeſſe poteſt, quin valdè ſublimis ſit & horrida in *præliis* deſcribendis gentis pugnaciſſimæ poeſis. Credibile eſt, Æſchylum è Marathonis, Salaminis, & Platææ præliis, animum horridiorem & quaſi bellicum ad tragœdias ſcribendas attuliſſe. Hinc Alcæus, aureo

† ان الموت احلي لنا من العسل *

plectro, ut Quintilianus ait, donandus, militare quiddam in levioribus etiam carminibus cecinit: ab hoc fonte derivata est Archilochi vis & majestas, quem de seipso dixisse memoriâ proditum est,

Εἰμι δ' ἐγω θεραπων μεν Ἐνυαλιοιο ἀνακτος
Και Μουσεων ἐρατον δωρον ἐπιστ-αμενος.

Homerum etiam, fontem illum τυ ὑψους, & poeseos heroicæ patrem, multis præliis interfuisse, est verisimillimum.

Hinc originem duxerunt illæ altissimæ translationes, quibus utuntur in hoc poeseos genere antiqui Arabes; hinc illa Προσωποποιὶα admirabilis in carmine veteri, ubi *Tâbat Sherra*, heros idem & poeta, de facto quodam audacissimo loquens, ait,

الموت خزيان ينظر

Vidit Mors, & erubuit.

&,

يعروري ظهور المهالك

Terga Exitii nudus inequitavit.

adde,

اذا هزّه في عظم قرن تهللت
نواجذ افواه المنايا الضواحك *

Cùm illum (ensem) in hostis ossibus motitet, emicant
Dentes ex ore Mortis dirè cachinnantes.

Hinc illæ imagines magnificæ,

فوارس لا يملّون المنايا
اذا دارت رحا الحرب الزبون

Equites, quos mors ipſa tædio non afficit,
Dum belli contumacis rota volvitur.

& illa *Antaræ* in Moallaka,

في حومة الموت التي لا تشتكي
غمراتها الابطال غير تغمغم *

In mortis æſtu, cujus gurgites non reformidant heroes, nec timidè muſſant.

Et illa, quâ idem poema ſuum claudit, grandis exultatio,

ولقد خشيت بان اموت ولم تكن
للحرب دايرة علي ابني ضمضم *
الشاتمي عرضي ولم اشتمهما
والناذرين اذا لم القهما دمي *
ان يفعلا فلقد تركت اباهما
جزرا لسباع وكل نسر قشعم *

" At verebar, ne quid mihi accideret, & ne bellum ſuper duos filios Demdemi non eſſet converſum;

" Illos dico, qui famam meam læſerunt, me non laceſſente, & voverunt, niſi illis ſanguinem meum concederem,
" Se facturos—At enim reliqui illorum patres leonibus & aquilis rapacibus pabulum."

Notum eſt, antiquos Arabum heroas per vaſtas ſolitudines ac rupes ſolitos eſſe vagari, vel ut labores ſibi familiares redderent, vel ut hoſtium propulſarent injurias. Hinc in libro *Hamaſa* laudatur heros, quia

بري الوحشة الانس الانيس ويهتدي
بحيث اهتدت امّ النجوم الشوابك *

Cum Vaſtitate arctiſſimam init ſocietatem, eoque progreditur, quo ducit ſtellarum densè conſertarum mater.

" *Stellarum matrem*" cœlum vocat poeta: eſtque pulcherrima *Metonymia*.

Sed omninò elatiſſimi ſunt, ob frequentes terroris & obſcuritatis imagines, illi versûs, quos in notis ad *Tharafah* citat *Reizkius:*

جواب جوات الفجاج التي بها
النعام وعزف الجن والمتغول *
وليل دجوجي بهيم ظلامه كما
اسود في السيجان جون مجال *

قطعت اذا ما القوم كانوا كانهم
من النوم غيدي خروع تنهيل *
ولو عرضت ظالماء كاليم حندس
وداوية مخشية الهول هوجل *
يضل بها الهادي ويدعو بها
الصدي ويجول من يسري ويهول *

" Pervado hiâtus rupium abruptos, in quibus habitat *Struthiocamelus*, & ſibilant genii ac lemures;

" Noctemque caliginoſam, craſſis tenebris obductam, tanquam umbras Sijani nigras, rigidas, difficiles,

" Tranſeo, dum comites ſomno gravati, velut fruticis Khirû pendentes ramuli, inclinati jacent;

" Etiamſi occurrant tenebræ, tanquam mare obſcurum, & ſolitudo vaſta, formidanda, terribilis;

" In quâ errat viæ dux, lugubrè canit noctua, & viator attonitus tumultuatur."

Sunt in linguis Europæis hujuſmodi carmina. Extant Runicæ poeſeos pulcherrimæ relliquiæ, quas in lucem protulerunt Reſenius, Olai, Wormius, & Verelius, & reliqui veteris Danorum literaturæ indagatores: ſed de illis hoc loco non diſſeram; ſeparatum enim aliud volumen requi-

runt. Nec dubitari poteſt, quin illa carmina, quæ hodiè à *Scotis* memoriter citari ſolent, veterum *Celtarum* mores atque ingenium pulcherrimis pingant coloribus. In linguis recentioribus legimus *Hiſpanum* illum *Alonſum*, de ſuis rebus geſtis non ſine dignitate, & dictionis altitudine canentem; & *Camoenſium Luſitanum*, cujus poeſis adeò venuſta eſt, adeò polita, ut nihil eſſe poſſit jucundius; interdum verò, adeò elata, grandiloqua, ac ſonora, ut nihil fingi poſſit magnificentius.

Quod ad *Græcos* attinet; Tyrtæi relliquias habemus verè magnificas, & pervelim *Alcæi* carmina, cum aliis Lyricis, ſacerdotes illi pravè religioſi non combuſſiſſent; nam paucæ illius poetæ admirabilis & civis optimi ſunt relliquiæ, eæque plurimùm amatoriæ, ſed valdè ſublimes. Quòd ſi de amoribus ac deliciis loquens, tam ſit grandis & excelſus, quantæ tandem ſublimitatis artifex eſſe potuit, cùm cecinit

" Pugnas, & exactos tyrannos."

In verſibus illis, quos citat *Athenæus*, bellica inſtrumenta commemorat:

Μαρμαιρει δε μεγας δομος χαλκῳ·
Πασα δ' Ἀρει κεκοσμηται ϛεγη,
Λαμπραισι κυνεαισι· κατΐαν
Λευκοι καθυπερθεν ἱππιοι λοφοι
Νειϑσι, κεφαλαισιν ἀνδρων ἀγαλματα.
Χαλκειαι δε παϛαλοις κρυπτοισιν

Περικειμεναι λαμπραι κναμιδες,
Ἑρκος ἰσχυροδελες, θωρακες τε νεω λινω.
Κοιλαι τε κατασωιδες βεβλημενων.
Παῤ δε Χαλκιδικαι σωαθαι,
Παῤ δε ζωματα πολλα και κυπασιδες.
Των ὐκ ἐστι λαθεσθαι, ἐπειθη
Πρωτιστοι ὑπο ἐργον ἐστημεν τοδε.

quos versûs ex opere quodam longiori depromptos esse arbitror.

Prætereà magnificum habemus *Hybriæ Cretensis* σκολιον, quod ideò citabo, quia veterum Arabum poesi sit persimile,

† Ἐστι μοι πλυτος μεγα δορυ,
Και ξιφος, και το καλον λαισηϊον,
Προβλημα χρωτος. τυτῳ γαρ ἀρω,
Τυτῳ θεριζω, τυτῳ πατεω
Τον ἀδυν οἰνον ἀπ' ἀμπελων,
Τυτῳ δεσποτας μνοιας κεκλημαι.
Τοι δε μη τολμωντες ἐχειν δορυ,
Και ξιφος, και το καλον λαισηϊον,
Προβλημα χρωτος, πανται γονυ
Πεπληοτες ἐμον κυνεοντι, δεσποταν
Και μεγαν βασιλεα φωνεοντι.

Sic poeta antiquus in ‡ Hamasa,

وما لي مال غير درع ومغفر
وابيض من الحديد صقيل *
واسمر خطي القناة مثقف
واجرد عريان السراة طويل *

† Vide Athenæum, Lib. xv.
‡ Vide Schultens. Not. ad Isfahan.

" Non ſunt mihi opes præter loricam & caſſidem,
" Et enſem album, ferreum, politum,
" Haſtamque fuſcam, Indicam, rigidam,
" Lævemque gladium, nudam habentem aciem, procerum."

Sed ad *Aſiaticos* redeamus; & de majoribus eorum operibus loquamur, quæ res bellicas atque heroüm facta deſcribunt. Equidem inter poemata heroica *Timuri hiſtoriam*, quam compoſuit ſcriptor admirabilis Ebn Arabſhâh, non vereor recenſere: ita pulchris enim abundat imaginibus, ita jucundis narrationibus, & deſcriptionibus naturæ, morum, affectuum; ita magnificis illuminatur figuris, tam dulci numerorum varietate, tantâ elegantiarum copiâ conſpergitur, ut nihil cogitari poſſit accommodatius ad lectorem vel delectandum, vel docendum, vel etiam permovendum. Duas hic liber partes complectitur, alteram, de Timuri rebus geſtis; alteram, de illius nepote, *Khalil Soltân* vocato, juvene amabiliſſimo, ſed, ob infinitam liberalitatem & formoſæ mulieris amorem, de ſummo gloriæ faſtigio in terram dejecto. Hanc partem, ſi in actûs eſſet deducta, tragœdiam vocarem, eamque pulcherrimam; illam, poema epicum, & ſanè nobiliſſimum, audeo dicere. Poſt exordium elaboratum, in quo divinum numen ela-

tissimis sententiis collaudat, argumentum proponit, cujus utilitatem demonstrat: ostendit deinceps quibus gradibus ad incredibilem potestatem ascenderit Timurus; Persidem, Indiam, Syriam, Arabiam, copiis Tartarorum invictis vastatas describit; deinde, cùm ita altè heroa elevârit, ut modò non cœlum ipsum attingere videatur, ad tumulum properantem, & in terrâ depressum pingit. Hæc autem omnia non frigidè, non siccè denarrat, sed librum conspergit jucundissimâ rerum varietate, descriptionum copiâ, & suavissimis poeseos Asiaticæ luminibus. Multas porrò intexit narrationes, quas Græci Ἐπεισοδια vocant, easque musâ Homericâ non indignas. At dicet fortasse aliquis; Quale est hoc poema, aut quomodo epicum appellari potest, cùm nec justa fabula sit, nec una actio, nec intra debitam temporis circumscriptionem districta? Quid de legibus poeticis sentiam, quibusque causis adductus eas pro nihilo putem, commodiorem inveniam exponendi locum. His sufficiet cum Luciano, scriptore doctissimo, decernere, *Unicam esse poeticæ legem voluntatem poetæ:* * cæteras Gallorum genti politissimæ relinquamus;

Gallis has, Philodemus ait.

* Ποιητικης ακρατης ἡ ἐλευθερια, και νομος εἰς, Το δοξαν τῳ ποιητῃ.

At cujuſmodi, inquies, eſt hoc poema, cùm verſibus non ſit conſcriptum? Certè ſi cum Idylliis atque Odis *Arabum* conferatur, ſermo eſt merus; ſin cum *Europæis* carminibus comparetur (de recentioribus loquor) perfecta eſt poeſis: nam, ut tranſlationum atque imaginum quaſi ſtellas omittam, quibus hoc opus diſtinguitur; ſententiarum clauſulæ perpetuò ſimiliter deſinunt, & numerosè cadunt; quas ſi diſtinxeris, versûs effeceris dulciſſimè modulatos, inæquales illos quidem, ſed Pindari aliorumque Lyricorum verſibus æqualiores. Ergò modulatum hoc dicendi genus, quod *Arabes* سجع vocant, & quod cum margaritis inter ſe nexis bellè comparant, meritò poeſis dici poteſt. Quiſquamne, præter poetam, herois exercitum tam lætè & ſplendidè deſcriberet, & cum *Vere* compararet?

ولضلضت السنة الخناجر والنيازك فبرزت
عذبات العذبات ونشرت اعلام الكتايب
فانبثت اشاهير الازاهير علي عقبات العقبات
وعلي الجهلة فان الربيع حاكي ببروقه
بوارقه وبرعوده صواعقه وبخمايله ورواببه
نهارقه وزرابيه وبركامه قتامه وبشقايقه اعلامه
وباشجاره المزهرة خيامه وباغصانه رماحه وامر
ونهيه بعواصف رياحه وكتايبه السود بكتبه

الخضر وبازهاره الزرق مزارقه الزهر وبسيوله
الحجافة مسير جحافله واضطراب بحر فيالقه
بتهوج خمايله عند هبوب اصايله واستمرّ بين
ذلك العرار والرند قافلا بالبال الفارغ
الي سمرقند فسار والسرور نديمه والحبور
خديمه والاسرّ معاقره والنشاط مسامره

" Agitati ſunt jaculorum & pugionum mu-
" crones, & prodierunt ramulorum extremi-
" tates; explicata ſunt cohortum vexilla, &
" ſparſi flores ſplendidiſſimi ſuper collium
" juga. Ad ſummam, produxit Ver fulgura
" enſibus exercitûs nitidis ſimilia, & tonitrua
" militum clamoribus; hortulos autem &
" colliculos ſimiles eorum ephippiis & pulvi-
" naribus ornatis; denſas porrò nubes pul-
" veri, anemonas vexillis; arbores floreas ten-
" toriis, ramos ſpiculis conſimiles; & æmu-
" latum eſt (Ver) ventis ſuis vehementibus
" mandata ejus (Timuri) & prohibitiones; &
" cohortes ejus nigras vireſcentibus ſuis foliis,
" & floribus ſuis cæruleis crateras ejus ſplen-
" didos, & confluentibus ſuis rivis progre-
" dientem ejus exercitum, & agitatum mare
" legionum ejus motu fluctuanti hortorum
" ſuorum, dum auræ veſpertinæ ſpirabant.
" Sic inter herbas fragrantes (buphthalmum)

" & myrtos tranſiit Timurus, ad Samarcan-
" dam feliciter iter faciens; fuit autem ei
" hilaritas ſodalis, & lætitia ancilla, & gau-
" dium comes aſſiduus, & voluptas pediſſe-
" qua."

Unum tamen eſt, fateor, quod eſt in epico poemate rariſſimum; nempe eò tendere videtur poeta Arabs, ut Timurum lectori quàm infeſtiſſimum reddat; ponit enim crudelem, impium, inhumanum: ſed interdum aliqua veritatis ſcintillula elucet, & multa narrat de illius magnificentiâ, de patientiâ, de fortitudine, de placabilitate. At ne hoc quidem adduci poſſum, ut *Ebn Arabſhâh* ex epicorum poetarum choro ejiciam: nam cùm finis ſit poetæ, ut lectorem erudiat, nihil intereſt, virumne deſcribat amabilem, & virtutibus cumulatum, quem imitari conemur, an vitiis deformem, cujus à nobis amoveamus exemplum. Sed de Arabibus ſatis multa.

Perſis poetam tulit in hoc genere ſine controverſiâ admirabilem, Ferduſium. Is varia ſcripſit poemata de heroüm ac regum Perſicorum rebus geſtis, quæ in unum colliguntur volumen, quod شاه نامه *Shah nama* inſcribitur. Hæc poemata ſervatis temporum ordinibus diſponuntur. Nobiliſſimum inter ea, & longiſſimum (voluminis enim permagni propè dimidiam partem conſtituit) eſt ſine ullâ dubitatione *verè epicum;* & profectò nullum eſt ab Europæis

ſcriptum poema, quod ad Homeri dignitatem & quaſi cœleſtem ardorem propius accedat. Complectitur antiquum illud bellum ac Perſis memorabile inter *Afraſiab* Tartariæ Tranſoxianæ regem, & tres illos Perſarum reges *Caicobad*, *Caicaus*, *Caikhoſru*, quorum ultimus (Græcorum Cyrus) Afraſiabum ſuâ manu interfecit. Poematis heros, ut vocatur, eſt notiſſimus ille Perſarum Hercules, qui *Ruſtem* nominatur: ſunt tamen alii heroes ſatis multi, quibus ſua etiam tribuitur gloria. Sed de hoc poemate ſeparatim atque alio volumine, ſi tempus atque otium ſuppetit, copioſè differam; ac fortaſſe etiam totum opus in lucem proferam. Nunc ſufficiet primum, qui occurrit, locum, tanquam exemplum, apponere.

چو شاه جهاندار بنهود روي
زمينرا ببوسيد وشد پيش اوي
منوچهر برخواست از تخت عاج
زياقوت وپيروزه بر سرش تاج
بپرسيد بسيار وبنواختش
بر خويش بر تخت بنشاختش
وزان كركساران وجنك اوران
وزان نره ديوان مازندران
بپرسيد بسيار وتيمار خورد

سپهبد یکایک همه یادکرد
که شادان بزي شاه تا جاودان
زجان تو کوته بد بدکهان
برفتم بدان شهر دیوان نر
چه دیوان که شیران پر خاشخر
زاسبان تازي تکاورتر اند
زکردان ایران دلاورتر اند
سپاهي که سکسار خوانند شان
پلنکان جنکي کهانند شان
زمن چون بدیشان رسید آکهي
زآواز من مغز شان شد تهي
بشهر اندرون نعره برداشتند
وزانپس همه شهر بکذاشتند
سپه جنب جنبان شد وروز تار
پس اندر فراز آمد وپیش غار
درافتاد ترس اندرین لشکرم
پذیرم که تیهار آن چون خورم
چو هفتصد منی کرز برداشتم
سپاهي بران مرز نکذاشتم
همیرفتم وکوفتم مغز شان
تهي کردم از پیکر نغز شان

نبیره جهاندار سلم ستورک
به پیش اندر آمد بکردار کرک
جهانجوي را نام کرکوي بود
یکي سرو بالا جهانجوي بود
بهادر هم از تخم ضحاک بود
سر سرکشان پیش او خاک بود
چو برخواست از لشکرکش کرد
رخ نامداران ما کشت زرد
من این کرز یکزخم برداشتم
سپهرا هم انجاي بکذاشتم
خروشي برآورد اسبم چو پیل
زمین شد پریشان چو دریاي نیل
دل آمد سپهرا همه باز جاي
سراسر سوي رزم کردند راي
چو بشنید کرکوي آواز من
چنان زخم کوپال سرباز من
بیامد بنزدیک من رزم ساز
چو پیل دمان با کمند دراز
مرا خواست کارد بخم کمند
چو دیدم خمیدم براه کزند
کمان کیاني کرفتم به چنک

به پیکان پولاد وتیر خدنک
عقاب دلاور بر انکیختم
چو آتش بر او تیر میریختم
کمانم چنان بد که سندان سرش
بشد دوخته مغز با مغفرش
نکه کردم از کرد چون پیل مست
در آمد یکي تیغ هندي بدست
چنان آمدم شهریارا کمان
کزو کوه زنهار خواهد بجان
وي اندر شتاب ومن اندر درنگ
همي جستمش تا کي آید بچنگ
چو آمد که مرد جنکي فراز
من از جرمه چنکال کردم دراز
کرفتم کمر بند مرد دلیر
ززین برکسستم بکردار شیر
بخاکش فکندم چو پیل ژیان
زدم تیغ هندي ورا بر میان
چو افکنده شد شاه از ینکونه خوار
سپه روي برکاشت از کارزار
نشیب وفراز وبیابان وکوه

بهر سو شدند انجمن هم کروه
سوار وپیاده ده ودو هزار
فکنده در آمد درانجا شهار
بشاهي وشهري وجنکي سوار
همانا که بودند سیصد هزار
چه سنجد بداندیش با بخت تو
به پیش پرستنده تخت تو
چو بشنید کفتار سالار شاه
برافراخت بر ماه فرخ کلاه
مي ومجلس آراست شد شادمان
جهان پاک دید از بد بدکمان

' Cùm rex, terrarum dominus, vultum oſtendiſſet,
' Terram oſculatus eſt (Samus) & ad eum acceſſit.
' Manucheherus è ſolio eburneo ſurrexit,
' Pyropis & cæruleis gemmis ornato; & in capite (ſulſit) corona.
' Multa eum rogitabat, & comem ſe ei præbuit,
' Secum in ſolio eum ſedere fecit.
' (Rogabat) autem de lupis prælii ac bellatoribus,
' Et gigantibus malevolis *Mazenderáne*.
' Multa rogitavit, & ſollicitus fuit,
' Heros autem ſingulis quæſtionibus diſtinctè reſpondit,
' Dicens, " Lætus, O rex, perpetuò vivas,
" Ab animâ tuâ procul ſint malevolorum hominum propoſita!
" In urbem illam gigantum veni;
" At quorum gigantum? leonum ſcilicet minacium.

" Equis Arabicis ſunt velociores;
" Heroibus Perſicis magis intrepidi.
" Exercitûs eorum, quos *Secſâr* vocant,
" Tigridas belli eſſe putes.
" Cùm de meo adventu nuncium accepiſſent,
" Ob rumorem meum capita amentia fuerunt.
" In urbe clamorem excitabant,
" Et deinde per totam urbem tranſibant.
" Agitata eſt acies, & obſcuratum diei lumen,
" Alii in collibus congregati ſunt, alii in vallibus.
" Tum militibus meis timor incidit;
" Non abeſſe potuit, quin ob hanc rem ſollicitus eſſem;
" Quamvis ſeptingentos clavæ meæ ictûs infligerem,
" Non poſſem aciem in illam regionem ducere;
" Veni tandem, & capita eorum contundebam,
" Vultûs eorum pulchros deformes reddidi.
" Nepos magni imperatoris Salmi
" Incedebat antè aciem lupo ſimilis,
" Huic heroi nomen erat Kerkavi,
" Heros fuit cujus ſtatura cupreſſum rettulit.
" Mater ejus à Zohako prognata fuit,
" Principes fortium militum præ illo pulvis erant.
" Cùm ex acie oriebatur pulvis,
" Gena militum noſtrorum pallore tincta eſt;
" Equidem uno clavæ meæ ictu
" Inter medias hoſtium turmas viam aperui,
" Ita violentè irruit equus meus, ſicut elephas,
" Ut tota terra, tanquam Nili fluctus, agitata ſit;
" Tunc aciei redibat animus,
" Unanimè autem in prælium ruebant;
" Cùm vocem meam Kerkavi audiviſſet,
" Et ſtrepitum clavæ meæ, capita findentis,
" Ad me prælii cupidus venit,
" Inſtar torvi elephantis, cum longo laqueo,
" Tortum in me laqueum paravit,

" Ego verò, cùm eum vidiſſem, periculum novi appropinquare,
" Arcum * regium manu cepi
" Cum ſagittâ populeâ cuſpidem habente ferream;
" Alas ſagittarum, tanquam aquilas, volare feci,
" Sagittas, flammis ſimiles, in illum effudi.
" Putavi me tandem ut ſuper incude capitis ejus
" Propè cerebro ejus caſſidem infixiſſe
" Vidi tandem ex pulvere eum, ſicut elephantem ebrium,
" Irruere, gladium Indicum dextrâ vibrantem.
" Putabam, magne rex, eum ita eſſe violentum,
" Ut etiam montes ob ejus impetum ſibi metuerent.
" Ille itaque feſtinabat; equidem cunctabar;
" Expectabam enim uſque adeò donec propiùs accederet,
" Cùm verò acceſſiſſet magnanimus bellator,
" Ex equo meo manûs extendi.
" Cepi manu meâ viri fortis balteum,
" Illumque ex ephippiis evulſi, leoni ſimilis,
" In terram eum dejeci, ſicut furens elephas,
" Gladio meo Indico medium ejus corpus effodi.
" Cùm rex eorum hoc modo interfectus eſſet,
" Exercitus è belli campo terga dabant.
" Valles, & colles, & deſerta, & montes
" Cohortes (fugientes) undique receperunt.
" Equites ac pedites duodecim mille
" In campo proſtrati jacebant.
" Cum rege inclyto, equite, bellatore;
" Fuerant autem primò trecenti mille;
" Quid valet malevolentia, ad fortunam tuam minuendam,
" Contra eos qui ſunt ſolii tui cultores?"
' Cùm herois verba rex audiviſſet,
' Coronam ſuam fortunatam uſque ad lunam erexit.

* De arcu Caiano vide Herbel. p. 235.

'Vinum & convivium parari juſſit, hilaris fuit,
'Et orbem terrarum malevolis viris vacuum aſpexit.'

Liceat mihi, quamvis verear ut crimen temeritatis effugiam, experiri, an hæc bellatoris *Perſici* oratio metro *Vergiliano* accommodari poſſit.

Samus, ut aurato cinctum diademate Regem
Vidit ovans, excelſa ferebat ad atia greſſum;
Quem rex ad meritos facilis provexit honores,
Et ſecum in ſolio juſſit conſidere eburneo,
Cælato rutilanti auro, inſertiſque pyropis.
Magnanimum affatus tum blandâ heroï loquelâ,
Multa ſuper ſociis, ſuper armis multa rogabat,
Jam, quantos aleret tellus *Hyrcana* gigantes,
Jam, quâ parta manu nova ſit victoria *Perſis:*
Cui dux hæc memori parens eſt voce locutus.
Venimus ad caſtra hoſtilis, rex maxime, gentis:
Gens eſt dura, ferox; non aſpera ſævior errat
Per dumeta leo, non ſylvâ tigris in atrâ;
Non equus in lætis *Arabum* it velocior agris.
Cùm ſubitò trepidam pervenit rumor in urbem
Adventare aciem, queruli per tecta, per arces,
Auditi gemitûs, & non lætabile murmur.
Ilicet æratâ fulgentes caſſide turmas
Eduxere viri; pars vaſtos fuſa per agros,
Pars monte in rigido, aut depreſsâ valle ſedebat:
Horruit ære acies, tantæque à pulvere nubes
Exortæ, ut pulchrum tegeret jubar ætherius ſol.
Quale in arenoſo nigrarum colle laborat
Formicarum agmen, congeſtaque farra reponit;
Aut qualis culicum leviter ſtridentibus alis
Turba volans, tenues ciet importuna ſuſurros;
Tales profiluere. Nepos ante agmina *Salmi*
Cercius emicuit, quo non ſuit ardua pinus

Altior, aut vernans riguo cypariſſus in horto.
At *Perſarum* artûs gelidâ formidine ſolvi
Arguit & tremor, & laxato in corpore pallor:
Hoc vidi, &, valido torquens haſtile lacerto,
Per medias juſſi, duce me, penetrare phalangas;
Irruit alatus ſonipes, ceu torvus in arvis
Æthiopum latis elephas, neque ſenſit habenam:
Militibus vires rediêre, & priſtina virtus.
Ac velut, undantis cùm ſurgant flumina *Nili*,
Et refluant, avidis haud injucunda colonis,
Pinguia frugiferis implentur fluctibus arva;
Sic terra innumeris agitata eſt illa catervis:
Cùm ſtrepitum audierit noſtrum, ingentemque fragorem
Findentis galeas & ferrea ſcuta bipennis,
Cercius, horrifico complens loca vaſta boatu,
In me flexit equum, me, crudeli enſe, petebat,
Captivumque arcto voluit conſtringere nodo;
Fruſtra; nam, lunans habilem nec ſegniter arcum,
Populeas miſi duro mucrone ſagittas,
Flammarum ritu, aut per nubila fulminis acti.
Ille tamen celeri ruit impete, noſque morantes
Increpitat, letum minitans, rigidaſve catenas:
Ut verò acceſſit violenti turbinis inſtar,
Pulſus ut & clypeus clypeo eſt, & caſſide caſſis,
Illum inſurgentem, dirumque infligere vulnus
Conantem, arripui, quà diſcolor ilia cinxit
Balteus, & rutilis ſubnexa eſt fibula baccis.
Strenua tum valido molimine brachia verſans,
E ſtratis evulſi equitem, qui pronus, inermis,
Decidit, & rabido frendens campum ore momordit;
Pectora cui nivea, & ferratâ cuſpide coſtas
Transfodi, madidam defluxit ſanguis in herbam
Purpureus, triſtiſque elapſa eſt vita ſub umbras.
Haud mora, diffugiunt hoſtes, ductore peremptо,
Saxa per, & colles; noſtris victoria turmis

Affulſit, cæſoſque doles, *Hyrcania*, natos.
Sic pereant, quicunque tuo, rex optime, ſceptro,
Qui premis imperio ſtellas, parere recuſent!
Dixit; & heroäs *Perſarum* rector ovantes
Laudibus in cœlum tollit; jubet inde beatas
Inſtaurari epulas, & pocula dulcia poni:
Conventum eſt, textoque ſuper diſcumbitur auro.

CAPUT XIII.

المراثي

SIVE

De Poeſi Funebri.

DE Poeſi luctuosâ ac funebri longo ſermone diſſerere, nec initiò propoſui, nec neceſſarium puto. Hujus autem poeſeos duo ſunt genera; alterum, incitatum, breve, querulum: cujuſmodi ſunt illi Alcmanis versûs,

* Καταθνασκει, Κυδερει, ἄερος Ἀδωνις. τι κε θειμεν;
Καλατυπλεσθε, κοραι, και καλερεικεσθε χιτωνας.

alterum, mœſtum quidem, ſed paullò ſedatius, & laudationi finitimum. Hoc genus Ἐπικηδειον alii vocant, alii Ἐλεγειον, illud Ἰαλεμον, quod Latini *Næniam* ſeu *Leſſum* appellant. *Arabes*

* Hos versûs Hephæſtion Antiſpaſticos vocat. Mihi videntur iis pedibus, vel potiùs numeris, conſtare, qui appellant Ἰωνικοι ἀπ' ἐλασσονος, ut Horatiana illa,

Miſerarum eſt neque amori,

& quæ ſequuntur.

utrumque nominant مرثاة, nam vox قينة, quâ Hebræi *Lamentationem* ſignificant, apud illos *Cantricem* deſignat.

Utriuſque generis præclara exempla complectitur libri *Hamaſa* pars ſecunda; quæ tertio Ἀνθολογιας libro reſpondet: ſed in hoc loco de Meleagri, poetæ admodùm venuſti, atque aliorum carminibus in hoc genere laudatiſſimis, nihil neceſſe eſt multa loqui. Atqui non omittendum eſſe puto * *Eratoſthenis* elegans epigramma de *Anaſtaſiæ* cujuſdam obitu:

Φευ, φευ, ἀμετρητων χαριτων ἐαρ ἡδυ μαραινει
Ἀμφι σοι ὠμοφαγων χειμα το νερτεριων.
Και σε μεν ἡρπασε τυμβος ἀπ' ἠελιωτιδος αἰγλης,
Πεμπλον ἐφ' ἐνδεκατῳ πικρον ἀγυσαν ἐτῳ·
Σον δε πωσιν γενετην τε κακαις ἀλαωσεν ἀνιαις,
Οἰς πλεον ἠελιε λαμπες, Ἀναξασιη.

Pulcherrima ſunt hoc in genere † Meleagri in Heliodoram, ‡ Platonis in Dionem, § Callimachi in Heraclitum, epigrammata flebilia; nec minùs perfectæ Bionis in Adonidem, Moſchi in Bionem, Ovidii in Tibullum, elegiæ: & plena ſuavitatis Horatii de morte Quintilii Ode. Sed hæc omnia ſunt notiſſima: ad Aſiaticos igitur veniamus; qui cùm in reliquis poematum gene-

* Anthолog. lib. iii.

† Anthолog. lib. iii.

‡ Diog. Laert. in Platonis Vitâ.

§ Apud eundem in Vitâ Heracliti.

ribus, tum in hoc potiſſimum eminent; quam rem exempla quædam illuſtriorem reddent.

Sunt autem belliſſimi, & cùm tranſlatione venuſtâ, tum jucundâ brevitate inſignes, illi verſûs, quos de obitu *Nozâmi'l Molki* compoſuit poeta * Shabl o'ddoulah,

كان الوزير نظام الملك لولوة
يتيمة صاغها الرحمن من شرف
بدت فلم تعرف الايام قيمتها
فردّها غيرة منه الي الصدف

" Fuit Vizir Nozámo'l Molc margarita pretioſa, quam numen divinum ex ipsâ nobilitate formaverat.

" Effulſit: at pretium ejus ignorabat ætas; idcircò invidit eam Deus hominibus, & in concham leniter repoſuit."

Quatuor hoſce verſiculos totidem hendecaſyllabis converti:

Illuſtris fuit Ille margarita,
Purâ luce nitens, colore puro;
Quam, gemmæ pretium latere queſtus,
Conchæ reſtituit Deus parenti.

Pervelim mihi contingat *Ibni Zaiati* elegiam videre, ſanè flebiliter ſcriptam de morte puellæ

* Abu'l Ferege, pag. 363.

formoſiſſimæ, quam perditè amaverat: hujus poematis unum diſtichon citat Herbelotius, idque plenum tenerrimi affectûs,

يقول لي الخلّان لو زرت قبرها
* فقلت فهل غير الفواد لها قبر

" Dicebant mihi ſodales, ſi ſepulchrum amicæ viſitarem (curas meas aliquantulum fore levatas),
" Dixi autem, An ideò aliud præter hoc pectus habet ſepulchrum?"

Interdum tamen elatiùs ſcribunt, quàm elegiæ ſimplicitas pati videatur. Quàm animosè erumpit *Amárah Al Yemani!*

رميت يا دهر كفّ المجد بالشلل
* وجيده بعد حسن الحلي بالعطل

" O Fortuna, manum gloriæ exareſcere feciſti,
" Et collum ejus, poſt ornamentorum pulchritudinem, monilibus nudâſti."

Ecce autem poetam *Perſicum*, qui totam naturam luctuoſam pingit ob regis cujuſdam magnifici interitum,

امروز شاها ملك جهان دل تنكست
* فيروزه چرخ هر زمان بر زنكست

" Hodiè, O rex, totius naturæ pectus contrahitur;
" Et ætheris gemma cærulea identidem colorem mutat."

Quam ſententiam in ſimili argumento elatiſſimè amplificat *Abu Becr Al Dani* *,

وما حلّ بدر التمّ بعدك داره
ولا اظهرت شمس الظهيرة مبسما
تكاد الحيا والريح شقّت جيوبها
عليك وناح الرعد باسمك مفعما
ومزّق ثوب البرق واكتست الضحي
حدادا وقام النجم الجو مأتما
يجيب بها الهام الصدي ولها
لما اجاب الغيان الطاير المترنما
كانّ لم يكن فيها انيس ولا التقي
بها الوفد جمعا والخميس عرمرما

" At poſt te in domicilio luna plena non requieſcit,
" Nec ſplendidè ridet ſol meridianus,
" Jam verò pluvia & ventus veſtes ſuas lacerant,
" Ob tui deſiderium, & vocat tonitru nomen tuum notum,
" Et ſcindit veſtem fulgur, & induit meridies
" Ferrum, & ſtellæ cœli conventum luctuoſum conſtituunt.

* Apud Ebn Khalicân.

" Reſpondent ſibi raucæ noctuæ flebiliter,
" Cùm reſpondent præficæ veloces, ſtrepentes,
" Velut ſi non eſſet ei ſodalis, nec convenirent
" In eâ turba congregata, & cohors numeroſa."

Sed omninò dulciſſimum eſt carmen in capite ſecundo libri Hamaſa, de morte viri fortiſſimi ac perliberalis Maâni,

الّا علي معن وقولا لقبره
سقتك الغوادي مربعًا ثم مربعًا *
فيا قبر معن انت اول حفرة
من الارض خطّت للسماحة مضجعا *
ويا قبر معن كيف واريت جوده
وقد كان منه البر والبحر مترعا *
بلي قد وسطت الجود والجود ميت
ولو كان حيا ضقت حتي تصدّعا *
فتي عيش في معروفه بعد موته
كما كان بعد السيل مجراه مرتعا *
ولما مضي معن مضي الجود فانقضي
واصبح عرنين المكارم اجدعا *

" Accedite, duo mei ſodales, ad Maanum, & ſepulchro ejus dicite:
" Irrigent te nubes matutinæ imbribus poſt imbres.
" At O Maani ſepulchrum, tu, qui primò fovea fuiſti
" In terrâ, nunc ſterneris beneficentiæ cubile:

" Et O Maani ſepulchrum, ut recepiſti liberalitatem,
" Quà terræ ac maria fuerunt plena!
" Imò, accepiſti liberalitatem, at mortuam,
" Nam profectò ſi viva eſſet, ita anguſtum eſſes, ut diſrumperes.
" Juvenis erat, qui, ob largitionem, poſt interitum vivit,
" Velut pratum, per quod defluxit rivus, jucundiùs vireſcit:
" At mortuo Maano, mortua eſt liberalitas, ac deceſſit,
" Et nobilitatis faſtigium reſectum eſt."

In poemate eleganti quod Ebn Arabſhâh, tanquam faſtigium quoddam ſplendidiſſimum hiſtoriæ Timûri ſubjungit, ferè triginta ſunt versûs, qui, ſi ſeparatim eſſent compoſiti, inter elegias recenſeri poſſent; hos adeò propter elegantiam eximiam placet apponere.

اين الذين وجوههم كانت تلالا كالزبور *
اهل السعادة والحجي وذو السيادة والوقور *
والمطغيوا بدر السماء والمخجلوا فيض البحور *
وسفنهم ريح الغناء سغي الرمال يدّ الدبور *
اين البنون ومن غدا للقلب افراحا ونور *
كانوا اذا رفع الحجاب وزحزحت عنهم ستور *

تلقي الدنيا قد اشرقت كالشمس من سجف الخدور*
من كل ظبي احور او ظبية تزري بحور*
نشر الجمال عليهم ثوب الدلال علي حبور*
وفدتهم مهج الوري من شر احداث الدهور*
كانوا اذا سكنوا مكانا حركوه من السرور*
كانوا علي وجه الدنيا حدقا وللاحداق نور*
وحدايقا لرياضها وعلي حدايقها زهور*
بينهاهم في سكرهم وقد مازج الدل الغرور*
والعمر غض والزمان مسلم لهم الامور*
واذا بساقي الموت فاجاهم بكاسات الثبور*
فسقي رياض حياتهم قدحا اعاد الكل بور*
تركوا فسيح قصورهم رغما الي ضيق القبور*
وسقوا كووس فراقهم صبرا لكل شج غيور*

من شق حزنا جيبه ولفقدهم دق الصدور*

لوكان ينفعه الرشااو كان يجديه النذور*
لفداهم ووقاهم ورعاهم رعي الحذور*
سكنوا الثري فتغيرت تلك المحاسن والشعور*
ورعاهم دود البلي وفراهم فري الجزور*
امسوا رميماً في الثري وثووا الي يوم النشور*
يسعي المحب مخاطبا اجداثهم يوما يزور*
ينعي ويندب نائحا قبرا تناوشه الدثور*
ويمرغ الخدين في ترب يراها كالدرور*
يدعوا فليس يجيبه الا صدا صمّ الصخور*

" Ubi ſunt ii, quorum facies tanquam ſanctus liber ſplendebant,
" Juvenes fortunati, & ſapientes, dominatum habentes ac dignitatem,
" Qui lunam cœli extinxerunt, & marium effuſionem pudore effecerunt?
" At diſperſit eos exitii ventus, ut arenam diſpergit Zephyrus.
" Ubi ſunt adoleſcentuli, & ii qui fuerunt cordibus lætitia ac lumen?

" Ab illis, cùm ablatum eſſet velum, & remota ab iis aulæa,
" Terrarum orbis emicuit, tanquam è velamine occulto prodiens;
" Omnes hinnuli pulchris præditi oculis, aut capreolæ contemptas reddentes nymphas cœleſtes:
" Veſtiit eos pulchritudo chlamyde deliciarum ac lætitiæ;
" Eoſque redemit hominum ſpiritus à malis adverſæ fortunæ.
" Cùm locum quemvis habitarent, eum hilaritate moverunt:
" Fuerunt in terræ facie oculi, & oculis lumen;
" Et hortuli in pratis, & in hortulis flores.
" Cùm adhuc eſſent ebrii, cùm ſe extulit fallax eorum & grata protervitas,
" Dum ætas vigebat, & fortuna iis rerum dominatum concedebat,
" Ecce, venit mortis pocillator, & ad eos exitii cyathos attulit,
" Et irrigavit vitarum eorum hortulos ſcypho, qui omnes ad nihilum redegit.
" Reliquerunt ampla palatia, in ſepulchra anguſta compulſi;
" Et pocula diſceſsûs eorum præbuit apſinthium unicuique amico dolore affecto,
" Qui ob triſtitiam ſinum lacerat, & ob eorum deſiderium percutit pectus,
" Si utilia eſſent dona, aut ſi valerent vota,
" Certè illos redimerent ac ſervarent & ſtudiosâ curâ cuſtodirent.
" Jam verò terram incolunt; perierunt illæ ſuavitates ac ſcientiæ;
" Veſcitur iis exitii vermis, & ſcindit eos ut mactanda pecora:
" Attriti jacent ſub terrâ, ubi manebunt uſque ad judicii ultimi diem,

" Venit amicus eorum, ut eos alloquatur, & ſepulchrum jugiter viſitat;
" Gemit, ac plorat querulè, juxta ſepulchrum, quod invadit oblivio;
" Et genas pulvere inquinant, quæ anteà fuerant margaritis ſimiles:
" Vocant, at nihil iis reſpondet, niſi rauca montium echo."

Belliſſimum eſt in hoc genere poema in viceſimâ *Haririi Mekâmâ*, quod integrum ſubjiciam:

عندي يا قوم حديث عجيب
فبه اعتبار للبيب الاريب *
رأيت في ربعان عمري اخا باس
له حد الحسام القضيب *
يقدم في المعرك اقدام
من يوقن بالفتك ولا يتريب *
فيفرج الضيق بكرّاته حتي
يري ما كان ضنكاً رحيب *
ما بارز الاقران الا انثني
عن موقف الطعن برمح خضيب *
ولا سما يفتح مستصعباً
مستغلق الباب منيعاً مهيب *
الا ونودي حين يسمو له
نصر من الله وفتح قريب *

هذا وكم من ليلة باتها
يهيس في برد الشباب القشيب *
يرتشف الغيد ويرشفنه
وهو لدي الكل المقدي الحبيب *
فلم يزل يبتزّه دهره
ما فيه من بطش وعود صليب *
حتي اصارته الليالي لقاً
يعافه من كان منه قريب *
قد اعجز الراقي تحليل ما به
من الدأ واعيا الطبيب *
وصارم البيض وصارمته
من بعد ما كان المجاب المجيب *
وآض كالمكنوس في خلقه
ومن يعش يلق دواهي المشيب *
وهاهو اليوم مسجي فهن
برغب في تفكين ميت غريب *

" Habeo, amici, miram narrationem, à quâ exemplum ſibi ſumat auditor peritus & intelligens.

" Vidi in flore ætatis meæ juvenem fortiſſimum, gladio armatum acuto & gracili.

" In certamen irruit, perinde ac ſi certus eſſet aliquid audendi, & non pertimuit.

" His præliis uſque eò anguſtias dilatavit, ut id, quod obſtructum fuerat, pateret.

" Ubi provocavit adverſarios, nunquam rediit à pugnæ contentione ſine ſpiculo ſanguine imbuto;
" Nec unquam inſtituit arcem oppugnare arduam, occluſam, formidabilem, excelſam,
" Quin clamatum ſit, cùm id inſtituiſſet,
" Victoria à cœlo & præſidium appropinquat!"
" Prætereà quot noctes egit veſtibus adoleſcentiæ tectus nitidis!
" Molles puellæ & dabant ei & receperunt ab eo oſcula, & ille ubique gratus fuit ac jucundus.
" Sed fortuna non deſiit fortitudinem illius ac vires eripere,
" Donec tempora ita eum afflixerint, ut ab illo conjunctiſſimi amici decederent.
" Debilis fuit magus, nec morbum ejus ſanare potuit, & tumultuatus eſt medicus.
" Enſes autem candidi illum vulnerabant, poſtea quàm & ab hoſte reſponſum accepiſſet, eique viciſſim reſpondiſſet.
" Nunc autem jacet tanquam fera in latibulo; nam quicunque vivit, miſeriis temporis eſt obnoxius.
" Ecce illum hodiè veſte funebri involutum! Et quis mortui peregrini curat exequias?"

Hæc elegia non admodum diſſimilis eſſe videtur pulcherrimi illius * carminis de Sauli & Jonathani obitu; atque adeò verſus iſte

ما بارز الاقران الا انثني
عن موقف الطعن برمح خضيب

" Ubi provocavit adverſarios nunquam rediit à

* 2 Sam. I.

pugnæ contentione ſine ſpiculo ſanguine imbuto."

ex Hebræo reddi videtur,

מדם חללים מהלב גבורים
קשת יהונתן לא נשוג אחור :

" A ſanguine occiſorum, à fortium virorum adipe,
" Arcus Jonathani non rediit irritus."

Cùm illius poematis omnium ſermone celebrantur venuſtas & pulchritudo, volui integram elegiam huic loco ſubjungere in verſiculos diſtinctam:

* קינה לדוד
הצבי ישראל על במותיך

* Inſcribitur etiam hoc poema קשת ſive *Arcus;* more Aſiaticorum, qui ea carmina, quibus præcipuè delectantur, inſcriptione brevi, & de verſu quodam inſigniori deſumptâ, notare ſolent. Sic percelebratum carmen poetæ *Câb Ben Zoheir* vocitatur modò الامان ſive *Securitas,* modò *Bânat Soâd,* propterea quod hoc habeat initium,

بانت سعاد فقلبي اليوم متبول

" Abiit amica mea Soada, & cor meum hodiè mœrore conficitur."
Sic Alcorani Capita inſcribuntur

والشمس, والليل, الغلق, الفيل, الكوثر

&c.

Interdum etiam pervagata carmina, quæ memoriter identidem recitari ſolent, nomine ad argumentum accommodato inſcribunt. Velut illa in hiſtoriâ Antaræ & Ablæ, quibus mater occiſum filium deflet, & cives ſuos *Beni Badr* ad pugnandum impellit,

חלל איך נפלו גבורים :
אל תגידו בגת אל
תבשרו בחוצת אשקלון :
פן תשמחנה בנות פלשתים
פן תעלזנה בנות הערלים :
הרי בגלבע אל טל ואל מטר
עליכם ושדי תרומות :
כי שם נגעל מגן גבורים
מגן שאול בלי משיח בשמן :
מדם חללים מחלב גבורים
קשת יהונתן לא נשוג אחור
חרב שאול לא תשוב ריקם :
שאול ויהונתן הנאהבים
והנעימם בחייהם :
ובמותם לא נפרדו
מנשרים קלו מאריות גברו :
בנות ישראל אל שאול בכינה
המלבשכן שני עם עדנים
המעלה עדי זהב על לבושכן :
איך נפלו גברים בתוך המלחמה
יהונתן על במותיך חלל :
צר לי עליך אחי יהונתן
נעמת לי מאד נפלאתה
אהבתך לי מאהבת נשים :
איך נפלו גבורים
ויאבדו כלי מלחמה :

Elegiæ hujus παφαφρασιν quandam *Græcam*, quam, cùm eſſem peradoleſcens, contexui; liceat hoc loco apponere:

inſcripta ſunt ab Arabibus *Dolorum Solatia*, ut ait libri auctor

هذه الابيات تسميها العرب المثيرات للاحزان

Nota eſt autem ſignificatio vocis ثاءر

Ὦ μοι ἐγω, θανετην ἀῤ ἐν ὄρεσιν αἰπεινοισιν
Ὀφθαλμω λαοιο, δυ' Ἰσραηλος ἀωτω;
Κατθανετην εν ὀρεσσιν ἀκηδεε. συν τ' ἀρα κεινοιν
Εἰ καλον, ἐι τιμηεν ἐτ', ἀγλαον ἐι τι πεφυκεν,
Κατθανεν, ἐι λαμπρον χαριτεσσιν. κατθανε κεινοιν
Συν τε φιλοφροσυνη, συν τ' ἀγλαΐης γλυκοεσσης
Ἄνθεα, συν τ' ἀρετη και τιμη. Μη νυ τοι, ἠχοι,
Αισσομαι, ἀλλοδαποισιν εν ἀνθρωποις ψιθυριζῃς,
Ἄλλα σιωπηλη γ' ἠς κ' ἀψοφον, ὡδε νυ ἑτοι
Παιδες δυσμενεων και παρθενικαι βαθυκολποι
Οὐποτε κεν χαιροιεν εν ἀλσεσιν, ὐδε γελωντες
Συν τ' εὐηγοριᾳ, συν τ' ἐχθοδοποις ἀλαλαγμοις,
Συν τε χοροστασιαισιν ἐπισκιρτωεν ἀναιδεις.
Ὦ ὀρος, ὠ σπηλυγγες ἀνηδονοι, ὠ Γελβοα,
Μηκετι νυν στιλβοι κεν ἀν' εὐπεταλον ὑακινθον
Ἀστακτι δροσος ἀργυρεον, μηθ' ὑγρον ἰωσι
Θρηνον ἀηδονιηες ἐπ' ἀκροκομω κυπαρισσω.
Ὑμιν δ' κεν ἀρωρᾳ φεροι σταχυν, δ' γαλαθηνων
Τετραποδων κε πλεον τελεθοι γενος, ὐδε κεν ἀρνες
Παιζωσαι σκιρτωεν ἀν' εἰαρινον λειμωνα,
Οὐδ' ἀρα κεν χιμαροι γ' ἐπιμηλαδες, ἀλλ' ἀγαλακτοι
Οἰϊες, ἀλλ' ἀκυθοι κ' ὠσιν, κειναι γαρ ἀωτω
Ἥρωων ἀθρησαν ὀϊομενω θανεεσθαι,
Ἀθρησαν Σαυλον ῥιψασπιδα, ὡς τινα μηπω
Χριομενον βασιληα νεω ῥαθαμιγξιν ἐλαιω.
Ἀμφω μεν καλω γ' ἠτην, ἀμφω δη κρατιστω,
Ἀμφω θεσπεσιως δεδαημενω ἐκπολεμωσαι,
Ἀμφω νικησαι δ', ἀτ' ἀνεδραμον αἰθερι δισσω
Αἰετω, ἠ φλογοεντε δι' ὠρανω ἠριπον ἀστρω,
Ἤ τις ἀμα σκυμνῳ βλοσυρῳ θηρ, λυσσαλεος θηρ,
Ἐσπευσεν μακραις ἐνι χερμασιν, ὠδ' ἀρα κεινω
Εὐτυκτως κλισιας τε και αὐλια δῃιαασκον.
Ὦ νυμφαι λειμωνιαδες, κωραι ῥοδοπηχεις,
Ἔρπετε, παρθενικαι μαλακαιποδες, ὠ ῥα χοροισιν
Οὐδε περιπλεκτοις ἀγανως ποσιν, ἀλλα γε πεπλων
Αυετε πορφυρεων περονας, και ἀμυσσετε χερσιν
Ἀμβολαδις κεφαλας ξανθοτριχας, ἠδ' ἀρα κολπως
Ἀστραγες ἀργυρεως δακρυων ἀναδευετ' ἐερσῃ

Αἰν' ὀλοφυρομεναι, και γαρ νυν ἠδεα Σαυλε
Ὄμματα νυξ ἠμβλυνε, σιδηρεος ἐυνασεν ὑπνος,
Ὅς γ' ὑμιν χλανιδας χρυσειας, χρυσεα δωκεν
Ζωνια, και τα πεδιλα, τατ' ἐντεα, τας τ' ἀρα πορπας,
Χρυσῳ και φοινικι καλας δαιδαλλε χιτωνας,
Ὅς δ' ὑμιν θυοεντι κροκῳ παραδωκεν ἐθειρας
Φαιδρυνειν, μυρτοις τε και εὐωδεσσιν ἐλαιοις.
Φιλται' Ἰωναθανε, φρεσι μοι συ μεν ἐσκες ἱραννος
Πεκυ τι και περι των ἑτερων, σεο δη γλυκυφωνε
Αὐδη, και γηρυς, ὁποταν κλαιω τεον οἰτον,
Ὀυασι και μυθοι μελιηδεες ἰνδαλλονται.
Ἠδυ τι παρθενικαις ἀριζεμεν, ἠδυ τι νυμφων
Στησαμενων χορον εὐρυν εν ἀλσεσιν ἱψιασθαι,
Ἠδυ τι συριζειν λιγεως, ἀλλ' ὅδ' ἀριστυς,
Οὐδε χορροιτυπιαι κεν εν ἀλσεσιν, ὅ συριγγες
Ἡδεα δη τελεθουσιν, ἐπει σεο φιλταθ', ἁμαρτον.
Οὐκ ἀρ' ἐτ' ἠελιον παλιν ὀψετον, οἶμοι, ἐταιρω.
Κεισθον Ἰωναθανῳ και Σαυλῳ χρυσεοπληξῳ,
Ὀφθαλμω λαοιο, δυ' Ἰσραηλος ἀωτω.

CAPUT XIV.

الادب والنصيحة

SIVE

De Poeſi Morali.

POESEOS, cujus finis eſt lectorem docere, duo videntur eſſe genera; alterum propoſitum finem diſſimulat, ut epos & tragœdia; alterum apertè monet, velut illa poeſis quam nunc tractare aggredior.

Perantiqua fuit & omnibus ferè gentibus uſitatiſſima conſuetudo, ſapientiam & vitæ officia per elegantes, breves, & modulatas ſententias docendi. Notiſſima ſunt in hoc genere Phocylidis præcepta, & elegantiſſimæ Theognidis ſententiæ, iique versûs, qui, à Pythagoreo quodam ſcripti, Pythagoræ ipſi falsò aſcribuntur. His addi poſſunt Ariſtotelis atque aliorum graviſſima Σκολια, quæ inter epulas & pocula rorantia cantari ſolebant. Superſunt etiam * Odini præ-

* Vid. *Haavamaal* à Reſenio editum.

cepta antiquiſſima, in Runicâ linguâ ſcripta, quæ miram habent in ſuo genere pulchritudinem.

Veteres *Arabum* ſententiæ ſunt innumeræ; & permulta ſunt volumina, quæ امثال, ſive *Sententias*, complectuntur. Prætereà, etiam nunc (ut ab homine *Syro* audivi) *Arabes* memoriter recitare ſolent proverbia ſapientiæ pleniſſima, cujuſmodi ſunt,

الضحك بلا سبب من قلة الادب

" Riſus ineptus ruſticitatis eſt indicium."

القول كالحلب ليس له ردّ
فكيف يردّ الحالب اللبنا

" Verbum lacti ſimile eſt, reverti nequit;
" Quomodo enim is, qui mulxit, lac poteſt reddere?"

Et illud *Perſicum* de Fortunæ inconſtantiâ,

اين فلك همچو شيشهٔ ساعتست
بساعتي زبر وساعتي زبرست *

" Res humanæ vitri horarii ſunt ſimiles,
" Quod unâ horâ inferius eſt, & alterâ ſuperius."

& tetraſtichon illud,

دنیا مثال بحر عمیق است پر نهنگ
آسوده عارفان که کرفتند ساحلي
دنیا نیرزد آن که پریشان کني دلي
زنهار بد مکن که نکردست عاقلي

" Hujus vitæ curſus ſimilis eſt mari profundo crocodilorum pleno:
" Quàm tranquilli ſunt ſapientes viri, qui littus occupant!
" Hæc vita non tanti æſtimanda eſt, ut cor tuum (ejus causâ) turbes;
" Cave: ne malefacias; ſapientis enim non eſt."

&,

ما کان ذلک العیش الا سکرة
لذاتها رحلت وحلّ خمارها *

" Vita humana nihil aliud eſt niſi ebrietas; cujus dulcedo protinus evolat; ſed reſtat crapula."

At cùm deductiora ſint, non tam proverbia appellari debent, quàm præcepta, ſeu versûs morales, quales ſunt illi de taciturnitate:

الصمت فالزم ولا تنطق بلا سبب
ان المقل والاکثار فيي تعب *
فان ظننت ان النطق من ورق
فاستيقنن ان الصمت من ذهب *

" Silentio opus eſt; ne ideò ſine causâ loquaris;
" Nam auditor multarum vocum fatigari ſolet.
" Quòd ſi locutionem argenteam eſſe autumes,
" Hoc ſcito, ſilentium eſſe aureum."

& de ignorantiâ;

وفي الجهل قبل الموت موت لاهله
واجسادهم دون القبور قبور*
وان المرء لم يحي بالعلم قلبه
فليس له حتي النشور نشور*

" Ignorantia affert ignaris ante mortem, mortem;
" Et corpora illorum ſunt, ſine ſepulchris, ſepulchra:
" Quòd ſi quis doctrinâ cor ſuum non reficiat,
" Non erit illi ante reſurrectionem, reſurrectio."

& illa de humanarum rerum contemtione,

اي دل ازين جهان دلازار دركذر
وز تنكناي كنبد دوار دركذر
كار جهان نه لايق اهل بصيرتست
بكشاي ديده بر همه ازار دركذر

از بحر غم زحرص چو غواص شوخ چشم
غوطه مخور زکوهر شهوار درکذر

" Cor meum, ab hac vitâ ærumnosâ recede,
" Et ab anguſtiis cœli convertentis recede:
" Hujus vitæ negotia viros perſpicaces haud decent;
" Oculum aperi; ab omni moleſtiâ recede:
" In triſtitiæ mare avaritiæ causâ, ut urinator madidos habens oculos,
" Ne te immergas; à gemmâ regiâ recede."

His addam versûs elegantiſſimos, qui Principi perilluſtri *Shemſelmaâli* aſcribuntur:

الدهر يومان ذا صفو وذا كدر
والعيش سطران ذا امن وذا حذر*
قل للذي بصروف الدهر عيّرنا
هل عاند الدهر الا من له خطر*
اما تري البحر تعلو فوقه جيف
ويستقرّ باقصي قعره الدرر*
اما تري الريح اذ هبّت عواصفه
فليس يقصف الا عالي الشجر*
وكم علي الارض من خضر ويابسة
وليس يرجم الا من له ثمر*

وفي السماء نجوم ما لها عدد
ولیس یکشف الا الشمس والقمر *
احسنت ظنک بالایام اذ حسنت
ولم تخف سوف ما یاتي به القدر *
وسالمتک اللیالي فاغترت بها
وعند صفو اللیالي یحصل الکدر *

" Tempus è binis conſtat diebus, hoc puro, illo terribili,
" Et vita è binis ordinibus, hoc ſecuro, illo formidabili.
" Dic ei, qui nos ob temporum mutationes vituperat,
" An premit fortuna quenquam nisi cui ſit præſtantia?
" Annon vides mare in cujus ſuperficie feruntur cadavera,
" At reſident extremo in fundo margaritæ?
" Annon vides, ut venti ſpirent vehementes?
" Sed nullas frangunt præter altas arbores.
" Quot ſunt in terrâ arbores cùm virides tum aridæ?
" At lapidibus nullæ petuntur, niſi eæ quæ fructûs afferant.
" In cœlo autem ſydera ſunt innumera;
" Sed defectum non patiuntur præter ſolem ac lunam.
" Præclarè de fortunâ ſenſiſti, cùm benigna eſſet;
" Et nihil timuiſti, niſi quod cum potentiâ aliquâ veniret:
" Pacem tecum coluit fortuna, ſed ab illâ deceptus es:
" Nam ſplendidas noctes ſubſequuntur obſcuræ."

Et illos de peregrinationis laudibus,

سافر تجد عوضا عمن تفارقه
وانصب فان لذیذ العیش في النصب *
ما في المقام اري اعزّا ولا ادبا

من غربة فدع الاوطان واغترب *
اني رايت وقوف الماء يفسده
ان ساح طاب وان لم يجر لم يطب *
والشمس لو وقفت في الفلك دايمة
لملّها الناس من عجم ومن عرب *
والبدر لو لا أفول منه ما نظرت
اليه في كل حين غير مرتعب *
والاسد لو لا فراق الغاب ما افترست
والسهم لو لا فراق القوس لم تصب *
والتبر كالتبن ملقا في معادنه
والعود في ارضه نوع من الحطب *

" Peregrinator: invenies amicum pro illo quem reliquisti;
" Et locum muta, nam in loci mutatione constat vitæ suavitas.
" Nihil video magis eximium ac præclarum
" Peregrinatione; relinque ideò patriam, ac peregrinator.
" Video aquam stagnantem putrescere,
" Si fluit, dulcis est, si non fluit, non item.
" Quòd si perpetuò sol in cœlo restaret,
" Cùm Persæ tum Arabes eum fastidirent.
" Et si nunquam occideret luna, nihil viderem ab eâ præter molestiam proficisci.
" Si leo sylvam non relinqueret, prædam non discerperet,
" Si sagittæ arcum non relinquerent, scopum non attingerent:
" Aurum denique in fodinâ tanquam stramen projicitur,
" Et lignum aloës pretiosum, in terrâ ubi crescit, lignum est commune."

Quorum ſimiles ſunt illi Perſici,

هر کس که سفر کند پسندیده شود
وز عین کمال نور هر دیده شود
پاکیزه تر ز آب نشاید هرگز
هر کجا کند مقام گندیده شود

" Quicunque peregrinatur, jucundus eſt,
" Et ab oculo perfectionis lux fit omnium oculorum:
" Nihil eſt aquâ nitidius,
" At ſi diù ſtagnat, fit putida."

Et illi,

بجرم خاک وبگردون باید کرد
که آن کجاست زارام واین کجاست زسفر
سفر مربي مردست وآشیانهٔ جاه
سفر خزانهٔ مالست داد استاد هنر
درخت اگر متحرک بودي زجاي بجاي
نه رنج ارّه کشیده ونه جفاي تبر

" Terræ globum & cœlum intuearis neceſſe eſt:
" Ubi eſt illa ob quietem, ubi hoc ob motum?
" Peregrinatio viri adjutrix eſt, & nutrix dignitatis,
" Peregrinatio opum theſaurus eſt, honorem emit:

" Arbor, ſi de loco in locum movere poſſet,
" Acutam ſerram non ſentiret, nec duram bipennem."

Inter ſententias Turcicas nullas ferè legi his pulchriores:

وارمي بر خاطر كه غم دن خارخاري اولميه
* قاني بر رخ كم حوادثدن غباري اولميه
بو كلستان جهانه سرتسر قلدم نظر
* كورمدم بر كل كه خارجان كزاري اولميه
نيچه بيلدر ايلرم بن بو خراباتي طواف
* ايچمدم بر باده كم هركز خماري اولميه

" Eſtne ullus ſtatus, ubi non ſit horrida triſtitia?
" Cujuſquamne in genis ſanguis mœrore non obſcuratur?
" Hoc roſetum hujus vitæ uſquequaque ſum contemplatus,
" Et nullam vidi roſam, ubi non eſſet ſpina animam ipſam vulnerans.
" Quot annos has tabernas ambivi!
" Et vinum nunquam hauſi, quod non ſecuta ſit crapula."

Quam ſententiam ſolutâ oratione expreſſit, nec ineleganter, Ali Chelebi,

هيچ بر مشام كلشن عالمدن بي خار جفا

بوي وفا استشمام اتمهش در وصغار وكبار
دست ساقي روزكاردن بي خمار بادهٔ
خوشخوار ايچمهش در *

" In hujus vitæ roſeto ſine ſpinâ malignitatis
" auram fidei oderatu ſentire non licet; nec
" magnis nec parvis à manu pocillatoris for-
" tunæ ſine crapulâ dulce vinum bibere con-
" ceditur!"

Non minus elegantes ſunt hæ ſententiæ *Perſicæ:*

مخالف نكردد بجان دوستدار
مغيلان نيارد بجز خار بار
زاعدا نجويد وفا هوشمند
كه ريحان نروید زتخم سپند
ندید از ني بوريا كس شكر
كه كوهر بكوشش نكردد دكر
كسي را كه باشد بدي در نهاد
نيارد بجز مكر وتلبيس ياد

" In hoſtili pectore amicitia haud naſcitur;
" Sed acacia nihil præter ſpinas affert:
" Ab inimico ſapiens fidem non expectat,
" Nam à colocynthidis ſemine herba odorata
non creſcit:

" Ab arundine ſtoreis aptâ nemo ſaccharum vidit,
" Nam uniuſcujuſque rei naturam nullus labor mutare poteſt:
" Quicunque indolem habet pravam,
" Nullos afferet fructûs præter fraudem ac perfidiam."

Et illæ *Haririi* in *Mekáma* decimâ nonâ:

لا تايسن عند النوب من فرحة تجلوا الكرب *
فلكم سموم هبّ ثم جري نسيماً وانقلب *
وسحاب مكروه تنشا فاضمحل وما سكب *
ودخان خطب خيف منه فما استبان له لهب *
فاصبر اذ ما ناب روع فالزمان ابوالعجب *
وترج من روح الالة لطايفاً لاتحتسب *

" In rebus aſperis ne deſperes lætitiam videre quæ curas depellat;
" Quot enim venti venenati flare cœperunt, & mox jucundis auris cedentes diſceſſerunt?
" Et quot nubes formidandæ diſperſæ ſunt, priuſquàm imbres effuderint?

" A fumo autem, à quo timemus, (ignem) non orta eſt flamma.
" Sis ergò patiens dum adverſa eſt fortuna, nam tempus miraculorum pater eſt;
" Et à Dei ſpiritu bona ſpera; quæ numerari nequeunt."

Multa poemata habent *Arabes* ac *Perſæ* de officiis ac virtutibus. Sádii poeſis ferè tota eſt moralis; nec minus in Aſiâ celebratur libellus, quem contexuit poeta Perſicus *Sheikh Attâr*, & پندنامه *Pendnama*, inſcripſit: hujus libri caput apponam, *de avaritiâ diſtinguendâ.*

در بیان ملامت بخیلان
سه علامت ظاهر آمد از بخیل
با تو کویم یاد کیرش اي خلیل
اولا از سایلان ترسان بود
وز بلاي جوع هم لرزان بود
چون رسد در ره بخویش وآشنا
بکزرد چون باد وکوید مرحبا
نبود از مالش کسي را فایده
کم رسد با کس زخوانش مایده
حاجت خودرا مجو از زشت روي
انکي دارد روي خوب ازوي بجوي

" Tria ſigna avarum diſtinguunt,
" Quæ nunc tibi exponam; ea verò, amice, memoriâ tene.
" Primò, mendicantes timet,
" Et fame attritus totus tremit;
" Cùm in viâ ſodali cuipiam & amico it obviam,
" Præterit venti ſimilis, &, *Salve*, ait.
" Nulla eſt cuiquam à mensâ ejus utilitas;
" Non à mensâ ejus ad quenquam mittitur cibus.
" Negotium tuum à viro deformem vultum habente ne petas,
" Si quis vultum habeat hilarem, ab illo pete."

Perſpiciet lector libellum hunc *Perſicum* aureolo Theophraſti περι Χαρακτηρων opuſculo eſſe perſimilem.

Alia eſt ratio docendi per *Fabulas*, quas Græci Αινες vocabant, vel Μυθες; cujuſmodi eſt illa *Archilochi*,

* Ἐρεω τιν' ὑμιν αἰνον, ὼ Κηρυκιδη,
Ἀχνυμενη σκυταλη,
Πιθηκος ηει θηριων ἀποκριθες
Μενῳ ἀν' ἐσχατιην.
Τῳ δ' αραγ' ἀλωπηξ κερδαλη συνηντετω
Πυκνον ἐχουσα νοον——

reliqua interciderunt.

* Vide Ammonium Περι διαφορων λεξεων.

Pulcherrimam fabellam Perſicam de *Modeſtiæ* laudibus citat * *Chardinus*, quam exercitationis gratiâ Arabicè converti, eo genere dicendi uſus quod سجع vocatur:

ذكر بعض الحكماء وذو الفضل من النبلاء
ان كانت قطرة ماء سقطت من الغمام المدرار
الي لجّ البحر الزخار ولما راءت الامواج اذا
اصطدمت في الدردور الهياج حيرت
وضعضعت حتي اطالت ثم حسرت وقالت يا
لي من يوم قمطرير صرت فيه اقل من
القطمير ولو كنت بالامس في المزن الهامع
نضيرا فاني اليوم لم اكن شياً مذكوراً وبينما
هي مستحيرة واذا بها مستنيرة فقد كساها
الرحمن ثوباً من شرف وحطّها الي صدف
فصارت لولوة يتيمة وهي الي الان علي
تاج السلطان كريمة وهذا من صميم الوصايا
والزبد فاعتبر منه يا ايها الحبيب واجتهد

" Dixit quidam ex ſapientibus & doctis viris,
" Guttulam aquæ è nubibus pluvioſis in ma-
" ris æſtuantis gurgites cecidiſſe: cùm autem
" fluctûs vidiſſet in vaſto vortice furentes, at-

* Vide *Chardin.* Itin. Perſ. vol. iii. p. 189, 4to. Amſt.

" tonita hæſit, & aliquantulum præ pudore
" tacuit, tum flebiliter ſuſpirans, " Hei mihi,
" inquit; O diem infauſtum; in quo facta
" ſum dactyli cuticulâ abjectior: & quan-
" quam heri inter nubes emicui, hodiè ad ni-
" hilum me redactam ſentio." Dum hæc
" verecundans effudit, facta eſt ſubitò ſplen-
" didiſſima; nam divinum numen, modeſ-
" tiam illius laudans, veſte nobilitatis eam ve-
" lavit, & in concham depoſuit, ubi in mar-
" garitam pretioſiſſimam verſa eſt, & nunc in
" regis coronâ ſplendet. Hæc autem fabula
" præceptorum flos eſt & medulla; hinc tibi
" exemplum ſume, O amice, & ut quàm ve-
" recundiſſimus fias, elabora."

Scripſeram priùs hoc de poeſi morali caput, quàm ſcirem unde fabulam hanc, quæ ab *Addiſono* noſtro etiam citatur, ſumſiſſet *Chardinus*; ſed legi eam nuperrimè in Sadii opere perfectiſſimo, quod *Buſtan* ſeu *Hortus* inſcribitur, & à Sadio ipſo, poetâ, ſi quis alius, ingenioſo, inventam puto: ipſius itaque versûs elegantes citabo, cum meâ, qualiſcunque ſit, verſione:

یکي قطرهٔ باران از ابري چکید
خجل شد چو پهناي دريا بديد
که جاي که دریاست من کیستم
کر او هست حقا که من نیستم

چو خودرا بچشم حقارت بدید
صدف در کنارش بجان پروريد
سپهرش بجاي رسانيد کار
که شد لؤلؤ نامور شاهوار
بلندي از آن يافت کو پست شد
در نيستي کوفت تا هست شد

hoc eſt, ſi verbum ferè de verbo reddatur;

" Gutta pluviæ à nube cecidit;
" Pudore affecta eſt, cùm æquor maris videret.
" Quis locus? inquit, quid æquor? quidnam ego ſum?
" Si illud exiſtat, certum eſt me non exiſtere.
" Dum ſeipſam oculo contemptûs intuebatur,
" Concha in gremium ſuum eam recipiens aluit:
" Fortuna uſque adeò ſtatum ejus promovit,
" Ut facta ſit margarita illuſtris, regia.
" Elationem ex eo invenit, quòd humilis fuerat,
" In obſcuritate depreſſa eſt, donec in lucem pervenerit."

FABULA.

Rigante molles imbre campos *Perſidis*,
E nube in æquor lapſa pluviæ guttula eſt,
Quæ, cùm modeſtus eloqui ſineret pudor,
" Quid hoc loci, inquit, quid rei miſella ſum?
" Quò me repentè, ah! quò redactam ſentio?"
Cùm ſe verecundanti animulâ ſperneret,
Illam recepit gemmeo concha in ſinu;
Tandemque tenuis aquula facta eſt unio:
Nunc in coronâ læta Regis emicat,
Docens, ſit humili quanta laus modeſtiæ.

CAPUT XV.

النسيب

SIVE

De Poeſi Amatoriâ.

NECESSE eſt omninò jucundiſſima poeſis ſit ea, cujus materia ſuaviſſimus ſit animi motus, & omnium mortalium communis, Amor: quo, ſi ex pulchritudinis ſpecie & admiratione oritur, nihil jucundius; ſi ex benignâ voluntate purâque amicitiâ, nihil aut utilius aut honeſtius: nam de Platonicis non loquor, qui amorem ex divinæ perfectionis, in ſuperiore vitâ ſpectatæ, recordatione oriri autumabant.

Ac neminem extitiſſe opinor, quem pulchritudinis ſplendor non permoverit & accenderit; nec ulla unquam fuit gens tam fera, quin poematis genus habuerit ad amoris affectûs exponendos idoneum: ipſi Peruviani cantilenas habent non amatorias ſolùm, ſed etiam dulciſſimas, ſi *Garcilaſſo*, ſcriptori graviſſimo, & patriæ ſuæ conſuetudinum peritiſſimo, fides habenda ſit.

Pervulgata ſunt carmina *Lapponica*, quæ citat *Schefferus*, eaque plena tenerrimi affectûs. Proditum eſt etiam memoriæ, * Odinum illum, non heroa ſolùm, ſed (ut veteres Dani putabant) *Divum*, versûs quoſdam amatorios ſcripſiſſe, eoſque cum Amri'lkeiſi Moallaka valdè congruentes.

Sed abſurdè faciam, ſi de omnibus Europæ gentibus, quæ hoc poeſeos genus coluerunt, diſſerere velim; nam Italorum, qui in hoc genere regnant, & aliorum, poeſis eſt notiſſima: atqui à propoſito non erit alienum, pauca *Græcæ* poeſeos exempla, eaque minùs vulgata, proferre.

Memoriæ proditum eſt *Alcmana Sardianum* amatoriæ poeſeos principem fuiſſe ac ducem, & hos versûs contexuiſſe,

† Ἔρως με δ' αὖτε Κυπριδος ἑκατι
Γλυκυς κατειζων καρδιαν ἰαινει.

quibus nihil eſſe poteſt elegantius.

Ac non mirum eſt Ciceronem dixiſſe *Rheginum Ibycum* maximè omnium amore flagraſſe, cùm ita elatè & magnificè de ſe loquatur:

Ἠρι μεν αἱ τε Κυδωνιαι μαλιδες
Ἀρδομεναι ῥοαν ἐκ ποταμων, ἱνα παρθενων
Κηπος ἀκηρατος, αἱ τ' οἰνανθιδες
Αὐξομεναι σκιεροισιν ὑπ' ἐρνεσι
Οἰναρεοις θαλεθωσιν. Ἐμοι δ' ἔρως
Οὐδεμιαν κατακοιτος ὡραν τε

* Vide libellum Haavamaal à Reſenio editum. Hafniæ 1665.
† Vide Athenæum lib. xiii.

Ὑπο σεροπας φλεγων
Θρηϊκιος Βορεας αϊσσων
Παρα Κυπριδος αἰζαλεαις μαναις
Ἐρεμνος ἐθαμβησε, κραταιος
Παιδοθεν φυλασσει ἐμας φρενας.

Quid de Amore graviſſimi ſenſerint Philoſophi, ex his *Euripidis* anapæſtis videre poſſumus:

Παιδευμα δ' Ἐρως σοφιας, ἀρετης,
Πλειστον ὑπαρχει, και προσομιλει
Ουτος ὁ δαιμων παντων ἡδιστ
ος ἐφυ θνητοις, και γαρ ἀλυτον
Τερψιν τιν' ἐχων, εἰς ἐλπιδ' ἀγει,
Τοις δ' ἀτελεστοις των τυδε πονων
Μητε συνειην, χωρις δ' ἀγριων
Ναιοιμι τροπων.
Το δ' ἐραν προλεγω τοισι νεοισιν
Μηποτε φευγειν,
Χρησθαι δ ὀρθως ὁταν ἐλθη.

Libet hic ſubjicere *Pindari* carmen de *Theoxeno* verè magnificum:

* Χρην με κατα καιρον
Ἐρωτων δρεπεσθαι,
Θυμε, συν ἡλικια.
Τας δε Θεοξενε ἀκτινας
Προσωπε μαρμαριζοισας δρακεις
Ὁς μη πονῳ κυμαινεται,
Ἐξ ἀδαμαντος, ἠε σιδαρυ,
Κεχαλκευται μελαιναν καρδιαν
Ψυχρα φλογι. Προς δ' Ἀφροδιτας
Ἀτιμασθεις ἑλικοβλεφαρε,
Ἡ περι χρημασι μοχθιζει
Βιαιως, ἡ γυναικειῳ θρασει

* Vide Athenæum ibidem.

Ψυχραν φορειται πασαν ὁδον
Θεραπευων. Αλλ' ἐγω γ' ἑκατι
Τας καρος, ὡς δαχθεις
Μελιχραν μελισσαν,
Τηκομαι, εὐτ' ἀν.ἰδῳ
Παιδων νεογιον ἐς ἡβαν.

Sed de *Græcis* nimis fortaſſe multa. De Anacreontis ac reliquorum carminibus nihil dico, utpote quæ ſint ſatis nota, & *venuſtiorum hominum*, ut ait Catullus, memoriâ dignentur. Ad Aſiaticos igitur veniam.

Non exiſtimari poteſt antiquis illis Arabibus, de quibus ſuprà dixi, ſpicula ſolùm & gladios cordi fuiſſe: iidem enim ſæpe fuerunt bellatores acerrimi, iidem amatores, & poetæ optimi. In medio ſæpè præliorum diſcrimine amicarum recordati ſunt, & versûs effuderunt pulcherrimos. Sic *Abu'l Ata Es'ſindi* amicam alloquitur,

ذكرتك والخطي يخطر بيننا
وقد نهلت منّا المثقفة السمر *

hoc eſt,

" Tui recordabar, cùm ſpicula inter nos vibrarentur,
" Et fuſci jaculi ſanguinem noſtrum biberent."

& *Antarah* nobiliſſimè,

ولقد ذكرتك والرماح نواهل
مني وبيض الهند تغسل في دمي *

فوددت تقبيل السيوف لانها
لمعت كبارق ثغرك المتبسم *

" Et profectò tui memor eram, cùm haſtæ ex meo corpore
" Potum haurirent, enſeſque Indici in ſanguine meo ſe lavarent;
" Ardenter autem cupiebam gladios oſculari, utpote qui
" Splenderent, inſtar dentium tuorum, dum ſubrides, fulgurantium."

Proinde antiquis *Arabum* poetis mos erat, carmina omnia, ſive de rebus bellicis, ſive de viri illuſtris laudatione, ab amicæ deſcriptione ordiri. Sic *Zobeir* in Moallakæ ſuæ initio,

وفيهن ملهي للطيف ومنظر
انيق لعين الناظر المتوسم *

" Inter eas verò fuit quædam delicatè ludens, vultu
" Splendido prædita, oculo ſpectatoris jucunda, foliis etiam glaſti cæruleis tincta."

Elegiæ autem * *Amri'olkeiſi* & *Lebidi* totæ ferè ſunt amatoriæ. Nec omittendum eſt *Caab Ebni Zobeir* carmen, cujus hoc eſt initium admirabile:

* Vid. Cap. iii.

بانت سعاد فقلبي اليوم متبول
متيم اثرها لم يفد مكبول *
فها سعاد غداة البين اذ رحلوا
الا اغن غضيض الطرف مكحول *
تجلو عوارض ذي ظلم اذا ابتسمت
كانه منهل بالراح معلول *
شجت بذي شبم من ماء مخبية
صاف بابطح اضحي وهو مشمول *
تنفي رياح القذا عنه وافرطه
من صوب سارية بيض يعاليل *

" Abiit (amica mea) *Soâda*, & cor meum hodiè dolore percitum (relinquitur),
" Amore confectum, & vinculis conſtrictum, à quibus nulla eſt redemptio.
" *Soâda* autem, manè quo diſceſſit, & abiit (tribus),
" Nihil aliud erat, niſi hinnulus ſtridulam habens vocem, demiſſo vultu, oculis nigris præditus:
" Nudabat dentes ſplendidiſſimos cùm ſubrideret, veluti vas eſſet aquarium, idque vino temperatum,
" Quod (vinum) aquâ miſcetur gelidâ, ex recondito fonte,
" Clarâ, in valle, limpidâ, vento denique afflatâ,
" Cujus ſordes auræ diſſipaverunt, & ſuper quam effulgent
" Imbribus nocte effuſis bullæ candidiſſimæ."

Amatoriis carminibus conſtat caput quartum libri *Hamaſa* (cui reſpondet Ἀνθολογιας Græcæ pars ſeptima), & magna pars libri *Yatîma*.

Hujus poeſeos idem ferè eſt argumentum, & idem tenor. Amator languet, queritur, mœret; deinde lætatur & exultat: abſentem amicam quærit; mox præſentem duritiæ inſimulat: deinde cupit, angitur, timet, iraſcitur: denique naturam ſibi parere autumat, & ad deſiderium ſuum levandum converſam iri ſperat; proinde ita contrariis animi motibus agitatur, ut veriſſimi eſſe videantur *Crantoris* versûs in Amorem à Laertio citati:

Ἐνδοιῃ μοι θυμος, ὁ τοι γενος ἀμφιβοητον,
Ἡ σε θεων τον πρωτον ἀειγενεων, ἐρος, ἐιπω,
Των ὁσσους ἐρεβος τε παλαι βασιλεια τε παιδας
Γειναto νυξ, πελαγεσσιν ὑπ' εὐρεος Ὠκεανοιο.
Ἡ σε γε Κυπριδος υἱα περιφρονος, ἠε σε γαιης
Ἡ ἀνεμων. Τοιος συ κακα φρονεων ἀλαλησαι
Ἀνθρωπων, ἠδ' ἐσθλα, το και σεο σωμα διφυον.

Ita queritur princeps idem & poeta illuſtris Ebn Feras,

يا معشر الناس هل لي
مما لقيت مجير *
اصاب غرة قلبي
ذاك الغزال الغزير *
وعمر ليلي طويل
وعمر نومي قصير *

"O amicorum cœtus, ecquid mihi eſt ab ægritudine refugium?

" Splendor hinnuli illius lacte pleni cor meum vulnerat,
" Et noctis ſpatium longum reddit, ſomni verò breve."

& alius,

ومهفهف غنج الشمايل ازعجت
قلبي محاسن وجهه ازعاجاً *

" Gracilis ac delicata puella cor meum vultûs
" pulchritudine vehementer perturbat."

Nunc lætitiâ exultat, ut Seifo'ddoula, princeps etiam præclarus,

يا ليلة لست انسي طيبها ابداً
كانّ كل سرور حاضر فيها *
باتت وبت وبات الرق ثالثنا
حتي الصباح تسقيني واسقينا *

" O nox, cujus dulcedinis nunquam obliviſcar,
" Quippe in eâ omne lætitiæ genus aderat;
" Recubuit (puella), ego quoque recubui, & tertius recubuit amor,
" Uſque eò donec aurora nos ſalutaret, ego autem illi vale dicerem."

Nunc autem imprudentiùs in amicas invehunt poetæ, eaſque vehementer accuſant, ut

اكرم بها خلة لو انها صدقت
موعودها او لو ان النصح مقبول *
لكنها خلة قد سيط من دمها
فجع وولع واخلاف وتبديل *

" Ah! quàm dulcis eſſet amor ejus, ſi fidem ſervaret, aut ſi amicitiam ſinceram acciperet.
" Sed amoris ejus ſanguine miſcentur ægritudo ac dolor, perfidia & inconſtantia."

Omnibus porrò poetis, ſed præcipuè Aſiaticis, uſitatum eſt Zephyrum frequenter alloqui, & vel de amicâ percontari, vel eam ſalutatum mittere; ſic

بالله يا عرف نسيم الصباح
بلغ سلامي اهل تلك البطاح *

" Per deum te oro, auræ matutinæ odor,
" Salutationem meam iſtius vallis incolis transfer."

Sic ipſe Zephyrus in libro *Caſhfo'laſrâr* inductus de ſeipſo loquitur,

انا الذي تنهوا بي الثهار وتسهوا بي الازهار
وتسلسل الانهار وتلقح الاشجار و تروح الاسرار
واخبر في الاسحار بقرب المزار وانا رسول كل

محبّ الي حبيبه وحامل كل شكوي عليل
الي طيبه *

" Per me matureſcunt fructûs, per me ſplendent
" flores, placidè labuntur rivuli, floribus or-
" nantur arbores, & ſpirantur amatorum ar-
" cana. Manè amici adventum annuncio.
" Ego autem legatus ſum amatorum ad ami-
" cos, & depreſſos ægritudine ad dulcedinem
" perduco."

Hac imagine frequentiſſimè utitur *Hafez*, cujus pulcherrimam Oden hoc in loco exponam:

صبا اگر گذري افتدت بكشور دوست
بيار نفحهٔ از گيسوي معنبر دوست

" Zephyre, ſi per amicæ meæ manſionem
tranſire tibi contingat,
" Affer odorem ex illius cincinnis fragranti-
bus (ambareis).

بجان او كه من از شكر جان بر افشانم
اگر بسوي من آري بيامي از بر دوست

" Per vitam ejus animam meam dulcedine
aſpergam,
" Si ad me nuncium à gremio amicæ pertu-
leris."

اگر چنانچه درآن حضرتت نباشد یار
بدین دو دیده بیاور غباري از در دوست

" Quod ſi tibi numen haud tantoperè faveat,
" Affer ſaltem ad oculos meos pulverem ab amicæ domicilio."

من کدا وتهناي وصل او هیهات
کجا بچشم به بینم خیال منظر دوست

" Equidem miſer ſum, & adventum ejus peto: ah! ubinam
" Oculo meo videbo vultûs amici ſimulachrum?"

دل صنوبریم همچو بید لرزانست
زحسرت قد وبالاي چو صنوبر دوست

" Cor meum excelſum, tanquam ſalix, tremit,
" Ob deſiderium amicæ, formâ & ſtaturâ pino ſimilis."

اگر چه دوست بچیزي نمیخرد مارا
بعالمي نفروشیم موي از سر دوست

" Tametſi amica nos nihili æſtimat, tamen
" Orbem terrarum non permutemus crine illius capitis."

چه باشد ار شود از بند غم دلش آزاد
چو هست حافظ خوش خوان غلام وچاکر
دوست

" Quid juvat, cor habere à curarum vinculis liberum,
" Si Hafez dulciloquus amicæ ſervus et miniſter eſſe cogatur?

In hoc amatorio genere regnum propè ſibi vindicant *Perſæ:* ſed *Arabibus* tamen, ut ſuprà dixi, ſuus conceditur locus; nec recentioribus tantùm, verùm etiam antiquis illis Arabiæ cultoribus, qui nondum feritatem exuiſſent. In libro *Hamaſa* carmen eſt lætarum imaginum pleniſſimum, quod, quoniam ad Græcorum laudem videtur proximè accedere, huic capiti apponam:

قال سالمي ابن ربيعة
ان شواء ونشوة وخبب البازل الامون
يجشمها المرء في الهوي مسافة الغايط البطين
والبيض يرفلن كالدمي في الريط
والمذهب المصون
والكثر والخفض امنا وشرع المزهر الحنون
من لذة العيش والفتي للدهر والدهر ذو
فنون
والعسر كاليسر والغني كالعدم والحي للمنون

" Epulæ nimirùm, & ebrietas, & ſaltus (camelæ) adultæ, firmè incedentis,
" Cui laboriosè incumbit herus, amore percitus, per ſpatium depreſſæ vallis;
" Et puellæ candidulæ, delicatè incedentes, tanquam ſtatuæ eburneæ, veſtibus
" Sericis auro intertextis velatæ, ſtudiosè cuſtoditæ;
" Et ubertas, & ſecura tranquillitas, & nervi fidium querularum:
" Hæ ſunt vitæ ſuavitates. Homo enim fortunæ ſervit; & fortuna eſt mutabilis.
" Adverſæ res & ſecundæ, abundantia & egeſtas pares ſunt: & quicunque vivit, morti debetur."

Oden hanc verti, vel potiùs imitatus ſum, verbis atque imaginibus ad noſtram conſuetudinem aptatis:

Dulci triſtitiam vino lavere, aut, nitente Lunâ,
Multâ reclines in rosâ
Urgere blandis oſculis puellas:
Aut, dum prata levi pulſat pede delicata virgo
Comam renodans auream
Molli Cupidinis tepere flammâ:
Aut, dum blanda aures recreat lyra, floreo ſub antro,
Ad ſuave Zephyrorum melos
Rore advocati ſpargier ſoporis:
Hæc ver purpureum dat gaudia, comis & juventas;
His, mite dum tempus favet,
Decet vacare, dumque ridet annus.
Quicunque aut rerum domini ſumus, aut graves coacti
Curas egeſtatis pati,
Debemur aſperæ, Fabulle, morti.

CAPUT XVI.

الثناء والمديح

SIVE

De Laudatione.

TRIA habent Aſiatici laudationum poeticarum genera; quibus majora poemata ferè ſemper ordiri ſolent: nam, priuſquam ad argumentum accedant, divini numinis collaudant benignitatem, miſericordiam, potentiam; tum vatem ſuum, ut vocatur, & illius cognatos in cœlum laudibus efferunt; ac deinceps regis atque optimatum virtutes, ſeu veras, ſive adulationis causâ fictas, immortalitati commendant. De ſingulis his generibus differam oportet: ac de primo quidem parciùs, propterea quòd humani ingenii non ſit omnium rerum effectorem & procreatorem, ut decet, laudare. Perantiqua ſanè fuit conſuetudo & omnibus uſitata gentibus, optimi & maximi numinis laudes carminibus jucundè modulatis, vibrantibus atque incitatis ſententiis, verbis illuſtribus ac ſplendidis, & numeris ex-

ultantibus celebrare: & profectò omnis poeſeos quaſi fons eſt ac principium divinæ beneficentiæ ac poteſtatis laudatio, quæ cum ipsâ humanâ naturâ ortum conjunctum habuit. Poſſumuſne nobis perſuadere, quin homo, cœli ac terrarum digniſſimus contemplator, cùm primò hoc ornatiſſimum naturæ templum vidiſſet, cùm hunc ſolem dierum ac tempeſtatum moderatorem, hanc cærulei ætheris placidiſſimam ſerenitatem, hanc denique terram univerſam, florum, herbarum, atque arborum varietate diſtinctam, aſpexiſſet, inſtinctu quodam poetico incenderetur, & in cantum incitatiſſimum prorumperet, quo horum omnium architectum & rectorem laudaret? Id uſu venit poetæ Arabi, qui, poſt elegantem verni temporis deſcriptionem, ſex habet verſiculos pietatis & ſacri ardoris pleniſſimos:

الم تر ان نسيم الصباء
له نفس نشره صاعد
فطوراً ينوح وطوراً يفوح
كما يفعل الفاقد الواجد
وسكب الغمام وندب الحمام
اذا ما شكي الغصن المايد
ونور الصباح ونور الاقاح
وقد هزّه البارق الراعد

ووافي الربيع بهعني بديع
يترجمه ورده الوارد
وكل لاجلك مستيقظ
لما فيه نفعك يا جاحد
وكل لاليه ذاكر
مقرّ له شاكر حامد
وفي كل شي له اية
تدلّ علي انه واحد

" Nonne ſentis dulcem auram, à cujus halitu odor afflatur;
" Et nunc gemit, nunc odorem exhalat, ut cerva hinnulum perditum inveniens?
" Fundunt pluviam nubes, & plorat turtur, dum queritur agitatus ramus,
" Splendet autem lux auroræ, & flores anthemidis, quos nubes fulgurans & tonans diſcutit;
" Et venit Ver cum ſenſu mirifico, quem interpretatur roſa adveniens:
" Hæc adeò omnia excitantur tui gratiâ & in tua commoda, incredule,
" Omnia autem Dei recordantur, illi ſerviunt, illum laudant, illi gratias agunt;
" In unâquaque enim re ſignum eſt, oſtendens illum Unum eſſe."

Ex hoc itaque animi affectu, qui *Admiratio* dicitur, non, ut poeta ait, ex *timore*, natæ ſunt pulcherrimæ atque amabiliſſimæ ſorores, *poeſis* ac *pietas*; quæ apud omnes ferè gentes, non eas ſolùm quæ paullò ſunt humaniores, ſed etiam

incultas ac rudes, ſibi invicem adminiſtrare ſolent. Ac miror affirmare * Polybium, conſuetudinem eſſe Arcadum ferè propriam, hymnis & carminibus uſque à pueritiâ patrios deos atque heroäs laudare: certè ab omnibus propè ſcriptoribus hoc poeſeos genus antiquiſſimum fuiſſe dicitur. Atque in hoc loco de Callimachi hymnis politiſſimis, de iis qui Homero atque Orphei aſcribuntur, de nonnullis Theocriti Idylliis, & de uno atque altero Pindari carmine, non eſt neceſſarium differere. Lubet tamen ſubjicere carmen in hoc genere perpulchrum, quod licèt ab Athenæo † in quatuor Παιανας ſeu Σκολια diſtinguatur, mihi tamen unus eſſe videtur *hymnus* in Minervam ac Jovem, Cererem & Proſerpinam, Apollinem & Dianam, ac Panem; quam ſententiam confirmat quodammodò ejuſdem metri in ſingulis ſtrophis continuatio:

Παλλας Τριτογενεϊ, ἀνασσ' Ἀθανα,
Ὀρθω ταυδε πολιν τε και πολιτας,
Ἀτερ ἀλγεων τε και ϛασεων,
Και θανατων ἀωρων. Συ τε και, Πατερ.

Πλυτυ μητερ' Ὀλυμπιαν ἀειδω
Δημητρα ϛεφανηφορους ἠν ὡραις.
Παι Διος, Περσεφονη, χαιρετον,
Εὐ δε ταυδ' ἀμφεπετον πολιν.

* Polyb. lib. iii. Σχεδον παρα μονοις Ἀρκασι πρωτον μεν οἱ παιδες ἐκ νηπιων ἀδειν ἐθιζονται κατα νομυς τυς ὑμνυς και παιανας, οἱς ἑκαϛοι κατα τα πατρια τυς ἐπιχωριυς ἡρωας και θευς ὑμνυσι.

† Lib. xv.

Ἐν Δηλῳ ποτ' ἐτικτε τεκνα Λατω,
Φοιβον χρυσοκομαν ἀνακτ' Ἀπολλων',
Ελαφηβολον τ' ἀγροτεραν Ἀρτεμιν,
Ἀ γυναικων μεγ' ἐχει κρατος.

Ὠ Παν, Ἀρκαδιας μεδων κλεεννας,
Θρχησα, Βρομιαις ἑπαδε νυμφαις,
Ἰω Παν, ἐπ' ἐμαις εὐφροσυναις,
Ταις δ' ἀοιδαις α'ει κεχαρημενος.

De Perſarum verò ac Turcarum hymnis inutile erit pluribus verbis dicere; tot enim apud eos ſunt ſupremi numinis laudationes, quot libri, ob morem Aſiaticorum, qui Pindari ſententiæ,

Ἀρχομενε ἐργε, προσωπόν
Χρη θεμεν τηλαυγες,

accedentes, ſemper hymnum lectiſſimis elegantiarum floribus ornatum operibus præponunt.

Poemata, in quibus ipſe Mohammedes laudatur, ſunt quamplurima. Venuſtiſſimum tamen, meâ quidem ſententiâ, eſt à Caab Ben Zoheir ſcriptum; cujus versûs quidam digniſſimi ſunt, qui hoc loco ob eximiam pulchritudinem apponantur. Quàm magnifica hæc eſt leonis deſcriptio, quem ſe minùs timere ait quàm Mohammedem! Nam Arabum legiſlator, delatorum ſermonibus incitatus, hujus poetæ meditabatur interitum:

من خادر من ليوث مسكنه
ببطن عثر غيل دونه غيل

يغدو فيلحم ضرغامين عيشهما
لحم من القوم معفور خراذيل
اذا يساور قرناً لا يحلّ له
ان يترك القرن الا وهو مغلول
منه تظلّ سباع الجوّ ضامرة
ولا تمشي بواديه الارجيل
ولا يزال بواديه أخو ثقة
مطرح البرّ والدرسان ماءكول

(Magis illum timeo) " Quàm leonem leonum, qui habitat
" In valle *Atthari*, ubi ſylva eſt ſylvæ impoſita;
" Manè egreditur, & duos catulos nutrit, qui veſcuntur
" Carne hominum, in pulvere volutatâ & conſciſsâ;
" Cùm in hoſtem inſiliat, non licet ei
" Hoſtem relinquere, niſi priùs vinciatur.
" Ob illum leones ſolitudinis manent taciti,
" Neque in valle illius pedites ambulant.
" At perpetuò in valle ejus (frater confidentiæ) heros confidentiſſimus
" Projectis & armis & veſtibus devoratur."

Deinde ad Mohammedem tranſit, elatiſſimâ uſus figurâ,

ان الرسول لسيف يستضآ به
مهند من سيوف الله مسلول

" Vates ſcilicet enſis eſt, à quo lux oritur,
" Indicus, ex enſibus Dei, nudatus."

Sed ad heroum laudes veniamus. Celebrare igitur res præclarè geſtas, ac virorum fortium virtutes, antiqua fuit Arabibus conſuetudo. Neque eſt ullum poeſeos genus utilius: nihil eſt enim præſtabilius quàm animum ad virtutes impellere atque incendere; nihil porrò ad eum finem conſequendum efficacius, quàm ea proferre exempla, quæ lector admiretur, & ſibi imitanda proponat. Hujuſmodi carminibus conſtat libri *Hamaſa* caput ſextum; aliaque innumera ſunt laudationum exempla. Et quis non miro virtutis amore incenditur, cùm eam ab *Ibn Onein* ita ſuaviter laudatam videat:

بين الملوك السايبن وبينه
في الفضل ما بين الثرايا والثري
وبكل ارض جهة من عدله
الصافي اسال نداه فيها كوثرا
عدل يحلم الذيب منه عكي الطوي
غرثان وهو بري الغزال الاعفرا
يعفو عن الذنب العظيم تكرماً
ويصدّ عن قول الخنا متكبرا
لا تسمعن حديث ملك غيره
يروي فكل الصيد في جوف الغرا

" Inter reges alios omnes, atque illum (Almelec Al Adil)
" In excellentiâ, tantum intereſt, quantum inter Pleiadas & terram.

" In omni terræ parte floret ejus juſtitia
" Pura, & fluit ros ejus in eâ (liberalitas) modo fluvii cœleſtis *Cuthar:*
" Juſtitia, à quâ manſuetus fit lupus fame aſtrictus,
" Eſuriens, licèt hinnuleum candidum videat.
" Ignoſcit culpis graviſſimis benevolè,
" At à verbis turpibus cum indignatione ſe avertit.
" Narrationem de rege præter eum ne audias,
" Omnis enim præda eſt in ventre onagri."

hoc eſt, *omnes virtutes ille ſolus complectitur.*

Similiter *Ferduſi* de rege Perſarum, priuſquàm ab illo laceſſitus eſſet injuriis:

جهاندار محمود شاه بزرك
بآبش خور آرد همي ميش وكرك
زكشمير تا پيش درياي چين
برو شهرياران كنند آفرين
چو كودك لب از شير مادر شست
بكهواره محمود كويد نخست
ببزم اندرون آسمان سخاست
برزم اندرون شير جنك اژدهاست
زفرّش جهان شد چو باغ بهار
هوا پر زآب وزمين پر نكار
ز ابر اندر آمد به هنكام نم
جهان شد بكردار باغ ارم

" Rerum dominus, *Mahmud*, rex potens,
" Ad cujus aquam potum veniunt ſimul agnus & lupus:
" A Caſhmirâ uſque ad Sinenſem oceanum
" Reges illius laudes iterant.
" Cùm infans labium matris lacte lavat
" In cunis, nomen *Mahmudi* illicò profert.
" In convivio cœlum eſt liberalitatis,
" In prælio, belli leo eſt, imò draco:
" Ab ejus magnificentiâ orbis terrarum verno horto ſimilis eſt,
" Aër pluviâ plenus eſt, & terra ornamentis plena:
" A nubibus debito tempore cadit ros,
" Et terræ orbis *Iremi* hortulos refert."

Idem poeta *Ebn Onein* regis *Alâdel* filios pari venuſtate laudat:

وله البنون بكل ارض منهم
ملك يقود الي الاعادي عسكرا
من كل وضاح الجبين تخاله بدراً
وان شهد الوغي فغضنفرا
قوم ذكوا اصلا وطيبوا محتدًا
وتدفقوا جودا وراقوا منظرا
متقدم حتي اذا النفع انجلي
بالبيض عن سبي الحريم تاخرا
وتعاف خيلهم الورود بمنهل
ما لم يكن بدم الوقايع اصحرا
يغشوا الي نار الوغي شغفاً منه
ويجل ان يغشوا الي نار القري

" Sunt ei filii, ex quibus in unâquaque regione
" Rex eſt, qui in hoſtes exercitum ducat;
" Ex omnibus (adoleſcentibus) frontes habentibus nitidas,
illum eſſe putares lunam,
" At cùm in prælium irruit, tum ſcilicet leonem:
" Homines ingenuum habentes ortum, egregiam indolem,
" Copioſè fluentem liberalitatem, & formoſos vultûs.
" Irruunt, cùm eluceat aliqua utilitas
" Ex enſibus, ſed à ſacris rebus rapiendis abſtinent.
" Faſtidiunt equi eorum aquæ potum,
" Quæ hoſtium ſanguine non tingatur.
" Extinguunt belli ignem, ingenti ejus amore capti,
" Sed longè abeſt, ut hoſpitalitatis ignem extinguant."

Nobiliſſima ſunt in hoc genere *Abi'l Ola* carmina, cujus exultans & quaſi vibrans ingenium videtur *Pindari* fuiſſe ſimillimum. Primum illius in laudem principis *Said* carmen harum literarum cultoribus non minorem affert delectationem, quàm Græcæ poeſeos amatoribus primum & quartum *Pythium*. Hujus elatiſſimi poematis illuſtriores quaſdam virtutes exponam. Seipſum initiò alloqui videtur, & ſententiarum ſeriem de vanis animæ humanæ cogitationibus fundit. Mox de ſuâ peregrinatione loquitur; mulieres quaſdam inducit de causâ itineris percontantes: " Reſpondimus, inquit, *Saidum pe-*
" *timus*; & fuit illis nomen principis fauſto
" omini;"

سالن فقلنا مقصدنا بسعيد
فكان اسم الامير لهن فالا

Said enim *fortunatum* ſignificat.

Tum, ad principis laudationem facili aperto aditu, in elatam animi exultantiam erumpit, & in hos magnificos versûs ſeſe effundit:

مكلف خيله قنص الاعادي
وجاعل غابه الاسل الطوالا
تكاد قسيه من غير رام
تمكن في قلوبهم النبالا
تكاد سيوفه من غير سل
تجذّ الي رقابهم انسلالا
تكاد سوابق حملته تغني
عن الاقدار صوناً وابتذالا

" Impellit equitum turmas ad hoſtium venationem,
" Et, tanquam ſylvam, haſtas proceras erigit.
" Parum abeſt, quin arcûs ejus nondum flexi
" In illorum cordibus ſagittas figant.
" Parum abeſt, quin enſes ejus non diſtricti
" Ad illorum colla properanter accedant.
" Parum abeſt, quin equi celeres ſine regimine,
" Quo ſe reprimant, aut effundant, illum vehant."

Deinde bella principis, tanquam venatoris potentiſſimi, deſcribit. Hinc ad amores ſuos, more *Arabico*, tranſit; & amicam ſub juvencæ imagine adumbrat. Tempeſtatem deſcribit ac fulgura: morales quaſdam ſententias, ut Pindarus ſolet, intexit. Hinc occaſionem ſumit in

tribum *Badia* invehendi, quos inhoſpitalitatis inſimulat; iiſque *Saîdi* liberalitatem tanquam exemplum proponit: cujus fortitudinem ac potentiam mirificis coloribus pingit. Mox equum principis ob celeritatem ac nobilitatem, *Græcorum* more, collaudat, & poſt nobilem gladii *Proſopopœiam*, variaſque laudationes, poema claudit. Quàm ſublimis eſt hæc enſis deſcriptio, quàm audax, quàm magnifica!

محلي البزد تحسبه تزدي
نجوم الليل وانتعل الهلالا
مقيم النصل في طرفي نقيض
يكون تباين منه اشتكالا
تبين فوقه ضحضاح مآء
وتبصر فيه للنار اشتعالا
غراراه لسانا مشرفي
يقول غرايب الموت ارتجالا
اذا بصر الامير وقد نضاه
باعلي الجو ظنّ عليه آلا
ودبّت فوقه حمر المنايا
ولكن بعد ما مسخت نهالا

" Ornatur vaginâ, quam veſtitam putes
" Aſtris nocturnis, & calceatam lunâ:

" Facies erecta mucronis, meo aſpectu, diſcrepantiam quandam habet,
" Ita tamen ut in illâ quædam ſit ſimilitudo;
" Fulget enim ſuper eâ aquæ ſplendor,
" At vides in eâdem ignis ſcintillas.
" Duæ ejus acies duæ ſunt linguæ in Moſhref politæ,
" Quæ terribilem Mortis orationem fundunt ex tempore.
" Cùm circumſpiciat princeps, eumque enſem educat
" In altum aëra, putat in eo ſplendore aquæ nitorem;
" Et repunt ſuper illo purpureæ mortes,
" Poſteaquàm in formicas mutatæ fuerint."

Sanguinis guttulas lento motu per gladium defluentes cum formicis comparat. Illâ autem figurâ, " *repunt ſuper illo purpureæ mortes*," nihil eſſe poteſt conceptu difficilius, nihil incertius aut magis terribile, & ob eam ipſam cauſam, ut anteà ſtatuimus, nihil elatius.

CAPUT XVII.

SIVE

De Vituperatione.

AD eam poeſeos ſpeciem venimus, cui originem dedit odium atque offenſio: eam ſcilicet, quam recentiores *Satyram* vocant, veteres *Iambos*; propterea quòd illo metro uſus eſt, vituperator acerrimus, Archilochus,

Πατερ Λυκαμβα, τιοιον ἐφρασω τοδε;
Τις σας παρηειρε φρενας;

quem imitatus eſt in hendecaſyllabis Catullus,

Quænam te mala mens, miſelle Ruvide,
Agit præcipitem in meos iambos?

& in epodis Horatius; qui ipſam libri inſcriptionem ab Archilocho ſumpſit: nam Hephæſtion, de verſu dactylico tetrametro loquens, addit ᾧ πρωτος ἐχρησατο Ἀρχιλοχος ἐν Ἐπωδοις. Iambis etiam uſus eſt Hipponax, ſed ut pondus quod-

dam iis accederet, primo epitrito trimetrum clauſit, ut

Ὡς οἱ μεν ἀγει Βεπαλῳ κατηρωντο.

Atqui, ut apertè dicam quod ſentio, valdè invitus in poetarum chorum *Satyricos*, ut vocantur, aſcribo. Nolo manſuetiorum Muſarum deſiderari benevolentiam. Quòd ſi ſcriptor iamborum ſine offenſione, ſine iracundiâ, ſine amaritudine ſcribat, & eò ſolùm tendat, ut lectorem caſtigando erudiat, non erit omninò reprehendendus. Sed tamen lenior quædam, ut arbitror, inveniri poteſt ac mitior caſtigatio. Nimiam enim ſeveritatem fugit animus ac repudiat; ſed lenocinio quodam ac manſuetudine allicitur & flectitur. Duci ad virtutem debent animi, non trahi; ſuaderi, non cogi; allici, non impelli. Cæterùm, utut ſe habeat res, non minùs in hac poeſi quàm in reliquis florent Aſiatici. Sunt vehementes, aſperæ, & amaræ Arabum, quas vidi, vituperationes; ſed cùm quâdam etiam ſententiarum elatione. Velut in libro de Antaræ & Ablæ amoribus; ubi hæc timidi cujuſdam legitur & fugacis militis vituperatio:

لحاك الله من رجل جبان
ولا اسقتك غادية تداها
ولا جاد السحاب ديار قوم
تحلّ بها ولا اخضرت رباها

لبست من المذلة يا ابن بدر
ثياباً لا تغير ما تلاها

" Eradicet te Deus, ignave miles;
" Nunquam te irrigent matutinæ nubis guttæ!
" Neu fundat pluviam nubes ſuper domicilia tribûs,
" Ubi tu commoraris, neu vireſcant eorum colles!
" Induiſti, O fili Bader, ignominiæ
" Pallium, nec te deſerent illam ſecuturæ miſeriæ."

Hujus libri quartumdecimum ſolummodò volumen mihi videre contigit. Nihil eſt elegans, nihil magnificum, quod huic operi deeſſe putem. Ita ſanè excelſum eſt in eo dicendi genus, ita varium, ita periculoſum, ut non verear eum inter poemata perfectiſſima recenſere. Heros eximius, qui in eo laudatur, idem eſt ille *Antara*, qui carminum *Moallakat*, ut appellantur, quintum compoſuit*; fuit autem Abla regis filia formoſiſſima, quam perditè amaviſſe dicitur. In iſtius voluminis, quod legi, primo folio, ſatyra eſt admirabilis, quam ceciniſſe dicuntur Ablæ ancillæ in vituperium Amári, qui etiam illam amavit. Carmen integrum apponam:

* Vide Caput Tertium, pag. 64.

عمارة دع هوي الخود الرداح
ودع عنك التعرض للملاح
فانك لم تكفّ يد الاعادي
ولم تك فارساً يوم الكفاح
فلا تطمع بعبلة ان ترأها
تري الاهوال من ليث البطاح
فلا البيض الصفاح تصل اليها
بسطوتها ولا السمر الرماح
وعبلة ظبية تصطاد اسداً
باجفان سقيمات صحاح
وقد فرغت راسك في هواها
واملیت النواحي بالنواح
فدع عنك اللجاج بها والا
سقا لك عنتر الموت الصحاح
وما زال اللجاج عليك حتي
مليت نقا ثيابك بالسلاح
وضحكت البنات عليك جمعاً
وجيغت الروابي والبطاح
وصرت لكل من يصغا حديثاً

وضحكاً في الغدو وفي الرواح
اتيت لنا باثواب حرير
ضحكن عليك واكثرن المزاح
ومذ وافيتنا وأتاك ليث
تقرّ له الاسود في البطاح
وما ابقا عليك الا احتقاراً
بقدرك اذ رجعت كمستراح
رأتك عبيلة مرما طريحاً
ومن معها من الخود الرداح
وعنترة الغوارس ليث غاب
يصول وفي العطا بحر السماح
ونحن كاننا زهر ذكيّ
بانفاس البنفسج والاقاح
وعبلة بيننا كقضيب بان
علاه البدر او شمس الصباح
وانت اذلّ من ركب المطايا
وابخلهم من القوم الشحاح
تروم وصالها بغياً وظلماً
وانت اذلّ من كلب النباح

فهت كهداً والا عش ذليلاً
قليس للفظ هجوي فيك ماح

" *Amârah*, mitte amorem puellarum mollium,
" Define autem te formoſis virginibus objicere;
" Non enim repellis hoſtium manûs,
" Nec fortis es eques die certaminis:
" Neu cupias Ablam intueri;
" Videbis potiùs terrores à leone vallis,
" Neque enim ad eam accedent candidi enſes,
" Cùm impetum faciunt, nec haſtæ fuſcæ;
" Abla verò eſt capreola, quæ leonem venatur
" (Ciliis) oculis languidis, ſed integris.
" At tu amori ejus ſtrenuè incumbis,
" Et imples omnia loca querelis.
" Define ideò illam importunè petere, ſin minùs,
" Irrigat te Antara mortis poculo.
" At non ceſsâſti eam petere, donec
" Texiſti veſtes tuas nitidas armis.
" Te verò irrident puellæ certatim,
" Ut in colliculis & vallibus Echo reſpondeat;
" Et factus es unicuique auſcultanti fabula,
" Et ludibrium cùm mane tum veſperi.
" Venis ad nos chlamyde veſtitus, ſed
" Illæ te irrident, & lusûs augent.
" Et cùm accèſſeris iterum, veniet ad te leo,
" Quem timent leones in vallibus:
" Hic nihil tibi relinquet, præter odium,
" Pro poteſtate tuâ, cùm redibis contemptus.
" Videbit te pulchra Abla, projectum, humilem,
" Et quæ erunt cum illâ puellæ venuſtæ,
" *Antara* enim, heros heroüm, leo eſt ſylvæ,
" Dum furit, at liberalitate mare ſuperat.
" Nos autem pulchris floribus ſumus ſimiles,

" Odorem habentes violarum & parthenii;
" Et Abla inter nos, tanquam myrobalani ramulus,
" Quem coronat luna, aut ſol matutinus.
" Tu verò abjectiſſimus es omnium qui equos aſcendunt,
" Et inter avaros longè avariſſimus:
" Cupis ad eam injuſtè & impudenter accedere,
" Tu, qui vilior es cane latranti.
" Morere igitur ob triſtitiam: ſin minùs, vive abjectus;
" Atqui nemo eſt, qui vituperationis meæ voces delebit."

Hujuſmodi carminibus, iiſque amariſſimis, conſtant tria libri *Hamaſa* capita, quorum unum *ignaviæ ac pigritiæ*, alterum *mulierum* quarundam, tertium variorum *hominum* vituperationes complectitur. Magnam habet in hoc genere vim & acerbitatem *Gezirus*; ſed, ut Plautinis utar verbis,

——felle eſt fœcundiſſimus,
Guſtu dat dulce, amarum ad ſatietatem uſque aggerit.

Sunt autem Turcico ſermone ſcriptæ, poetæ elegantis Ruhi Bagdadi, ſatyræ, ut à viro harum literarum peritiſſimo accepi; nam eas nondum videre potui. Nullum vidi librum Perſicum, qui his carminibus unicè conſtaret, ſed in Ferduſii vitâ citatur poema, quod in regem Perſarum *Mahmud*, filium *Sebectighin*, compoſuit. Illum enim rex juſſerat poema heroicum ſcribere, munera pollicitus uberrima. Triginta igitur annos laboravit poeta, opuſque perlongum, & in omni genere perfectiſſimum, con-

texuit; quod cùm perfeciſſet, ad regem miſit, non ſine ampliſſimi muneris expectatione. Rex verò, delatorum quorundam obtrectationibus deceptus, fidem ſervare noluit. Cùm igitur poeta aliquantulùm expectaviſſet, neque ullum accepiſſet laboris fructum, in eo templi loco, quo regem ſeſſurum cognoverit, hoc epigramma exaravit:

خجسته در که محمود زابلي دریاست
چکونه دریا کانرا کرانه پیدا نیست
چه غوطها که زدم اندر ان ندیدم درّ
کناه بخت منست این کناه دریا نیست

" Felix, cui *Mahmud Zabeli* mare eſt liberali-
" tatis, uſque adeò ut nullum in eo littus ap-
" pareat! utcunque verò in eo ſim immerſus,
" margaritam non vidi; ſed fortunæ meæ
" culpa eſt, non maris."

Hoc perlecto, rex exiguum quoddam & vile munus, potiùs contemtionis causâ quàm beneficentiæ, ad poetam miſit; quâ injuriâ laceſſitus *Ferduſi* iracundiam compeſcere non potuit. Scripſit ideò acerbiſſimum poema, quod regis ſervulo cuidam tradidit obſignatum, obnixè rogans, ut illud, ſi quando regem viderit mœſtiorem, daret ei legendum. Quo facto, ex urbe effugit, ad Bagdadum iter facturus. Intereà rex

libellum designat, & legit vehementissimum sui vituperium, cujus loca quædam insigniora hoc in capite proferam.

کرم بین بنزدیک شاه فقیر
بکوي وزگفتار حق وامگیر
نه نیکو بود حق نهان داشتن
بخاشاک ایهان بر انباشتن
بشیري به از شهریار چنین
که نه کیش دارد نه آیین نه دین
خرد نیست مر شاه محمودرا
که بینم دلش مانع جودرا
پرستار زاده نیاید بکار
اگر چند باشد پدر شهریار
سر ناسزایان بر افراشتن
بود خاک در دیده انباشتن
سر رشتهٔ خویش کم کردن است
بجیب اندرون مار پروردن است
درختي که تلخ است اورا سرشت
گرش در نشاني بباغ بهشت
گر از جوي خلدش بهنگام آب
به بیخ انگبین ریزي وشهد ناب

سرانجام کوهر بکار آورد
همان میوهٔ تلخ بار آورد
وکر بیضهٔ زاغ ظالمت سرشت
نهي زیر طاوس باغ بهشت
بهنکام آن بیضه پروردنش
زانجیر جنّت دهي ارزنش
دهي آبش از چشمهٔ سلسبیل
دران بیضه دم دردهد جبرییل
همان آورد بیضهٔ زاغ زاغ
برد رنج بیهوده طاوس باغ
وکر افعي را زراهش دهي
میان کل آرامکاهش دهي
بکامش اکر رشتهٔ جان کني
وکر شربتش زآب حیوان کني
نکردد بدین ترتیب یار تو
کند عاقبت زهر در کار تو
وکر بچهٔ جغد را باغبان
زویرانه آرد سوي بوستان
نشیمن کند شب نهال کلش
سحر که دهد جلوه بر سنبلش

چو روزي پروبال پيدا كند
همان كنج ويرانه ماوي كند
حديث پيمبر نكشتست رد
شود هر شيء راجع اصل خود
بعنبر فروشان اكر بكذري
شود جامهٔ تو همه عنبري
وكر بكذري نزد انكشت كر
ازو جز سياهي نه يابي دكر
زبد كوهران بد نباشد عجب
سياهي نشايد بريدن زشب
به ناپاك زاده نداريد اميد
كه زنكي به شستن نكردد سپيد
جهاندارا كر پاك ونامي بدي
درين راه دانش كرامي بدي
شنيدي چو زينكونه راي سخن
زآيين شاهان ورسم كهن
نكشتي چنين روزكارم تباه
دكر كونه كردي بكارم نكاه
ايا شاه محمود كشور كشاي
زمن كر نترسي بترس ازخداي

سرانجام کوهر بکار آورد
همان میوهٔ تلخ بار آورد
وکر بیضهٔ زاغ ظالمت سرشت
نهي زیر طاوس باغ بهشت
بهنکام آن بیضه پروردنش
زانجیر جنّت دهي ارزنش
دهي آبش از چشمهٔ سلسبیل
دران بیضه دم دردهد جبرییل
همان آورد بیضهٔ زاغ زاغ
برد رنج بیهوده طاوس باغ
وکر افعي را زراهش دهي
میان کل آرامکاهش دهي
بکامش اکر رشتهٔ جان کني
وکر شربتش زآب حیوان کني
نکردد بدین ترتیب یار تو
کند عاقبت زهر در کار تو
وکر بچهٔ جغد را باغبان
زویرانه آرد سوي بوستان
نشیمن کند شب نهال کلش
سحرکه دهد جلوه بر سنبلش

چو روزي پروبال پيدا كند
همان كنج ويرانه ماوي كند
حديث پيمبر نكشتست رد
شود هر شيء راجع اصل خود
بعنبر فروشان اكر بكذري
شود جامهٔ تو همه عنبري
وكر بكذري نزد انكشت كر
ازو جز سياهي نه يابي دكر
زبد كوهران بد نباشد عجب
سياهي نشايد بريدن زشب
به ناپاك زاده نداريد اميد
كه زنكي به شستن نكردد سپيد
جهاندارا كر پاك ونامي بدي
درين راه دانش كرامي بدي
شنيدي چو زينكونه راي سخن
زآيين شاهان ورسم كهن
نكشتي چنين روزكارم تباه
دكر كونه كردي بكارم نكاه
ايا شاه محمود كشور كشاي
زمن كر نترسي بترس ازخداي

خزيدي چرا خاطر تيز من
تترسيدي از تيغ خون‌ريز من

" Liberalitatem vide regis iſtius indigi!
" Eloquitor; & à verbis veritatis munus debitum pete.
" Non probum eſt veritatem celare,
" Et fidem abjectis ſordibus ſpargere.
" Res quævis viliſſima melior eſt tali rege,
" Qui nec pietatem, nec mores, nec religionem habeat;
" Intellectus non eſt regi Mahmud,
" Video enim animam ejus à beneficentiâ averſam.
" * Servi filius ad opus ingenuum nequit perduci,
" Licèt pater ſit multorum principum;
" Caput improborum hominum efferre,
" Perinde eſt ac pulvere oculos aſpergere;
" Aut ſuum filum incurvare,
" Aut colubrum in ſinu alere.
" Arborem, quæ eſt naturâ amara,
" Si in hortum paradiſi transferas;
" Si à ripâ æternitatis, aquationis tempore,
" Radicem ejus melle ſpargas, & puris favis
" Naturam ſuam poſtremò oſtendet,
" Et fructûs omninò afferet acerbos.
" Quòd ſi ovum cornicis, ex tenebris formatæ,
" Ponas ſub pavone horti cœleſtis,
" Et tunc, cùm ex ovo prodeat pullus,
" Si præbeas illi grana ficûs divinæ,
" Si des illi aquam ex fonte Salſebil,
" Si demùm ovum halitu ſuo afflet Gabriel,
" Tamen cornicis ovum cornicem proferet,
" Et irritum faciet pavonis cœleſtis laborem.

* Fuit Sebectighin, Mahmudi pater, ſervus *Alpteghini*, qui, ſub regno *Nuhi Samani*, exercitui Perſico præfuit.

" Quòd ſi viperam de viâ capias,
" Et inter roſas eam facias requieſcere,
" Si agas quodcunque animæ ejus placeat,
" Si potum ei ex immortalitatis fonte præbeas,
" Non erit propter hanc curam amica tibi,
" Sed veneno te tandem afflabit.
" Quòd ſi noctuæ pullum capiat horti cuſtos,
" Et à ſolitudine in hortum ferat,
" Sedemque ejus noctu faciat roſæ fruticem,
" Et manè torum ejus reddat hyacinthum,
" Simul ac dies pennas ſuas explicaverit,
" In ſolitudinis angulum avolabit.
" Non inane redditur Vatis noſtri dictum,
" Unamquamque rem ad ſuam naturam redire.
" Si per officinam ambari venditorum tranſeas,
" Ambari odorem veſtis tua retinebit.
" Si tranſeas per fabriferrarii officinam,
" Præter nigrorem nihil reperies.
" Mirum non eſt, à pravis ingeniis prodire pravitatem:
" Noctis nigredinem non licet exſecare.
" A viri improbi filio nihil probi ſperate,
" Nam Æthiops lavatu non fit candidior.
" O rerum omnium dominator, ſi purâ fuiſſes indole,
" In illâ doctrinæ viâ eſſes liberalis,
" Audires ejuſmodi eſſe poeſeös dignitatem,
" Secundum regum mores, vetereſque conſuetudines;
" Non ita fortunas meas corrumperes,
" Alio modo opus meum aſpiceres.
" O, rex Mahmud, arcium expugnator,
" Si me non timeas, at Deum time.
" Quare acre meum ingenium excitâſti?
" Annon gladium meum ſanguineum metuis?"

CAPUT XVIII.

الصفات

SIVE

De Deſcriptionibus.

RELIQUUM eſt, ut de naturæ deſcriptionibus loquar; quo in genere, cùm omnes venuſtiores poetæ, tum præcipuè florent Aſiatici. Picturam ac poeſin quaſi ſorores eſſe perſpicuum eſt; & mirum eſt quantum ſe mutuò juvent atque illuſtrent.

Notum eſt Timanthem, cùm Iphigeniæ immolationem pingeret, & Græcos aſtantes mœſtiſſimos feciſſet, Agamemnonis faciem pallio obvolviſſe; propterea quòd incredibilem patris dolorem nullis coloribus poſſet imitari. Quod inſigne artificium ex verſibus illis Euripideis videtur ſumpſiſſe,

——ὡς δ' ἐσειδεν Ἀγαμεμνων ἀναξ
Ἐπι σφαγην ϛειχουσαν εἰς ἁλσω κορην,
Ὑπεϛεναξε, κἀμπαλιν ϛρεψας καρα
Δακρυα προηγεν, ὀμματων πεπλον προθεις.

Cujus rei alia ſunt exempla quamplurima.

Sed in reliquis poematum generibus modica eſt inter pictores ac poetas cognatio, in hac, de quâ nunc loquor, ſunt valdè finitimi; nam poeta, cùm naturæ proprietates deſcribat, lectiſſimam quaſi picturam ante oculos lectoris ponit: cujus re. exempla quædam ſubjiciam. Quòd ſi omnes rer m naturalium deſcriptiones, quarum ex variis poetis ſatis amplam comparavi ſupellectilem, hoc loco velim exponere, abſurdè ſanè faciam, & contra inſtituti mei rationem. Sed nequeo à me impetrare, quin unam atque alteram ex Græcis quibuſdam ſcriptoribus deſcriptionem apponam; eòque libentiùs quòd rariores ſint, & admodum pulchræ.

Quàm jucunda eſt pictura, quâ nympharum lusûs in Oeneo deſcribit * *Chæremon*, tragicorum longè venuſtiſſimus!

Ἐκειτο γαρ ἡ μεν λευκον εἰς σεληνοφως
Φαινουσα μαζον, λελυμενης ἐπωμιδος,
Της δ' αὐ χοϱεια λαγονα τὴν ἀϱιζηϱαν
Ἐλυσε· γυμνης δ' αἰθεϱος θεαμασιν
Ζωσαν γϱαφην ἐφαινε· χϱωμα δ' ὁμμασι
Λευκον μελαινας ἐϱγον ἀνταυγει σκιας·
Ἀλλη δ' ἐγυμνω καλλιχειϱας ὠλενας,
Ἀλλη ποσαμπεχουσα θηλυν αὐχενα.
Ἡ δ' ἐκϱαγεντων χλανιδων ὑπο πλιχας
Ἐφαινε μηϱον, κἀξεπεσφϱαγιζετο
Ὡϱας γελωσης χωϱις ἐλπιδων ἐϱως.
Ὑπλωμεναι δ' ἐπιπλον ἐλενιων ἐπι,

* Vide Athenæum, Lib. xiii.

Ἰων τε μελανοφυλλα συσκιωσαι πτερα,
Κροκον θ' ὁς ἡλιωδες εἰς ὑφασματα
* Πεπλων ἱεις εἰδωλον ἐξομοργνυται.

Quos versûs eleganter, ut ſemper, convertit *Grotius*, eam ſibi vindicans in trimetris licentiam, quam Nævius, Accius, & veteres tragici ſumpſerunt;

Alia jacebat candidas papillulas
Oſtendens lunæ, retrojecto pallio:
Alii chorea lævum nudârat latus,
Nudum ſideribus exhibens ſpectaculum,
Viventem effigiem. Lacteus viſu color
Contra certabat umbris nigricantibus:
Monſtrabat ulnas alia, & formoſas manûs:
Alia obtegebat tenera colli volumina:
Alia diſrupto tenuis interulæ ſinu
Femur oſtendebat; arridente gratiâ
Mihi ſe imprimebat, ſpem non adducens, Amor.
Et jam volvuntur lapſabundæ per inulas,
Jam nigricolores violas populantes legunt,
Crocique florem, qui purpureis ſupparis
Injectus rutilum ſolis imitatur jubar.

Idem in *Alpheſibœâ* humanam pulchritudinem deſcribit pulcherrimè:

Και σωματος μεν ὀψις ἐξευγαζετο
Στιλβουσα λευκῳ χρωματι διαπρεπης,

* Duo, qui ſequuntur, versûs,

Περσης δε θαλερος εὐτραφεις ἀμαρακῳ
Δειμωσι μαλακοις ἐξετεινεν αὐχενα,

ad hanc Nympharum deſcriptionem pertinere non arbitror; ſed ad illam, de quâ loquitur Athenæus, cùm dicit *Chœremona* in deſcribendis floribus multum eſſe & copioſum.

Αἰδως δ' ἐπερρυθμιζεν ὑπιωτατον
Ἐρυθημα λαμπρῳ προσιθεισα χρωματι
Κομαι δε κηροχρωτες, ὡς ἀγαλματα,
Αὐτοισι βοστρυχοισιν ἐκπεπλασμενοι,
Ζεθοισιν ἀνεμοις ἐνετρυφων φορεμενοι.

Nec omittendi ſunt hoc loco verſûs, quibus Venerem & Nymphas deſcribit auctor poematis, quod Κυπρια inſcribitur, ſive *Staſimus*, ſive, ut Tzetzes putat, ipſe Homerus:

Ἡ δε σὺν ἀμφιπολοισι φιλομμειδης Ἀφροδιτη
Πλεξαμένη στεφανες εὐωδεας, ἀνθεα γαιης
Ἀν' κεφαλαισιν ἐθεντο θεαι λιπαροκρηδεμνοι
Νυμφαι και Χαριτες, ἁμα δε χρυσῃ Ἀφροδιτῃ
Καλὸν ἀειδυσαι κάτ' ὄρος πολυπιδακε Ἰδης.

Nec verſûs illi de Cupidine dormiente (ex longiori, forſan, poemate libati) qui Platoni aſcribuntur:

Ἅλσος δ' ὡς ἱκομεσθα βαθυσκιον, εὑρομεν ἐνδον
Πορφυρεοις μηλοισιν ἐοικοτα, παιδα Κυθηρης.
Οὐ δ' ἐχεν ἰοδοκον φαρετρην, ἑ καμπυλα τοξα,
Ἀλλα τα μεν δενδρεσσιν ὑπ' εὐπεταλοισι κρεμαντο.
Λυτος δ' ἐν καλυκεσσι ῥοδων, πεπεδημενος ὑπνῳ,
Εὕδεν μειδιοων, ξυθαι δ' ἐφυπερθε μελισσαι
Κηροχυτοις ἐντος λαγαροις ἐπι χειλεσι βαινον.

Nihil eſſe poteſt his verſibus jucundius aut modulatius; & vellem profectò plura ſupereſſent Platonis carmina. Certè valdè poeticum illi fuiſſe ingenium paucæ, quæ ſuperſunt, relliquiæ teſtantur; & Socrati ſubiraſcor, qui diſcipulum ſuaderet à manſuetioribus Muſis ad philoſophiæ ſpatia declinare. Sed omnes deſcriptionum ve-

nuſtates complectitur εἰδυλλιον in primo Anthologiæ libro, quò vix quidquam inveniri poteſt luculentius:

Χειματος ηνεμοεντος ἀπ' αἰθερος οἰχομενοιο,
Πορφυρεη μειδησε φεραυθεος εἰαρος ὡρη.
Γαια δε κυανεη χλοερην ἐσεψατο ποιην,
Και φυτα θηλησαντα νεοις ἐκομισσε πετηλοις.
Οἱ δ' ἀπαλην πινοντες ἀεξιφυτα δροσον ηβης
Λειμωνες, γελοωσιν ἀνοιγομενοιο ῥοδοιο.
Χαιρει και συριζγι νομευς ἐν ὀρεσσι λιγαινων,
Και πολιοις ἐριφοις ἐπιτερπεται αἰπολος αἰγων.
Ἠδη δε πλωουσιν ἐπ' εὐρεα κυματα ναυται,
Πνοιῃ ἀπημαντῳ ζεφυρου λινα κολπωσαντος.
Ἠδη δ' εὐαζουσι φορες ἀφυλῳ Διονυσῳ
Ἀνθεϊ βοτρυοεντος ἐρεψαμενοι τριχα κισσῳ.
Ἐργα δε τεχνηεντα βοηγενεεσσι μελισσαις
Καλα μελει, και σιμβλῳ ἐφημεναι ἐργαζονται.
Λευκα πολυτρητοιο νοσῤῥυτα κάλλεα κηρου.
Παντῃ δ' ὀρνιθων γενεη λιγυφωνος ἀειδει,
Ἀλκυονες περι κυμα, χελιδονες ἀμφι μελαθρα,
Κυκνος ἐπ' ὀχθαισιν πόταμου, και ὑπ' ἀλσος ἀηδων.
Εἰ δε φυτων χαιρουσι κομαι, και γαια τεθηλε,
Συριζει δε νομευς, και τερπεται εὐκολα μηλα,
Και ναυται πλωουσι, Διωνυσος δε χορευει,
Και μελπει πετεηνα, και ὠδινουσι μελισσαι,
Πως ε χρη και ἀοιδον ἐν εἰαρι καλον ἀεισαι.

Amant potiſſimùm *Aſiatici* hortorum, amœnitatum, ac florum, deſcriptiones, quas jucundiſſimis pingunt verborum coloribus. Velut in triceſimâ *Haririi* declamatione:

منسقط الراس سروج وبها كنت امرج *
بلدة يوجد فيها كل شي ويروج *

وردها سلسبيل وصحاريها مروج *
وبنؤها ومغانيهم نجوم وبروج *
حبنا نفحة رياها ومراءها البهيج *
وازاهير رباءها حين تنجاب الثلوج *
من راءهاقال مرسي جنة الدنيا سروج *

" Natale ſolum eſt *Seruge*, in quo huc & illuc erravi,
" Regio, in quâ omnia reperiuntur & redundant.
" Vada ejus fontes cœleſtes ſunt, & campi jucunda prata,
" Ædificia & manſiones ejus ſunt ſtellæ & zodiaci ſigna,
" Amamus odoris ejus auram & conſpectum ſplendidum,
" Et flores collium ejus, cùm abierint nives;
" Quicunque hanc regionem videt, ait, *Seruge* paradiſi terreſtris locus eſt."

Et *Abu Dhaher Ben Al Khiruzi*,

روضة راضها الندي فغدت
لها من الزهر انجم زهر
ينشر فيها ايدي الربيع لنا
ثوبا من الوشي حالها القطر
كانها شقّ من شقايقها
علي رباءها مطارف خضر
ثم تبدّت كانها حدق
اجفانها من دمايها حمر

" Hortus, quem ornat ros, & in quo
" Splendent flores, tanquam ſtellæ lucidæ,

" Induit eum Veris manus
" Ornatam veſtem, roris guttulis perſperſam;
" Anemonæ ejus partim ſimiles ſunt,
" Super colles ejus, tunicis viridibus,
" Partim proveniunt ſimiles oculis,
" Quorum cilia flendo rubent.

Et *Mohammed Abdalla Al Dawi*,

اما شافيتك روضة دستجرد
كعقد او كوشي او كبرد
يطير فراشها بيضاء وحمراء
كريح طيّرت اوراق ورد

" Annon te exhilarat Deſtigerdi hortulus,
" Similis aut monili gemmeo, aut ſerico, aut pictæ chlamydi?
" Volitant in eo papiliones candidi & rubri,
" Ceu roſarum folia, quæ ventus diſpergit."

Et *Abu'l Haſſan Ali Ebno'l Huſſein* de valle amœniſſimâ, ipſe quoque in primis venuſtus;

اذا ذكر الحسان من الجنان
فحي هلا بوادي ماوشان *
تجد شعباً يشعب كل همّ
وملهياً ملهيا عن كل شان *
بروض مونق وخرير ماء
الذّ من المثالث والمثاني *

وتغريد الهزار علي ثمار
تراها كالعقيق وكالجمان *
فيا لك منزلا لو لا اشتياقي
اصيحابي بدرب الزعفران *

" Si quando mentio fiat de paradiſi amœnitatibus, heus tu,
" age! ad vallem *Mawaſhán* accede.
" Reperies vallem, quæ omnes mœleſtias diſperget, receſ-
" ſum, qui ab omni negotio te liberabit;
" Cum horto ſplendido, cum fontium murmure, dulciori
" lyræ & tibiæ notis;
" Ubi aviculæ modulantur inter fructûs, quos videbis py-
" ropis & margaritis ſimiles.
" O quàm dulcis eſſet hic receſſus, niſi me deſiderio affice-
" rent amiculi abſentes in *Darbizafrán!*"

Et poeta Turcicus,

روان هر چشمهسي چون آب حيوان
چراغ لاله هر جانب فروزان
نسيم صبح كل جبين ايدوب چاك
صبا نرگس كوزين قالمشدي نمناك
اغاج لرحرقصه كرمشلر سبك خيز
شكوفه اوستنه اولمش درم ريز

" Unuſquiſque fons aquæ immortalitatis ſimilis manavit,
" Tulipæ lampas unumquodque latus illuminavit,
" Aura matutina laceravit roſæ ſinum,
" Zephyrus narciſſi oculos reddidit madidos,
" Arbores leviter ac celeriter ſaltant,
" Et ſuper flores nummos argenteos (rorem) ſpargunt."

Et alius,

حوالي‌سي سراسر كلستاندر
كلستان جابجا آب رواندر
اوتورمشلر رياحين دست بر دست
كلاهن كج رواتمش لاله مست
سزلمش نركسك چشم سياهي
ادر سزينه مستانه نكاهي

" Hujus loci ambitus uſquequaque roſetum eſt,
" Roſetum, in quo ubique vitæ fontes manant,
" Herbæ odoriferæ ſe invicem manibus amplexantur,
" Tulipæ languidæ curvatas gerunt coronas,
" Narciſſi niger oculus effulget,
" Qui vos intuetur ebriolo aſpectu."

Et *Dhafer Elhaddád*,

وعيشة اهدت لعينك منظرا
جاء السرور به لقلبك وافدا
روض لمخضر العذار وجدول
نقشت عليه يد الشمال مبردا
والنخل كالغيد الحسان تزينت
ولبسن من اثمارهن قلايدا

" In hoc loco vita erit oculis tuis jucunda,
" Venit ibi ſenſim in pectus tuum lætitia,
" Hortus eſt viridi facie ornatus, & rivulis diſtinctus,
" Super quem gelidus ventus variam picturam induxit,

" Ac palmæ ceu puellæ, teneras habentes cervices, ornantur,
" Et fructuum ſuorum induunt monilia."

Sæpiſſimè etiam turtures gementes deſcribunt; ut *Abi'lala*,

وحمام العلاط يضيق فوها
بها في الصدر من صفة الغرام
تداعي مصعدا في الجيد حباً
تعال الطوق منها بانفصام

" Columba nigram habens torquem, cujus os ita anguſtum
" eſt, ut deſiderium, quod in pectore habet, enuntiare
" nequeat;
" Provocat ſpiritu altè ducto, collum pulſans, violentum
" amorem, uſque eò donec torques dolore ſubito rumpatur."

& poetæ quidem *Bagdadenſis*,

حمامات اراك الدوح ما انتن
يا ورق الا عناً كالما نحتن
هذا وانتن ازواجاً فلو كنتن
مثلي فرادي وايم الله لم تحتن

" Turtures ſylvarum arboribus *Erac* conſitarum, nihil eſt
" vobis, dum plangitis, O columbæ, præter meram
" ſollicitudinem;
" Præterea pares eſtis, quòd ſi fuiſſetis, ſicut ego ſum, ſolitariæ, profectò non viveretis?"

Et alius,

ولقد القت علي الاراك حمامة
تبدي فنون النوح في الافنان
ساويتها لما تساوينا ضناء
كل ينوح علي غصون البان

" Vidi ſuper arborem *Erac* turturem,
" Qui varias querelas inter ramulos integrabat;
" Æqualis ei dolore fui, & ille mihi;
" Uterque noſtri de myrobalani ramis plorabat."

Et *Al Serage Al Warák* dulciſſimè,

وورقاء ارقني نوحها
لها مثل ما لي فواد صريع
تنوح واكتم سري ود-
-معي لسري لديها بديع
كاننا تقاسمنا للهوي
فمنها النواح ومني الدموع

" Turtur, cujus querelæ me inſomnem reddunt,
" Habet pectus, ſicut ego habeo, dolore affectum;
" Queritur; ut arcanum meum celo, ſed
" Lacrymæ ob arcanum recentes fluunt;
" Velut ſi amorem divideremus,
" Et illi eſſet planctus, mihi verò lacrymæ."

Et alter,

حمام الاراك الا فاخبرينا
لمن تندبين ومن تعولينا

فقد شقّت بالنوح منا القلوب
وابكيت بالندب منا العيونا
تعالي نقم ماءثما للهموم
ونعول اخواننا الظاعنينا
ونسعدكن وتسعدننا
قان الحزين يواسي الحزينا

" Turtures *Eraci* ſylvæ, amabo, nobis dicite
" Quem defleatis, & ob quem ploretis?
" Sanè nos quoque corda dolore ſcindimus,
" Et oculi noſtri ob mœſtitiam lacrymas fundunt.
" Deus iniquitatem curis puniit,
" Et ploramus ob amicorum diſceſſum.
" Vobis autem fauſta precamur, vos item nobis fauſta precari decet,
" Unuſquiſque enim mœſtus mœſtum ſolatur."

Sed maximam poeſi Aſiaticæ, ac præſertim amatoriæ, afferunt humanæ pulchritudinis (quâ nihil eſt à naturâ formatum pulchrius), deſcriptiones. Abunde nobis ex *Hafezi* carminibus exemplorum ſuppetit: ſed unam tantùm hoc loco apponam, de formoſæ adoleſcentulæ genâ, Oden omnibus numeris abſolutam.

بیا که مي شنوم بوي جان از آن عارض
که یافتم دل خودرا نشان از آن عارض

" Veni; ſentio enim ex illâ genâ odoris halitum *(vel* ſpem animæ),
" Inveni etiam notam cordi meo impreſſam ab illâ genâ.

معاني كه زحوران بشرح ميگويند
زحسن ولطف پرسي بيان از آن عارض

"Significationem, quæ nymphis cœleſtibus ab interpretibus tribuitur,
"A dulci pulchritudine illius genæ percontator."

كرفته نافهٔ چين بوي مشك از آن كيسو
كلاب يافته بوي چنان از آن عارض

"Capit veſica hinnuli Sinenſis moſchi odorem ab illis crinibus,
"Aqua roſacea talem odorem ab illâ genâ recipit."

بكل بهاند فرو سرو ناز از آن قامت
خجل شدست كل كلستان از آن عارض

"In terram demittitur cupreſſus laſciva ob illam ſtaturam,
"Pudore affecta ſedet roſa horti ob illam genam.

بشرم رفت كل ياسمين از آن اندام
بخون نشست دل ارغوان از آن عارض

"Verecundans abit flos jaſmini ob illud corpus,
"Sanguinem ſtillat cor floris purpurei (Argovan) ob illam genam."

زمهر روي تو خورشيد كشت غرق عرق
قرار كرد مه آسمان از آن عارض

"Ob ſplendorem vultûs tui ſol verecundiæ rore immergitur,
"Stat immota ob illam genam in cœlo luna."

زنظم دلکش حافظ چکید آب حیات
چنانچه خوي شده خون چکان از آن عارض

"A dulcibus Hafezi numeris ſtillat immortalitatis aqua,
"Quemadmodum ob illam genam ſanguinem ſtillant ejus præcordia."

Caput libri *Hamaſa*, quod باب الصفات vocatur, tres continet deſcriptiones; primam, *camelorum*; quæ tamen ex epithetis propè conſtat; alteram, *ſerpentis*; tertiam, *nubium atque imbris*; quarum ultimam, utpote quæ ſit pernobilis, haud erit fortaſſe ineptum hîc ſubjicere.

قال سليمه الجرمّي
ارقت وطال الليل للبارق الومض
حبيّا سري مجتاب ارض الي ارض *
نشاوي من الادلاج كدري مزنه
يقضي فيجدب الارض ما لم تكد يقضي *
تحنّ بأجواز الفلا قطراته
كما حنّ نيب بعضهن الي بعض *
كان السهاريخ العلي من صبيره
شهاريخ من لبنان بالطول والعرض *
تباري الرياح الحضرميات مزنه

بمنهمر الارواق ذي ترع مرفض *
يغادر محض الماء ذو هو محصة
علي اثره ان كان للماء من محض *
بروي العروق الهامدات من البلي
من العرفج النجدي ذو باد والحمض *
وبات الحبي الجون ينهض مقدماً
كنهض المداني قيده الموعث النقض *

Dixit *Meliha Al Jarammi:*

" Insomnis fui, cùm protracta esset nox, ob nubem fulgurantem, splendidam; quæ transversè profecta est de regione in regionem nigricans;

Ob iter nocturnum ebria, obscura nubes, quæ terræ sterili id attulit (ubertatem scilicet) quod aliàs non esset consecuta:

Murmurabant nubium series, dum per desertum transibant, ut murmurant invicem cameli;

Velut si pars altior albæ nubeculæ vertex esset Libani (cui), & longitudine & latitudine (similis erat:)

Hæc nubila, venti ex *Hadramut* venientes disperserunt, cùm pluviam tenuem, stillantem effuderint;

Reliquerunt post se aquam, quæ ita pura fuit, ut ex lacte mero formata videretur,

Irrigabant radices, arefactas siccitate temporis, spinosæ uniuscujusque & salsæ plantæ, quæ propè evanuerat;

Sic nubes atra progredi perseveravit, ut (camelus) sub onere curvatus, labore confectus, in loco arenoso difficilè incedit."

PARS QUINTA.

CAPUT XIX.

De variis Arabum, Perſarum, ac Turcarum Poetis.

ID quod de poetis, qui Ἀυρικοὶ à Græcis vocantur, dixit * Cicero, veriùs in Aſiaticos transferri poteſt: "Si mihi vitæ ſpatium duplicetur in "iis tantummodò percurrendis, non eſſe ſuffec-"turum." Hoc veriſſimum eſſe ſentiet is, qui viderit apud *Herbelotum* propè triginta auctorum nomina, qui de poetarum Arabicorum vitis & carminibus ſcripſerunt; inter quos recenſentur princeps illuſtris *Ebn Al Motezz Al Abaſſi*, & *Almanſur*, rex Hamæ, cujus opus decem volumina complecti dicitur; & ſcriptor illuſtris *Omadeddin Al Isfahani*, qui hiſtoriam Saladini elatiſſimo dicendi genere compoſuit, librumque abſolutiſſimum de poetis Arabicis contexit, *Kherida* خريدة ſeu *margarita*, inſcriptum. His

* Frag. apud Senecam in Epiſt.

addi poſſunt *Ebn Khacán*, qui copiosè de Arabum poetis ſcripſit, dicendi genere uſus politiſſimo, & cujus opus vocatur,

قلايد العقيان في محاسن الاعيان

Monilia aurea de excellentium poetarum ſuavitatibus: & *Thaalebi*, cujus liber يتيمة *Yatima* quidquid venuſti, quidquid elegantis, quidquid politi, quidquid etiam elati habeat poeſis Arabica, complectitur: volumina continet quatuor, capita autem quadraginta; in quibus copioſiſſimè diſſerit de vitis & operibus poetarum illuſtriorum, qui in Syriâ, Ægypto, Meſopotamiâ, Chaldæâ, Perſide, Arabiâ, Tartariâ, & regionibus Tranſoxanis floruerunt. Pulchrè hunc librum laudabat poeta imprimis elegans Ebn Kelâkes,

ابيات اشعار اليتيمة
ابكار افكار قديمة *
ماتوا فعيشت بعدهم
فلذلك سميت اليتيمة *

" Verſûs horum carminum in Yatimâ
" Virgines erant, cogitationes antiquæ:
" Mortui ſunt poetæ, & vivunt poſt eos carmina,
" Et ob hanc rem vocatur liber *Yatima*."

Etenim voce يتيمة cùm *pupillus*, tum etiam *unio* ſignificatur.

Nec minus jucundum opus eſt الكميت

حلبيت seu *vini dulcedo*; auctore *Shehábeddin El Nawágí.* Eſt hic liber Athenæi Δειπνοσοφισταις ſimillimus, ſed meâ quidem ſententiâ jucundior, ornatior, copioſior. Viginti quinque partes complectitur, de vino, de floribus, de amore, de pulchritudine, de amœnitatibus Ægyptiis: quæ omnia variis ac venuſtiſſimis carminibus cùm veterum tum recentiorum Arabum deſcribuntur. Scripſit aliud opus, quod inſcribitur مراتع الغزلان ſive *Prata hinnulorum*, & carmina complectitur amatoria è variis poetis libata. Idemque contexuit duo alia volumina, plena carminum venuſtiorum. De Anthologiis *Hudeilitarum*, *Bokhteri*, & *Abi Temam*, utpote notiſſimis, nihil neceſſe eſt hoc loco dicere.

Librum صفوات *Sefwat*, quem cum *Hamaſa* comparat Herbelotus, nec ullibi citatum legi, nec in ullâ bibliothecâ vidi. Multa præterea de Arabum poetis continet opus permagnum *Hagi Khalfeh* ſeu *Catib Chelebi*, quod كشف الظنون appellatur, & in quo de Aſiaticorum libris omnibus præclarè tractatum eſt; & liber admirabilis نهايات العرب وفنون الادب ſive, *De Arabum eruditione*, cujus auctor fuit *Shehábo'ddin Al Noweiri.* Horum operum alia Pariſiis, alia Leydæ, alia Oxonii, alia in reliquis Europæ bibliothecis ſervantur.

Porrò ſcriptoris politiſſimi *Ebni Khalican* opus

hiſtoricum non magis verborum elegantiâ & ubertate commendatur, quàm illuſtriorum poetarum verſibus, quibus conſpergitur. Ac neſcio an hic omnibus vitarum ſcriptoribus ſit anteponendus. Eſt certè copioſior Nepote, elegantior Plutarcho, Laertio jucundior: & dignus eſt profectò liber, qui in omnes Europæ linguas converſus prodeat. Atqui Arabicorum poetarum infinitam multitudinem abundè probant duo illa opera, quorum unum ab *Hegiazio*, alterum à *Safadio* eſt compoſitum, & quorum hoc triginta volumina, illud quinquaginta complectitur.

Permulti ſunt de poetis Perſicis libri uberrimi, ſed omnibus præſtare videtur opus شاه دولت *Doulet Shah Samarcandi*, quod ſæpiſſimè citat Herbelotus. Quàm feliciter autem *Turcæ* poeticam coluerint, intelligi poteſt cùm ex *Lutfii* & reliquorum libris, tum ex opere illo ampliſſimo زبدة الاشعار inſcripto, quod novem poetarum *Turcarum* carmina complectitur, atque aliorum DXL continet flores diligentiſſimè & magno cum judicio delibatos.

Inter antiquos Arabum poetas celebriores fuerunt, ذو الرمة *Dhu'l Remma*, نابغة *Nabega*, مهلهل *Mohalhal*, متلمس *Motalammes*, الفرزدق *Ferazdak*, aliique, & in primis auctores ſeptem Idylliorum, quæ Moallakat vocitantur: ac de his quidem aliàs dictum eſt; illo-

rum autem carminibus, quæ mihi videre contigit, vix quidquam fingi poteſt delicatius, venuſtius, exquiſitius? Inter recentiores imprimis elegans eſt *Abu'l Caſſem*, cujus liber vocatur شذور الذهب *Auri particulæ*; neque immeritò: nihil enim eo aut jucundius eſſe poteſt, aut politius. Deſcriptionibus abundat lepidis & venuſtis, & dignus eſt ſanè de quo dicatur, id quod de fluvio *Teleboa* ſcripſit Xenophon,

Μεγας μεν ὁ, καλος δε.

Quàm eleganter hortum deſcribit:

فمن روضة غناء زخرف وشيها
ومن جدول تسعي بها سعي اسود
ومن اقحوان كالثغور مؤثر
ومن زهر مثل عبقري وعسجد

" Hortus autem fuit variis ornamentis diſtinctus,
" In quo tanquam ſerpentes currebant rivi,
" Et flores parthenii ſicut nitidi puellarum dentes,
" Aliique flores ſplendebant tanquam pictæ veſtes & aurum."

& imbrem:

اذا افتر من جون الغمايم بارقه
بكي الودق من خبث الاناعم وادقه
بدمع كان الريح ينثر لؤلؤا
علي خدّ روض سندسي حدايقه

" Cùm renidet ex nigris nubibus (nubes) fulgurans,
" Flet imber, à campo beneficentiæ continuò ſtillans
" Lacrymas, velut ſi ventus margaritas ſpargeret
" Super genam hortuli pictâ chlamyde veſtiti."

Non minorem habet venuſtatem, & vim majorem, ابن الفارض *Ibna'l Faredh*, elegans ac floridus poeta, & cùm antiquioribus conferendus. Miram habet plerumque in carminum initiis gratiam ac pulchritudinem:

ارج النسيم سري من الزوراء
سحرا فاحيا ميت الاحياء
اهدي لنا ارواح نجد عرفه
فالجو منه معنبر الارجاء

" Odor Zephyri ex Alzaura provenit,
" Manè, in vitam autem mortuos revocat:
" Profert nobis auras; halitus ejus diffunditur,
" Et aër ab eo ambari odorem recipit."

Sed hujus poetæ, quem cum Ovidio conferre ſolemus, elegiam in tertio capite citavimus.

Si quis aliorum poetarum Arabum nomina videre cupiat, legat *Herbeloti*, imperfectum quidem, ſed jucundiſſimum atque eruditiſſimum opus. De Perſis tamen pauca differam: nam Turcicorum carminum duos tantummodò vidi libros. Alterum, opus perparvum variorum poetarum *Odas* amatorias continens: alterum,

codicem belliſſimè exaratum, & *Meſihii* carmina complexum. Centum & ſeptuaginta octo Odis conſtat, iiſque politiſſimis.

Perſicorum itaque poetarum poſt *Ferduſium*, *Hafezum*, & *Sadium* celeberrimus eſt *Gelaleddin Balkhi*, cujus perlongum opus, مثنوي *Meſnavi* nominatum, mirificâ ornatur doctrinæ copiâ ac varietate; verbis illuminatur elegantiſſimis; hiſtoriis porrò abundat lepidis, ſuavibus, venuſtis. Quàm vivida hæc eſt Amoris laudatio, & ob amicæ diſceſſum querela!

شاد باش اي عشق خوش سوداي ما
اي طبيب جمله علتهاي ما
اي دواي نخوت وناموس ما
اي تو افلاطون وجالينوس ما
چشم خاك از عشق بر افلاك شد
كوه در رقص آمد وچالاك شد
با لب دمساز خود كر چغتمي
همچو ني من گفتيها گفتمي
هر كه او از همزباني شد جدا
بي زبان شد گرچه دارد صد نوا
چونكه گل رفت وگلستان درگذشت
نشنوي زان پس زبلبل سرگذشت
من چه گونه هوش دارم پيش وپس

چون نباشد نور یارم پیش و پس
کر نباشد عاشقت را پرواي او
او چو مرغي ماند بي پرواي او

" Salve, Amor; tu, qui nos ſuaviter incendis,
" O tu, qui omnes noſtros morbos ſanas;
" O remedium, auxilium, & præſidium noſtrum,
" O tu Plato noſter es, tu Galenus.
" Oculus terreſtris propter amorem in cœlo eſt,
" (Ob amorem) colles ſaltantes veniunt, & celeriter incedunt.
" Labio amicæ meæ ſi adhærere poſſem,
" Inſtar argutæ arundinis voces ederem.
" Quicunque à ſodali ſuo decedit,
" Is elinguis eſt, licèt centum habeat voces.
" Cùm abiit roſa, & defloruit roſetum,
" Non ampliùs luſciniæ narrationem audis:
" Equidem pariter quomodo prudentiam uſquequaque habeam,
" Dum lux amicæ uſquequaque non effulget.
" Quòd ſi amatori non ſit videndi amicam poteſtas,
" Avi ſimilis eſt, quæ libertate caret."

Nec verò his ſolis inter poetas locus eſt: ſua enim laus tribuitur aliis innumeris, qui in variis generibus floruerunt. Celebriores ſunt انوري *Anvari*, فلكي *Feleki*, رشيدي *Reſhidi*, رودكي *Rudeki*, كرماني *Kermani*, كاتبي *Catebi*, & خاقاني *Khakani*, qui *Abi'lolæ* fuit, ſi Herbeloto fides, diſcipulus, & magnificam præceptoris ſui poeſin eſt feliciter imitatus. Recentiorum tamen poetarum, quos tulit Perſis,

elegantiſſimus meritò habetur *Jami*, cujus opera ſæpenumerò, cùm in *Linguæ Perſicæ Commentariolo*, & in *Grammaticâ*, tum etiam in *Hiſtoriis* noſtris, laudavimus.

Sed de poetis hactenus: fuſiùs de iis & copioſiùs diſſerere, ab inſtituto eſſet alienum; magna enim ſylva eſt, & integrum volumen requirit: & profectò imprimis deſideratur liber *De poetarum Aſiaticorum Vitis*; cujuſmodi opus cùm utiliſſimum, tum etiam ob novitatem jucundiſſimum fore puto. Et laudandum foret propoſitum, tot eximios viros ac miris ingeniis præditos in novam lucem, & quaſi vitæ integrationem revocare. Plurimum ſanè his literis obeſt librorum excuſorum paucitas: egregium eſſet itaque ac rege aliquo dignum opus, libros Aſiaticorum elegantiores in lucem proferre, ſed ſine interpretatione; ita enim propè duplicaretur & ſumptus & labor. Illi autem qui otio fruerentur erudito, utcunque à bibliothecis remoti, poſſent eos, gradatim ac pedetentim, accuratè interpretari, emendare ſagaciter, & doctè illuſtrare. Ita fieret ut Arabum ac Perſarum poemata in manibus & in ore haberemus, nec minùs eſſet uſitatum Ferduſii, Amralkeiſi & Abi'lolæ versûs in quotidianis ſermonibus recitare, quàm nunc Homeri, Anacreontis, aut Pindari.

PARS SEXTA:

De Aſiaticâ Dictione.

CAPUT XX.

HABENT Aſiatici orationis genus, non id quidem omninò numeris aſtrictum, ut poema, nec tamen ita fluens ac diſſolutum, ut ſermo vulgaris. Placet libros hoc modo numerosè compoſitos inter poemata recenſere; nam orationem, cujus ſententiæ modulatè cadunt, leniter profluunt, ſimiliter deſinunt, quæ verbis dulcibus & hilarioribus, iiſque jucundè tralatis ornatur, in quâ denique paria adjunguntur paribus, & contraria contrariis referuntur, parùm à verſu abeſſe puto: quod video de Platonicâ & Democriteâ locutione ſenſiſſe veteres*. Atque in hoc loco de *Aſiaticorum* libris modulatis diſſerere, nec erit inutile, nec à propoſito alienum.

* Cic. Orator.

Notum eſt, apud omnes gentes poeticæ ſtudium fuiſſe ſolutæ orationis curâ antiquius. Apud Græcos orationem princeps contexuiſſe dicitur Pherecydes Syrus: Ciceronis temporibus graviſſima extabat Appii Claudii oratio, quam primus Romanorum in lucem protulit, cùm ſenatum à fœdere cum Pyrrho faciendo diſſuaderet. Primus apud Arabas orationem compoſuit vel Mohammedes, vel, ſi quis fuerit, Mohammedis adjutor. Fuit certè quiſquis Alcoranum contexuit, cùm admirabili præditus ingenio, tum acutiſſimus & dicendi & perſuadendi artifex. Ac nequeo ſatis prùdentiam illius admirari, qui orationem potuerit incultæ multitudinis tum auribus tum animis adeò ſcitè accommodare. Nec enim illi in eruditorum hominum conventu erat habenda oratio, ſed cum agreſtibus rem habuit, impolitis, truculentis, ſtellarum imaginumque cultoribus; poeticæ tamen impenſiùs deditis. Itaque ſagax ille morum obſervator, & legiſlator ſubtilis, dicendi genus ſumpſit argutum, venuſtum, floridum, concinnum, numeroſum, incitatum; ſplendidiſſimis colluſtratum verborum luminibus, & cùm ad perſuadendos animos, tum ad commovendos affectûs accommodatiſſimum. Non ille ad ſedatum judiciorum diſcrimen librum ſuum comparabat, ſed ad aurium delectationem, & voluptatem ſenſuum. Ideoque inſtituit ut divini, quemadmodum vocatur, libri

lectores canoris quibuſdam vocis flexionibus ſententias æqualiter demenſas & ſimilibus ſonis terminatas modularentur. * Velut in illo capite, quod eſt الدهر ſeu Tempus nominatum:

فوقيهم الله شرا ذلك اليوم ولقيهم نضرة
وسرورا
وجزاهم بما صبروا جنة وحريرا
متكيين فيها علي الارايك لا يرون فيها
شمسا ولا زمهريرا
ويطوف عليهم ولدان مخلدون
اذا رايتهم حسبتهم لؤلؤ منثورا

" Defendit eos Deus à diei iſtius calamitate, præbetque illis ſplendorem ac lætitiam,
" Et remunerat eos ob patientiam hortulo, & veſtibus ſericis:
" In eo horto pulvinaribus incumbunt, nec calorem intenſum nec frigus ſentientes,
" Verſantur autem inter eos pueruli ſemper formoſi, quos cùm aſpexeris, diſperſas eſſe putaveris margaritas."

Sed qui omnes elegantias & venuſtates in unum locum acervatim cumulatus videre cupit, perlegat is caput, quod الرحمن ſeu Miſericors inſcribitur, & inter carmina pulcherrima recenſeri debet. Hunc igitur librum ſcriptores Aſia-

* فرتل القران ترتيلا Alc.

tici tanquam elegantis locutionis normam ſibi proponunt; & quanquam eum aut apertè imitari non audent, aut imitationem diſſimulant, id tamen dicendi genus perfectiſſimum putant, quod ſit huic libro ſimillimum; ideoque ſententias ex illo depromptas ſermonibus ſuis frequentiſſimè intexunt. Velut in libro *Facahato'lkhólafa**, in elaboratâ illâ imbris deſcriptione,

واقبلت سوابق السيول
تجري في مضمارها كالخيول
فتراكم من السحاب
علي وجه عروس السماء النقاب
وانهمر الغمام المدرار
وصارت الدنيا جنات تجري من فوقها
الانهار

" Accedebant torrentium fluctûs prævertentes,
" Currebant tanquam equi in loco paſtûs,
" Et obvolutum eſt nubibus
" Cœlum, ut ſponſæ facies velo,
" Et imbres effuderunt nubes copiosè pluentes,
" Et facta eſt terra hortorum ſimilis, in quibus fluunt rivuli."

Ubi iſta locutio جنات تجري من تحتها الانهار

* Cap. I.

Horti ſub quibus fluunt rivuli, in Alcorano creberrimè occurrit.

Expoſui, ut puto, cauſam cur numeroſum hoc dicendi genus tam ſtudiosè Aſiatici conſectentur. Nunc de libris eorum elegantioribus diſſeram. Ii ſunt vel rhetorici, vel philoſophici, vel hiſtorici. Primum apud Aſiaticos videtur rhetoricæ ſtudium floruiſſe. Philoſophiam ſeriùs receperunt Arabes, eamque plurimùm à Græcis ductam. Nullam autem vidi hiſtoriam Arabicam aut Perſicam, ſolutâ oratione ſcriptam, quæ eſſet valdè antiqua. Itaque de rhetoribus primùm loquar, de reliquis, deinceps. Amant Arabes compoſitionis ſpeciem, quam مقامة *Mekáma* vocant, & quæ noſtræ declamationi videtur eſſe ſimilis. Hujuſmodi declamationes primus edidit *Hamadáni*, qui eſt ob eloquentiam admirabilem بديع الزمان *Ætatis miraculum*, vocitatus. Hunc imitati ſunt magnus rhetorum grex, inter quos palma facilè deferenda eſt *Haririo*. Nihil hujus ſcriptoris ſermone jucundius excogitari poteſt. Incredibilis in illo rerum eſt varietas & copia, mirificum eloquentiæ flumen; adeò ut non tam meâ commendatione quàm ſuis niti elegantiis poſſit. Declamationes compoſuit quinquaginta, de mutationibus fortunæ. Earum ſex primas in lucem protulit & notis illuſtravit eruditis, literaturæ Arabicæ feliciſſimus indagator, Schultenſius.

Inter opera rhetorica numerari poteſt libellus, qui appellatur كشف عن حكم الطيور والازهار الاسرار hoc eſt, *Arcanorum patefactio de avium & florum proprietatibus.* Auctor fuit *Ezzo'ddin,* qui cognomen الواعظ ſive *Oratoris,* adeptus eſt. Argumentum perſimile eſt Couleii libro, quem *Sylvas* nominat; ſed non flores ſolùm atque herbæ, verùm aves etiam, prætereà apis, aranea, bombyx, & Zephyrus etiam, in hoc opuſculo loquentes inducuntur, ac de ſuis virtutibus venuſtiſſimè diſſerentes. Eſt profectò libellus cùm pulcherrimarum imaginum copiâ, tum orationis nitore ac venuſtate abſolutiſſimus.

Ad philoſophos veniamus. Illi modulatum hoc & elaboratum dicendi genus haud multùm conſectantur, rebus ſcilicet & argumentis quàm ejuſmodi venuſtatibus attentiores: niſi inter libros philoſophicos recenſendæ ſint fabulæ de officiis ac moribus, quibus incredibile eſt quantùm delectentur Aſiatici. Tres ſunt in hoc genere libri politiſſimi; Arabicus, à ſcriptore admirabili Ahmed Ebn Arabſhah compoſitus, vocatur,

فاكهة الخلفاء ومفاكهة الظرفاء
وجليس الفضلا وانيس النبلاء

ſeu, " *Deliciæ regum & lepidorum hominum fa-*

cetiæ; & conſortium virorum excellentium, & argutorum ſocietas."

Plenum eſt profectò hoc opus elegantiarum, plenum venuſtatis; ſententiis cumulatum graviſſimis, verbis dulciſſimis illuminatum; poetis, oratoribus, philoſophis utile ſimul, & jucundum; fabulis perbellis, hiſtoriis inſignibus diſtinctum; ornatum jocis, leporibus, facetiis, & dignum ſanè de quo dicat poeta

فان تغص علي بحر تهد منه الي
درّ ينير عيون العقل في الشرف

" Quòd ſi in ſcientiæ meæ te immergas fluctûs,
" duceris exinde ad margaritas, quæ intel-
" lectûs oculos nobili ſplendore illumina-
" bunt."

Partes complectitur decem:

الباب الاول
في ذكر ملك العرب الذي كان لوضع
هذا الكتاب الداعي والسبب

De rege Arabum, qui hujus libri componendi auctor fuit atque inſtigator.

الباب الثاني
في وصايا ملك العجم المتميز علي
ملوك زمانه بالحكم والفضل والكرم

De præceptis regis Perſarum, qui reges ſuæ ætatis ſapientiâ, virtute, & nobilitate ſuperavit,

الباب الثالث

في حكم ملك الاتراك مع ختنه الزاهد شيخ النساك

De judicio regis Turcarum, cum genero ſuo ſolitario, ſene religioſo.

الباب الرابع

في مباحثة عالم الانسان مع شيطان العفاريت وجاني الجان

Diſputatio viri docti cum angelo malevolo & genio.

الباب الخامس

في نوادر ملك السباع وندیمه امیر الثعالب وكبير الضباع

De excellentiis regis leonum cum ſodalibus ejus vulpium principe, & hyænarum duce.

الباب السادس

في نوادر التيس المشرقي والكلب الافرقي

De præclaris dictis hirci Asiatici, & canis Africani.

الباب السابع

في ذكر القتال بين ابي الابطال وابي دغفل سلطان الافيال

De præliis inter Abi'l Abtâl & Abi Dagfal elephantum regem.

الباب الثامن

في حكم الاسد الزاهد وامثال الجمل الشارد

De sapientiâ leonis solitarii, & proverbiis cameli fugientis.

الباب التاسع

في ذكر ملك الطير العقاب والحجلتين الناجيتين من العقاب

De avium rege aquilâ & duabus perdicibus, quæ à calamitate auxilium petiverunt.

الباب العاشر

في معاملة الاعداء والاصحاب وبه تمّت ابواب الكتاب

De amicis atque inimicis distinguendis. Et hæc pars est ultima.

Alter fabularum liber is eſt, quem in omnes ferè Aſiæ & Europæ linguas converſum habemus, & cujus in totâ Aſiâ meritò celebratur pulchritudo; fabulas dico philoſophi illius Indici بيدپاي *Bidpai* nominati, quas olim compoſuit, ut Indorum regem دابشليم *Dabſhelim* de officiis ac virtutibus regum erudiret. Hæc, de quâ loquor, interpretatio Perſicè ſcribitur, & انوار سهيلي ſeu *Canopi lumina* appellatur. Tertius liber idem eſt, de quo modò dixi, in ſermonem Turcicum venuſtiſſimè converſus, & همايون نامه ſeu *Liber auguſtus*, dicitur. Uterque ſplendidis verbis, magnificis ſententiis, elatis tranſlationibus ornatur.

Reſtat, ut de hiſtoriis numeroſis, quas inter poemata heroica recenſeo, pauca dicam. Tres præcipuæ ſunt in linguis Aſiaticis ſcriptæ hiſtoriæ; quæ cùm maximè ſint inter ſe diſpares, laus tamen pœnè conſimilis unicuique tribuitur. Arabica quidem inſcribitur المقدور في نوايب تيمور عجايب ſeu *Providentiæ miracula in Timuri fortunis perſpicua*; Turcica, تاج التواريخ ſive *Annalium corona*, & Turcarum hiſtoriam uſque ad regem Selimum complectitur; Perſica verò ظفر نامه ſeu *Liber victoriæ* nominatur, & Timuri vitam ac res geſtas continet.

Auctores ſunt, primæ Ahmed Ebn Arabſhah,

ſecundæ Saadeddin, tertiæ Ali Yezdi. Ac de ſecundâ equidem parciùs loquar, utpote qui librum integrum nondum viderim; ſed ut ex umbrarum ratione, quæ ſit turrium atque arborum altitudo dignoſcimus, ita ex Italicâ hujus libri interpretatione facilè eſt intellectu, admirabilem ejus eſſe elegantiam ac nitorem.

Hiſtoriis *Ebn Arabſhah* & *Ali Yezdi* nihil diſſimilius eſſe poteſt: hæc enim Timurum pingit invictum, pium, temperantem, doctum, amabilem; illa impigrum quidem & indefeſſum, ſed improbum, inhumanum, temulentum, vilem, impium; hæc regem æquiſſimum, illa ignobilem & efferum raptorem. Utri credamus? Ambo enim ſcriptores huic regi ætate ſuppares fuerunt. Tutius eſt certè utrique diffidere; & imperatorem illum fingere nec magnis vitiis infectum, nec valdè illuſtribus ornatum virtutibus. Quod ad dicendi genus attinet, utriuſque hiſtorici oratio eſt grandis, culta, canora, magnifica; & incredibili perſperſa varietate ac lepore. Porrò ita æqualiter animum delectant, ut eam hiſtoriam quam recentiùs legas, jucundiorem eſſe putes. Vim tamen ac dignitatem majorem Arabs, lene quiddam habere Perſa videtur ac profluens: hic puro amni, ille copioſo mari ſimilis; hic denique cum Xenophonte, ille cum Thucydide comparandus. Quòd ſi ille nonnullis in locis ſit obſcurior, illa, quantacunque eſt,

difficultas venuſtate & eloquentiæ amplitudine abundè compenſatur. Sed de hiſtoriâ hac Arabicâ, in capite decimoſecundo, copiosè diſſeruimus.

Reliquum eſt, ut de dicendi generibus, quibus utuntur Aſiatici, dicatur. Ea omninò tria ſunt, Elatum, Venuſtum, Tenue. Miſceri quidem poteſt elatio cum venuſtate; & cum tenuitate venuſtas: elatum autem genus cum tenui nullo modo miſcetur. Orationis altitudo & venuſtas vel in conceptu ſunt, vel in dictione. De conceptu alio * loco diximus: nunc de compoſitione diſſerendum eſt. Magnam igitur affert orationi altitudinem, verborum ampla & longè deducta comprehenſio; velut hiſtoriæ Timuri magnificum illud exordium,

الحمد لله الذي على منوال ارادته وتدبيره
تنسج مقاطع الامور ومن ينبوع قضايه الي
لجج قدره تجري تيار الاعاصر والدهور

" Laus Deo, qui in textorio voluntatis & ſa-
" pientiæ ſuæ telam humanarum rerum texit,
" & è fonte providentiæ ſuæ in poteſtatis ſuæ
" oceanum fluctûs ætatum ac temporum fecit
" defluere."

* Cap. X. & XI.

Hoc ſenſerunt Græci; & rectè ait Demetrius Phalereus ex ſententiarum longitudine plurimùm oriri Thucydideæ locutionis majeſtatem: cujus rei præclarum profert exemplum,

Ὁ γαρ Ἀχελωος ποταμος ῥεων κ' Πινδε ὀρες δια Δολοπιας και Ἀγριαων και Αμφιλοχων, καὶ δια τε Ἀκαρνιανικε πεδιε ἀνωθεν παρα Στρατον πολιν ἐς θαλασσαν διεξιεις παρ' Οἰνιαδας, και την πολιν αὐτοις περιλιμναζων, ἀπορον ποιει ὑπο τε ὑδατος ἐν χειμωνι στρατευειν.

Quæ ſi inciſim proferas, perit utique orationis elatio. Ob hanc rem ſcriptores *Turcici* magnam habent in elato dicendi genere dignitatem, quia participiis اولوب & ايدوب frequentiſſimè utuntur, ideoque verborum ambitûs in miram longitudinem deducunt.

Sequitur, ut de venuſtâ ſententiarum ſtructurâ loquar. Ea igitur mihi venuſtior videtur comprehenſio, quæ tria habeat membra, duo breviora, unum longius; quemadmodum,

وافتخر اخوه القيل بوجوده
وقدمه علي خواصه وجنوده
وافاض حدايق آماله بزلال احسانه
وجوده

" Rex autem frater ejus inventis ejus delectatus eſt,
" Eumque optimatibus & exercitui præfecit,
" Et hortum ſpei ejus aquâ purâ liberalitatis & beneficentiæ irrigavit."

Hoc genus comprehenſionum rhetores triangulo Ἰσοσκελὲς deſignant.

Sæpè etiam quinque aut plura inciſa propè æqualia, & eundem habentia in cadendo ſonum, afferunt pulchritudinem; ut

وجروا فيها الانهار
وغرسوا فيها الاشجار
فصارت تاوي اليها الاطيار
ويترنم فيها البلبل والهزار
بانواع التسبيح والاذكار
وغدت من احسن الامصار

" Amnes in eâ (inſulâ) fluere fecerunt,
" Et poſuerunt in eâ arbores,
" In quas volabant aves,
" Et in quibus luſcinia & carduelis cecinerunt,
" Cum variis laudationum & precum modis,
" Evaſit autem locorum pulcherrimus."

In narrationibus pulchra ſunt inciſa minuta, & quaſi gemina; ſic *Ebn Arabſhâh**,

كان في بعض الغياض اسد مرتاض عظيم
الصورة كريم السيرة وافر الحشمة علي الهيبة
كثير الاسبا والالقاب غزير الخدام والاصحاب

" Fuit in ſylvâ quâdam leo manſuetus, magno

* In libro Facahato'lkhólafa.

" corpore, vitâ liberali, familiâ copiosâ, animo
" excelso, multis nominibus ac titulis insigni-
" tus, numerosâ servorum ac sodalium coronâ
" cinctus."

Et Hariri*, ut solet, dulcissimè,

وكانت عندي جارية لا يوجد لها في
الجمال مجارية اذا سفرت خجل النيران
وصليت القلوب بالنيران وان بسمت ازرت
بالجمان وبيع المرجان بالهجان وان رنّت
هيّجت البلابل وحققت سحر بابل وان
نطقت عقلت لبّ العاقل واستنزلت العصم
من المعاقل

" Fuit apud me puella, cui nulla erat pulchri-
" tudine æqualis; ubi enituit, duo ignes (sol
" & luna) pudore affecti sunt, & corda ho-
" minum ignibus amoris incendebantur; ubi
" subrisit, margaritas contemptas fecit, &
" gemmulæ vili venierunt; ubi modulatè ce-
" cinit, luscinias provocavit, & Babylonis
" fascinum verum esse probavit; ubi denique
" locuta est, cor sapientis viri surripuit, & ab
" arce præsidium fecit descendere."

Et Ali Chelebi in *Humaiun Nâmeh*,

* Vide Mekâmah 18, seu السنجازية

حوالي بصره ده بر جزيره واردي بغايت
خوش هوا اول جزيره ده هر بيشه واردي پر
لطافت وصفاء لطيف چشمه‌سارلري هر طرفدن
روان ونسايم جان بخشي هر جهتدن وزان
الوان ازهارله هر جانبي ملوّن انواع اشجارله
هر كناري مزين

" Haud procul à *Baſra* fuit inſula auris ſuaviſ-
" ſimis afflata; & in hac inſulâ fuit ſylva,
" pulchritudine atque amœnitatibus plena.
" Dulces fonticuli in omni parte fluxerunt, &
" Zephyri vitam præbentes in omni loco mo-
" dulabantur; coloribus florum unumquod-
" que latus pictum eſt; & variis arboribus
" unuſquiſque angulus diſtinctus."

Adeò elaborata hæc eſt compoſitio, ut jure quæri poſſit, quid inter eam & poeſin interſit: nam ſi in verſiculos hunc locum diſtinxeris, ſex feceris versûs, eoſque pulcherrimos.

Similiter etiam Sadi in libro *Guliſtân*,

در عنفوان جواني چنانكه افتد ودانى با
خوش پسري سري داشتم وشرّي بحكم انكه
خلقي داشت طيب الادا وخلقي كالبدر
اذا بدا

" In primo adoleſcentiæ flore, ut ſæpè evenire

" ſolet, quemadmodum ſcis, cum dulci puel-
" lulâ ſecreta inii conſilia, propterea quòd
" lenem habuit indolem, & formam lunæ ni-
" tenti ſimilem."

Ac nequeo hoc loco à me impetrare, quin admirabilem Veris deſcriptionem ex libro *Ajaibo'lmakdûr* ſubjiciam,

وكان اذ ذاك قد خرج فصل الشتاء وفصل
الربيع قد تزين واتي وصفحات الرياض
باناميل صباغ القدرة تلونت وعروس الروض
قد اخذت من صواغ الحكمة زخرفها وازينت
والاطيار في الازهار ما بين مابة بلبل
والف هزار قد تشققت الاسماع واقامت
السماع واستهالت الطباع برخيم صوتها
واحيت اثار رحمة الله الارض بعد موتها

" Tunc autem deceſſerat hyemis tempeſtas, ve-
" nit ornatum Ver; hortorum facies digitis
" Providentiæ, tanquam à tinctore, colorata
" eſt, & ſponſa hortuli à divinâ ſapientiâ,
" tanquam ab aurifabro, ornamenta cepit, &
" pulchrè eſt veſtita. Aves inter flores cane-
" bant, centum luſciniæ & cardueles mille
" auditum lacerabant, & aures hominum at-
" tentas fecerunt, & propenſam reddiderunt
" naturam voce modulatâ; & veſtigia divinæ

" miſericordiæ terram poſt mortem ejus in
" vitam revocârunt."

Locutio اخذت زخرفها وازينت & illa, موتها
احيي الله الارض بعد ex *Alcorano* depromitur, ex quo (ut ſuprà dixi) plurimas ſuis libris illigant ſententias elegantiarum ſtudioſi ſcriptores.

Inter ornatam *Perſarum* atque *Arabum* dictionem, plurimùm intereſt: hi plerumque breves ſunt, & preſſi; atque adeò (quod mirum videri poteſt) ſervant quandam ſimplicitatem cum ſummâ ſententiarum altitudine & verborum concinnitate conjunctam. Eam adhibent vocularum collocationem, quam docere videtur natura; adeò ut, qui vocum ſignificationes haud ignorat, facillimè intelligat, quid auctor velit; etenim propè unica linguæ Arabicæ difficultas ex verborum incredibili copiâ oritur; in qua re *Græcæ* eſt perſimilis. *Perſæ* verò (quos *Turcici* ſcriptores imitantur) cùm ornatè & ſplendidè ſcribere inſtituant, longiſſimis utuntur comprehenſionibus; verba elaboratè dimetiuntur, intexunt versûs; omnes prætereà cumulant flores leporum & elegantiorum colores. Inſigne eſt hujus rei exemplum in libro *Anvâr Soheili*. Voluit dicere auctor Perſicus, " Adoleſcentem " formoſum puella pulcherrima perditè ama- " bat." Vix credi poteſt, quot verbis ad hanc ſententiam exponendam utatur.

یکي از ایشانرا که کوشهٔ جمالش عروسان بهشترا جلوهٔ دادي واز تاب عذارش آفتاب عالمتاب بر اتش غیرت سوختي چشم مستش به تیر غمزه هدف سینهرا چون سینهٔ هدف رخنه ساختي ولب جان بخشش بشکر تنک کام دلرا چون تنک شکر حلاوت بخشیده

نظم

خرامنده پاي چو سرو بلند
مسلسل دو کیسو چو مشکین کمند
زسیمین زنخ کوي انکیخته
برو طوقي از غبغب آویخته
بران طوق وکوي آن بت مهرجوي
زهر طوق برده زخرشید کوي

با جواني زیبا روي مشکین موي سروبالاي ماهسیماي شیرین زبان باریک میان که ترکان خطاي از چین زلفش چون سنبل در پیچ وتاب بودند ونوش لبان سهرتندي از شوق شکر شور انکیزش چون دل عاشقان در اضطراب

بيت

روي چكونه روي روي چو افتابي
زلفي چكونه زلفي هر حلقه پيچ وتابي
دلبستكي آمده بود

" Una ex illis puellis, cujus pulchritudinis pars
" extrema paradiſi ſponſis ſplendorem daret,
" & à cujus genæ nitore ſol terrarum orbem
" illuminans igne invidiæ incenderetur, cujus
" ebrius ocellus ſagittâ unius obtutûs ſcopum
" pectoris, tanquam pectus ſcopi, percuteret;
" cujus labium vitam præbens, tanquam ſac-
" charum, dulcedinem cordibus daret;

VERSUS.

" Delicatè incedens, tanquam cupreſſus procera,
" Catenatos habens duos cincinnos, tanquam laqueum moſchatum,
" A mento argenteo globum habens extenſum,
" Sub quo torques à collo pendet.
" Super quem torquem & ſphæram templum eſt illud amabile,
" Quod ubique palmam pulchritudinis à ſole rapit.

" Cum adoleſcentulo nitidum habente vultum,
" crines odoriferos, ſtaturam cupreſſo ſimi-
" lem, faciem inſtar lunæ, linguam dulcem,
" corpus gracile, à cujus cincinnulis formoſi
" Tartariæ pueri deflexi erant & illuminati,
" & à cujus dulcedinis amorem excitantis de-

" ſiderio juvenes Samarcandii ſuavia haben-
" tes labia, tanquam amatorum corda, tu-
" multuabantur,

VERSICULUS.

" Facies! at qualis facies? facies ſoli ſimilis:
" Cincinnus! at qualis cincinnus? in unoquoque annulo plexus & ſplendidus.
" Amoris vinculo colligata eſt."

Hic inter nomen & verbum, octo verſiculi imprimis elegantes, & duodecim aut plura inciſa intercedunt.

Atqui de *venuſto* dicendi genere ſatis arbitror dictum. Supereſt, ut de *tenui* loquar. Hoc autem genus cum inornatâ mulieris pulchritudine comparari poteſt, quam, demtis margaritis & pretioſis veſtibus, ipſa commendat ſimplicitas. Etenim,

*Submiſſa placidè blandiloquens oratio**.

aut nullis aut perpaucis ornatur tranſlationibus, ſed propriis utitur verbis, & ad ſermonem quotidianum propè accedit. Debet autem & lenis eſſe & dilucida, ideoque venuſto generi ſubjungitur. In narrationibus eximiam habet pulchritudinem: cujus rei exemplum ex libro *Zafar Nâmeh* proferam,

از امیر شنیدم که شخصی ازعجم ویکی از

* Laberius.

عرب در سفري مصاحب بودند ودر بياباني
بلا مبتلا كشتند عربرا قدري آب مانده
بود عجمي با او كفت كه سياحت
وجوانمردي عرب مشهورست چه شود اكر
بشربتي آب مرا از هلاك خلاص بخشي
عرب تامّلي كرد وكفت يقين ميدانم كه
اكر اين آب بتو ميدهم مرا جان شيرين
بتشنكي مي بايد سپرد ليكن روا نميدارم
كه اين فضيلت عربرا فوت شود ذكر جميل
بر حيات فاني اختيار مي كنم وجان فدا
كرده آب بتو ميدهم تا اين احدوثه حسناء
عربرا يادكار ماند وآبرا بعجمي داد واو
بآن شربت آب از مرك نجات يافته جان
سلامت از ان بيابان برون برد واين ذكر
ستوده بر روي روزكار باقي ماند

" Ex imperatore audivi cùm diceret, " In iti-
" nere quodam Perſam atque Arabem fuiſſe
" comites; per locum autem deſertum iter
" facientes miſeriâ (ob ſitim & calorem) mi-
" rum in modum eſſe afflictos. Cùm adeò
" Arabi aquæ perpaullulum reſtaret, dixiſſe
" illi Perſam, *Celebris eſt ac pervulgata gentis*

" *tuæ liberalitas & benevolentia; quanta illi*
" *fiet acceſſio, ſi aquæ hauſtulum mihi concedens,*
" *ſodalem tuum ab interitu liberaveris?* Tum,
" poſt aliquam deliberationem, Arabem reſ-
" pondiſſe, *Certò ſcio, ſi tibi aquam conceſſero,*
" *dulcem mihi animam ob ſitim intenſam in*
" *auras pervolaturam. Sed tamen indignum*
" *eſſe cenſeo, hanc gentis meæ excellentiam in*
" *nihilum redigi. Famam ideò jucundam vitæ*
" *fragili anteponens, & animâ meâ redimens*
" *tuam, aquam tibi præbeo; ut hæc hiſto-*
" *ria beneficentiæ Arabum ſit monumentum.*
" Aquam adeò Perſæ dediſſe, qui ejus hauſtu
" à morte liberatus eſt, & ex hac ſolitudine
" incolumis evaſit. Hujus facti ſemper vivit
" & vivet recordatio."

De tribus dicendi generibus hactenus. Singulas eorum virtutes complectitur liber jucundiſſimus شکردان *Shekardan*, cujus exemplar haud invenuſtè exaratum, comiter, ut ſolebat, mihi copiam fecerat Vir Aſiaticarum rerum, dum vixit, imprimis peritus, Alexander Ruſſel, cujus ſingularem in me facilitatem ac benevolentiam mirandum in modum perſpexeram: opus eſt *Ebn Abi Hagelah*, venuſtiſſimi cùm rhetoris tum poetæ, cujus elegantes verſûs in libro *Hiliato'lcomeit* citatos vidi. Varia eſt in eo libro ac multiplex eruditio. Permulta habet lepida, faceta, elegantia; multa tamen (non eſt

enim negandum) ridicula, multa ſubinſulſa, multa ineptè religioſa, & fabellis anilibus referta. Sed hæc abundè compenſat dicendi genus ad varia argumenta ſcienter accommodatum, nunc facile & æquabile, nunc elatum ac vehemens, nunc pictum, venuſtum, floridum. Denique non minùs utilis eſt hic liber ob hiſtorias & antiquitates Ægyptias, quibus abundat; quàm jucundus ob elegantiſſimas, quas citat, florum, amœnitatum, aliarumque rerum deſcriptiones ex variis poetis delibatas. Ac non ſum neſcius eſſe aliquos, quibus Aſiaticæ dictionis quæſitæ illæ venuſtates potiùs ineptiæ videntur pueriles, quàm veræ elegantiæ. Sed cùm Arabes ac Perſas reprehendant, * Plato-

* Plato Συμπ. in Agathonis Oratione.

Οὗτος δε (Ἔρως) ἡμας ἀλλοτριοτητος μεν κενοι, οἰκειοτητος δε πληροι. τας τοιαςδε ξυνοδȣς μετ' ἀλληλων πασας τιθεις συνιεναι, ἐν ἑορταις, ἐν χοροις, ἐν θυσιαις, γιγνομενος ἡγεμων, πραοτητα μεν ποριζων, ἀγριοτητα δ' ἐξωριζων. φιλοδωρος εὐμενειας, ἀδωρος δυσμενειας. ἱλεως, ἀγαθος, θεατος σοφοις, ἀγαςος θεοις. ζηλωτος ἀμοιροις, κτητος εὐμοιροις. τρυφης, ἁβροτητος, χλιδης, χαριτων, ἱμερȣ, ποθȣ πατηρ. ἐπιμελης ἀγαθων, ἀμελης κακων, ἐν πονῳ, ἐν φοβῳ, ἐν λόγῳ κυβερνητης, ἐπιβατης, παραςατης τε και σωτηρ ἀριςος.

Idem in Phædro:

Νη την Ἡραν καληγε ἡ καταγωγη. Ἡ τε γαρ πλατανος μαλα ἀμφιλαφης τε και ὑψηλη, τȣ τε ἀγνȣ το ὑψος και το συσκιον παγκαλον, και ὡς ἀκμην ἐχει της ἀνθης, ὡς ἀν εὐωδεςατον παρεχει τον τοπον. ἡγε αὐ πηγη χαριεςατη ὑπο τῆς πλατανȣ ῥει μαλα ψυχρȣ ὑδατος, ὡσγε τῳ ποδι τεκμηρασθαι. νυμφων τε τινων και Ἀχελωȣ ἱερον ἀπο των κηρων τε και ἀγαλματων ἐοικεν εἰναι. Εἰ δ' αὐ βȣλει το εὐπνȣν τȣ τοπȣ, ὡς ἀγαπητον τε και σφοδρα ἡδȣ. θερινον τε και λιγυρον ὑπηχει τῳ των τεττιγων χορῳ· παντων δε κομψοτατον το

nem, * Iſocratem, † Ariſtotelem, atque etiam ‡ Demoſthenem, ſe reprehendere non vident;

της ποας ὁτι ἐν ἠρεμα προσαντες ἱκανη πεφυκε κατακλινανti την κεφαλην παʃκαλως ἰχειν.

* Iſocrates in Ἀρειοπαγιτικῳ.

Ἐοικατε γαρ ὑτω διακειμενοις ἀνθρωποις, οἱτινες ἁπασας μεν τας πολεις τας ἐπι Θρᾳκης ἀπολωλεκοτες, πλειω δ' ἡ χιλια ταλαντα ματην εἰς τους ξενους ἀπανηλωκοτες, προς δε τους Ἕλληνας διαβεβλημενοι, και τῳ βαρβαρῳ πολεμιοι γεγονοτες.

Idem in alio loco,

Ἀπηλλαξε τους μεν πενητας των ἀποριων ταις εὐεργεσιαις και ταις παρα των ἐχοντων ὠφελειαις. τους δε νεωτερους των ἀκαλασιων τοις ἐπιτηδευμασι, και ταις αὐτων ἐπιμελειαις. τους δε πολιτευομενους των πλεονεξιων ταις τιμωριαις, και τῳ μη λανθανειν τους ἀδικουντας. τους δε πρεσβυτερους των ῥαθυμιων ταις τιμαις ταις πολιτικαις, και ταις παρα των νεωτερων θεραπειαις.

Idemque (ſi modò iſtius ſermonis auctor fuerit) in libello pulcherrimo ad Demonicum,

Ὁσοι μεν ὐν προς τους ἑαυτων φιλους τους προτρεπτικους λογους συγγραφουσι, καλον μεν ἐργον ἐπιχειρουσι, ὰ μην γε το κρατιʃτον της φιλοσοφιας διατριβουσιν. ὁσοι δε τοις νεωτεροις εἰσηγουνται μη δι' ὠν την δεινοτητα την ἐν τοις λογοις ἀσκησουσιν, ἀλλ' ὁπως τα των τροπων ἠθη σπουδαιοι πεφυκεναι δοξουσι· τοσουτῳ μαλλον ἐκεινων τους ἀκουοντας ὠφελουσιν, ὁσον οἱ μεν ἐπι λογον μονον παρακαλουσιν, οἱ δε και τον τροπον αὐτων ἐπανορθουσι. διοπερ ἡμεις, ὰ παρακλησιν εὑροντες, ἀλλα παραινεσιν γραψαντες, μελλομεν σοι συμβουλευειν ων χρη τους νεωτερους ὀρεγεσθαι, και τινων ἐργων ἀπεχεσθαι, και ποιοις τισιν ἀνθρωποις ὁμιλειν, και πως τον ἑαυτων βιον οἰκονομειν. ὁσοι γαρ τα βιβ ταυτην την ὁδον ἐπορευθησαν, ὑτοι μονοι της ἀρετης ἐφικεσθαι γνησιως ἠδυνηθησαν.

Ibidem.

Τους κακους εὐ ποιων ὁμοια πεισῃ τοις τας ἀλλοτριας κυνας σπιζουσιν. Ἐκειναι τε γαρ τους διδοντας ὡσπερ τους τυχοντας ὑλακτουσιν. εἰτε κακοι τους ὠφελουντας ὡσπερ τους βλαπτοντας ἀδικουσιν.

† Ariſtoteles.

Ἐκ μεν Ἀθηνων ἐγω εἰς Σταγειρα ἠλθον διὰ τον βασιλεα τον μεγαν. ἐκ δε Σταγειρων εἰς Ἀθηνας δια τον χειμωνα τον μεγαν.

‡ Demoſthenes.

ut nihil dicam de Maximo Tyrio, de Alciphrone, de Philoſtratis, de Xenophonte Epheſiaco, & reliquis, qui σοφισται nominantur; quorum locutio ad aurium voluptatem comparata plerumque numerosè & ſuaviter cadit. Nam de Marco Tullio non loquor, qui præcepta numeroſæ orationis dat paſſim, exemplum verò in Milonianâ: "Eſt igitur hæc, judices, non ſcrip-" ta, ſed nata lex; quam non didicimus, acce-" pimus, legimus, verùm ex naturâ ipsâ arripuimus, hauſimus, expreſſimus; ad quam non docti, ſed facti; non inſtituti, ſed imbuti ſumus."

Hæc habui, de poeſi Aſiaticâ quæ dicerem. Aperui rivos, meâ quidem ſententiâ, ſatis amplos, & fontem patefeci diutiſſimè obſtructum. Poterit hoc opuſculum (quod ſentio quantum abſit à perfectione) harum literarum rudes ad eas condiſcendas excitare; hoſpites verò in iis ac modicè tantùm inſtructos impellere atque incendere; quòd ſi quem meo hortatu ad hoc argumentum uberiùs ac limatiùs tractandum acceſſiſſe intellexero, ſatis magnum laboris mei fructum videbor percepiſſe.

Τη τε πολει βοηθειν οιεται δειν, και δικην ὑπερ αὐτε λαβειν, τατο κἀγω πειρασομαι ποιειν. Hæc tamen, potiùs temerè quàm conſultò, numerosè cadere opinor; multùm enim abhorret ab his venuſtatibus vibrans illa Demoſthenis & elata locutio.

COMMENTARIORUM FINIS.

APPENDIX.

PERSARUM REGIS ANTIQUISSIMI

TESTAMENTUM MORALE,

SEU

DE REGUM OFFICIIS.

ARGUMENTUM.

REX Indiæ, Dabſhelim *vocatus, ſomnio quodam admoneri fingitur, ut ortum verſus iter faciat, theſaurum inventurus, experrectus conſcendit equum; proficiſcitur: occurrit ſenex, qui theſaurum ait ſub ſpeluncâ quâdam eſſe defoſſum; fodiunt ſervi; argentum, aurum, gemmas eruunt: prætereà inveniunt arcam, eamque circumdatam gemmis. Illam rex reſerari jubet, ac membranam incluſam videt, pereleganter literis ignotis exaratam. Accerſitur interpres: perlegit tacitè, mox, "Theſaurum, ait, "inveniſti auro & margaritis pretioſiorem," tum juſſu regis, legit quæ ſequuntur.*

TESTAMENTUM MORALE,

SEU

DE REGUM OFFICIIS.

EGO, *Hußenk*, omnium gentium moderator ac dominus, lautam hanc nummorum copiam, gemmaſque innumerabiles, ad uſum regis Indiæ perilluſtris, & imperatoris eximii *Dabſhelim*, hoc in loco depoſui: quippe quòd præſagitione quâdam divinâ theſaurum hunc occultum ab illo inventum iri ſciam. Prætereà cum auro & gemmis hoc teſtamentum idcircò collocavi, ut cùm hos theſauros intueator, quos erit ſine ſollicitudine adeptus, expergiſcatur, & compertum habeat, non eſſe ſapientis animi, gemmarum fulgoribus capi ac deliniri, ſed hujus vitæ blanditias atque amœnitates impenſiùs amare, ſummæ eſſe ſtultitiæ: præſertim cùm opes ac poſſeſſiones copioſiſſimæ ſimiles ſint mutuatæ ſupellectili, quæ diverſorum hominum identidem attrita manibus, & deterior facta, tandem corrum-

pitur: imò, improbæ pellicis gerant ſimilitudinem, quæ ſingulis noctibus varia perambulat cubicula, & varios amplexûs ſuſtinet: quemadmodùm ait poeta, *Quis hujus vitæ incertos honores appetit? cui unquam fidem ſervavit fortuna, ut nobis ſervet? nucleus fidei in hac nuce non eſt, ex hoc terræ cumulo fidei odor non afflatur.* Verùm enimverò hîc præceptorum libellus quaſi fundamentum eſſe debet, quo nitatur omnis dominatûs atque imperii ædificium; & tanquam norma, ad quam omnia regni dirigantur conſilia. Quòd ſi rex ille ſapientiſſimus hac admonitionum formulâ, tanquam præceptrice & moderatrice conſiliorum omnium ac factorum, utatur, uſque ad totius naturæ diſſolutionem, & finem temporum, augebitur illius & cumulabitur infinita dignitas.

Hæc Huſhenki præcepta, tanquam donum, teneas,
Sic perſuadere tibi potes imperium tuum æternum fore.

Feliciſſimus regum is eſt, cujus fama ob juſtitiam perpetuò maneat, & cujus exemplum poſteri ſibi imitandum certatim proponant: & unuſquiſque rex, qui ad hujus libelli (qui præcepta quatuordecim complectitur) regulam, totius vitæ ſuæ curſum non dirigit, nimirùm illius proſperitatis ædificium adverſo fortunæ flatu labefactatum decidet; adeòque ex ſummâ amplitudinis ac poteſtatis faſtigio gradatim ac pede-

tentim deſcendet, & ſecunda fortuna, tanquam verecunda ſponſa, vultum ab illo avertet.

I.

Primum itaque præceptum hoc eſt. Ubi cùm aliquo primario civitatis viro familiariter ac liberè vivit, variis calumniis ac falſis criminationibus, quas in illum fingent obtrectatores, minimè credat. Neque enim abeſſe poteſt, quin ſodalium invidiam atque offenſionem excitet is, qui regis neceſſitudine fruatur: nam ſimulac felicitate ſtabili eum frui aſpiciunt, non deerunt ii, qui florenti ejus fortunæ invidentes, regiæ benignitatis præſidium & propugnacula dolis atque inſidiis perfringere ac labefactare conabuntur. Illum igitur nihil ſuſpicantem mordere & clam accuſare incipient, ut regis voluntatem ab illo abalienare poſſint; imò, cauſas inferendi crimen fingere, & gemmas benefactorum filo malevolentiæ contexere uſque adeò perſeverabunt, donec ad propoſitum ſibi finem iniquitatis pervenerint: ut poeta ait, *Cave uniuſcujuſque vocem exaudias, meam verò audi; nam malevolorum voces in unaquaque portâ ſunt.*

II.

Calumniatores atque invidos procul à ſe amoveat. Propterea quod nihil illis ſit moleſtius, nihil odioſius, nihil denique nocentius. Si

quem igitur hac notâ insignitum videat, illicò feritatem illius, tanquam incendium aliquod, restinguat necesse est*: & vitam nequissimi hominis tanquam ligna aut sarmenta comburat; ne spiritus tam efferus præstringuat hominum oculos, & orbem terrarum deformet! *Ignis*, inquit poeta, *cujus ardore homines urantur, nisi continuò restinguatur, refrigerari nequit.*

III.

Optimates ac primarios regni viros arctissimo familiaritatis vinculo conjungere studeat, ut, summâ officiorum vicissitudine & consensione voluntatum, nodos negotiorum difficiles expediant, & ad civitatem conservandam conspirent: *Enimverò amicitiâ & concordiâ totus terrarum orbis vinci potest; victoria & concordia quasi geminæ sunt sorores.*

IV.

Dolosis veteratorum blanditiis ne se decipi sinat; neu inimicorum adulationi fidem habeat; sed quo leniores ac mansuetiores esse simulant, eò diligentiùs consideret, ne quid occultè moliantur: nam inimicos verè beneficos reddi non magis est verisimile, quàm gryphas in Caucaso

* Hæ sententiæ in sermonibus Turcico ac Persico sunt bellissimæ, sed Latinè ad verbum reddi neutiquam possunt. Idem de permultis hujus libelli locis dicendum est.

naſci, aut argentum poſſe in aurum commutari. Homo autem naturâ maleficus & inhumanus nullo pacto benevolus poteſt fieri, neque ab illo vera benignitas unquam proficiſcitur: *Cave ſis ab inimico vultum habente aridum, utpote qui, ligno ficco ſimilis, celerrimè inflammetur; res enim ſerias & graves non agit; ſub ſpecie comitatis plagas tendit nefarias.*

V.

Ubi magno labore magniſque periculis aliquid eſt commodi adeptus, ne id è manibus elabi ſinat, ſtudiosè cavendum eſt. Etenim ſi ita remiſsè & oſcitanter agit, ut felicitatem, quam aſſecutus ſit, fluere atque avolare patiatur, eam ſemel elapſam recuperare nullo modo poterit, & nihil adeò ei reſtabit, præter inane deſiderium ac luctum inutilem: ſicut poeta monet,

Sagitta ex arcu ſemel emiſſa nunquam revertitur,
Etiamſi ob dolorem manum mordicus teneas.

VI.

Vitanda eſt in rebus gerendis nimia celeritas ac feſtinatio. Cautè itaque ac pedetentim ad eas accedat. Haud enim ſcio pluresne ſint à deliberatione & patientiâ utilitates, an à properationis temeritate deductæ miſeriæ. *Negotium ne geras nimium feſtinanter: à viâ conſultationis*

fræna ne avertas: quod nondum egeris, id factu erit facile, ubi ſemel feceris, queſtus quid proderit?

VII.

Prudentiæ fræna nunquam è manibus elabi ſinat. Verùm ubi conſociati hoſtes illius meditantur exitium, ſi quid ſive occultum, ſive apertum ex hac foveâ perfugium videat, illud confeſtim rapiat neceſſe eſt. Præterea illorum malitioſas voluntates prudenti conſilio & ſimulatione, tanquam ſagittâ aliquâ, reſcindat atque irritas faciat, nam, ut dicitur, *Bellum per dolos ac fallacias ferè geritur.* Et aiunt ſapientes viri, *ut ferrum alio ferro extenuatur ac mollitur, ſic dolis atque inſidiis ex hominum verſutorum laqueis te eripere potes.*

VIII.

Nunquam ſe putet ab inſidiis eſſe tutum, quas obtrectatores atque invidi moliuntur. Porrò autem blanditiis ac malitioſis aſſentationibus ne ſe inſinuent ſedulò caveat. Quippe, cùm arbor odii atque invidiæ in humano pectore altis ſit defixa radicibus, quos fructûs afferre poterit, niſi acerbiſſimos? *Cave verſutis inimicis fidem habeas, qui latenter pernicioſas tendunt inſidias; pectus, in quo odium radices habeat, malevolentiæ & atrocitatis erit pleniſſimum: te aſpicit, & quaſi adipato ſermone utitur, ſed propoſitum ſuum tegit.*

IX.

Placabilitatem atque clementiam tanquam veſtem aliquam & amiculum induat. Miniſtros porrò imperii ac ſatellites ob delicta mediocria, ne temerè puniat. (*Turc.* ſagittis pœnarum ac doloris ſcopum ne faciat). Nam ſapientis eſt atque excelſi animi, in ſubjectorum hominum culpis atque erroribus quaſi connivere, & nimiam acerbitatem manſuetudine quadam ac lenitate mitigare.

Jam inde ab Adami temporibus, ad hanc noſtram ætatem, viri ignobiles atque inglorii deliquerunt, generoſi ac præſtantes ſe exorari ſiverunt ac placari.

Quamobrem magni regis eſt nocentes, ſed humiles, reos molli brachio erigere, & quaſi potu benignitatis & clementiæ recreare, ne, cùm ſe ab omni ſpe derelictos eſſe ſentiant, deſperatione afflicti tanquam in aliquam deſertiſſimam ſolitudinem recedant.

Illum, quem blandâ manu ad gloriam extuleris, cave per injuſtum animi impetum in terram deprimas.

X.

Ab omni maleficentiâ diligenter declinet; ne ſua ſibi maleficia majori reddantur menſurâ: ea enim fructûs afferent amariſſimos. Idcircò vir

maleficus ſedato & ſecuro animo eſſe non debet, ſed fortunam pertimeſcat adverſam. Ita enim naturâ comparatum eſt, ut unumquodque factum pari munere compenſetur. Vitæ igitur humanæ hortulum lenioribus beneficentiæ ac benignitatis auris temperare oportet, ut in eo roſa proſperitatis, & voluntatum noſtrarum flos eniteat. *Si benefici ſitis, vobiſmet benefacitis.*

Quòd ſi benignus ſis, largâ benevolentiæ viciſſitudine compenſabere, ſin minùs, acerbiores habebis malevolentiæ tuæ fructûs; quos tametſi hodiernus dies non afferet, at veniet tamen dies, in quo graviſſima parabitur maleficis pœna, beneficis verò ampliſſima remuneratio.

XI.

Negotia perſonæ quam ſuſtinet non convenientia minimè gerat: per enim multi homines, cùm ſe in res minùs decoras & congruentes immerſerint, non modò ad finem propoſitum non perveniunt, ſed ubi ad ſua revertunt negotia, hoſpites ſunt in iis ac peregrini. *Cornix greſſum predicis delicatiorem imitari ſtudens, illum quidem non potuit diſcere, at dedidicit ſuum.*

XII.

Lenitate ac manſuetudine, tanquam veſte aliquâ pretiosâ, ſe ornare debet. Incredibile eſt, quanta ſit in lenitate vis & quaſi eloquentia.

Vir manſuetus parum abeſt (ut verè dicitur) *quin vates ſit:* atque adeò *mucrone ſubtiliſſimo lenitas eſt acutior, & faciliùs victoriam ab hoſtibus reportat, quàm centum exercitûs.*

XIII.

Cùm principes in civitate viri conſtanter ſe gerunt ac fortiter, homines verſutos ac veteratores procul à ſe rex dimoveat: quamdiu enim miniſtros imperii ſui habet fidelitatis ſigno impreſſos atque inuſtos, tamdiù ſecreta regni conſilia contra improborum hominum perfidiam erunt munita, & cives à periculorum ſcintillis incolumes ætatem agent. Sin (quod Deus omen avertat) facies rerum doloſis & callidis hominibus, tanquam nævo aliquo, obſcuretur, & fictos eorum ſermones rex exaudiat, fieri vix poteſt, quin ſummæ integritatis & innocentiæ viri ſæpiſſimè malè multentur. Quòd ſi ita evenerit, in regem illum iniquum, cùm in hujus vitæ curriculo, tum in futuræ reſtauratione, redundabit exaggerata calamitas. Miniſtri regis fidi ſint & conſtantes oportet, ut conſiliis eorum excolatur regnum ac ſplendeſcat. Quòd ſi malitioſi ſint & verſuti, vaſtatur ſubitò imperium ac dilabitur.

XIV.

Inconſtantis eſt animi & infirmi, temporum varietatibus & commutationibus fortunæ per-

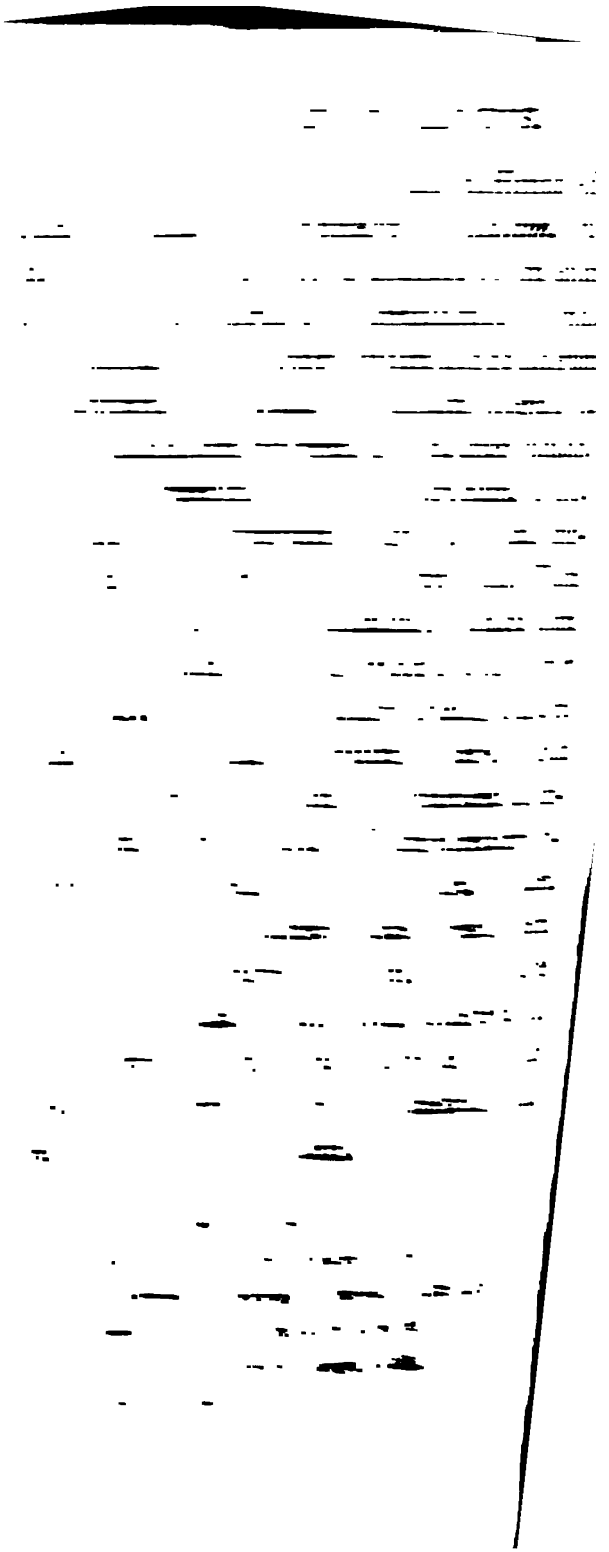

Tum *Arabs* irridens, Parce, precor, inquit, nunquam enim versûs audivi magis insipidos. Versûs autem? imò, ne sermo quidem merus mihi videtur. Perge porrò ad Lyricos. Ecquem proferre potes cùm *Hafezo*, meis tuisque deliciis, comparandum? Multos, respondet ille; *Surrium*, *Couleium*, *Spencerum*, alios; & in primis illum, quem paullò ante citavi, Miltonum: is duo scripsit poemata, omni numero absoluta, quorum unum *Lætum* inscripsit, alterum *Tristem*. Quàm dulcis hæc est, in primo carmine, matutinæ delectationis descriptio!

" Audire alaudam incipere volatum suum,
Et canentem tremefacere stupidam noctem,
A speculâ suâ in æthere,
Donec maculatum diluculum oriatur;
Et tum venire, invitâ tristitiâ,
Et ad meam fenestram dicere, Salve!
Per cynosbaton, aut vitem,
Aut plexam rosam caninam;
Dum gallus vivaci strepitu
Spargit postremam aciem caliginis tenuis,
Et ad fœnile, aut horrei portam,
Magnanimè vacillat, dominas præcedens."

Cùm Arabs adhuc impensiùs rideret, & propè se in cachinnum effunderet, Age verò, inquit vir Britannus, iambos quosdam citabo *Popii* nostri, poetarum Anglorum, si artem ac suavitatem spectes, facilè summus, si ingenium & copiam, paucis secundus; placebunt tibi hi versiculi, certò scio:

" Tremat *Sporus*—Quid? res illa ſerica,
Sporus, merum illud coagulum lactis aſinini!
Vituperium aut judicium, eheu! poteſt *Sporus* ſentire?
Quis diſrumpit papilionem in equuleo?
Attamen, liceat mihi percutere cimicem hunc, auratas habentem pennas,
Hunc pictum filium luti, qui fœtet & pungit."

—Ohe, inquit *Arabs*, deſine, ſi me amas: hæccine poeſis dici poteſt? Prætereà ad portum venimus, ubi frequens erit hodiè mercatus. Hæc cùm dixiſſet, videretque graviter ferentem & ſtomachantem *Britannum*, pollicitus eſt, ſe ad linguam *Anglicam* condiſcendam aliquot menſes impenſurum, ut poetas, quos ille laudaret, ſermone proprio loquentes poſſet perlegere.

GULIELMI JONES

LIMON

SEU

MISCELLANEORUM LIBER.

PROŒMIUM.

DOLENDUM eſt, intercidiſſe M. Tullii opus poeticum, quod *Limon* inſcriptum eſt, & quod, cùm eſſet adoleſcentulus, in lucem protulit. Quatuor tantùm ex hoc opere versûs, quibus fabularum *Terentianarum* ſuavitatem atque elegantias collaudat, à Donato ciantur. Hujus libri titulus, ut à *Middletono* noſtro, ſcriptorum Anglicorum principe, obſervatum eſt, nihil aliud erat fortaſſe, quàm vox Græcæ Λειμων, ſeu *Pratum* (*Sylvam* vocant Latini), quo nomine *Pamphilus* etiam grammaticus *Miſcellanea* ſua inſcripſit. Ciceronem & veteres imitatus, opuſculum hoc meum, utpote magnâ rerum varietate refertum, *Limona* nominavi; conſtat autem

è poematiis quibuſdam partim à me ſcriptis, partim è Latino & Anglico ſermone converſis, quorum pleraque omnia ante annum ætatis meæ viceſimum ſunt compoſita. Hæc in brevia capita diſpertire malui, quàm, ut mos eſt, confusè atque indiſtinctè edere. Lector autem, ut hos vel adoleſcentis vel pœnè pueri labores benevolentiâ proſequatur, omnino eſt rogandus. In animo erat, plura capita, viginti minimùm, edidiſſe, ſed ſtudiis aliis ſum impeditus.

CAPUT I.

De Græcis Tragœdiarum ſcriptoribus.

TRES erant præcipui *Græcæ* tragœdiæ ſcriptores, *Æſchylus*, *Sophocles*, *Euripides*, laude quidem ii propè æquales & gloriâ, ſed in diſpari genere. Cùm poetarum horum proprietates exemplis dilucidiùs, quàm diſputatione longiſſimâ, explicari poſſint, lubet tres è poetis duobus Anglicis μονολογιας Græcè converſas proferre, quarum primam ac tertiam è *Shakeſpearo*, ſecundam ex *Addiſono*, deprompſi: prima à rege *Anglorum*, Henrico quarto, dici fingitur, cùm nocte quadam ob curas & mœſtitiam eſſet inſomnis; ſecunda, à *M. Catone*, cùm, poſt oppreſſam à Cæſare libertatem, lecto Platonis *Phædone*, ſuâ ſe manu interfecturus eſſet; tertia denique, ab Hamleto, Daniæ principe, cùm, poſt viſum à ſe patris ſui ſpectrum, de humanâ vitâ ac morte meditaretur. In primâ autem cothurni *Æſchylei* ſonitum, in alterâ, *Sophocleam* gravitatem, in tertiâ, ſimplicitatem *Euripideam*, imitari ſum conatus.

HENRICUS,

Ποσαι πενητων μυριαδες ὑπηκοων
Εὐδουσιν ἠδη πηματων λελησμεναι;
Πως, Ὑπνε λυσιμεριμνε, γλυκυτατε βροτοις,
Φυσεως τιθηνε, πως ποτ' ἐξεπληξα σε;
Ὁτ' οὐκ ἐμοις ἐφιζανων βλεφαροις ἔτι
Ἐπιψεκαζεις μειλιχον ληθης δροσον;
Τιπτ' αὐ πενητων ἐν μελαντειχει στεγῃ
Μαλλον δυσοσμοις διφθεραις κεκαλυμμενος
Εἰς ὀξυφωνων ἐμπιδων κεισαι ψοφον,
Ἢ πλουσιων μεμυρισμεναις ἐν παστασιν
Ἐπ' ἀργυροφανους πορφυροστρωτου λεχους
Εἰς εὐθρου φορμιγγος ἱμερτην ὀπα;
Ὦ νηπιοφρον, τιπτ' ἀρ' ἐν πινωδεσι
Ναιεις βαναυσων στιβασι, και λειπεις θρονον
Ὡς φρουριον ψοφωδες ἠ κωδωνιον;
Ἀρ' οὐν ἰφ' ἱστου λαίλαπι στροβουμενου
Κοιμας ἀκαματον ἀνδρος ὀμμα ναυτικου,
Κεκαρωμενον στροφαλιγγι βαρυβρομου σαλου,
Ὀπηνικ' ἐν τυφωνι πολυκελαδου ζαλης
Ἀελλοποδες ἀγουσιν ἀνεμοι κυματα,
Και βοστρυχηδον ἀσπετον σφιγγουσ' ἁλα,
Λακιστα ῥαντιζοντες ἀφρῳ λαιφεα,
Ἀϊδην δ' ἀρ' αὐτον δεινος ἀνεγειρει βρομος;
Δυναιο δητ', ὠ δαιμονων ἀδικωτατε,
Τοιαδ' ἐν ὡρᾳ τουδε θελγειν πημονας;
Εἰτ' εὐγαληνου νυκτος ἐν γελασματι,
Συν ποικιλαις ἰυγξι, συν θελκτροις ἁμα,
Ἀμελειν μοναρχου; Μακαρες ἐστε, ποιμενες,
Διαδηματοφορον ὑπνος οὐ τερπει καρα.

CATO.

Οὑτως ἐχει. και καρτα τἀνθυμηματα
Πολλη γ' ἀναγκη τἀπο σου ταρβειν, Πλατων,

Ἐπαξιως γαρ εἰπας, ἀξιως δε και
Ψυχη, συ παυλαν ἐλπισασ' ἐχεις κακων,
Φιλην τ' ἀδειαν, κἀναληψιν τȣ βιȣ,
Μη ȣ̓ ψευδομαντις, ȣ̓ γαρ ἀν θεοθεν φυσις
Ἀνδρων ἁπαντων ἐμπεφυκυια φρεσι
Ἐρψειεν ἀναβοωσα μη 'κλιπειν βιον.
Ἀλλως τε μητις εἰκασειεν ἀν ποτε
Ἀφθαρσιαν, τι χρημα γλυκυπικρον βροτοις.
Μακρα γαρ ἡμιν ἐσθ' ὁδος πορευτεα,
Μακρα κελευθος. ἀτταται. ποιȣς ἐτι
Χωρȣς ἀφιξομαι γ', ὁποι' οἰκηματα;
Προσω γε παντα κειτ' ἰδεσθαι ξυμμετρα,
Ἀλλ' ἐπαναβληδον ςεγανα και περινεφελα.
Εἰ δ' ἐςιν ὁςις τἀν βροτοις λευσσει παθη,
Ἀλλ' ὀντα γε ξυμπασα σημαινει φυσις,
Βλεπει μεν αὐτος ὡς τον εὐσεβη βροτων,
Ἁπας δ' ὁν αὐτος ἀν κεκηδ', εὐημεροι.
Ποι γȣν τοπȣ; και πως; ὁ Καισαρ ȣ̓τοσι
Τα σκηπτρα κραινει, και μοναρχει τη χθονι.
Ἀλλ' ἀρκτεον τογ'. ἐλθε δευρο μοι, σφαγευ,
Ἐλθ', ἐυλαβηθητ'. ἐῤῥετω μεν ἐκποδων
Βιος ȣ̓ βιωτος, ἐῤῥετω δ' ἀμετρον κακον.
Ὠ δισσα θανατȣ κἀθανασιας ἡδεα
Τȣδ' ἀνδρος ἐλπις. θιγγανω γ' ὁμȣ δυοιν.
Το μεν ἀν τον ἀνδρα τονδε δια ταχȣς κτανοι,
Παλιν τοδ' αὐθις ἀν βιȣ δοιη τροφας.
Ὠ θανατε, θανατε, σȣ τι μοι μελον κυρει;
Δεινον τογ' ȣ̓χι δεινον. εἰ γαρ ἀν δεμας
Θανη, μενος γε μηποτ' ἀν ψυχης θανοι,
Ψυχη δε φασγανον γελωτ' ὀφλισκανει.
Φθινει μεν ἀςρων φως, φθινει δε χήλιȣ,
Παθωσιν ὡλλοι σκληρα προς κακοις κακα,
Διασκεδα τε πανθ' ὁ παναλαςωρ χρονος,
Και μην ἐπαυχω τησδε της ληθης ἀπο
Σε βλαςανȣσαν, ἀνθος ὡς, λαμψειν ἐτι *.

* Anno Ætat. 16.

HAMLETUS,

Το ζῆν, το μη ζῆν. θυμος ἐνδοιῃ μαλα
Ειτ' ἀν ποιοι τἀμεινον οὑ χων ἡσυχως
Εν νηϊ κυματοπληξ ἀελλαιᾳ ϐιȣ,
Ειθ' οὑν ϐρεμȣσῃ χειμασαμενος λαιλαπι,
Σχεθων τ' ἀδειμως οἶδμα πορφυρης ἁλος.
Ὁ θανατος· ὑπνος, ȣ' πλεον. ληξις θ' ἁμα
Παντων, ὁσ' ἐςι, δυσφατων ἀλγηματων,
Ὁποια γε σκιοειδεσι ϐροτοις παρα.
Ὠ πολυποθητον τερμα και φρενι γλυκυ.
Ὁ θανατος· ὑπνος· ὑπνος; ἀλλ' ἰσως ὀναρ.
Δακεθυμον ἐςι τοδε. το πως γ' εὑδησομεν
Τα πρωτ', ἐπειτα το πως ὀνειροπολησομεν,
Ἐπει το πηλȣ πλασμα τȣτ' ἐλειψαμεν,
Πολλης χατιζει φροντιδος. τȣτȣ χαριν
Τας ἀλλοτ' ἀλλας ἀλγεων κτυπειν ῥοας
Αὑτως ἐωμεν. ȣ' γαρ ȣ'τις ἀν παθοι
Πονȣς μέν ὑγρας ἀαατȣς, πονȣς δε γης,
Φθονερων ὀδονθ', ὑπερηφανων σεμνην ὀφρυν,
Το τ' ὀξυ κεντρον ἱμερȣ δυσιμερȣ,
Τα δεινα πενιας, δειν Ἀρȣς, δεινα χρονȣ,
Λιμȣ, νοσων, και τἀλλ', ὁσ' ἐςιν, ἀλγεα,
Ἁ περιεφευγεν ἀριθμον, ȣ' τις ἀν φερων
Τοσας ἀνιας, οἶδα γ', ἡσυχιαν ἐχοι,
Ληγειν περ ὠν οἷος τε παντοιων κακων
Ἡ ξιφιδιον γ' ἁψαμενος ἡ την ἀγχονην,
Εἰ μη φοϐος δυης ὀπισθοφανȣς τινος,
Χὠ χωρος ἀσκοπος, ȣ' γ' ἀπ' ȣ'χ ὁδοιποροις
Νοςος πάρ' ȣ'ποτ', ἀν παρȣσι πημασι
Στέργειν διδασκοι, κȣ' προσεξεύρειν τα μη.
Οὑτω γε φροντις δειλιαινει τας φρενας,
Οὑτω γε και προσωπον ἀνδρειας καλον
Δια φροντιδ' ὠχρον γινεται, δια φροντιδα
Ῥοος μεγιςων παρατετραπται πραγματων.

CAPUT II.

De Epigrammate Græcorum.

BELLISSIMUM erat apud *Græcos* poematis genus, quod Ἐπιγραμμα vocitatur, non illud recentiorum poetarum, è facetiis unicè conſtans, ſed potiùs ad lyrici carminis aut brevioris elegiæ naturam accedens. Ex hujuſmodi poematiis conſtat magna pars Ἀνθολογιας: multa etiam à *Laertio*, *Athenæo*, atque aliis, citantur, eaque venuſtatis pleniſſima. Hujus videtur eſſe generis *Platonis* diſtichon de Agathonis oſculo, quod apud A. Gellium prolixè admodùm Latinis dimetris convertitur; nos ejuſdem ſuaviſſimam brevitatem quatuor Hendecaſyllabis exponere voluimus:

Cùm fervens tua, Phylli, ſuaviarer,
Dulci nectare dulciora labra,
Tranſcurrens anima uſque ad os avebat
Labi in virgineum (ah miſella!) pectus.

Breviùs etiam hoc modo reddi poteſt,

Cùm dulci teneam morſu tua labra, Lycori,
Spiritus è labiis (ah miſer!) ire cupit.

Flagitantibus quibuſdam amicis, ut plura *Anglorum* poematia, quæ Græcorum ἐπιγραμμασι ſi-

milia viderentur, Græcè redderem, non potui non morem gerere. Verſiculi, quorum initium Διζαμαι καλαν Ἀμαρυλλιδα, à carmine non edito, quod compoſuit ſummi ingenii vir mihique peramicus, ipſius rogatu ſunt converſi.

AD MUSCAM.

Διψαλεη, φιλοκωμε, τανυπλερε τερπεο μυια,
Τιρπεο νεκταρεϑ γευσαμενη τομαΐ᾽ο·
Συμπιε, συμπιε, μυια, και ευϛεφανοιο κυπελλϑ
Ἐκροφεϑ ϐοτρυων τον μελιφυρϊον ὀπον.
Δει σ᾽ ἀρ᾽ ϊϋφροσυναις λαθικηδεσι θυμον ἰαινειν,
Μεχρις ἰα ϐιοτϑ τερμ᾽ ὀλιγοχρονιον.
Ὡσπερ ἰμος ϐιο᾽ ὠκα, τεος ϐιο᾽ ὠκα πεφευγε,
Κεισομαι αὐτος ὁμως και συ μαραινομεν᾽ο·
Και γαρ ἰς ἐξηκονϊα παρελκομενον λυκαβαντας
Ἐν θερ᾽ο ἀνθρωπων, ϑ᾽ ὡλεον, ἰϛι βι᾽ο·
Ἐξηκονϊ᾽ ἰτεων ταχεως παραμειψεται αἰγλη,
Ἐκφευγει δ᾽ ἠϋτε ἀνθεμον, ὡσπερ ὀναρ.

IDEM, HENDECASYLLABIS.

Διψηρη, φιλοκωμε, πινε, μυια,
Συμπιν᾽ εὐραθαμιγγ᾽ο· ἰκ κυπελλϑ,
Οἰνον δη σοι ἀφειδεως ὀπαζω,
Εἰ πασαν ῥανιν ἐκροφειν δυναιο.
Ἀρεψαι χρη ϐιοτοιο καλ᾽ ἀωϊα,
Ἐξανθει ϐιος ὠκα κἀκμαρανθη.
Ὡσπερ τεμον, ὁμως το σον μινυνθα
Ἀκμαζει θερ᾽ο ἠδυ κἀποδυνησκει.
Ἐν σοι μεν θερ᾽ο ἐϛιν, ἐν δε κἀμοι,
Εἰ κεν δις τριακονϊ᾽ εἴη παρεσχοι,
Ὡν ἠϐαιον ἐπην ἀμειψει᾽ ἀνθ᾽ο,
Ὡς ἐν μακροτερον θερ᾽ο δοκησει.

AD LYNCEUM

Αἰχμὴ κελαι[illegible]
Μοῦνε δ' ἐπιστάμενε [illegible]
Οἱ σε. ἔσε. κοίλοι. [illegible]
Ἀνδρες ἐκέκασται [illegible]
Οὐδ' ὡς κυκλοτερῆ [illegible]
Ἀσπὶς ἐν ἀμφιβρότοις [illegible]
Καλὸν ἐπιβαλέσθαι τε καὶ ἱππικὸν ἔγχος ἐρύσσαι,
Χαῖρ' ἑλικοβλεφάρου [illegible]
Οὐδ' ἐπὶ πλευρὰ [illegible]
Οὐκ ἀγαθὸς βάλλειν [illegible]

AD GLYCERAM

Ἦλιε, ἐκεῖ λαμπρὸν [illegible]
Κεῖσε ἴμας, Γλυκέρη, καὶ [illegible]
Μοῦνε ἀφάνεις ἐλελίζεσθαι [illegible]
Εἶμι καὶ ἐς τὴν καλὴν [illegible]
Αἰθέρα κοῖλον πέρᾶσαν ἀπείριτον ἐς [illegible]
Σημαντῆρα δ' ἀλλήλων [illegible]
Αἱ κραναὶ ἔχρωσι, καὶ ἄλλοθεν ἄλλοσε [illegible]
Ῥαγάδες ἐκ πέτρης λαμπρὸν [illegible]
Οἱ κεραοὶ σχίζωσι καὶ οἱ κεκαδ[illegible]
Σὸν δεινὸς μάλιστ' ἦτορ πάλαισμα γυι.
Ἃ Γλυκέρη γλυκεῖστα, σε πᾶς ἱκέτευσε ἕκαστος,
Ἦν δ' ἐξάλλεται χρυσοπέλεια [illegible]
Δεινὰ πανδαίνυται, τί πάντα δυσεύρετ' ἀνάγκη,
Πλὴν κάλλεος σφείερῆ δεσμὸν ἔφυσε φιλότης;

* Sappho.

Βασδι πάντα, φίλα, καὶ ἔλαφρον ἀμπτάσθαι χρεών.

AD SPEM *.

Ἀγανοβλεφαρε παρθεν', ἠτις ἱμερον γλυκυν τρεφεις,
Ἐν ῥοδοισι μαλθακοισιν, ἐν δ' ἰοις ἀνθοσμιοις
Ἐλπις, ἡ φερεις ἐρωτας, ἡ φερεις εὐθυμιαν,
Ἠτις ἀθλιοισι τερψιν, ἡ κακοις θελγηματα.
Ἐλπις, ἱμερε τιθηνη, δαιδαλευτρια καλων,
Ἡδεως φεναχισασα των ἐρωμενων φρενας,
Μετριως γλυκεια παρθεν', ὐδε γλυκυπικρὸν ποτε,
Ἐλθε δευρο μειδιασασ', ἐν δ' ὀνειροις μειλιχοις,
Δος με χαιρειν, δος μ' ἐρωταν, δος με δητ' εὐδαιμονειν.

* Anno Ætat. 17.

CAPUT III.

De Idyllio.

HOC, quod ſequitur, Εἰδυλλιον, cùm eſſem olim Oxonii, ludens compoſui; Theocritum quidem imitatus, ſed dialecto uſus Ionicâ: non enim paſtores, ſed ingenui adoleſcentes, in hoc poemate loquentes inducuntur.

Χρυσις ἡ Κολυμβητης.

Εἰδυλλιον.

Λευκιππη κυανοφρυς ὑπο ῥαδινην πλατανιϛον
Κλινθη, κειτο δε καλος ἐν ἀγκοινησιν Ἀμυντας,
Συν τ' ἀγανῃ φιλοτητι και ἱμερτοις ὀαροισι.
Χἡ νυμφη μαλακον τον ἱρωτυλον ὡδ' ἀγορευε.
Προς Κυπριδ☉, φιλε κυρε, λιγυφθογγῳ πλαγιαυλῳ
Ἠδυ τι μοι πνευσον. τινα κεν τινα μυθον ἀειδῃς;
Ὡς φατο μειδιοωσ'. ὁ δε λειριοεν τι γελασσας
Χειλεα παρθενικης δις και τριτον ὑγρα φιλησε.
Και τοτε Καϛαλιας Μουσαι λιπον ἀργυροδινε
Ναμα, λιλαιομεναι νευ ἱμεροφωνε ἀκουειν,
Ὡς τοδ ἱπ☉ μελισεν φιλικον μελιγηρυϊ μολπῃ.

Χρυσις ἰοπλοκαμ☉ λιπαροχροος ἡρατο κυρε
Εὐρυαλε χαριεντ☉, ἐ ἐδενα, ἐ μα σε, Κυπρι,
Λαδων καλλιδοναξ χαροπωτερον εἰδεν ἰφηϐον,
Λαδων, ὁς μετοπισθε κοραις ἰχθις☉ ἐγεντο.
Ἀλληλους δε φιλησαν, Ἐρως δ' ὁ χρυσοφαεννος
Πνευσεν ἱπ' ἀμφοτεροις ὁμαλην φιλοτητ☉ αὔτμην.
Εὐρυαλ☉ πἶοιητο ποθῳ, κυρης ῥοδοεσσης

Ὅσσε διαγλαυσσοντε, κυδωνιοωντε τε μαζω
Παπλαινων μηλοιϊν ἰοικοτ' ἐρευθομενοϊιν.
Ἠδε κορη τον παιδα περιγληνωμενη ἀζρον
Ἰσην την πλοκαμιδα φερονθ' ἁπαλοις ὑακινθοις,
Ὡμοισιν ζοτρυδον ἐπιῤῥεισασα ἐραννοις,
Και χειλες ἀμαρυγμα, και ἀνθεμοεντας ἰωλες
Οἰα γναμπλα σελινα περι κροταφοις χνοαοντας.
Ἡζο κυλοιδιοωσα ζελει δεδμημενη αἰνῳ
Ἰμερῳ, ὁς κ' αὐτης ὑποδαμναται ἐριανιωνας.
Οὐδε τοσον Παφιη κεζον Κινυραο φιλησε
Τον ῥοδοπηχυν Ἀδωνιν ἐν Ἰδαλιῳ πολυμηλῳ,
Ὅσσον ἀρ' Εὐρυαλη, Χρυσι, ξανθοτριχ῾ ἠρας.
Οὐδ' Ἰδης ἑτω Ζευς τηκετο ἐν κορυφῃσι
Ητοιηθεις χαρισιν Γανυμηδε῾ εὐχαιταο.
Ἠδυ μεν ἐκ λιζαδ῾ πινειν ἠλεκτρινον ὑδωρ,
Ἠδυ δε την πιτυος λεπτα ψιθυρισμαθ' ἑισης
Ἐν ῥοδεοις ἀντρῳ το μεσημζρινον ἀνθεσι κεισθαι,
Ἠδυ δε και φιλεειν την οἰϊδα την τριχομαλλον,
Ἠδυ φαγειν μελικηρον· ἐαινετο δ' ἑ φρενα κερης
Οὐδ' ἐρης λιζαδ῾ πινειν ἠλεκτρινον ὑδωρ,
Οὐδ ἀρα την πιτυος λεπτα ψιθυρισμαθ' ἑισης
Ἐν ῥοδεοις ἀντρῳ το μεσημζρινον ἀνθεσι κεισθαι,
Οὐδ ἀρα και φιλεειν την οἰϊδα την τριχομαλλον,
Οὐδε φαγειν μελικηρον, ἀρ' ἑ καλη ἠρατ' ἀνηζω.
Οὐδε οἱ ἠλακατη φρενας εὐαδεν, ἑ καλαθισκος,
Οὐδ ἱερον κερκις φιλεριθα δωρον Ἀθηνης,
Ὅσσα τε παρθενικαις οἰκωφελεεσσι μεμηλεν.
Τοιγαρ Χρυσοθεμις μαλα μιν νεμεσιζετο μητηρ
Ἰσον ὁτ' ἑ δυνατο κρεκεμεν. και δημοτις Ἰνω,
Ἡ τ' εὐηλακατ῾ Γλυκερη, και Λαμπις ἀδελφη,
Αἰν' ἐπικερτομεουσαι ἐπιλλισαν ἀλλυδις ἀλλη,
Ὡς μαλακη γληνη; φευ, το τρυφερον γλυκυμηλον.
Ὡς λαλει ἡ τλημων; οἰα βλεπει αἰνοβρυπ῾;
Ναι, ναι, Χρυσιδιον γλυκερον τεκος, οἰδ' ὁ δονει σε.
Ἡ σ' ἀλυεις μεσσην ἀνα νυκλα καθευδεμεν οἰην.
Ὡς ἀρα νεικειουσιν ἀμοιζαδις. ἡ δε σεσηρος
Και γλυκυ μειδησασα ταδε κλυεν, ἑ δ' ἀλεγιζεν.
Πολλακι δ' ἀειδεσα πολυῤῥοδον ἐν λειμωνα

Οἰη εὸν λιγυρῃ μολπῃ κȣφιζεν ἐρωτα.
Και ποτε δαιδαλεῃ φωνῃ τοιαυτα μελ.ζεν.

Ὠ φιλε παι, Πειθȣς χρυσωπιδος ἡδυ μελημα,
Εὐρυαλε, γλαυκων Χαριτων θαλος, ἡδε Κυθηρης
Θεσπεσιον δαιδαλμα μελιφρονος, ἡ σε Θαλια
Και νυμφαι Παφιαι, και κȣραι μηλοπαρειοι
Ἐν τε ῥοδοις θρεψαν, και ἁμαρακῳ, ἐν τε κρινοισιν.
Εἰθε κ', ἐμον μελετημα, ποσιν σε γε κικλησκοιμι,
Και σε κε συμπλεξαιμι γαμηλιῃ ἐν φιλοτητι
Ἀ δειλη. τι κε ταυτα λιλαιεαι; ȣ̓ δεδιας γε
Μη τοδ' ἐπος Ζεφυροι φορεοιεν ἐς ȣ̓ατα μητρος;
Ἡ μη και πτελεαι κε τεον λαλεοιεν ἐρωτα.
Ἀλλα τι κεν δεδια; ξυνος νομος ἐσθ' Ὑμεναιȣ.
Και τι γ' ἐγω κεν ἀνυμφος, ἐρημιας ὡδε λιποιμην;
Χρη μ' ἀρα παρθενιας ῥοδον ἀχρααντον ἐρυσθαι;
Ἀλλ' ἐραμαι. φευγει δ' ὀναρ ὡς μαλακαιποδος ἥβης
Αἰγλη λειριοεσσα, και ἐρπει γηρας ἀμορφον,
Γηρας ἐϋπλεκτȣ βοτρυν λευκαινον ἐθειρας.
Δει μ' ἀρα θυμον ἐρωσιν ἰαινεσθαι μαλακοισι.
Δευρ' Ὑμην, Ὑμεναιε. συδ', Ἀρτεμι, μη νεμεσα μοι,
Και συ, θεα, φιλοπαις. σε δε βȣκολῳ Ενδυμιωνι
Λατμȣ ἐνι χλοερῃς βησσῃσι λεγȣσι καθευδειν.
Ἀλλα δος, ὠ Αητȣς θυγατερ, δος μ' ἡ γαμεεσθαι
Ἡ θανεειν. Κηρες δε κ' ἐμον τεμνοιεν ἀτρακτον,
Πριν σεο, παρθενιη, νομον ἀγνοτατον παραβαινειν
Νοσφι γαμȣ. ναι, τȣτο, θεα, τελεσαιμι νοημα.
Ἡ, και πορφυρȣσα κιεν χλωρης δια λοχμης,
Βη δε μελαμψηφιδος ἐπ' ἠϊονος Λαδωνος.
Ἡ μην κεινον ἐμελλε παρηϊσιν ȣ̓κ ἀδιανταις
Ἀθρειν τον ποταμον, και μη φρενα δηρον ἰαινειν.
Εὐρυαλος γαρ ἐκει διανηχετο ναματι δεινω
Καλος, ἐαρ θ' ὁροων, και ἐν ὑδασι λυμνος ἀθυρεν.
Ἡ δε κορη παπταινε δια πλατανȣ βαθυφυλλȣ
Αἰδομενη γληνῃσι ῥοδοχροα κολπον ἐφηβȣ.
Ἱμερτῳ δε ποθῳ κατατηκετο, ἠϋτε λευκη
Ἠελιοιο χιων καταλειβεται ἀκτινεσσιν.
Ὠ ὀλιγοχρονιον τερψις. σοι δ' αἰεν ἀνιη

Πικρη παρμεμβλωκε και αργαλεα μελεδωνη.
Οἰδμασι γαρ μεγα ναμα πολυγναμπτοισιν ἰρειφθη
Αἰφνιδιον, ποταμῳ δ' ἰσειδεῖ μηνατο λαιλαψ.
Εὐρυαλε τριφιλητε, συ δ' ἐν δινησι κεκμηκως
Αἰνοπαθης μαλεραις εἰλισσεαι, οὐδε σ' ἀρηγον
Νυμφαι ἀκηληποι λιμνητιδες, ἀλλα γαρ, αἰ αἰ,
Ἐς βυθον ἠρπασες ὑγρον ἀναβλυζων μελαν ὑδωρ.

Παχνωθη δε κορη πικρη βεβλημενη ἀτῃ
Ὡς ἰδε τεθνειοτα νεον, γοερῳ δ' ὀλολυγμῳ
Ὠ ἰμε δειλαιην, σοναχιζ', ἀπο δε βλεφαροιῖν
Δακρυα μυρομενοιν θερμα βλυε πομφολυγες ὡς.
Τιλλε δε τες πλοκαμες. ὀλοφυρετο δ' ἠϋτ' ἀηδων
Χλωρηϊς Θυγατηρ Πανδιονος, ἡ δια φυλλων
Παιδ' Ἰτυν, αἰεν Ἰτυν, γλυκεροις μινυρισμασι κλαιει,
Ἄλλετο δ' ἰς ποταμον. τοδ' ὑδωρ ὅσσ' ἀμφικαλυψεν,
Ἀλλ' ἰρη βελῃφι περιφρονος Ἀμφιτριτης
Ἀντι κορης θνητης νυμφη Νηρηϊς ἰγεντο,
Ἐν τε βυθῳ ποταμοιο συνηντετο τῳ χαριεντι
Εὐρυαλῳ, θεῳ ὀντι ἀγηρεϊ, και μιν ἰρανην
Δωτω, και Μελιτη ῥοδοχρως, και Μηλις αἰγαυη
Και Γλαυκη χαριτοβλεφαρος, χαροπη τε Γαληνη
Και μαλακη Γαλατεια, και Εὐνικη βαθυκολπος
Θρεψαν ἐω' ἀργυρεῳ κλισμῳ ῥοδοεις ἐν ἀωτοις,
Χειλεσι νεκταρεας ῥαθαμιγγας ἐπισαξασαι.
Ἐνθα γαμῳ Χρυσις κεχαρημενη Εὐρυαλοιο
Μιτρην λυσατο πρωτα, λἐχει χρυσης Ἀφροδιτης
Γαμβρον προσπτυξασα, και ἄβροις χειλεσι χειλη
Θλιψε, περιπλεκτοισιν ἀγαλλομενη μελεεσσιν.
Ὡς φατο Κασαλιδων νυμφων γλυκυς ὀρνις Ἀμυντας,
Ἠδη συμπλεξας ῥαδινην ἰνι πηχεϊ κειρην,
Ἀμβροσιαν φιλοτητα πνεων ψιθυρισμασι λεπτοις.
Λυσιμελες δε κατα βλεφαρων ὁτε κωμα καταῤῥει,
Ἀμφω ἐπ' αλληλων κολπωις κνωσσοντες ἰρασαι
Ἀμπαυσι μελῃ Κυπριδος κεκμηκοτα δωροις.

CAPUT IV.

De Comœdiæ Græcæ ſcriptoribus.

QUAM vellem ſupereſſent *Menandri* comœdiæ! Paucis ejus, qui reſtant, iambis non erant Athenæ ipſæ magis Atticæ: ut de illo dici poſſint, quos de Leſbiâ poetriâ citat Addiſonus noſter, è Phædri fabellâ verſiculi:

O ſuavis anima! qualem te dicam bonam
Antehac fuiſſe, tales cùm ſint relliquiæ?

Ariſtophanis, quæ ſuperſunt, comœdiæ ſunt ſanè omnium elegantiarum plenæ, & Græcarum literarum ſtudioſis apprimè utiles, ſed eas ad Menandri verecundiorem ſuavitatem acceſſiſſe non puto. Equidem, exercitationis causâ, ſcenam quandam ex Adelphis Terentii, qui maximè Menandrum imitatus eſt, Græcis trimetris converti, quam huic capiti apponam, cum feſtivâ vitæ humanæ deſcriptione, è Shakeſpearo ſumptâ, qui nonnullis in locis Ariſtophani ſimilior mihi viſus eſt.

IAMBI.

Δημέας. Κτησιφων. Συρ.

Δημ. Φευ τὸμον ἀθλιον καρ, ὡς ἐχοντ' ἀν
Ἐμε προσαρκειν μηδεν. ἐ γαρ οἰδα πω

Ἀδελφος ἐςιν, ȣ̓δε πȣ τεκȣ πονει
Κᾳπειτα των, ὡν ἀντεκυρσ', ὁδοιπορων
Οὐκ ἀγρόθ' εἰναι τȣτον εἰρηκως κυρει.
Μη ȣ ταυτ' ἀρεσκει. μη γαρ ἀλλα κάκως ἐχω.
Κτη. Παι, ἡμι, παι. Σ. τι φῆς. Κτ. τι δαι ζητει γερων;
Συρ. Και καρτά σε γε. Κτ. τι δαι; ϐαϐαιαξ. Σ. αὐ, σιγᾳ.
Δημ. Πως ἀν τοδ' εἰη; δηλόνοτιη και κακȣ
Φυσιν σχεδον πεφηνα και κακȣμενȣ·
Ἐμε παν ταραττει, πάντα διαλυμαινεται,
Ἐγῳδα παντα, παν μονȣ φερω ϐαρȣ·
Συρ. Οὐχ οἱος εἰμι τον γεροντα μη γελαν,
Ὁς γ' ȣ̓δεν εἰδως πάνθ' ἑ φησιν εἰδεναι.
Δημ. Ζητων ἀδελφόν αὐτȣ ὡδ' ἐληλυθα.
Κτη. Παι, παι. Σ. σιγᾳ. μελλω ῥ' ἐγωγε πάνθ' ὁραν.
Δημ. Κοψω θυραν. ἰατταται δȣλȣ παρα.
Συρ. Και μην μα την Δημητρα, κὰν ȣ̓τως ἐχοι
Οὐδεις ταλαιπωροιτ' ἀν, ὡς ἐγωγε περ.
Δȣλȣ περ ὡν μεμψιν δικαιαν μεμφομαι.
Δημ. Ποσ' ἀττα; ληρει καρτα ληρον ȣ̓τοσι;
Ἀττ' εἰπες, ὠ' γαθ'; ἀρ' ἀδελφός ἐνδον; Σ. ἀ.
Μη σκωπτε μ'. ὠ' γαθ'; ἀτταται. Δ. κακως γ' ἐχεις;
Συρ. Πονηρȣ ὁγε και παμπονηρȣ ὢν ϐροτων
Ὡς τȣδε τἀνδρȣ, εἰτα παρθενȣ τινός
Ἐχει παταξας πυξ δυσωνυμον καρα.
Δημ. Πυξ; παρθενȣ; παταξεν; ȣ̓ μαινοιο γε;
Συρ. Οὐκ ἀν ϐλεποιης ὡς πανȣργος ȣ̓τοσι
Σος παις γε μȣ 'ξεκοψε τω γναθω δυω;
Δημ. Τι γαρ; Σ. ὡς ἐμȣγε ταυτα δραν πεισαντος. Δ. ȣ̓
Σὺ γ' ἀρτι ναιειν αὐτόν εἰπας ἀγροθι;
Συρ. Ναι, δεσποτ', ἀλλα θαττον αὐτον ἐϐλεπόν
Τόν ἀγριόποιον κόμποφακελόῤῥημόνα.
Δημ. Εὐ, γενναδας. Σ. πως; Δ. πως γαρ ȣ̓χι γενναδας,
Φυσιν κατεικασθεις γε και ϐιόν πατρι;
Συρ. Ἀλλ' ἀν σιγᾳν μαθοι, σαφ' οἰδ'. Δ. εὐ, παιδιον.
Συρ. Γελοιόν. ὁς δȣλȣ λαρυγγ' ἀν ἐκτομοι
Μόλις ἀντιλεγειν οἰȣ τε, μων ȣ̓τος καλος;
Δημ. Και φερτατος γαρ. ἀρ' ἀδελφος οἰκόθι;
Συρ. Ἐγῳδα. κȣκ ἀν πȣ τοπȣ κυρει φρασω.

Δημ. Τι δαι; κοβαλε; τι φης, κακεργε; Σ. φημ' ἐγω.
Δημ. Και μην παταξαιμ' ἀν γναθον σε τημερον.
Συρ. Ἐ ἰ ἰ ἰ ἰ. τοπον φρασω, κὰ τἐνομα.
Ούκ οἰδα γαρ και πως; Δ. τοπον ῥ' εὐθυς λεγε.
Συρ. Ἀρ' οἰσθα δηπε πανδοκευτριαν κατω;
Δημ. Πως δ' γαῤ; Σ. ὡς ἀν τηνδε παραξαιης ὁδον,
Καταντες, εἰσορων ἀν ἀντικρυς τυχοις,
Κἀκει σε. Δ. ποι δητ' ἀν τραποιμι μ'; Σ. ὡς ἀνω
Σχεδον προσηλθες ῥιπτε και συ σαυτον. ἐς
Την δεξιαν βλεποις ἀν ἀλσος τε θεῶν.
Κἀκει γενωπος ἐς' ἀπ' ὀμματων προσω.
Δημ. Ούκ οἰδα. Σ. μυῤῥινωνα πανυ παρ' εὐσκιον.
Δημ. Ἀνοδῳ γαρ. εἰτα πως περαιωθησομαι;
Συρ. Ναι, ναι. τις ἀν μωρον μ' ἀν ὐκ εἰποι κλυων.
Αὐθις ἀπαξαπαντα σοι μελλω φρασειν.
Βαδισεα γ' ἐς πανδοκευτριαν παλιν.
Ἀρ' οἰσθα τἀνδρος Εὐκρατε γε; Δ. πως γαρ ὐ;
Συρ. Τετον ῥα παραβας εἰς ἀριστεραν ἰτω
Κατωθεν. ἀλλα μην ὁταν λυκοκτονε
Θεω παρηλθες, αὐθις εἰς την δεξιαν.
Πρυη πυλην δ' ἡκειν παρα κρηνην πανυ,
Βλεψεις μεν ἀρτοπωλιον, τα δ' ἀντικρυς
Τε τεκτονος, κἀκει κασιγνητος πενει.
Δημ. Τιη γε δρα ποθ'; Σ. ἀπλα νιν κλιντηρια
Ποιειν κελευει, συμμετρα γεν ὡς πινειν.
Δημ. Πινειν ταχ' ὑμας; Σ. ἀρα μη ὐ καλως ἰχει;
Δημ. Παυσαι λεγων χρη. θατἐον ἐν βαδισεα.
Συρ. Γελοιον. ἀπολοιμην ἀν εἰ μη ὀρως δικην.
Ἐγω τι ποιησω; τε γαρ εἰκοτος περα
Ἀπεστιν Αἰσχινῳ· το δειπνον τετοϊ
Ἡμελλε καιειν. χη τραπεζ' ἐσηρετο.
Ὁ Κτησιφων δ' ὁλως ἐρωτι μαινεται.
Ἀλλ' ἐνδον εἰμ' ἀπαντα συλληβδην καλα
Περικυλισων μοι δαψιλως. κ' οἰνον ῥοφων
Ἡμαρ παρελξω τογε γλυκυτατον ἡρεμα.

Anno Ætat. 16.

ANAPÆSTI ARISTOPHANEI.

Καθαπερ βιότος πᾶσιν δῆπε τοις ἀνθρωπόις διακειται,
Πας σκηνεζατει και κωμωδει πας τις κωμῳδιαν ἀνηρ.
Ἀλλα γαρ ὡς τε θεατρον παρᾶβαν πρωτόν το βρεφος προλογιζει,
Και παππαζον, και τραυλιζον, κ' αιει χαμαδις ωτερυγιζον.
Κατα χελωνης βημάτι παιδιον ὡς φροντις ηριον ἑρπει,
Στωμυλλομενον και βιβλοφορόν, κ' ἡψω σιλβον ἑρευθει.
Ἀλλα κινυρομεν@ τοτ' ἰρας ης, κ' οἰκε θριγκοισιν ἐρεισθεις,
Νυκτωρ ἀδει παρακλαυσιθυρον ωρ@ ἐπισκυνιον γε κορισκης,
Κ' αὐτην ἱματιων θωπευει δαπαναισιν ποικιλομόρφων,
Μηπωγ' ὁμβρων, μητ' ἀν χιον@, μητ' ἀν νυκτ@ μελετῳη.
Δασυπωγων μεν ἐπειτα λοχάγ@ μεγα τι στρατιον τ' ἰσιορκει,
Και δοξολογει πολλα μεν ἐν γη πολλα δ' ἐφ' ὑγρα πιτυλευσας,
Αἰει δυσκολ@, αἰεν ἀγροικ@, κ' αἰει τα σκολαγχν' ἀγανακτων,
Καἰει ζητων ἐπι τε ξιφε@ φήμης κλεος εἰκελογειρον.
Ποτνιῳ δ' ἀρα πωγωνι δικάσ ης γας ρωδης και παχύκνημος,
Και μυτιλωτων ἐμπλήσαμένος, των τ' ὀψων, των τε λαγωων,
Ἐπι τοις ἀλλοις σεμνοπροσωπει και τη γλωτ ῃ πολεμιζει.
Ὑποκωφον δη και σφηκωδες, λημων τε γεροντιον ἑρπει,
Και ποππυζει κ', ὁδε προ πολλε κεκραξιδάμαν, παυ γρυζε.
Δραμα παλιμπαις πρεσβυς κλειει σεμνον τοδε και τερατωδες
Χωρις βλεφαρων, χωρις ὀδοντων, χωρις δῆπε βιοτειας.

Anno Ætat. 16.

CAPUT V.

De Carmine Latino.

NULLA in re feliciùs Græcos imitati ſunt Romani, quàm in carminibus; non illa dico Pindarica, tubæ quàm lyræ aptiora, ſed Alcaica, Anacreontea, Sapphica, quorum & numeros & venuſtates, meliùs quàm dici poteſt, effinxit Horatius. Hoc poematis genus adeò mihi quondam placuit, ut inciperem juſtum carminum volumen contexere, quorum alia è veterum Lyricorum relliquiis, alia è poëtis Aſiaticis, alia è recentioribus, libare ſtatueram, alia denique à meo, quantulumcunque eſſet, ingenio depromere; ſed eadem ferè majora ſtudia, quæ me impedierunt, quo minùs Limona hunc, ut vellem, perficerem, lyræ ac Muſis vacare non permiſerunt. Quatuor ſolùm carmina huic libello ſubjungere volui, ſub ficto A. Licinii nomine, qui Ciceronis in re poeticâ magiſter fuit: in horum ſecundo *Sapphûs in Venerem* notiſſimum carmen ſum imitatus; in tertio, Oden eandem converti, quam, in capite *de Epigrammate Græcorum*, Græcè redditam expoſui: id verò, quod *ad Lælium* inſcribitur, miſſum eſt, propè decem abhinc annis, ad amicum quendam mihi in primis carum, cujus ſororibus latrunculos luſorios ex ebore atque ebeno tornatos dederam.

CARMEN I.

AD VENEREM.

Oro te teneri blanda Cupidinis
Mater, cæruleis edita fluctibus,
Quæ grati fruticeta accolis Idali,
Herboſamque Amathunta, & viridem Cnidon,
Oro, Pyrrha meis cedat amoribus,
Quæ nunc, Tænariâ immitior æſculo,
Mœrentis Licinî ſollicitum melos
Ridet. Non liquidæ carmine tibiæ,
Non illam Æoliis illacrymabilem
Plectris dimoveat, lenis ut arduam
Cervicem tepidum flectat ad oſculum.
Quantum eſt & vacuis nectar in oſculis!
Quòd ſi carminibus mitior applicet
Aures illa meis, ſi (rigidum gelu
Te ſolvente) pari me tepeat face,
Te propter liquidum fonticuli vitrum,
Ponam conſpicuo marmore lucidam,
Te cantans Paphiam, teque Amethuſiam
Pellam gramineum ter pede ceſpitem,
Tum nigranti hederâ & tempora laureâ
Cingam, tunc hilares eliciam modos:
At nunc me juvenum prætereuntium,
Me ridet comitum cœtus amabilis;
Et ludens puerorum in plateis cohors
Oſtendit digitis me, quia langueo
Demiſſis oculis, me, quia ſomnia
Abrupta haud facili virgine faucium
Monſtrant, & violâ pallidior gena.

CARMEN II.

AD EANDEM.

Perfido ridens Erycina vultu,
Seu Joci mater, tenerique Amoris,
Seu Paphi regina potens, Cypriique
Lætior audis,
Linque jucundam Cnidon, & coruſcum
Dirigens currum, levis huc vocanti,
Huc veni, & tecum properet ſoluto
Crine Thalia.
Jam venis! nubes placidi ſerenas
Paſſeres findunt, ſuper albicantes
Dum volant ſylvas, celereſque verſant
Leniter alas.
Rurſus ad cœlum fugiunt. Sed almâ
Dulcè ſubridens facie, loquelam
Melle conditam liquido, jacentis
Fundis in aurem.
" Qua tepes, inquis, Licini, puellâ,
" Lucidis venanti oculis amantes?
" Cur doces mœſtas reſonare lucum,
" Care, querelas?
" Dona ſi ridet tua, dona mittet;
" Sive te molli roſeos per hortos
" Hinnulo vitat levior, ſequetur
" Ipſa fugacem."
Per tuos oro, Dea mitis, ignes,
Pectus ingratæ rigidum Corinnæ
Lenias. Et te, Venus alma, amore
Torſit Adonis.

CARMEN III.

AD LÆLIUM.

Veſtimenta tuis grata ſororibus,
Et donem lapides, quos vel alit Tagi
Fluctus, vel celer undâ
Ganges auriferâ lavit,
Læli, ſi mea ſit dives opum domus.
Quid mittam uſque adeò? Scilicet haud mea
Servo carmina blandis
Nympharum auribus inſolens,
Quarum tu potiór pectora candidis
Mulces alloquiis, te potiorem amat
Muſa, utcunque puellæ
Pulſas Æoliæ fides.
Quin illis acies mittere commodus
Tornatas meditor, quæ bicoloribus
Armis conſpiciendæ
Bella innoxia deſtinant,
Qualis propter aquas aut Lacedæmoni
Eurotæ gelidas, aut Tiberis vada,
Cornicum marius albis
Nigrans certat oloribus.
Cur non ſub viridi ludimus ilicis
Umbrâ ſuppoſiti? Dic veniat genis
Ridens Lydia pulchris,
Et ſaltare decens Chloë:
Dic reddant mihi me. Ludite, virgines;
Me teſtudineis aut Venerem modis
Dicente, aut juvenilis
Telum dulce Cupidinis.

CARMEN IV.

AD LUNAM.

Cœli dulcè nitens decus,
Lentâ lora manu, Cynthia, corripe:
Pulchræ tecta peto Chloës,
Et labrum roseo nectare suavius.
Non prædator ut improbus,
Per sylvas propero, te duce, devias,
Nec, dum lux radiat tua,
Ultricem meditor figere cuspidem.
Quem tu, mitis Amor, semel
Placatum tepidâ lenieris face,
Illum deseruit furor,
Et telum facili decidit è manu.
Nec delicta per & nefas
Furtiva immeritus gaudia persequor;
Blandâ victa Chloë prece
Peplum rejiciet purpureum libens.

CAPUT VI.

ELEGANTEM Callimachi ὕμνον, qui inſcribitur *ad lavacra Palladis*, verſibus elegiacis Latinè reddidit Politianus, numeros & exemplum Catulli imitatus, qui ejuſdem poetæ de comâ Berenices ποιημάτιον verterat. Nos autem, anno ætatis decimoſeptimo, priuſquam Politiani *Miſcellanea* legeramus, eundem Callimachi hymnum verſibus Glyconicis adumbravimus, Catullianum dicendi genus, quo uſus eſt in Epithalamio, imitati.

Saltuum viridantium
Filiæ, genus Inachi,
Virginum chorus adſit huc,
Huc adſit, tenerum albulo
Ceſpitem pede pellens.

Audion'? an amabili
Dulcè ludor imagine?
Audio, nemus avium
Funditùs fremit, & bonâ
Prodit alite Pallas.

Quare age, huc aditum refer,
Et ſalire paratum habe,
Turba, Palladis in fide.
Eja, flexile tinnulâ
Voce concine carmen!

Non Minerva priùs lavit
Quàm ſuâ roſeâ manu
Mollicella latuſcula
(Perfundens gelidâ jubas)
Deſpumârit equarum;

Et perterſerit aurea
Colla, myrteolum gerens
Gauſape, ac ter & amplius
Moverit teneram manum
Subter ora, ſub armos.

Huc adeſte, puellulæ:
(Jam videntur) at haud onyx,
Haud amaracinum (melos
Dulce tibia ſuccinit)
Haud amaracinum adſit:

Odit Pallas amaracum;
Haud adſit ſpeculi nitor,
Pallas haud ſpeculi indiget.
Nempe ubi ad Phrygium Idali
Arbitrum Dea venit,

Illa non placidum mare,
Nec pellucidulos lacûs
Finxit inſpiciens comas;
Nec decora politulum
Conſuluit orichalcum.

At cincinnuli identidem
Unam bellula fimbriam
Tranſmovit Cythereïa,
Ad glabrum ſpeculi vitrum
Uſquequaque renidens.

Pallas haud ita: ſcilicet
(Quales per cava Tænari
Gemellæ juga ſtellulæ)
Gramina, & pede pervolat
Intactas levi ariſtas.

Quin abhinc aditum refert,
Dum, velut ſylüæ comæ,
Crinis luxurians fluit
Hic & hic bene-olentibus
Unguentatus olivis.

Tunc ah! tunc dea, virgines,
Ora floridula & genas
Haud minùs rubet, ac roſæ
Vel flos purpureæ teres,
Vel ridens melimelum.

Prodeas, dea caſta, ſis;
Audin' audin' ut integræ
Succinant tibi virgines,
Ne lavatum aliorsùm eas?
Prodeas, dea caſta.

Prodeas, dea caſta, ſis;
Pedes, innuba, transfer huc:
Huc veni: huc refer ægida:
Et ferrugineam arduæ
Caſſidis quate criſtam.

At cave, upilio, bibas
Has aquas hodiè; cave,
Vacca, tute ſitim leves:
Urnulam fer, aquarie,
Fontes ad Phyſadeæ.

Nempe defilit à jugis
Muſcoſis hodiè Inachus;
Floſculos, viden'; irrigans
Defluit liquido pede,
Amne lucidus aureo.

Jam lavis, dea, jam lavis;
Paſtor, tu quoque nudulam
Decernas cave Palladâ.
Ecquiſnam, (miſer ah miſer!)
Te cernet, dea, nudam?

Pandite oſtia, januæ:
Interim organicis modis
Suave neſcïo quid lubet
Inter ludere virgines.
Pandite oſtia, valvæ.

Olim nympha, puellulæ,
Caſtæ perplacuit deæ;
Mater Tireſiæ, integræ
Mentis, & viridiſſimo
Uſa flore juventæ:

Quacum ludere, quam tenere
In molli gremio fovens,
Quam curru vehere arduo,
Quoi verba edere blandiens
Dulciora ſolebat.

Non chorus, neque erat deæ
Matutina locutio,
Nec fragrans oleæ nemus,
Nec ſol veſperi amœnior
Caræ voce Chariclûs.

Fruſtra! nam dea mollia
Suræ tegmina cereæ
Tollens, lavit in undulis,
Frigerans ubi temperat
Sylvulas Aganippe.

Jam tum tempora Sirii
Peſtilentia retulit
Æſtas polverulentior:
Et ſilentium amabile
Montis denſa tenebat

Forte tum Chariclûs puer
Multo cum cane, non ſine
Centeno hæduleo, genas
Vix lanugine veſtiens
Nigriore glabellas,

Sub dio vagus huc & huc,
Ac toſtus ſite guttura,
Ad ſacrum laticis caput
Proh pudor! tulit haud bonum
Haud bonâ alite greſſum.

At pudoricolor dea
" Ecqua te mala mens, ait,
" O miſelle puer, rapit?"
Dixit; ille adeò tremens
Mœſtâ voce receſſit.

Caligare oculi ſtatim;
Genua ſuccidere: artubus
Senſim obrepere flammula:
Et tractim auriculæ ſono
Tintinare ſuopte.

Tum puella, " Quid inquiit,
" Quid facis, dea, quid geris?
" (Me fugit ratio mea)
" Ecquid commerui? mihi
" Filium malè perdis.

" O fontes, nemora, & lacûs
" Puri, O mons Heliconeus
" Non amabilis amplius.
" Occidunt puer, ah puer,
" Candidi tibi ſoles.

" Ah ſemel, ſemel occidit
" Lux tibi: & cadis immerens,
" Immerens cadis, ultimi
" Floſculus velut hortuli
" Suppernatus aratro."

Talis per ſalicis comas
Inſolabiliter melos
Integrans lacrymabile,
Abſumptos Ityli dies
Daulias gemit ales.

At ſubriſit amœniter
Compellans dea virginem,
Flere deſine; quid gemis?
Tandem mollicularum, age,
Siſte lacrymularum.

Deſine: ecquod enim feras
Commodi haud bene noſcitas;
Quid fles, nympha? licet tibi
Dulci amaritie tuos
Temperare dolores.

Filio ſed enim dabo
Longum aruſpicium tuo,
Unde quem ſibi, quem tibi
Sortem dii dederint ſciat
Augurarier audens.

Hoc ut dixerat, annuit;
Approbantior annuit
Alma progenies Jovis.
Jam redis, dea, jam redis:
Claudite oſtia, valvæ.

Claudite oſtia, januæ;
Serta ſpargite, virgines:
Proin tu caſta domos, dea,
Argoas ope ſoſpitans
Bonis omnibus opple.

TOTIUS VOLUMINIS

EPILOGUS.

AD MUSAM.

VALE, *Camena*, blanda cultrix ingeni
Virtutis altrix, mater eloquentiæ,
Linquenda alumno eſt laurus & chelys tuo.
At, O Dearum dulcium dulciſſima,
Sea *Suada* mavis ſive *Pitho* dicier,
A te receptus in tuâ vivam fide:
Mihi ſit, oro, non inutilis toga,
Nec indiſerta lingua, nec turpis manus!

END OF THE FOURTH VOLUME.

Printed by T. DAVISON, Whitefriars.